

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

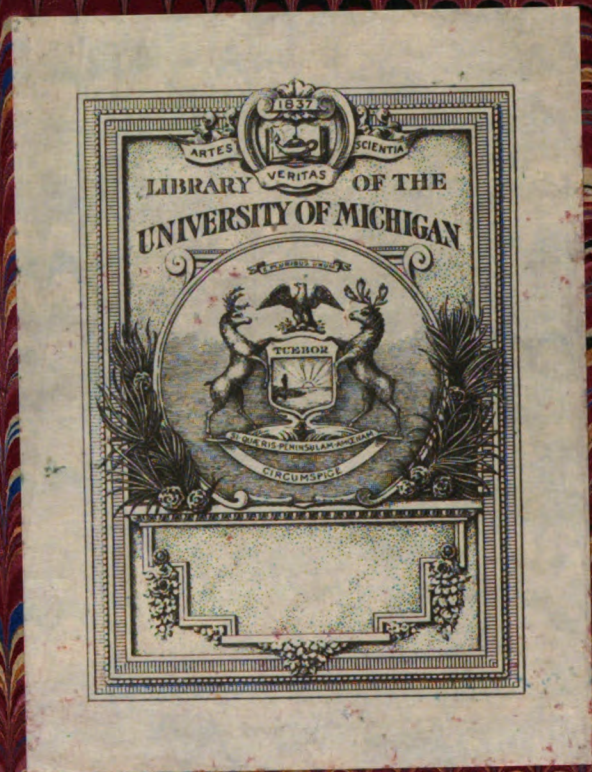
We also ask that you:

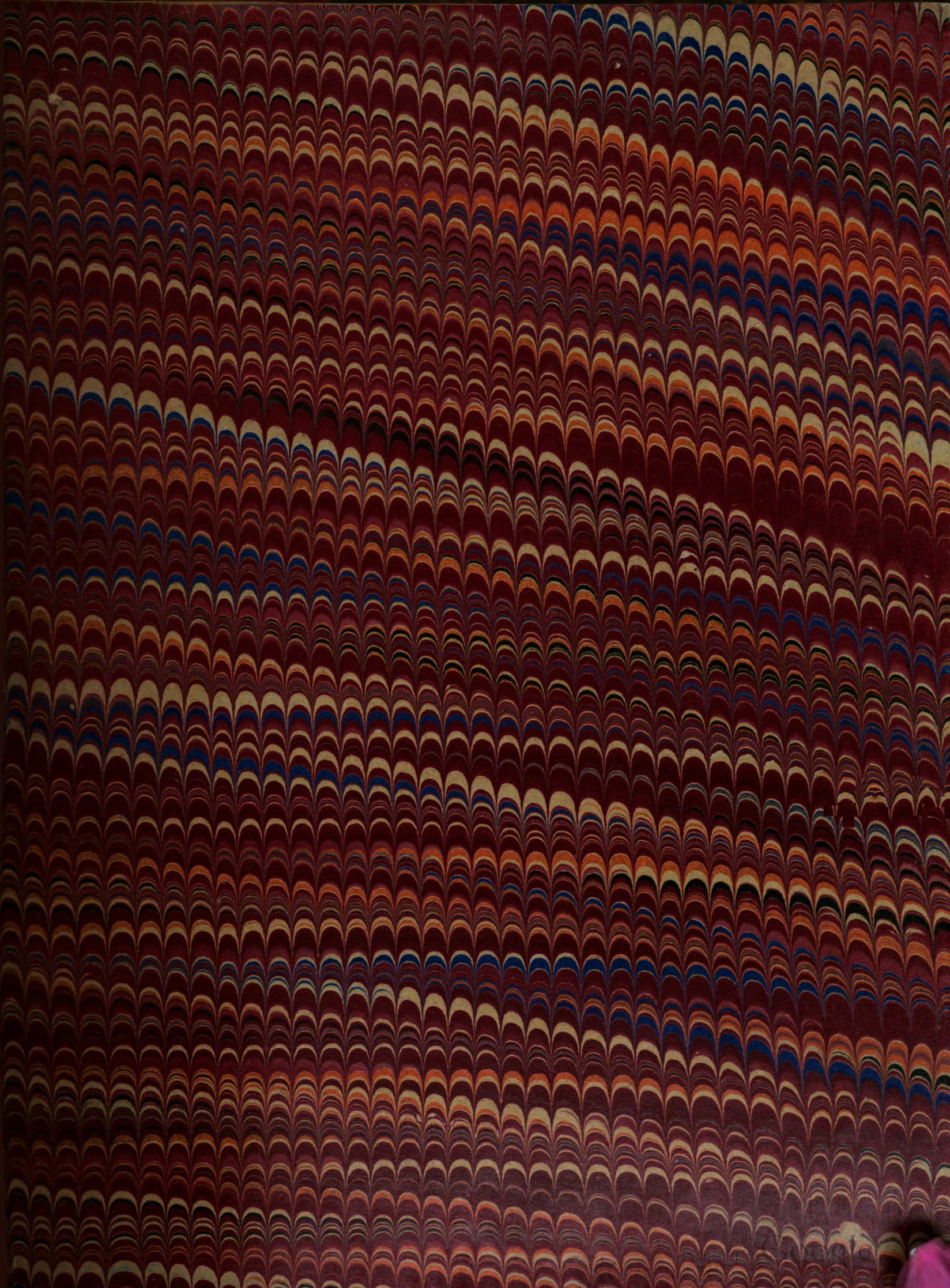
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

C 3 9015 00346 522 9
University of Michigan - BUHR

Vente Piot
2^e Partie
N° 1682

879.8
B3
1794

Basini, Basinio

BASINI PARMENSIS
POETAE

OPERA PRAESTANTIORA

NUNC PRIMUM EDITA

ET

OPPORTVNIS COMMENTARIIS

INLVSTRATA

TOMVS PRIMVS.

ARIMINI

EX TYPOGRAPHIA ALBERTINIANA

MDCCLXXXIII

CANDIDO ET BENEVOLO
LECTORI
LAVRENTIVS DRVDIVS

PHIL. ET MED. ARIMINENSIS

S. P. D.

Prodeunt tandem in lucem, Lector benevole, praestantiora BASINII PARMENSIS Opera, publico Programme dudum promissa, diu expectata, ac conviciis prope dixerim efflagitata. E re quidem nostra fuisset maturius, ut animo conceperamus, ea in lucem emittere: plurima vero interciderunt, quae non evitabilem interponebant moram; quaeque ut te rescire supervacaneum, sic de operis totius oeconomia tibi rationem reddere ducimus pernecessarium: paucioribus tamen, quam fieri poterit, verbis, ne operis ipsius legendi voluptatem diutius differamus.

*

Opus itaque universum divisum est in partes duas; quarum alteram in partes iterum duas dissecuimus, ne crassiori ac graviore voluminum mole nimio tibi esset impedimento: de quibus singillatim, quae scitu necessaria sunt, paucis habe.

Quatuor igitur Poëmatibus, *Hesperide* nimirum, *Astronomico*, *Meleagride*, et *Argonautico* pars prima continetur: eaque quatuor Poëmata in Bibliothecarum pluteis, paucisque admodum rerum harum curiosis visa, delitescebant: digna profecto, quae prae tot aliis spuriiis omnino, horridisque Musarum foetibus, quibus scombri piperque merito amiciuntur, tineis blattisque eriperentur. Hinc nunquam satis mirari potuimus, operum BASINII edendorum consilium hucusque cepisse neminem, si modo unum Hieronymum *Ferrium* V. cl. et in Ferrariensi Athenaeo graecarum latinarumque literarum jam professorem excipias, qui de Astronomico typis edendo cogitaverat; ac fortasse etiam V. cl. Andream *Mazza* Abbatem Cassinensem, et jam olim R. Parmensis Bibliothecae

Librarian
Bocca
7-16-27
15090
2 vols.

III

Praefectum, qui quaecumque ad BASINIVM spectarent monumenta summo studio undique conquisiverat, ejusque vitam, quae inter Mss. ejus Bibliothecae codices habetur, accuratissime conscripserat.

At ne a proposito recedamus, *Hesperis*, et *Argonauticon* ex Autographo chartaceo, quod in publica Ariminensi Gambalonghia Bibliotheca adservatur, descripta sunt. *Hesperidem* vero, quod praecipuum BASINII opus est, etsi ad autographi fidem exegimus; nihilo tamen minus cum elegantissimo et picturis ditissimo exemplari Bibliothecae PP. Minorum Conventualium, uti appellantur, Bononiae; quod fortassis *Sigismundo Pandulpho Malatestae* Ariminensium Regi, cujus laudes continet, a Poëta fuerat oblatum, et a quo picturarum quarundam specimina aeneis tabulis incidi summa fide curavimus; itemque cum alio Parmensi codice a cl. P. Irenaeo *Affò*, pro singulari ejus erga nos humanitate accuratissime, simulque liberalissime conlatum, priori loco protulimus; ei-que librorum singulorum argumenta, non modo

ad poëmatis totius oeconomiam, verum etiam ad ea quae in unoquoque excellerent, uno veluti oculorum intuitu, cognoscenda, non exiguo sane a nobis labore conscripta, praemisimus.

Epico Hesperidos Poëmati, Didascalicum, quod *Astronomicon* inscribitur, placuit subiicere, quo nullum operosius, nullum elegantius, nullumque contractius desiderari possit; quandoquidem duobus tantum libris universam astrorum scientiam, quam ex Hygino, quem BASINIUS presso sequitur pede, mutauerat, complexus est. Id vero ex chartaceo codice seculi xv. rudioribus caelestium signorum imaginibus exornato, ac manco, quod cl. Hieronymus *Ferrius* commodavit, exscripsimus, et cum alio Marucelliano codice, non sine graviori impensa, a cl. Angelo Maria *Bandinio* ei Bibliothecae Praefecto, conferri et suppleri impetravimus. Huic pariter argumenta, et rectam, ni omnino fallimur, interpunctionem, operoso sane labore, adposuimus, ut legenti cuique, ac potissimum veteris astronomiae peritis facile pateat.

Tres porro *Meleagridos*, qui sequuntur, libri, quos BASINIUS, dum adhuc Ferrariae esset tamquam studiorum suorum specimen ad Leonellum Estensem scripsit, quibusque Hesperidi quodammodo videtur praelusisse, Caii Sylvani Germanici, qui eos ab interitu vindicavit, ad Leonem x. Pont. Max. epistola, et metricis argumentis exornati, ex Mediceo-Laurentianae Bibliothecae membranaceo codice exscripti, et cum antiquiore alio R. Parmensis Bibliothecae chartaceo codice, alicubi tamen mendosiore, conlati, nunc primum in lucem producuntur.

Postremum denique locum tenent *Argonauticon* fragmenta, suis et ipsa argumentis instructa, simulque minutiori typorum forma excusa, ne inelmati atque omnino imperfecti operis mole te plus aequo gravaremus. In eo tamen non exiguam, uti speramus, voluptatem capies, cum plurima ex Apollonio Rhodio BASINIUM transulisse, latineque per quam eleganter reddidisse comperies: quemadmodum ex Hesperide et Meleagride Homerum nocturna diurnaue versatum manu in succum et sanguinem convertis-

se animadvertes. Ceterum imperfecti hujus poë-
matis a BASINIO sub extremum brevioris heu!
vitae suae finem incepti nullum certe aliud ex-
stat exemplar, quam Autographum ipsum Ari-
minense, quod lituris, expunctionibus, emen-
dationibusque adeo refertum impeditumque est,
ut Apolline Delphico propemodum opus fuis-
set, nisi ejus acumen, assidua meditatione, lon-
goque usu acquisita Basiniani ingenii, stylique
cognitione; quin et operosa cum Apollonio ipso
conlatione, compensari posse existimassemus.
Hactenus de priori parte, in qua diligentiam
nostram recte adhibitam esse, tibi que acceptam
futuram confidimus. Liceat jam de reliquis
quoque pauca, at non minus necessaria, prae-
fari.

Non equidem diutius, L. B., dissimulare pos-
sumus, nostrum in edendo inlustrandoque BA-
SINIO consilium fuisse praecipuum *Sigismundi
Pandulphi Malatestae Ariminensium Principis*
res domi forisque gestas superiori seculo incu-
riosius literis mandatas, accuratius multo con-
quisitas atque perpensas in hominum memo-

VII

riam revocare: quas cum **BASINIUS** Epico Poëmate, cui *Hesperidos* nomen fecit, tredecim libris celebrasset, nec, illaesis Epopejæ legibus, Historiæ fidem servare, et perpetuam rerum, quo quæque essent ordine aut tempore gestæ, narrationem proseguere potuerit, eam inter se provinciam cll. *Battaglini* fratres in eruendis patriæ monumentis atque inlustrandis solertissimi, partiti sunt; quorum alter *Sigismundi Cohortem*, ut ipse inscripsit, *Literariam* commentario bipartito descripsit, quo clarorum virorum tam exterorum quam Ariminensium, qui ea tempestate Arimini florebant, memoriam publicis privatisque tabulariis et rarioribus libris indefesso labore perlustratis, ab longa hominum oblivione vindicavit; ignotisque, ut ita dicam, civibus literariam rempublicam fecit frequentiore. Et si de uno **BASINIO**, qui apud eum Principem primum procul dubio locum tenebat, paucis egisse videbitur, id eo fecisse scias, quod cl. Irenæus *Affò* R. Par. Biblioth. Praef. qui, ut supra innuimus, adjutrices et ipse huic operi præbuit manus, Poëtae vitam in se sum-

V I I I

sit, quam priore loco in prima secundi voluminis parte conlocavimus.

Alter vero *Sigismundi* ejusdem res domi militiaeque gestas, totumque vitae cursum perpetua, satisque pròlixa commentatione complexus, ut magnam Hesperidi adtulit lucem, sic multa prorsus ignota, multa male ab aliis relata, non minore styli concinnitate et elegantia, quam judicii severitate, in medium protulit; ut merito inter optimos aetatis nostrae historicarum rerum scriptores haberi, et Malatestae historiae scriptor jure dici mereatur. Ne porro dictis fidem denegare quispiam possit, non parvam sane monumentorum vim, ingenti sumtu undique comparatorum ad ejus calcem congestit. Quia vero ea commentatio in satis amplam voluminis molem excrevit, eam a superioribus consulto disjuximus, numerorum serie tamen retenta, quo brevis, quem supposuimus, rerum indiculus universae huic secundae parti posset inservire

Sed jam de totius operis oeconomia accuratam satis rationem tibi, L. B., a nobis redditam

esse censemus. Duo tamen adhuc restant nobis expedienda; de quibus paucis. Et primo quidem: cur *Sigismundi Pan. Malatestae* Historiam non omnino solam, sed cum *BASINII Hesperide*, aliisque ejus Poëmatibus conjunctam ediderimus: secundo autem, quare, cum *BASINII* Poëmata latine sint conscripta, reliqua in secunda operis parte rejecta commentaria italice potius quam latine fuerint exarata.

Etsi, L. B., nos ii non sumus, qui, ubi inedita quaelibet in lucem educunt, divinis ea laudibus extollunt, ut vel ingentem operi aestimationem concilient, vel laborem suum legentium plebi (sapientibus siquidem non queunt) summopere probent; vel, quod caput est, lucro consulant suo; de Epico *Hesperidos* Poëmate aequo sane judicio adfirmare non dubitamus, id primum omnium post amissas literas ad *Epopaeae* leges elaboratum ceteris omnibus ad sua usque tempora confectis palmam praeripuisse; neque cum eo quodquam, sive artificium, sive styli robur et elegantiam, sive poëticos colores aequa lance perpendas, posse comparari.

**

Quod si quaedam in eo reprehensione digna nobis obiicias; non modo non inficiabimur, sed ultro citroque dabimus; addemusque praeterea, **BASINIVM** ipsum talia plura in suo Poëmate animadvertisse, quae profecto, nisi eum mors ante diem praeoccupasset, erat emendaturus: sicut ipse supremis tabulis (quas ne tam singulari ἀνεκδότῳ careas ad Praefationis hujus calcem subiiciemus) ingenue fassus est; quibus cavet, ne quisquam operi suo emendatrices adhiberet manus, quinimmo Virgilium aemulatus flammis comburi jussit voluitque. At *Sigismundus* Augusti Caesaris in paribus omnino conditionibus consilium imitatus, tanti laborem pretii interire ac deleri neutiquam passus est. Id igitur hac de causa in dias luminis oras revocare operae pretium duximus; et quo epicum **BASINII** ingenium magis magisque bonarum literarum amatoribus innotesceret, alia quoque ejus Poëmata subnexuimus. Nihil porro nobis obstare opinati sumus, quin commentaria italico sermone conscripta cum latinis **BASINII** Poëmatibus conjuncta ederemus (quae eorum aucto-

X I

res aequae eleganter latine exarare poterant); tum quod seculi nostri ingenio, quod latina minus avide excipit, inserviendum erat; tam etiam quod consulendum erat multitudini, quae, etsi latinas non calleat literas, historicorum tamen lectione summopere delectatur.

Denique, L. B., te etiam atque etiam rogatum volumus, ut erratis quibusdam, parvi sane momenti, quae in tam longo opere vitari nulla ratione potuerunt, pro tua humanitate non succenseas; quin potius laborem hunc nostrum, quo tuae voluptati, ac cultui prospeximus, aequi bonique facias.

Datis Arimino Idibus Februarii, quae dies est anniversaria Creationis SS. D. N. Papae PII SEXTI. Anno M. DCC. LXXXIII.

XIII

*Supremae Tabulae Basinii Parmensis in publico
Archivo Ariminensi ex Actis Casparis
Donati de Fagnanis.*

In Xpi Noīe Amen. Anno a Nativitate ejusdem millesimo
ccccLviij Indñe quinta et die vigesima quarta mensis Maij
Cum unicuique semel sit statutum mori etc.

Ideo Dñs Baxinus qđ Vincentij de Parma sive de Ti-
ciano Civis Arimin. predicta considerans etc.

In primis Animam suam recomitens omnipotenti Deo
sueque gloriose Matri Virgini Marie apud Ecclesiam S̄ti Fran-
cisci de Arimino rogans Magnificum Dñm Nñm Sigismun-
dum ut debeat ac velit et dignetur facere unum Sepulcrum
in quo sint. hec omnia vid.†

Parma mihi patria est, sunt sydera carmen et arma

Item reliquit pro passu ultramarino solidos duos

Item reliquit pro cuncio portus Añi solidos duos

Item reliquit pro male ablati solidos quinque

Item reliquit Johanni qđ Luce de parma Civi Arim. li-
bras tres den. quas dari voluit Frībus et Conventui S̄te Ma-
rie de gratia de Arimino pro Missis S̄ti Gregorii dicendis

XIV

Item reliquit jure Legati Ex.^o Dñō suo Dñō Sigismundo pandulfo de malatestis Hesperida opus nondum ultime lime impositum quod est maximum omnium sui bonorum hac lege ne corrigi patiatur si vero ipse Dñus corrigi aut emendari voluerit per alunos et indoctos viros qui omnes hodie viventes in hac arte parum valent jubet omnino aut flammis comburi aut profluentiis dissipari melius enim hoc opus sic se habet quam si a pluribus emendetur novit enim testator que sint in hac arte ut superius ait ingenia

Item reliquit quod Equus ipsius Testatoris vendi debeat et de ejus pretio solvantur expense ejus Funeris

Item reliquit jure Legati Petro Dominico Filio Dñe Antonie ejus Uxoris et ipsius Testatoris Filiastro unam ipsius vestem nigram sericam

Item reliquit Antonio et Manfredo suis Fratribus vestem roseam sive rosati et vestem nigram foderatam taffeti nigri et omnia ejus Bona mobilia et imobilia propria et emphitheotica et jura et actiones ad eum spectantia et spectantes ex hereditate dñi sui Patris et Dñe Margarite ejus Matris in quibus sibi heredes instituit dños Antonium et Manfredum

Item reliquit Petro Alberti de Papia ejus Famulo unum Clamidem panni nigri

Item reliquit prefato Dñō Dñō Sigismundo pandulfo li-

brum Homerij et Appolonij in litteris grecis et deinde duobus se comendat populis Parmensi et Ariminensi

In omnibus autem suis bonis mobilibus immobilibus juribus et actionibus pñtibus et futuris ubicunque sint vel reperiri poterunt et propriis et emphitheoticis Dñam Antoniam qđ spectabilis millitis Dñi Petri de Gualdis millitis de Añ sibi heredem universalem instituit et esse voluit pleno jure

Hanc autem etc.

Cassans etc.

Actum lectum et publicatum fuit dtũ Testamentum in Civitate Arimini in Contã Sñ Innocentie pñtibus Dño Francisco q. Gasparini de Stramazis de Penna Feret. millite Jerosolimitano

Dño Johanne Francisco m̃ Michaelis Can.º Arim. Capellano Eccle Sñ Innocentie ac Rectore Sñ Marie Inerguminis

Mº Paxio Nicolai de Mantua Merciaro hãtore Añ in Contrata pñta

Jacobo Sñ Coradi et } de Contã Sñ Simonis
Johanne ejus filio }

Andrea Mateo Olfi de Arimino hãtore in Contã Sñ Simonis

Dominico qđ Matei Picinini molendinarii de Añ et Mº Antonio m̃ Gniudi

Et ego Guaspar Donati de Fagnanis Not. Arimin. de pñtis rogº fui etc.

Vidit

Pro Illmo et R^mo D. D. Vincentio ex Com. Ferretti
Episcopo Arimini, Petrus Archip. Morri Theologus.

Imprimatur

Die 3. Augusti 1792.

Fr. Thom. Franc. Roncalli Inquisitor generalis S. O. Arimini.

BASINI PARMENSIS
HESPERIDOS
LIBRI TREDECIM
EX AVTOGRAPHO.

IN LIBRUM PRIMVM HESPERIDOS BASINI P.

ARGVMENTVM.

BASINIVS. Poëta Sigismundum Pandulphum Pandulphi Malatestae filium, in
cujus aulâ plurimis, iisque maximis beneficiis cumulatus Musis vacabat, Epi-
co poëmate celebraturus, occasionem capit ab eo bello, quod Alphonsus Ara-
gonum et Neapolis rex potentissimus, qui rebus in Italiâ turbatis omni ope
operâque enitebatur, ut regni sui fines extenderet, Florentinorum Reipubli-
cae indixerat, quo, Italiae sin minus universae, Hetruriae saltem dominationem
sibi compararet. In cujus quidem belli initio cùm Florentini res sibi minus
prosperè aliis sub ducibus cadere fuissent experti, Sigismundum auxilio ad-
vocarunt, eumque Hetruscarum copiarum Imperatorem constituerunt: qui
bello forriter, feliciterque confecto, fugatoque Alphonso, a Florentinae Rei-
publicae Senatu laureâ et triumpho donatus fuit. Verùm Alphonsus propositi
non minus, quàm odii tenax, quatuor post annos arma iterum in Hetruscos
sumpsit: ejusque belli summam Ferdinando filio, summo cum imperio tradi-
dit. At Sigismundus a Florentinorum Senatu Imperator secundùm renuntiatus,
pluribus Ferdinando illatis clidibus, eum quoque turpiter fractum expulit ab
Hetruriâ; atque ita bis de Alphonso victor evasit. Haec ad historiam satis.

Poëta igitur Homerum imitatus, sub ipso poëmatis initio Musam ad Sigis-
mundi Pandulphi praelia et triumphum de Alphonso canenda invitat, belli-
que causas exquirat ac enumerat, simulque portenta bellum ominantia enar-
rat a v. 1. ad v. 42. Alphonso itaque Hetruriam armis invadente, Jupiter Mer-
curium ad Sigismundum in somnis mittit, ut morâ omni abiectâ Italos cogat
sub signis, et Alphonsum expellat ab Hetruriâ. Mercurius jussa exequitur Jo-
vis, illique Deorum omnium, tum etiam Junonis ipsius favorem pollicetur.
v. 72. Sigismundus Jovis admonitu expergefactus, cunctisque probe per-
pensis, Hetruscarum copiarum imperium sumit, Alphonsoque per praecones
indicit, ut ab Hetruriae finibus injuste occupatis abscedat. v. 108. Dein
Pallade comitante loca explorat, Alphonsumque investigat, atque infestat.
Sed nocte ingruente dum curis distentus unus vigilat, Venus Soporem in
eum immittit; Jupiter vero Iridi mandat, ut eum nectare ambrosiâque refi-
ciat. v. 244. Alphonsus Sigismundi praeconibus superbe indignanterque respon-
det, atque optionem dat, utrum collatis signis depugnare, an singulari certa-
mine rem velit dirimere v. 260. Sigismundus Jove, Marte, et Minervâ exora-
tis, singulare certamen eligit, simulque jubet totum exercitum in armis esse,
et dolos malos praecaveri; tum excitatam ignoti cujusdam odio in Italico
exercitu discordiam compescit. v. 332 Antiphates Alphonsi consiliarius, cui
Sigismundi virtus erat explorata, Regem a proposito studet revocare: ejus
tamen consilium Alphonsus, Phorbantis vatis augurio fidens, superbius contem-
nit. v. 419. Duobus ergo exercitibus ad fundæ jactum compositis, ac mili-
tum ardore utrinque per Imperatores compresso, Sigismundus aequas singu-

• • • • •
 laris certaminis condiciones coram exponit, quas Alphonsus accipit, amboque sacrificio et iurejurando firmandas decernunt v. 468. Jupiter Italiam favens, suam Junoni aperit voluntatem, ut nempe Iberi foedus rumpant. Quare Juno Irim dimittit, quae Phorbantem falsis visis illusum in remotum locum seducit, ejusque speciem induta Bioneem Libycum adit, suadetque ut fivente Apolline Sigismundum per insidias teli ictu interficiat. v. 540. Sacris rite peractis, statisque conditionibus sacramento utrinque sancitis, Duces certamen ineunt, quod hic graphice describitur: dumque Sigismundus Alphonsus in suum tentorium victum, vitamque deprecantem trahit, Bion Sigismundum jaculo fecit in humero; quam ab rem Alphonsus elabatur, se sequere ad suos recipit incolumis. v. 659. Sigismundus sortem suam cum Jove conqueritur, eumque ut nefarii adeo sceleris ultor velit esse deprecatur; tum ab Apolline sibi uni viso ad suos adducitur, qui se et sceleris vindicem. et, cum tota acie dimicabit, auxiliatorem futurum promittit. v. 686. Sigismundus Apollinis praesentia recreatus, ut Paeonem, Jove tamen annuente, ad se mittat etiam atque etiam exorat: quod item Apollo in se recipit, statim ac Jupiter post dies duodecim ab Oceano, apud quem in finibus Aethiopiae convivendi gratia diversabatur, se se ad Olympum retulerit. v. 713. Totus liber iste Descriptionibus et Comparationibus elegantissimis refertus est.

.o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o.

IN LIBRUM SECVNDVM.

IBERI, violato per Bionis prodicionem foedere, ex improvise in Italos impetum faciunt, quo hi fortasse disiecti fugatique fuissent, nisi si Sigismundus, sauciatus quidem, non animo percussus, suos continuisset, atque a pugna committenda prohibuisset, donec ipse recuperata salute, se suosque ulcisci queat. Quod profecto Alphonsus non sine asru factum esse arbitratus, et ipse receptui canit. Sigismundus itaque ut suae consulat valetudini Volaterris se recipit cum suis, Jovemque deprecatur, ut poenas facto pares ab Iberis reposcat. a v. 1. ad v. 49. Interea Alphonsus Populoniam cum omnibus copiis terra marique obsidet, impetitque. Vates pugnam, caesosque enarraturus Musam interpellat, primoque Dystichium in fossis devolutum, et ab Alphonso interfectum laude luctuque prosequitur. Atrox pugna committitur, quae non minori styli elegantia, quam vario comparationum ac descriptionum apparatu ob oculos ponitur. Iberi cuniculos agunt, scalas apparant, ignisque missilibus globis infestant: Itali se se defendunt, hostes e muris deturbant et necant. Tarchon Populonium Lycum, Targumque sternit, Haemophagus quoque occiditur cum aliis compluribus. Inter haec nunciatur Alphonso ingressum in urbem, muris mare versus pene dirutis, patere: hinc illorum impetum facit, sed frustra: quare advesperascente die receptui canit, urbisque expugnationem in crastinum jactabundus differt. v. 204. Dum noctu Iberi cuncta ad Populoniae expugnationem necessaria disponunt, Apollo vadit ad riva beata Oceani, quae hic describuntur, petitque a Jove, ut Paeonem

ad Sigismundum mittat: quo annuente, Paeon Sophoeni speciem indutus, Sigismundum adit, eumque pristinae integritati restituit. Denique discedens se Paeonem esse, atque ab Apolline missum profitetur. v. 294. Sigismundus tali erectus nuncio, et Deorum ope confusus, irà et furore aestuans, poenas ab Alphonso reposcere constituit, suamque aciem ex diversis Italiae populis conflata inruit. Iberis postero die Populoniam omni castrensium machinarum, et novo praesertim tormentorum genere oppugnantibus, dum Lydi, quamvis hosti impares, parati cum patriâ potius occumbere, quam cadere, acriter resistunt, Fanium Sigismundus mature cum auxiliariis mittit, qui eos ad patriam animosius tutandam incendit, et Sigismundi cito adventuri spe erigit; quare moeniorum partem tormentorum ictibus, non sine oppugnantium caede collapsam, aggere facto restituunt, reiectisque deditionis, quas Alphonsus proponebat, conditionibus, aquas e proximis stagnis in cuniculos derivant, hostesque in iis latentes, felici sane artificio, submergunt. v. 440. Ingentem suorum jacturam indigne ferens Alphonsus, rabie impotentiori urbem terrâ marique adoritur, duasque triremes, quae in obsessorum subsidium venerant, praedatur. Magna fit utrinque caedes. v. 478. Haec inter Sigismundus, ut Alphonsum a Populoniae obsidione revocet, die noctuque properato itinere, montem urbi adversum occupat, nobilissimamque stratagemate suos oriente sole per recurvi montis litora ire redire agmine perpetuo jubet. ut plures numero hosti appareant; equitesque praemittit, ut eum inturbent, ac retardent. Lydi acie Sigismundi cominus prospecta animos erigunt. Alphonsus vero timore percellitur, et quid potius agat in eo rerum statu ambigit v. 522. Plura in hoc quoque libro summum Poëtae ingenium, et excellentiam ostendunt; tum maxime inter alia Ducum conciones, comparationes multiplices, atque ingeniosissimae; rerum descriptiones vividissimae, et quorundam in praelio cum honore occumbentium encomia.

.o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o.

IN LIBRVM TERTIVM.

DVM ea, quae superiori libro sunt enarrata, sub Populoniae moenibus peraguntur. Jupiter in summo Olympi loco considens, Martem leniter compellat, et in Sigismundi partes his praesertim de causis trahere studet, quod is a Quirino ducat originem, et justum pro patriae libertate bellum gerat. Mars rationibus hisce commotus Jovi obsequitur, se ad pugnam comparat, et Sigismundum in primo certamine comitatur. Sigismundus equites in Alphonsi castra velitatum praemittit, celeratoque itinere e monte descendens in Celtas impetum facit: Alphonsus rei gravitate percussus, obsidione urbis abassistere, totâque acie in certamen descendere coactus est. a v. 1. ad v. 103. Sigismundus suos adhortatus, equo incitato in hostes se se conjicit, multosque interimit: sed fracto inter pugnandum hastili, viam per medios hostes stricto ense sibi aperit: hinc districtis mucronibus conseruntur manus, et

.0=0=0=0=0=0=0=0=0=0=0=0=0=0=0.

ALPHONSVS rex per noctem cum Apolline fugiens, Tyrrhenum mare navigat, et sortis suae acerbitate vexatus, modo se e navigio deturbare, modo suâ sibi manu mortem tentat consciscere. Verùm Apollo eum erigit, solaturque, quod non leve solatium est a praestantibus, et exploratae virtutis viris superari; qualem Sigismundum esse, rerum ab illo inclite gestarum narratione demonstrat. Dicit itaque Sigismundum Pandulphum supremum Romani exercitus Imperatorem, usque a puero ingenii maturitatem, et in suâ ditione regendâ prudentiam, animique magnitudinem cum aequitate conjunctam praesetulisse; quarum virtutum ope, accedente aetatis robore, pericula et machinationes vitaverit multas, et in ferarum venatu, athleticisque exercitationibus extiterit fortissimus: praetereaque eum a frugalitate, bonarum artium studio, vigilantia, et pietate in Deum, ceterisque virtutibus impense laudat. *a v. 1. ad v. 71.* quarum praesidio seditionem a Labieno imperium sibi vindicare molienti Arimini, G. Iusto Roberto natu majori imperante, excitatam, adhuc juvenis compescere valuerit; dein rerum potitus Arcem eâ

 in urbe extruxerit munitissimam, experiētiā edoctus familiari, populos non pietate tantum, verum etiam iustitiā metuque regi v. 174. Peritiam ad haec artis militaris in Sigismundo Carillum Iberum, qui Piceni regionem in ejus odium vastaturus advenerat, fractum fugatumque sensit: Quibus de causis ingenti sibi famā comparatā, universos Italiae Principes Sigismundi amicitiam cupidissime appetivisse, ac praecipue Venetos, qui eum adhuc juvenem contra Philippum Mediolanensium ducem Perusini ope Bergomum obsidione prementem, Insubrici belli ex Senatus Consulto Imperatorem constituerunt: quo in bello strenue adeo se gesserit, ut non modo in obsessam urbem auxiliares per medios hostes intulerit, sed etiam Perusino, cladis, quam ad Montem Laurum a Sigismundo accepturus erat, ignaro, in fugam coniecto, Venetias reversus, summo cum honore et plausu ubique exceptus, Veneto Senatu cum Centauro obviam exeunte, ad regias aedes triumphali pompā donatus fuerit perductus: quo quidem honore nihil elatus, icto cum Veneto Senatu foedere, Ariminum redierit. v. 374. Philippum idcirco vindictae amore raptum, Perusinum cum suis Ligurumque copiis in Picenum submisisse; qui tamen a Sigismundo Venetis et Florentinis auxiliariis aucto, ingenti ad Montem Laurum clade fusus fugatusque fuerit. v. 484. Quibus bellis fortiter, feliciterque confectis, Romam perrexisse, ut contra Philippum et Alphonsum Italiae pacem libertatemque perturbantes Italorum reliquorum Principum foedus conflaret. Quod sane consilium etsi Romano Pontifici summopere arrideret, malletque Alphonsum prae Sfortiade Philippi filiae nupturo in foedus recipere; uni ipsi tamen foederatarum copiarum imperium committere decrevisse: v. 557. Ad haec Romanae magnitudinis ac potentiae monumenta, Heroumque imagines temporum injuriā mutilas ac labefactas aequā commiseratione invisentem, mortalium rerum inanitatem, infirmitatemque contemplatum, maluisse ad nominis immortalitatem ab insigni aliquo Poëta celebrari, quā in aere vel marmore exculpi. Interea reliquos dies septem Romae commoratum, eos in sacris aedibus obeundis, et naturalium rerum causis perscrutandis insumpsisse v. 610. Toto hoc libro Basinius in Herois sui laudes excurrit: quā vero arte, quove ingenio, ii facile intelligent, qui in maximorum Poëtarum lectione sunt versati: ut enim narrationi suae auctoritatem fidemque conciliet, Apollinem eas enarrantem inducit. Multa praeterea insunt admiratione digna, imprimisque Sigismundi Venetias navigantis ornatissima descriptio.

.o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o.

IN LIBRVM QVINTVM.

SIGISMUNDO Romae adhuc commorante (sic narrationem suam Apollo prosequitur) Philippum Sfortiadi filiam suam sponpondisse, foedusque cum eo iniisse nunciatur; simulque Picenum timore concussum ab Romanā dominatione defecisse. Rei iniquitate commotus Sigismundus Neapolim digreditur, et foedus cum Alphonso Rege ferit. Sfortiades opportunitate arreptā, Sigismundi di-

tionem conatur invadere; sed tamen a Sigismundi copiis eo usque repressus fuit, dum Sigismundus in Picenum remeavit. Atque hic Apollo, sermone ad Alphonsum ipsum converso, obiicit foedera cum Sigismundo tunc temporis aperte iis conditionibus inita, ne Hetruscos amplius impeteret, sibi que Apuliam, Lucaniamque tranquillâ possessione haberet. Sigismundum vero Romani, Neapolitanique foederati exercitus Imperatorem, Asculum, Arcem Contractam, Firmum, totumque Picenum, Sfortiade fugato, subegisse: qui odio in Sigismundum flagrans, bellum in ejus ditionem, Gradariâ Malatestarum oppido prope Isaurum obsessâ, intulit. *a v. 1. ad v. 50.* Sigismundus Piceni urbibus probe communitis, et a Summo Pontifice triumphi honore et Ecclesiae vexillo donatus, Arimurum cum paucis suorum millibus regreditur, collectoque ad Rubiconem exercitû Gradariam citissime Sfortiadem adorturus contendit *v. 170.* Magnâ hinc inter Deos subortâ discordiâ, Jupiter pro Italiae pace stans, eos, Martemque in primis compescit, bellandique finem indicit: neque Sigismundo bella, vincendique opportunitates defuturas, cum Alphonsus Hetruscos iterum adortus, ab eo fractus victusque fugabitur. Tum se Jovis nutu in Sfortiadis equitatum pestem primo immisisse, indeque in toto exercitu famem morbosque induxisse, ut is Sigismundum Deorum progeniem esse cognosceret. *v. 213.* Sfortiades ubi Sigismundi adventum rescivit, illico insidiis circumvenire, Arcem scalis admotis expugnare, seque ad pugnam componere. At Sigismundus inperu facto, eoque in fugam coniecto, insidias vitat, districtisque gladiis persecutus, rursusque insidiis circumventus, pugnâ acrius instauratâ, caesis, inclinatisque Sfortianis iterum evasit: hostesque prorsus sane confecisset. nisi superveniente nocte a pugnâ supersedere fuisset coactus. *v. 320.* Nocte intempestâ Sigismundus, duce Pallade, Gradariam ingressus, animos dit obsessis, jubetque ut summo mane pugnâ iterum commissâ portis erumpant, Sfortiademque a tergo aggrediantur. *v. 348.* At Sfortiades fugam meditatur, et decernit: diique pro eo Jovem, ut misereatur, impense exorant. Nec minus Juno pro Sigismundo Jovem interpellat, qui eam iocose excipit; hinc illa ad jurgia convertitur, quae Jove obdormiscente dirimuntur. *v. 437.* Tum Juno thalamo egressa Somnum adit, praecipitque ut Sigismundum occupet, curis solvat, ferociorem reddat. Ille Jovis metu, Junonis mandata facessere detrectat; at illa jurejurando Jovis iram se ab eo aversuram obstringit. Ille avis Cymindis formam induit, et Soporem in Sigismundum inducit. *v. 484.* Interea Sfortiades Sigismundo dormiente, paucis sub Gradariae moenibus ad simulationem, relictis castra movet, et fugit. Sigismundus albente die fugâ Sfortiadis relectâ, queritur cum Jove, quod eo evadente, novum in Italiâ bellum futurum sit; eoque magis, quod Alphonsus arma iterum adversus Hetruscos meditabatur. Quam ob rem Sigismundus praecones ad eum mittit, qui certiores redderent, se pro Hetruscis in aciem descensurum. Denique Apollo ad Alphonsum conversus suam illi exprobrat perfidiam, et narrationi finem facit. Alphonsus se a tanto viro divictum sentiens, adversam aequiore animo sortem fert. *v. 528.* Quid ab Homero, quem sibi in succum et sanguinem converterat Basinius, sit mutuatus, humaniorum literarum cultores facile perspicient. Descriptiones vero atque similitudines in hoc libro nec minus elegantes, nec minus vividae, quam in superioribus.

IN LIBRUM SEXTUM.

ABSOLVTA rerum ab Sigismundo gloriose gestarum narratione, Poëta illuc, unde discesserat, redit, et triumphum Florentiae de Alphonso actum hoc libro describit. Albescente itaque die Sigismundus Populoniâ discedens, et captivis Florentiam praemissis, cum parvâ suorum manu, laxandi animi causâ, venationi indulget. Post biduum Florentiam pergens, Florentini cives catervatim obviam exeunt, et Senatus ipse lauream coronam victori deferit. Hic Poëta occasionem nactus, quare laureâ coronâ Vates atque Imperatores donentur, Phoebi Pytho- nem sternentis fabulam docte eleganterque subnectens, edocet, tum etiam quod ut laurus semper virescit, frondescitque, sic Ducum et Vatum nomen aeter- num vivit. *a v. 1. ad v. 91.* Florentiam tandem ingressus, ab uno e Senatorum numero, aperto capite, ob partam de Alphonso rege victoriam pro concione laudatur. Ipse vero Deorum voluntate eam sibi partam proficitur, proinde sa- cra iis fieri, templa festis coronari sertis, militibusque laureâ caput redimiri jubet; atque triumphi omine accepto, ad eum Lydorum primores invitat. *v. 123.* Florentinorum Senatus equos albos quatuor, currumque ex pretiosâ mate- rie elaboratissime fabrefactum Sigismundo donat. Primâ ergo die victi regis tentorium, Celtarumque arma et manubia per urbem circumducuntur. Alterâ vero, pueri verbenâ coronati vasa ad sacra facienda, tum Alphonsi pocula et vestes, aliaque barbararum gentium indumenta comportant. Hos Alphonsi effi- gies curru quadrijugo subvecta subsequitur, cum captivorum militum turbâ, quam Iphitus Celtarum dux praecedat *v. 220.* Ad haec septem regnorum Al- phonsi coronae, ipseque Sigismundus triumphali elatus curru, ditissimâque in- dutus veste, in quâ Isotta phrygio opere Deorum amores affabre pictos distin- xerat, olivae rami dextrâ gerens, caputque laureâ coronâ praecinctus. Trium- phale agmen denique claudebant victores milites Italiae liberatoris laudes conci- nentes. *v. 252.* Tali Florentiam pompâ ingressus, suorum in praelio interem- ptorum merita funebri laudatione extollit, eisque parentari jubet; tum majori urbis templo Divae Reparatae nomen imponit ad aeternam reparatae libertatis memoriam; quam quotannis et sacris, et ludis, et defunctorum inferiis recoli mandat: quae omnia differt in crastinum, *v. 290.* Interea Alphonsus noctu Neapolim reversus fortunam sibi adversam, et spreta Antiphatis consilia, con- queritur. Arcem clam ingressus, vultu ad serenitatem composito, administros moestitum aegre dissimulantes solatur; tum Ferdinandum filium sevocat, et sui unius causâ se Italiam non deserere, nec animum despondere: se quidem a Jove potius quam a Sigismundo victum, sortis inconstantiam tandem expertum, alia septem regna, in quibus tute vivat, possidere *v. 346.* Sed Ferdinandus patrem solatur, promittitque se bellum Sigismundo illaturum: quod illi pater felix fau- stumque auguratur. *v. 362.* Summo mane Sigismundus per tubicines cursum equestrem indicit: Rhympus Sigismundi victor evadit. Denique praemiis in singulos datis, Senatorias aedes adit, ibique splendidissime convivatur. *v. 455.* Quid potius in hoc libro commendem nescio. Iphiti captivi querelae, Pytho- nis fabula, triumphus et cursus equestris descriptiones, Basinium optimis qui- busque Poëtis parem faciunt.

IN LIBRVM SEPTIMVM.

DVM Sigismundus meditatatur, Neapolim ne, an Iberiam invadat, Pandulphus pater se illi secundum quietem objicit, mandatque ut Insulam Fortunatam adeat, in qua Psyche regnat Zephyri filia, quae Celtas, Alphonsumque vincendi rationem docebit, suosque amores non refugiet: esse illac Famae templum, Campos Elysios, iterque ad Tartara: illam ad ea invisenda ducem sibi adstituram. *a v. 1. ad v. 64.* Tali viso expergefactus Sigismundus, haeret primum quid potius agat; mox patris mandata animo revolvens, ad Cypri reginam agnatam suam navigare se velle simulat; re tamen veram domum reverti. Atque plurimis curis distentus, nocte insomni transacta, mane Senatorias aedes petit discessurus. Senatus pro reddita S. P. Q. Florentino libertate gratias Sigismundo agit, et muneribus cumulat pretiosissimis. *v. 121.* Hinc Ariminum reversus, administratione ditionis suae filiis commissam, institutoque in singulis urbibus XLvirum consilio, quousque rediret, navim quinquaginta delectis remigibus instructam conscendit, et post dies viginti, superata Siciliae insula, Africam versus cursum dirigit. *v. 157.* Sigismundo navigante, Jupiter Deorum concilium convocat: et Neptuno, qui apud Aethiopes convivabatur, uno deficiente, simulato sermone audacem Sigismundi ad Arva beata Oceani navigationem eis significat, simulque eorum super eam navigatione sententiam sciscitatur. *v. 195.* Juno Sigismundo favens, divinam ejus audaciam commendat, eamque humano generi ab Jove ipso inditam compluribus exemplis ostendit. Ejus orationi Dii omnes assentiuntur. *v. 226.* Jupiter vultu ad hilaritatem composito, Deos timore solvit, hominibusque navigandi potestatem facit, eam tamen conditione, ne, si qua iis mala eveniant, Deos causentur. *v. 242.* Interea Alphonsus iram curisque agitur, iter Sigismundi ad oras Tarraconiae ignorat. At Minerva sub formam pauperis conchas in maris litore legentis Sigismundum expectat, et hospitio excipit. *v. 281.* Sigismundus ficta narratione, se navi, mercibus, sociisque, dum in Italiam reditum ficeret, in syrtibus Africae amissis, nunc ab Carthagine advenire: Tarraconem petere velle; ac sociis simulate dimissis, et quid agant edoctis, mapale Divae ingreditur, ciboque refectus, hospitem suum de Alphonsi regnis, subditorum animo, locorum natura, viis, ac similibus percontatur. Illa vero omnia edisserit, tum praecipue Hispanis ingentem Sigismundi victorias metum incussisse. *v. 335.* Postridie Tarraconem cum Dea petens, Bentium cum sociis tanquam ignotos et casu offendens, multa de Alphonso, deque Sigismundi bellis inquit: illi Italos se quidem esse; de iis nihil prorsus rescivisse: Africae litora et urbes lustravisse. Tali astu omni a se suspicione remota, noctu moenibus et viis urbis exploratis, clam navim conscendit. *v. 354.* Neptunus ab Oceano reversus, hominum audaciam indignatus, ac praesertim Sigismundi, quem ob expulsum a Piceno Sfortiadem (cujus patrem in Aufido submersum Maris Deum iecerat) odio prosequabatur, excitis ventis subnegrere conatur. *v. 383.* Repentinam itaque coorta tempestate, navis post novem dies obruitur: nautae cuncti pereunt; unus tabulae auxilio enatat Sigismundus: qui litore cominus prospecto ab Ino Leucothea reficitur, ac consolatur. *v. 553.* Neptunus eum periisse arbitratus, Aegaeum petit. Pallas caelum serenat; sed mare iterum aestuat, et Sigis-

*****1
mundum fere seminiamem, Pallade opem praebente, ad ignoti fluminis ostia in litore deserto relinquit. Ipse terram incognitam explorat; olivae ramis se obnubit, et in aprico litore procumbit, ac somnum capit. Hebe nectare et ambrosiâ eum reficit, ac recreat. v. 625. Vates Heroëm suum ad Arva beata ducturus, mirabili sane utitur artificio. Ceterum maris tempestatem, et Sigismundi naufragium ab Homeri quinto Odysseae libro exacte adeo est imitatus, ut eum pene vertisse videatur.

.o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o.

IN LIBRVM OCTAVVM.

SOMNO experrectus Sigismundus, ac parum procedens, Phsychen in maris litore ambulante[m] videt, eamque, ut opem ferat, deprecatur. Illa eum a virtute ludans, se ejus amore teneri; verbò, eam esse, quam pater in somnis monstraverat, Zephyri filiam, quam Dii Iottam nominant; eumque ad Zephyrum patrem ducit. Sigismundus aulam Zephyri ingressurus a quatuor Nymphis lavatur. Charites crinem dulci liquore perfundunt, et purpurâ vestiunt. Recuperatâ priori venustate, Psyche eam deperit, amplectitur, virum facit eum. in sylvas beatas ducit, ac multa de hominum vitâ, et de naturae scientiâ docet. *av. 1. ad v. 119.* Sigismundus omnia tacite contemplatus, cantum a longe obaudit, multaque Divâ sciscitatur, quae cuncta exponit, et crastinâ die Elysios campos, ejusque in iis Avos, Romanos. Graecosque duces monstraturam recipit. v. 151. Dum sylvam obeunt, filius Hesperii eos videt, atque unde acquare veniant, tum qui sint, quidve petant, exposcit. Sigismundus se Latinum esse, Pardulphi Maltestae filium. Italiae defensorem, Alphonsique victorem. Hesperus ergo eam ex ipit honorifice, tissime, scutumque tribus capitibus insculptum ab Maltestâ Pannonio ob puellae amorem illuc deducto centum ante annos sibi relictum ostendit. v. 190. Pergit inde Sigismundus ad loca voluptatibus sacra, iisque parum immoratus, adit Famae templum, in cujus portis cum sui, tum aliorum Heroum res fortiter gestas contemplatur insculptas: intus vero Orphei Musam rerum a mundi exordio serie[m] universam carminibus explicantem, atque Fama[m] ipsam Poëtas ad labores et gloriam inflammantem audit. v. 256. Hinc Famae domum, ibique in Temporis simulacro quatuor Mundi aetates representatas considerat. Dein domum reversus, et Deos Erebi vincendi, iisque litandi rationem a Psyche edoctus, somno cum illâ indulget. v. 299. Galetus Sigismundo fratri in somnis apparet, ac Patrem, et loca Tartari invisuro, atque Stygiam paludem transituro significat, id sibi datum esse ut facilius in caelum ascendat, ad quod vias plures indigitat: se illuc pervenisse ob suam in Deum et in pauperes pietatem; locum sibi cum patre non esse communem; sed in lacteo circulo habitare, eoque ex loco Dei faciem videre; secumque eos degere qui patriam fuerunt tutati, Religionem, pietatem, misericordiamque coluerunt. Sibi quidem aras templa et cultum in terris esse: suam tamen beatitatem non in terrenis illis rebus consistere, sed in certâ Dei visione, quem animae corporis, vinculis irretitae, nisi in ejus operibus, videre non

possunt; quâ de re mortalem spernere, immortalem vero resumptis post mundi exitium corporibus vitam sperare praecepit. v. 356. Sigismundus viso obstupescit, petitque a Psyche num fratris sui verba auscultaverit: at illa, se omnia a principio novisse: plurimaeque in Galaoti, Gentisque Malatestae laudem dicit, ac praecipue Sigismundi, cui ob praeclara facta caelum pollicetur. v. 402. Basinii in hoc libro pietatem ac Christianorum dogmatum scientiam omnes rectae persuasionis homines non minoris profecto faciunt, quàm domus Zephyri, Templi Famae, Beatorum sedis, ac Tartari descriptiones sane multò luculentissimas.

.o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o.

IN LIBRVM NONVM.

SVRGENTE Aurorâ Psyche Sigismundum a somno excitat, et ad sacra Proserpinae, Manibus, et Plutoni facienda in lucum Sylvano sacrum ducit. Sacris peractis antrum ingrediuntur. Basinii eorum, quae apud Inferos Sigismundus viderat, narrationem aggressurus, Deos infernos exorat, ut sibi vivo ea loca invisere, ac describere liceat; divinoque actus furore Musam invocat, ut sibi vera renarranti adesse velit. a v. 1. ad v. 47. Percurrentes itaque sylvam suboscuram Psyche locum ostendit, in quo mente capti, pueri, senesque habitant, ibi eousque mansuri, donec labe omni abstersâ ad Elysios transeant; infantibus tamen secluis, qui non abluti perierunt, nullamque proinde neque poenam, neque praemium habituri. v. 69. Transeunt inde ad flumen rapidissimum, ibique Graecos, Romanosque oratores vident, atque in iis Ciceronem ac Demosthenem, de quibus plura. v. 106. Hinc montem myrtis consitum conscendunt, in quo Heroinas amoris vi ad mortem adictas vident, quarum aliquot Sigismundus facile internoscit, plures Psyche indigitat. v. 142. Superato montis jugo, ad Elysium perveniunt, in eoque Musas, Poëtas, mortuos pro patriâ Philosophos, verae religionis cultores Sigismundus cernit, colit, laudibusque prosequitur. v. 176. Porro iterum montis cacumen ascendit, prospicitque in subjectâ planitie omnium gentium duces, et agmina ab Historicis celebrata, in quae Sigismundus stricto mucrone furere adortus a patre corripitur, moneturque ne frustra cum umbris depugnare velit. Agnito patre Sigismundus eum amplexari nititur; qui longe recedens nullo id fieri posse modo docet, simulque celebriores Romanorum et Carthaginensium duces, atque in iis Galaotum Malatestam avunculum indicat; tum filium a mortis campo seducit, urbiumque et nationum conditores ostendit, interque Italiae reges, Malatestam gentis suae conditorem, Pandulphum patrem, Galaotum, et Pannonium: quos videns Sigismundus lacrymatur, melioremque post mundi excidium priora corpora indutos sperare vitam jubet. v. 253. Illinc discedens, ad Chaos infernum patris jussu transit, damnatorum supplicia nosciturus. Docet itaque pater aeternis illic eos poenis torqueri, qui Deum lucem unam veram videre, ejusque legibus obtemperare noluerunt. v. 301. Ad haec Sigismundus ex patre sciscitatus, num bella gigantum vera sint, quâque ii poenâ mulcten-

 tur, respondet pater, ad eorum loca accedere nefas esse, eaque ab Tantalo eorum gnaro discere oportere. Advocatus itaque Tantalus totam ab exordio illius belli historiam, Orphei ad inferos descendentis fabulam interserens, evolvit. v. 350. Dumque alios, quos nominatim indicat, maximorum facinorum reos diversis affectos suppliciis contemplatur Sigismundus, unàque Inferos iudices, Coeytum, Phlegetontem, et Plutonis regiam, admonetur Psyche ut fugiat; mediâ enim nocte transactâ non amplius licere; exeunt omnes: pater quidem Elysias sedes repetit, at Sigismundus sub ipso Famae templo in sylvam fortunatam emergit. v. 394. Psyche antequam illucescat, quamnam de sui absentia opinionem gerant Itali ab Sigismundo quaerit: is vero, se naufragium fecisse: at Psyche, Alphonsum quoque idem sentire asserit, proindeque arte atque astu in Italiam sibi esse redeundum, eamque a barbarorum armis totis viribus tutandam. v. 423. Sigismundus filiorum et periclitantis Italiae ergo, avet reverti; quo vero id modo, navi sociisque amissis, facere possit non videt. Sed Psyche dubitationem amovet omnem; navim Liguris cujusdam Phegei ad ea litora ejecti praesto esse, patrisque Zephyri auxilium non defuturum. Sigismundus ad litus descendit, Phegeo se notum facit, multaque pro reditu in Italiam munera promittit. Phegeus ad ejus pedes provolutus, de suo infortunio solatur se, Diisque, quod tantam sibi adtulerint sortem, agit gratias: magnumque sibi pretium esse Italiae defensorem Zephyro adspirante in Italiam revehere. Quare eum Sigismundus ad Psychem adducit. v. 463. Quae de superiori libro diximus, de hoc quoque dictâ aequo jure volumus. Lucii Sylvano sacri, Elysi, Inferorumque descriptiones; Orphei insuper ad Inferos descendentis, et Titanum fabulae, Basinium antiquioribus Poëtis non minorem probant.

o==o==o==o==o==o==o==o==o==o==o==o==o==o==o==o.

IN LIBRVM DECIMVM.

ITALIS Sigismundum naufragio periisse pro certo habentibus, et prae moerore ab armorum usu omnino cessantibus, Alphonsus animos resumit, iterumque Italia potiri meditatur. Ad arma itaque Celtæ se accingunt: quapropter Italis consternatis, Populonii a foederatis deficiunt. Veneti cum Alphonso rege foedus ineunt contra Insubres et Ligures, qui jam pro Hetruscis stabant: hinc major Hetruscorum metus. Ferdinando Alphonsi filio copiarum imperium committitur, quæ jam ab Neapoli discedunt. a v. 1. ad v. 88. Jupiter Mercurium in Cimмериis ad Sigismundum mittit, ut de Alphonso bellum iterum parante commonefaciat; simulque discedere, et fortunam experiri jubeat, Jovisque auxilium promittat. v. 114. Nuncio accepto; Sigismundus Jovis oracula Zephyro revelat, ejusque auxilium poscit. Favet Zephyrus, eumque itineris rationem et pericula edocet. v. 170. Sigismundus cuncta sibi maris discrimina nota esse dicit; quod vero Jasonis navigationem spectat, se a Carino praeceptore olim suo aliter edoctum fuisse. At Zephyrus Carini inscitiam ostendit; ejusque causâ a Mercurio in ranam fuisse mutatum. Hisce prolatis opem fert, ac ut Phegeum vocet et laete discedat,

•••••
 jubet. v. 235. Discessum moliens Sigismundus, Psyche gratias agit, ejusque de Alphonsi iterum vincendi ratione consilium expetit. Illa vero certam illi victoriam spondet, hostemque, etsi aliquot Hetruscorum oppida ante sui adventum expugnaverit, nihilo tamen minus, rescito ejus in Italiam reditu, fugam moliturum. v. 272. Interea dum Sigismundus prosperâ navigatione in Italiam contendit, Ferdinandus multa capit oppida et solo aequat. Primâ die ancipiti Marte ad Folianum pugnatur, secundâ vero adhuc acrius, obsessis tamen valide resistentibus. Mars Lydos inflamat ut libertatem tueantur, ostenditque Ferdinandum bellicae inscium esse artis: ipseque e muris egressus Celta conplures necat, et Ferdinandum brachio prehensum a muris amovet. Pallus vero a Martis irâ eum tuetur, Celtasque jam jam cessantes excitat, nec, Sigismundo absente, morandum esse admonet. In Folianum iterum ac tertio aggrediuntur, quod moeniorum parte hinc inde collapsâ, tandem subigitur. v. 488. Vultus ejus victoriae famâ, Italia universa timore maximo repletur. Ferdinandus Legatos ad Alphonsum mittit, qui victoriam nuncient, et belli prosequendi rationem edoceantur. Alphonsus in terra hostili hybernare, urbemque ad id opportuniorem expugnari jubet. v. 519. Ferdinandus patris mandata cum ducibus suis communicat, Venetosque Insubribus, ac Liguribus opponit, agrosque et oppidula multa late vastat. v. 550. Jupiter Ferdinandi immanitatem indignatus, Junoni ideo Italiam id evenire affirmat, quod forti duce careant: nullo tamen pacto ferendum, eos, qui sacra fecerint priores, ab Celtis in Deum impiis, nulloque in loco Sacerdotes, quos ad triremes damnaverant, habentibus, tam male mulctari. Sibi cordi esse Itolos tutari, adeoque jubet ut Iridem mittat in Aeoliam ad Hippotadem, qui Zephyrum dimittat. v. 581. Juno Jovis consilii ignara, cur Zephyrum prae aliis ventis exoptet scire desiderat. Jupiter vero, se alios quidem ventos odio non habere, sed nunc Zephyrum opus esse, qui Sigismundum parvo navigio ab Hispaniae oris ad Italiam navigantem tuto et mature deferat, ut Celtas depellat ab Hetruriâ. Jovis consilium Junoni aridet: hinc Iridem in Aeoliam celerrime dimittit. v. 602. Poeta in hoc libro Herois sui laudes acri sane ingenio ab hoste ipso elicit. Sic etiam I alia metus causae in Sigismundi laudem perbelle sunt excogitatae. Carini vero metamorphosis, ut grammatici cujusdam petulantiam mordeat, egregie admodum conficta est.

•••••

IN LIBRUM VNDECIMUM.

TENEBAT jam Sigismundus Tyrrhenum mare, jamque Genuam a longe prospiciebat, cum Celtarum classis mare illud infestans. insequi atque urgere: at Phegeus ventos, quos utre inclusos coercuerat, solvit, seque ab iis, Genuam quam ocissime appellens, subducit. Ignotus urbem ingreditur, exploratâque Genuensium erga se voluntate, Senatui sese obtulit, a quo magnificentissime exceptus, donatusque, validoque equitatu communitus, Ticinum adit, et Parmam, inde Mutinam; denique per Aemiliam Ariminum contendit. v. 1. ad v. 49. Comperto ejus reditu Celtae in diversas abeunt sententias: Itali

•••••
 vero exultant, eumque in Hetruriam ultro meditantem, sollicitant: quibus Sigismundus Italicarum copiarum Imperator iterum creatus assentitur. *v. 116.* Alphonsus, ut eum ab inito foedere dimoveat, Oratores mittit, qui pacem, foederisque innovationem cum muneribus offerant, modo ab Hetruscorum societate recedat. Sigismundus Alphonsi pollicitationes ac conditiones despicit; ejusque Oratores re infecta dimittit. *v. 184.* Alphonsus Sigismundi constantiam inique ferens, exercitum instruit; legiones supplet, et Pisas ducere molitur. *v. 195.* Nec minus Sigismundus se ad bellum parat, sacrisque Marti, ceterisque Diis rite factis, commilitones suos hortatur, ut arma sumant, et Tarraconem ipsam, si res ferat, ire sint parati. *v. 289.* Seneucus Sigismundo inimicus, Italis bellum dissuadere nititur, multaque insulse oblocutus, consulit ut, eo relicto, Alphonso pareant: quem Sigismundus nihili faciens, virgis caesum e castris ejicit; sumptoque clypeo, quod Pandulpho patri Murs dono dederat, Vexillum extollit, quod sibi Roma post Asculi expugnationem tradiderat. *v. 429.* Consenso Apennini vertice, Ferdinandus de Sigismundi adventu commonefactus, ingenti metu concutitur: Tagus ad naves confugere hortatur et Neapolim reverti; Ferdinandus eum corripit, et pugnare constituit. *v. 601.* Inter plurima, quae in hoc libro entent, primum certe locum sibi vindicant Apollinis Lycia redeuntis cum Sigismundo Ariminum revertente, atque exercitus iter facientis cum Hadriaco aestuante comparationes; tum bellici apparatus, et armaturae, atque clypei Sigismundi, nec non ridiculi Seneuci descriptiones.

•••••

IN LIBRUM DVODECIMUM.

ALLENTE die Sigismundus ut hostem adoritur, iter suscipit valde saebrosum. Septima tandem die eo cominus viso, aciem instruit, et adoritur. Ferdinandus pugnam excipit, et Sigismundum in se incurrentem vitat. *a v. 1. ad v. 84.* Pugnatur hinc inde acriter, multaque caedes fit. Ferdinandus Tagum e Narni manibus subducere nititur; vivum tamen non potest. Districtis gladiis concurritur: Celtae cedunt. Minerva Italos excitat. Iberi valide resistunt, et retro agunt ordinem. Sigismundum sibi obviantem Ferdinandus fugit, et ab Apolline nebulâ circumdatus mortem vitat. Sigismundus cum Apolline eam ab rem conqueritur, in hostes incursat, multos sternit. *v. 283.* Rebus ita se habentibus, Jupiter Deorum concilium cogit, atque Alphonsum contra sententiam suam bellum Hetruscis iterum intulisse; se Ferdinando parcere quod patri obsequatur: non minus tamen justis Italarum votis moveri, ac praecipue Tyrrenorum, quod sibi sacra faciant: proindeque Italos ab Alphonsi manibus eripere, et Celtas in fugam conjicere decrevisse. *v. 304.* At Juno ut neutris favent, sed rem Fatorum ordini committat, impense effligit. Jupiter vero, se praesentem Sigismundi victoriam nihili facere: opus tamen esse ut sic res cedat, quandoquidem Sigismundo majores paratae sunt victoriae cum pro Graecis adversus Dardanos pugnabit. Juno, cui Graecorum res cordi sunt, Iridi mandat, ut ingenti excitatâ tempestate pugnam dirimat. *v. 351.* Interea dum magna

utrinque caedes fit, Iris adacto turbine caelum obscurat. Sigismundus subitâ turbatus tempestate cum Jove conqueritur, quod bis letho Iberos eripuerit. Ferdinandus in montes fugit. v. 490. Sigismundus perspectâ Jovis voluntate, hoste fugato, oppida a Ferdinando occupata expugnare decernit. Foliano itaque recepto, Vadam naturâ et arte munitam obsidet: Pallas rationem ejus devincendae docet. Hinc lapideis ac plumbeis, ignitisque missilibus globis Celtarum naves portum tenentes pessundat, et vexat; unâque oppidum scalis ac turribus admotis oppugnat: ipseque Sigismundus ter muros conscendens, ter a Pallade Marti eripitur v. 511. Mars Palladi iratus hastam in eam torquet, quam illa Aegidâ repellit, et ab altâ turri saxo immani projecto Martem humi sternit. Sigismundus ridet, acriter pugnat, atque oppido, nisi nox incubuisset, plurimis caesis, procul dubio fuisset potitus. v. 566. Nullus cum isto e prioribus liber similitudinum copiâ comparari potest: est enim refertissimus.

•••••

IN LIBRVM DECIMVM TERTIVM.

PALERMES cum Iberis noctu fugam maturare consilit; adeoque tum mortem vitare, tum Sigismundo victoriæ gloriam præripere: fugæ vero causam in comæatum defectum rejicere. v. 1. et 43. Celtis ad fugam paratis, Mars a Pallade sauciatus Venerem mirinam adit, quum ut ab Olympo redeuntem videt, orat ad se accelerare, vulnusque curare sibi a Pallade inflictum, quæ nunc Sigismundo contra Celtas pugnanti faveat. Optare se ut saltem Alphonsi trirèmes salvæ sint; Sigismundo sitis superque esse Celtis bis vicisse. E se ex re Hetruscos modo Alphonsi navibus uti non posse, adeoque præstare relictas uri, quam in Sigismundi potestatem cadere: eam illi curam demandare, sibi cetera reservare. v. 84. Venus Martem demulcet, vulnus tergit, incendii curam Vulcano mandat. Mars Apennini verticem scandit, Venus domum Vulcani adit, Navium Alphonsi in Vadæ portu relictarum periculum patefacit, eorumque urendarum negotium committit: quod Vulcanus in se recipit, et illico descendit. v. 175. Cognito Celtarum discessu, Sigismundus ruit ad armi, Vadæ litus et muros invadit; Celtarum naves partim fugitæ, partim submersæ, quatuor incendio absumptæ. v. 207. Vulcanus id sibi præ ereptum aegre ferens, urbem ventorum auxilio fere omnino flammis absumit. Celtæ evadere, ac sæve deducere: Lydi comburere: Sigismundus Vadam sola aequat, ac mortuos sepeliri jubet; tum fuis devictisque hostibus in ditionem suam regrediens, Senam Galorum venit, veteranos civitate et agris donavit, Arcem extruxit ad mare, urbem moenibus cinxit, pontem, portum, turrim, forumque ædificavit, leges condidit, et militiam instituit. Porro Ariminum reversus Templum Deo immortalis in urbis medio excitat, et votum solvit. v. 319. Postremo hoc libro Basinius descriptionum et similitudinum paucitatem, selectu et elegantia compensavit. Dum enim Vulcani domum, ejusque profectionem ad Vadam, Vadæ ipsius incendium, ac singularem Felonii virtutem describit, res ipsas veluti in tabulâ pietas digito monstrare, atque oculis subjicere videtur.

BASINI PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER PRIMVS.

MARTIS et arma feri, et partum virtute triumphum
Magnanimi dic, Musa, viri, qui fortibus ausis
Dispulit invectos tyrrhenum ad litus Iberos
Intrepidus; gentem neque enim periisse Latinam
Fas erat, externoque viros parere Tyranno. 5
Quis metus exactas animis in praelia gentes
Barbaricas, Italasve novo concurrere bello
Impulit? indomitum quae causa lacessere martem
Suasit, et amborum populos aeterna subegit
Exercere odia, ac tantas consurgere in iras? 10
Prisca fides, veterumque memor Discordia rerum.
Quod mare, quod terras romana potentia quondam
Imperiis elata suis Garamantas, et Afros,
Auroram, et Zephyrum, nec non Boreamque, Notumque
Subdiderat pedibus, domitumque subegerat orbem. 15

A

BASINII PARMENSIS

Hinc fluere urgenti semper discordia fato
 Longius, et stimulis agitatae ingentibus irae
 Misceri, totisque furor crebescere terris,
 Romanisque duces vani indignantur Iberi
 Extremas populasse plagas; tempusque monere 20
 Tum demum faciles Latii tentare ruinas,
 Discordesque animos, bellum crudele videbant
 Italiae commune scelus. Ligus omnis in armis,
 Euganeusque fuit: Regem sortita potentem
 Barbara gens Italas ibat sibi poscere terras. 25
 Jam tum fama viros movet inclyta, totaque surgit
 Gloria, et antiquae jam laudis amore feruntur
 Praecipites populi: veterum jam facta parentum
 Inter se memorant, varioque ardore tumescunt.
 Hinc decus Ausoniûm, priscique superbia regni, 30
 Et fortuna Deûm, rebus quae fida latinis
 Usque fuit, dum bella domo procul alma gerebat
 Italia, et virtus hominum romana priorum.
 Monstra Deûm multos jam tum vulgata per annos
 Signa futura dare, ac caedem et crudele minari 35
 Excidium, terraeque tremor: tum coepta moveri
 Praelia per populos inter se, et plurima letho
 Corpora, Parcarum demesso stamine, reddi;
 Defectusque polo Solis, Lunaeque recursus,
 Et dirae facies, et sidera ab aethere lapsa, 40

HESPERIDOS LIBER I.

3

Omnia quae jam tum belli portenta futuri
 Signa dabant, lethumque viris stragemque parabant.
 Nam ferus Ausonias veniens Alphonsus ad oras,
 Exponensque feram tyrrheno in litore gentem,
 Adventu et famâ populos terrebat hetruscos. 45
 Cum pater ipse Deûm coelo Saturnius alto
 Mercurium arcessit, tenues qui verba per auras,
 Et mandata refert Patris: Cyllenia proles,
 Nate, vola, claroque celer delabere olympos,
 Sismundumque moras qui nunc terit, eja age, longas 50
 Alloquere, ut totas compellat in agmina gentes
 Italiae, et patriis Alphonsum avertat ab oris.
 Ille quidem, quamvis bello sit clarus et ipso,
 Parthenopenque suis olim submiserit armis,
 Effugiet, seseque velocibus auferet austris, 55
 Pontivagoque dabit sinuantia lintea malo.
 Sic ait: ille pedem pulchris talaribus ornat,
 Et levibus pennis ventosas implicat alas,
 Tum virgam, assuetumque capit de more galerum,
 Ac pariter labens coelo se misit, et auras 60
 Navigat aethereas, vastumque relinquit olympum.
 Olli operans longe Zephyrum aspirabat Apollo.
 Contigit accitis demum tentoria ventis
 Pandulphi magni, media qui nocte quietem
 Divinam, et placidos carpebat pectore somnos. 65

A 2

4 BASINII PARMENSIS

Heus, ait, an vigilas Italorum maxime ductor?
 Me Pater ille Deum supero tibi mittit Olympo,
 Qui freta, qui terras, atque aurea sidera torquet.
 Duc, jubet, in Celtas ex omni gente Latinos:
 Numina cuncta favent; neque enim tibi maxima Juno 70
 Usquam aberit: dixit, celeresque elapsus in auras
 Incertum Juvenem tali sermone reliquit.

Nec minus ille Jovis secum mandata volutat,
 Alternatque animum curis: tum singula secum
 Mente movens tacitâ, tristî sub corde retractat 75
 Eventus varios primùm, bellicque labores
 Assiduos, et fata Deum; tum tempore tali
 Quid fortuna ferat, qua se ratione sequatur
 Certa salus, animum partes mutatus in omnes,
 Omnia pro patriis metuit discrimina terris. 80
 Surgit, et exiles tunicas indutus, amictu
 Purpureo, chlamydemque super circumdatus auro,
 Peronesque pedi jungit, simul accipit ensem
 Fulmineum, et gemmis insignem, auroque superbo,
 Caelatum et signis, olli quem fecerat ipse 85
 Mulciber, et fulvis stridentem merserat undis.
 Tum sceptrum capit, Omnipotens quod tradidit olim
 Pandulpho egregium munus, quo lata tenebat
 Imperia, atque Italum populos, urbesque regebat.
 His accinctus adest coram Pandulphius heros 90

HESPERIDOS LIBER I.

Omnibus effulgens tumulo sublimis ab alto
 Chalcoboum, Eurybromumque vocans, queis talia mandat:
 Ite Iovis magni praecones cura, virumque,
 Alphonso et celeres jam nunc mea dicta referte:
 Haud nos umbriferi montes, pelagusve sonorum 95
 Dividit: ambo armis campum veniemus in aequum.
 Non ego contra illum scelerata capessere bella
 Regnorum, Patriâve avidus concedere terrâ
 Constitui; me magna movens injuria martem
 Impulit Hetruscis agitare in praelia campis: 100
 Me genus Ausonidûm, me raptae littora terrae
 Sollicitant, coguntque novo concurrere bello.
 Cedat, et incassum tandem male rapta relinquat;
 Post ego Maeonias linquam, velut hospes, arenas.
 Sin decus Ausoniûm, atque animos contemnere nostros 105
 Apparat, incipiam; neque me bellare pigebit
 Donec agam invisas Italos Taraconis ad oras.
 Talia mandabat magno referenda Tyranno.
 Interea oceano fuis aurora quadrigis
 Vecta, novo tremulos spargebat lumine fluctus 110
 Aequoris, et summos lustrabat lampade montes.
 Constitit, ac magni spectans nova lumina Solis,
 Sol, qui cuncta vides, atque omnia maximus audis,
 Summe Deûm Arcitenens, Chrysaï cultor Apollo,
 Qui Cyllam, et Tenedon, felicia regna, tuamque 115

A 3

Delon, et Ortygiae fontes, Cynthumque jugosum,
Eurotamque cavum, Lyciam, Soractis et arces
Hesperias, altaeque tenes Capitolia Romae,
Ipse fave coeptis, Divûm pulcherrime, nostris.

Sic effatus, equum pressis conscendit habenis ; 120
Exploratque vias, incultaque saxa, locosque
Difficiles, facilesque oculis, Arnumque sonantem ;
Hetruscosque amnes alios, sylvasque virentes.

Ac veluti fulvum sequitur cum forte leonem
Saxosas inter valles, aditusque malignos 125
Venator; summis Poenorum in montibus ille
Stat ferus, et fremitum ter dentibus expuit albis,
Murmuraque increpuit, rabidoque exhorruit ore;
Excitum tamen Afer agit, telisque fatigat
Usque premens, sylvisque feram vestigat opacis : 130
Haud secus Alphonsum regem Pandulphius heros
Insequitur, positisque vetat requiescere castris,
Quem circum Italiae populi versantur, et olli
Grata animo placidis infundunt gaudia dictis.

Illi Pallas erat comes invidiosa, decusque 135
Immortale dabat, vires, animumque secundans ;
Cara Jovis proles, medio Tritonia campo
Ostentans angues, et Gorgonis ora Medusae
Sibila, terribilemque aeratis Aegida monstribus,
Nubigeri Jovis arma, solo quibus eruit urbes: 140

HESPERIDOS LIBER I.

2

Atque hortata viros, cunctis in mentibus unum
Injecit bellum, tum dulcem Martis amorem.

Amplius haud ultra patriam, carosque penates;
Arma sed arma viri cupiunt, amor omnis in armis;
Arma fremunt Itali, sonat excita terra tumultu
Horrisono, fulgent auro, fulvoque orichalco.

145

Qualis ubi sylvam in densam furit ignis anhelas
Effundens late flammās, in montibus altis
Apparet rubor, innumeris incendia lucem
Sparsa locis tendunt, micat hinc Vulcanus et illinc:
Talis ab aere dabat radiis percussa eoruscis
Lumina Solis apex surgentis, et omnia juxta
Complebat nova lux flammis geminata refusis.

150

Haud secus innumerae volucrum se millia gentis
Multa ferunt ad te densis jam protinus alis,
Mantua, cum turbā resonant tua stagna canorā,
Mincius et longas Pater accipit amne cohortes;
Cygnorum ut solet compelli ad littora nubes
Asia prata super, flavi super arva Caystri,
Ludentes tolluntur aves stridore per auras;
Tot fortes Itali cunctis se se undique fundunt
Urbibus ad campum, et liquidi jam flumina ad Arni.

155

160

Constitit hic primum pulchris Sismundus in armis
In campi et procerum medio, quem millia circum
Hinc atque hinc permulta virūm stant agmine, ferro

165

Non minus accincti Juvenes, quam si horrida duri
Martis ad arma vocet totus furor; undique clamor,
Undique concursus; illum mirantur, et illum
Postremi primique adeunt: velut aequore in alto
Paullatim fremitus liquidis exsurgit in undis, 170
Luctanti scopulo Zephyrique Notique sonantes,
Obtrudunt fluctus, fervet mare, et ocyus omnis
Magna tumet ponti facies, tum cana repulso
Marmore spuma salit, cunctae se in saxa sequuntur.
Innumeris undae cumulis, ipse imbribus atris 175
Tunditur, in nubemque volans se condit Orion,
Et coelo caput, atque pedes tellure recondit.

Hic ubi jussa Ducis constare silentia dextrâ,
Tot fortes Itali secum taciturna trahebant
Agmina, nec quisquam mortali in pectore vocem 180
Tot populûm putet esse, nihil quos lingua iuvabat,
Nec dulcis sociûm varia in commercia sermo.
Tanta quies animis, adeo parere decorum.
Toto densa die veniebant agmina tali
Ordine, nec cessant, donec nox atra virûm vim 185
Dividit, et placidae suadet parere quieti.

Tum Venus ambrosium sic est affata Soporem.
Somne, Deûm requies, hominum divina voluptas,
Qui renovas pressos variis languoribus artus,
Et genus humanum curis urentibus aufers, 190

HESPERIDOS LIBER I.

9

Cernis ut ipse super Patriae stet nomine carae

Sollicitus pulchris solus Sismundus in armis?

Qui pius Hetruscas tueatur ut inclytus urbes,

Venit Arimineis instructo milite terris,

Et nunc optatis Lydorum tendit in oris.

195

I, Sopor, i Juveni fessis infunde medullis

Divinam requiem, totique illabere menti.

Hic te digna manent tali pro munere dona:

Inter enim Charites quae sit pulcherrima nostras

Grata tibi Conjux, vincloque dicata jugali,

200

Aeternos dabitur spes invidiosa per annos;

Pasithea tu connubiis utere superbis,

Nec tu Junonem speres dare posse mearum

Nympharum quicquam, nec si velit ipse Deum Rex

Vertet Acidalias nostro de fonte puellas.

205

Dixerat: ille graves tardis torporibus alas

Solvit, et obscuris sensim circumdatus umbris

Evolat, elapsas torquet quâ plurimus undas

Arnus, et e viridi suspectat margine sylvas.

Invenit ut varios volventem pectore motus,

210

Factaque per multam repetentem plurima noctem,

Insomnemque oculis, et cuncta futura videntem,

Cur, inquit, Pandulphe, caput non ponis, et ipsum

Te reficis, grataeque negas parere quieti?

Dixit, et immensum defudit in alta soporem

215

B

Pectora divinum: jacuit Pandulphius heros
Membra levi dejecta Deo devictus, et alto
Corde sub increscunt magnarum oblivia rerum.

Tum Pater omnipotens aliud foecundius olli
Auxilium parat, et variam simul advocat Irim. 220
Iri, vides quantas clades stragemque minetur
Ausoniis veniens patrio Rex asper Ibero,
Quem contra saevis fidens Pandulphius armis
Crastinus ire parat, serae qui membra quieti
Vix tandem misso potuit deflectere somno: 225
Illum nulla Ceres, illum non ipse Lyaeus
Adjuvat, at curis pascit se ingentibus; olli
Nectar et ambrosiam jubeo referre, cibosque
Libet homo quos Divus edet: fas noscere Divum
Munera, fas illi divinâ vescier aurâ. 230

Haec ait; illa nihil contra adversata, sed alti
Vertice lapsa poli coelo se misit, Hetruscum
Castra petens rapido Dea magna celerrima lapsu.
Conspicit armatos diverso in gramine edentes,
Fumantesque locos: hos insedissee relictis 235
Exploratores castris, hos ordine presso
Membra levare solo; cuncti, quod cuique caducum
Sorte fuit, statione suâ pro se usque morari
Quisque volunt: tum Diva Duci divina sub alto
Pectore defudit, validisque levamina membris. 240

HESPERIDOS LIBER I.

11

Pristinus extemplo magnos vigor imbuit artus,
Dulcis odoratae spiravit anhelitus aurae
Vivaci sub corde micans, totumque replevit
Corpus, et antiquos renovavit in ossibus ignes.

Interea Alphonsi nivea ad tentoria Regis 245
Praecones mandata ferunt: nihil ille relatis
Obstupuit verbis, audacique ore profatur.

Ite redite citi, Ductorique haec mea vestro
Dicta referte: Italûm nihil est quod bella virorum
Me moveant, non usque adeo me nota fatigant 250
Praelia: Parthenope, quam septimus addidit annus
Imperio, hac Jove stante meo, non tale vereri
Subsidium docuit, terris nunc quale paternis
Duxit in Hetruscas heros Pandulphius oras:

Dicite sive velit totis exercitus armis 255
Concurrat, si mî populos conferre Latinos
Apparat, aut nostro dirimi si sanguine martem,
Non piget, ambo armis campo certemus in uno,
Miles uterque vacet, positus quin spectet et armis
Cui Deus, et cui fida ferat sua dextra salutem. 260

Talia dicta ferunt Pandulpho, atque ordine pandunt
Omnia; at ille hilari jamdudum fronte salutat,
Agnoscitque Jovem, simul et sic ore precatur.

Sic tu, Summe Deûm, jubeas, sic horride Mavors,
Tuque, Minerva, velis nunc tempus in arma vocari: 265

B 2

Magnanimi gaudete viri, nam fortibus ausis
Congredior soli solo in certamine Regi
Alphonso, injustis Italos qui provocat armis.
Hic finis tandem belli; me verius unam
Hanc animam vovisse ferent pro gentibus almae 270
Italiae quicumque volent fera bella minores
Mirari, et veterum censeri sanguine avorum.
Vos tamen arma, viri, vos arma crepantia cuncti
Induite, et facto procedite in agmine, ferro
Non minus accincti Proceres, quam si horrida duri 275
Martis ad arma vocet totus furor; ite manipuli;
Insidias alii praelustrent, nequa latentes
Barbara turba dolos meditetur, et obviis hostis
Obtexat fraudes latebrosi in valle recessus.
Dixerat: ast Itali vario fremuere tumultu, 280
Et gemitum ingentem tellus dabat incita magno
Murmure; tum fremitusque virum, vocesque loquentum
Misceri, et varius volitare per aethera clamor:
Haud secus atque olim cum Jupiter altus olympos
Intonuit, sonitus rediere per ardua vasti 285
Omnia, tum pelago spumantia caerula tollunt
Icario in magno venti, zephyrique, notique
Incumbunt, imoque cient jam Nerea fundo.
Tum dextram intendit, populoque silentia jussit,
Ductoresque videns nunc hos, nunc admonet illos, 290

HESPERIDOS LIBER I.

13

Tum siquem sumptis clamantem prospicit armis
 Ignotum, et tardo miscentem murmura vulgo,
 Talibus increpitans dictis castigat amaris:

Infelix, quae tanta animo dementia vano
 Venit, ut alterius nolis audire loquelas?

298

Imbellis, non hîc Itali regnabimus omnes:
 Unus enim Rex est, unus sit Ductor Hetruscûm:
 Cui Pater omnipotens sceptrum dedit, ille Latinos
 Imperio regat: et tali tum voce locutus,
 Arma humeris magni circumdat ponderis, omnes
 Ante alios longe lucenti splendidus auro.

300

Ut canis aurati fulgens decus Orionis
 Sidera multa micat superans, et crine minaci
 Ipse sub ardenti moribundus nascitur aestu,
 Debilibusque serit morbos mortalibus atros,
 Multigenumque animal, permixto et sanguine cretum
 Omne perit, periire canes in montibus albi:

305

Talis erat fulgens pulchris Sismundus in armis
 Aureus, ut fulvo radiarent cuncta metallo
 Agmina: nunc vires Martis tentemus acuti,
 Ut videam validas quisquis jaculetur et hastas,
 Pascat equos seu quis melius farragine pingui,
 Quisve pedum melior cursu, furtoque paratus,
 Aut bijugûm levior currum conscendat, et arma
 Induat, aut galeam rapiat, clypeumque micantem.

310

315

B 3

Non equidem nunquam populis mandare quiescam,
Numquam hodie; donec stellis venientibus altum
Nox subeat coelum, cùrruque invecta virùm vim
Dividat, atque animis, stimulisque ardentibus iras;
Et quoscumque procul cessantes littore cernam, 320
Alitibus, canibusque feris dare frusta jubebo.
Vos timidos medio constringite in agminae, fortes
Ante illos sistant; seniores terga sequantur.
Sic fatur: fremitum magno clamore Latini
Orè dabant cuncti, et campos, atque arva tegebant. 325

Non secus ac liquidis si quando exurgit in undis
Aequor, eunt rapidi per aperta sonantia venti,
Parte aliâ madidis infert se se Notus alis
Turbidus, aeolio si forte e carcere missus
Liber habet pelagus; salit unda sonantia circum 330
Littora, tum scopulum adversum, tum saxea pulsat
Dorsa Notus, fremit omne fretum, rupesque relinquit.

Sed jam fama volans saevos implerat Iberos
Adventare Ducem magnum, felicior alter
Quo neque in Italiâ praesenti marte, nec usquam; 335
Multis quippe dolor stetit imis ossibus ardens,
Multis ira modum super addita, multus ubique
Clamor, ubique vagans agitat discordia vulgus.
Hos Italùm virtus, illos movet inclyta tanti
Fama Ducis, movet Antiphaten, qui maximus uni 340

Ante alios comes usque fuit per maxima Regi
 Bella, bonus dextrâ, claris cui gloria factis
 Parta dabat magnum magnae virtutis honorem;
 Consiliis haud inferior, cui fama nec usquam
 Futilis, est vanis primum quod crimen Iberis.

345

Isque, ubi magnanimum conspexit in agmine Regem
 Alphonsum, alloquitur dictis securus acerbis.

Dicam equidem, veniamque dabis, Rex optime, siquid
 Peccarim, pandamque libens quae mente locarim:
 Tu desiste manum committere fortibus armis

350

Sismundi, expertis dudum te credere factis
 Desine, nos Italûm fortunae deme furenti.

Quod si nulla tuae tangit te cura salutis,
 At Patriae miserere tuae, miserere labantis

Hesperiae extremis terrarum nobilis oris.

355

Quid moror? an patrios, si te mors atra, Penates,
 Occupet, arripiant Itali? prius o mihi tellus

Ima dehisce; prius stygias illabar ad umbras,

Quam bonus ausoniis moriens Alphonsus in oris

Hanc laudem Italiae, populisque relinquat Hetrusc's.

360

Sunt tibi bella gerant populi qui magna potentes,

Praeque aliis aliaeque manus: tu vince paratu

Ingenti, terrae atque maris pars utraque nostris

In manibus: quid bella times cum desidet omnis

Italia? an patriis unus Sismundus in armis

365

Fuderit innumeras, multo nec milite, gentes?

Dixerat Antiphates, dictis quem torvus iniquis
Alloquitur pavidum turbatâ fronte Tyrannus.

Antiphate infelix, quamquam tibi multa loquendi
Copia, mitte loqui, nec Regibus ista procaci 370

Ore velis tandem populum objurgare per amplum.

Oh pudor! Hi me igitur quondam quicumque secuti

Ad patrias remeare jubent, proh Jupiter, urbes,

Polliciti quondam, quaecumque ad bella vocassem,

Ire palam, rapidisque domos circumdare flammis 375

Ausonidum, et longo committere praelia bello?

Hos ne morae piguit? maneant, dum compleat orbem

Luna semel, populi; bellis imponere finem

Decretum Alphonso: Regem ne reddite vestrum

Omnibus aeternum me dedecus esse futuris. 380

Non tam arguerim vos, si mora longa fatigat,

Hesperidae, multos quos Jupiter altus in annos

Distulit, at patrios tamen hîc rediisse penates

Turpe sit: o socii, bello durate supremo,

Aque brevi spacio videamus ut omnia Phorbas 385

Vera canat vates: etenim vidistis, Iberi,

Vidimus hoc omnes, cum navibus aequora multis

Teximus, atque Italis funesta paravimus arma.

Nec longum est: sanctos aris cum accenderet ignes

Jasius auratâ redimitus veste Sacerdos 390

HESPERIDOS LIBER I.

17

Fronde sub umbrosâ pandentis brachia quercus,
Quam penes in sylvis surgebat plurima pinus
Tonsa comam, et virides complexa cacumine ramos.

Ambarum in summo geminae sedere columbae
Vertice; quae viridi consederat altera pinu

395

Alitis armigeri Jovis est pavefacta volatu,
In ramisque latens se frondibus abdidit atris.
Illam septeno volitans premit undique gyro.

Atque ubi septenos circumvolat ales in orbes
Fugit, et aethereas it juncta columba per auras,
Quam sacer in mediis Jovis armiger arripit euris.

400

Post autem sacrâ quae sederat altera quercu
Orior aggreditur, pavidamque eviscerat uncis
Unguibus, et victor sublimi in vertice perstat.

Tunc Atlantiades: populi sperate superbi,
Hunc finem belli coelo Saturnius alto

405

Ostendit nobis, inquit: septem undique gyri
Septem annos monstrant, septenaque tempora signant
Queis bellare diu magnis continget Iberis.

Altera at Italia est, parvo conamine quam vos
Vincetis, vestri teneant quae regna nepotes.

410

Talia Atlantiades, quae nunc peraguntur, Iberi,
Durate, o proceres, donec Saturnia regna,
Atque solo celsas Italûm exaequavimus urbes.

Dixerat, et cuncti magno clamore ruebant

415

C

Armati e vallo: veluti cum nubila tranant
Cum rauco clangore grues, pontumque feruntur
Trans gelidum, et longae glomerantur in agmine turbae
Pigmaeis mala fata viris, mortemque ferentes.

Ast Itali contra secum taciturna trahebant 420
Agmina: primus erat pulchris Sismundus in armis
Ante alios; veluti ducit cum in praelia taurus
Diversis armenta locis, cervice laccessit
Insurgens ventos; talem te Rector olympi
Tum, Pandulphe, dedit populis decus esse Latinis. 425
Jamque adeo vicinae acies utrinque volabant,
Illi clamantes, Itali sine more silentes.

Haud secus ac monti nubem protendit opacam
Aërio Notus, et meliorem nocte latroni,
Pastorique gravem, tantum distabat uterque 430
Iret ut in primos tectis exercitus arvis,
Quantum tela manu dubiis committeret auris;
Aut lapidem quisquis tortâ ferit aethera fundâ.
Extemplo primi turbantur, et horridus arvis
It globus, arripiunt campum, pugnamque laccessunt. 435
Hic hastam ipse tenens Italos secedere jussit,
Et firmare gradum, quamquam jactare sagittas
Instabant Celtæ, glomerataque saxa per auras;
Quos tamen Alphonsus pugnâ revocavit ab atrâ.
Novit enim secum quianam velit inclytus Heros 440

Fari aliquid: tum sic Pandulphi maxima proles.

Vos haec, Hesperidae, vos haec audite, Latini:

Cesserit haec Italis victoria si bona nostro

Marte, placet patrias redeant Tاراconis ad oras

Et Celtae et nati permixto sanguine Iberi: 445

Sin me me Ausoniis fortuna inimica nefando

Invideat casu, si me pater ille Deum Rex

Lumine jam cassum, jam dulcibus auferat auris,

Bella gerant Italis invicti ferrea Iberi:

Scit Pater omnipotens lethum cui pendeat atrum. 450

Sic ait Ausonides; populi strepuere frementes,

Quos inter dictis Rex est effatus acerbis.

Nos quoque, si fas est, audite, rogamus, Iberi,

Et magni Ausonii, quae Jupiter ipse sub auras

Ferre jubet dulces: Sancto favet ille Tyranno; 455

Ab Jove talis honos: Sacris haec foedera firment

Hispani Ausoniiue viri: vos ducite nigram

Huc pecudem, proceres; niveum mihi ferte juvencum

Telluri, Solique sacros, aliumque feremus

Nos agnum insignem Diti, ne quis Jovis audax 460

Rumpere Sacra velit, densis dum se occultit armis.

Dixerat; ast animis laeti fremuere Latini,

Hispanique simul, sperantes aspera tolli

Bella diu incepta, et nullis exhausta trophaeis:

Frenatisque feruntur equis, quibus omnis humo se 465

Turba jacet, campoque viri statuuntur in aequo.

Inter utrosque soli spatium telluris opimae

Signatur, quo meta viris, quo terminus exstat.

Tum pater ipse Deum claro sublimis olympto

Despectans acies, obliquo barbara vultu

470

Agmina, sed fortes meliore fronte Latinos,

Succinctam nymbo, gelidâque in nube sedentem

Junonem alloquitur: quid adhuc, gratissima Conjux,

Quid dubitamus adhuc priscâ de gente Quirites

Et superesse viros, valeant qui fortibus armis

475

Italiam tegere, et veterum superare parentum

Fortia facta; vides quali virtute feratur

Spumifero Sismundus equo? quem solus in hostem,

Solus in Alphonsum primis se praestet ab annis?

Ergo age, quandoquidem mea te te arcana fatigant,

480

Accipe, Diva, meae quae stet sententia menti.

Nunc cupio aëriam demittere nubibus Irim

Ventipedem, sacris ut foedera sacra solutis

Incipiant primi violare sine omine Iberi.

Vix ea: cum fatur contra sic candida Juno:

485

Convenit inter nos, quoties arcana patescunt

Utrique alterius; neque enim dare majus ubique,

Nec praestare mihi potes, o gratissime, munus.

Namque ego progenies Saturni prima parentis,

Inde tibi genus unde mihi: tua maxima Conjux

490

Dicta diu atque Soror, superum Regina Deorum.

Jupiter huic contra: tua me tua gratia, Conjux

Flexit, et aeterno mihi te devinxit amore.

Dixit: at illa Deam vario circumdata nymbo

Caeruleam vocat, et magni mandata Tonantis

495

Pandit, et aripedem coelo Dea mittit ab alto.

Illa volat, terras et turbine adacta revisit:

Conspicit armatas acies, atque aere micantes

Hinc atque hinc populos, et latis agmina campis.

Hos Mars armipotens, illos agitarat Enyo.

500

Illa nihil speculata viros, solumque per omnes

Ad Phorbanta venit, fuerat qui maximus illo

Tempore cunctigenum sciret qui noscere Divum

Consilia, atque modis scrutari somnia miris,

Solus et Ausonias ipsum qui duxit ad oras

505

Alphonsum augurio fretus, quem Phoebus honorem

Addiderat Vati; quoniam citharamque fidesque

Is puer a primis olli sacraverat annis.

Hunc Dea semotum populis utrinque refusis

Longaevum oppositam deludit nube, proculque

510

Amovet in solas nemorum loca tristia sylvas,

Ostendens illi populos, Regemque secutos,

Agmine cedentes simulato: talia Vati

Objectat falsis Thaumantis filia visis,

Donec eum in solas abducit littoris oras;

515

Hujus deinde capit formam, similemque figurat
 Se Dea mortali: rari stant vertice canī,
 Pendula cum cano stant labra trementia mento,
 Sunt tremulaeque genae, tremulaeque est vocis imago
 Discors; assiduo respirant ilia motu.

520

Venerat auxilio Libycā de gente Biaon
 Insignis pharetrā juvenis, teretique sagittā,
 Montivagas agitare feras, cervosque fugaces,
 Nec non et fulvos solitus turbare leones
 Horridus, et rapidi perfultus pelliis ursi,
 Cui caput hirsutum malae texere lupinae;
 Mille viros olim jaculis tremefecit acutis.
 Hunc postquam videt adstantem Dea talibus Iris
 Alloquitur praestantem animo, et virtute frementem.

525

Q libyae virtutis honos, ubi certa, Biaon,
 Tela tibi quondam? pulsa est quo gloria famae,
 Quā nulli Libyā solitus concedere? ubi arcus
 Insignes olim venatibus? ergo age Phoebo
 Tela favente jace, et pulchrum pete primus honorem;
 Incipe quae cunctis facies gratissima Celtis,
 Alphonso Regi prae cunctis grata, tuo si
 Ingenio sumtis pereat Sismundus in armis.

530

535

Sic effata, homini mentem convertit ad arma
 Insano, et nondum meditantī obscura Deorum
 Consilia, ac vires Itatorum et bella potentum.

540

HESPERIDOS LIBER I.

23

Interea Ausonii, nec non Taraconia pubes
In medium lecti Divosque Deasque precati
Sacra ferunt, sacrasque incendunt ignibus aras.

Tum Rex extremis audax qui venerat oris

Stabat, et Ogygii libabat pocula Bacchi,

545

Sumebatque prior pateris spumantibus almi

Dulcia dona soli, puroque ardebat in auro

Nectare dulce magis Sileni munus alumni.

Tum super imperio multum rimatus anhelas

Poscebat fibras: nihil illi fibra, nec arae,

550

Nec prosunt Superi, cum sic prior ipse precatur.

Haec ego sive manu, sive armis foedera rumpam,

Tum caput hoc aliena manus cervice recisâ

Auferat, et victrix alienas portet in oras.

Vix ea; at Ausonides haec tali retulit ore:

555

Jupiter Hetruscûm nemorum sanctissime cultor,

Aethere qui celso regnas, ne cedat olympos

Sol prius oceani liquidas prolapsus in undas,

Quam fugiant victi tyrrheno in littore Iberi,

Alphonsique caput terrâ foedare cruentâ.

560

Avulsum nostris manibus, da, maxime Divûm;

Da, Pater, et comtos in pulvere ducere crines,

Perfusus myrrhâ crines, calidoque metallo

Contortos; da praedones decedere captâ

Italiâ; da ne Celtas terrâque marique

565

Horrescant Itali: tibi tum de marmore templa
Cendenti statuam miris surgentia signis,
Daedaliis miranda modis, aedesque dicabo
Urbis Arimineae in medio, quas barbarus omnis,
Atque Italus stupeat; da tantum vincere nobis,
Et remove nefas. Dixit; dulcemque Lyaeum
Fudit humi paterâ, et breviter sic ore profatur.

570

Sic penitus fracti sedes elisa cerebri
Fusa cadat, quicumque prior pia foedera telis,
Sive manu rumpet, madidas ut vina per herbas
Ipsa cadunt pateris numquam reditura supinis.

575

Talibus ante aras armati foedera dictis
Firmabant, varioque virûm clamore fremebant.
Nec mora: praecipites ambo, nec territus usquam
In medium Hesperidûm atque Italûm processit uterque,
Terribiles visu quassantes vertice cristis
Surgentes galeas signis auroque decoras,
Hinc Malatesta potens, illinc Taraconius heros.
Spectantes populos magnus stupor occupat omnes.
Olli indignantes secum, saevumque frementes
Obsistunt contra dubio sub Marte laborem,
Vulneraque inter se minitantur multa, ruuntque
Alter in alterius geminatis ictibus arma.

580

585

Ac veluti sylvam magnam petit advena taurus
Arva aliena premens nemorosa per avia passim

590

HESPERIDOS LIBER I.

25

Diversis armenta locis trahit, atque ita late
Optatos populatur agros; timet asper arator
Omnis, et in montes alii fugere juvenci;
Maximus ille autem sylvis dominatur avitis:
Huic inimicus atrox, sua qui postquam arva teneri
Sensit, in oppositum fertur violentior hostem;
Tum pavidæ siluere boves, siluere magistri:
Haud aliter Taraconis honos, et gloria magnæ
Italiae ingentes duris versantur in armis.

595

Hic vero Alphonsus duræ fore dum putat hastæ

600

Vim solitam, stygio multos quâ miserat orco,
Hanc jact: illa volans clypei septemplicis orbes
Rupit, et in medio stridens umbone pependit.
Non tulit Ausonides, clypeumque abjecit, humique
Cum clypeo telum defregit, et arduus ipsi
Ipse manu Regi telum penetrabile torsit,
Et summam clypei partem præerupit, et altum
Gustavit leviter violato pectore corpus.

605

Conclamant Itali, lætumque ad sidera tollunt
Murmur, at Hesperidum solvit genua omnia torpor.

610

Hic Malatestæ certissima gloria Gentis
Magnanimus duris fidens Pandulphius armis
Constitit in geminas alacris duo fulmina plantas
Arrecto capite, et socios adspectat ovantes,
Ense manumque onerat violento, ac vulnerat hostem.

615

D

Ter quater alternis agitantur in orbibus enses:

Tum celer insurgens digitos Sismundus in imos

Alte depressos habilem se flexit in ictus:

Tum ferit ingeminans, tum pulsat anhelus utrinque

Ardentem galeam signis auroque decoram,

620

Buccula sed postquam de casside pene revulsa est,

Ter ferit usque premens, fessum sed jam quater ensem

Dum domat aere gravi, medium se frangit in ictum

Ensis, et imprudens fragilis cadit, atque ita summo

Fragmina delucent humero: non ipse caduco

625

Ense, nec amissis juvenis deterritus armis

Saevior ingreditur pugnam, et se se horridus irâ

Suscitat, ac Regem dextrâ petit alta minantem

Vulnera; tum manibus perstringit guttura junctis,

Nunc galeam tenet, et conum premit; ille nec auras

630

Nec coelum potuit captis haurire sub armis,

Sed trahitur manibus Sismundi digna potentis

Praeda, sed attonitus dubiis effatur in umbris.

Maxime Dux Italûm, cui Jupiter ipse precari

Me jubet, et rerum fortuna celerrima, cujus

635

Munere me victum potuisti cernere Regem,

Parce odiis ultra; vivum, precor, optime, serva:

Lata tibi variis quae sunt mihi regna sub oris

Omnia victori cedensque volensque relinquo.

Sic ait: huic contra fatur Pandulphius heros:

640

Regna meis armis, quae maxima multaue jactas,
Desine deberi: trahere huc prius ante superbos
Italiae populos, tentoria nostra subito.

Illic, nî fallor, faxo nova foedera firmes.

Dixerat, et Regem dextrâ laevâque trahebat

64;

Afflictum, et miseris urgentem pectora curis.

At procul insidiis et multâ fraude Biaon

Cingitur in notas turbandi foederis artes.

Illum tum memorant incensum numine et irâ,

Arma nefanda manu et diras hausisse sagittas.

650

Arcum laeva viri, laevam cita dextra papillam;

Hastaque prima manumque tenax, nervumque sonantem

Contigit, at laevamque fugax arcumque sagittae

Cuspis, et horriferas it stridula lapsa per auras,

Et venit, et magni Sismundi in nobile corpus

655

Figitur, inque humero dextro pennata pependit:

Maximus extemplo magnos dolor occupat artus;

Labitur, eque manu Rex est avulsus, et usque

Liber adit laetos violato foedere Iberos.

Hic Pandulphiades, postquam dolor ossibus imis

660

Sedit, in hunc morem miserandâ voce profatur.

O Pater omnipotens, mihi cum miserabilis aevi

Tempora pauca dares, meliorem impendere honorem

Debueras: morti ne manu dimittere Regem?

An variis caruisse dolis haec foedera rebar?

665

Omnia credideram, quae nunc Notus horridus auras
Jactat in aethereas: diris me fidere Celtis,
Me decuit Sacris sceleratam adjungere gentem?
At tu, summe Deûm, triplici qui foedera sancis
Fulmine, qui saevos potis es punire Tyrannos, 670
Respice mortales casus, et foedera firma
Ipse tuâ melior dextrâ: nec plura, recessit
Saucius: huic magnus magno Jove natus Apollo
Adstitit, et nullis aliis perspectus eum dux
Ipse manu juvenem socios ducebat ad ipsos. 675
Obstupuit visis Pandulphi maxima proles:
Ecquis es, o Superûm, claro qui missus olympto
Venisti in terras, nostros ut forte labores
Adspiceres primum coelo requietus in alto?
Filius huic contra Latonae pauca Jovisque: 680
Ipse ego progenies magni Jovis altus Apollo;
Non equidem, non te linquam Deus aequus inultum;
Nec minor insigni tua te victoria famâ
Miserit in populos, campo qui viceris isto
Congressus soli solo in certamine Regi: 685
Victor eris totas agitans in praelia turmas.
Dixerat haec magnus magno Jove natus Apollo.
Ista quidem nobis gratissima, Phoebe, tulisti:
Ab Jove cuncta, Pater; sed enim grave vulnus inermem
Me premit; ipse tuum claro quin mittis olympto 690

Paeona, qui medicas adhibet mortalibus artes?

Sed veniâ Jovis ille Patris jussuque venito,

Ne Pater iratus stygias detrudat in undas

Illum etiam, ut quondam; meministi cuncta, novusque

Est meminisse dolor; curvo cum littore fractae 695

Defudere rotae juvenem, celeresque marinis

Turbabantur equi monstribus, rapidoque tumultu

Hippolytum fuscis lacerum traxere quadrigis,

Quem tuus exanimum stygio revocavit ab Orco

Filius; Omnipotens sed enim indignatus, ut illum 700

Fulmine terrifico stygiis intorserit undis.

Proinde Jovis magni quae sit sententia primùm

Disce, decet; posthac sanctis me Paeonis ulnis

Siste, Pater, gnati: prosit mihi laureaserta

Gestasse, atque artes pacidarum hausisse Sororum: 705

Huic contra placido respondit Cynthus ore:

Jupiter Oceanum dapibus visurus edendis

Aethiopum ad fines primos venit usque piorum,

Bissenosque dies, nec plus remoratus, olympum

Ibit, ubi assiduis celebrantur limina Divis. 710

Hic ego magnanimi quae sit sententia Regis

Et scire, et nato possum mandata referre.

Dixerat haec magnus magno Jove natus Apollo.

D 3

BASINI PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER SECVNDVS.

INTEREA ipse furens murorum impulsor anhelos
Exhortatur equos Mars horridus, atque flagello
Sanguineo insultans, duros in praelia Iberos
Suscitat, ac multam primo certamine caedem
Quà furor, et quà saeva vocat minitatur Erinnyes. 5
Extemplo disiectae acies, confusaque turba
Omnis, et in turmas equites sparsique manipuli
Erravere locis; stetit imperterritus unus
Saucius Ausonides, quamquam dolor ossibus imis
Tardet anhela novus torpentibus ilia nervis; 10
Sed timuit dubio temeraria praelia campo
Conserere: o Socii, non haec mea foedera: dextrâ
Hac ego pro vobis communia jura refellam.
Desinite, ac differte minas, iramque sequacem
Ponite dum redeant vires, dum tela lacertus 15

Saucius hic vibret, qui vulnere pressus acerbo

Me prohibet victum violato in foedere Regem

Huc huc ante duces mediis subducere Celtis.

Haec Pandulphiades: Itali stupere morantes.

Credidit esse dolos facto Taraconius heros,

20

Jussit et ipse retro populos aciesque referri.

Tum Pandulphiades pennatâ voce profatur.

O decus Ausoniae, miles, quo sospite nondum

Vincor, ait; proceres, expertae robora pubis,

Barbara turba Ducem violato foedere vestrum

25

Insidiis ingressa suis desistere bello.

Cogit, et invictum Volaterrae ad moenia nostrae

Ferre pedem, et dirum curari vulnus; abite,

Linquite jam testes disjecti foederis oras:

Sit pater ipse Deum testis, sanguisque sacrorum

30

Agnorum, et recti mens conscia fallere dirum

Quam sit, et ipse Deus finem feret omnibus ultor,

Et capiti ille suo insidias intenderit illas.

Neve futura putent sero quascumque daturi

Supplicia horrebunt poenas; majora parabit

35

Longa dies scelera infidis: ego cuncta capaci

Mente fero prudens; animus mihi cuncta futura

Ante oculos posuit: jam jam cum sanguine sparsum

Litus abundanti caesis sudabit Iberis.

Ille dies veniet cum Jupiter Aegida summo

40

Aethere terrificam monstrabit, et omaibus iras
Ipse acuet populis. Superos quicumque fefellit,
Ille, Deo turbante, fugae se credere turpi
Et volet, atque mori frustra tentabit: at, o Vos,
Indigni hac multâ, Superi, quos sanguine nostro 45
Vana pios Sacris violavit Iberia falsis;
Ferte precor memori vos pectore tristia Regis
Facta feri: vestra haec injuria: talia nunquam
Imperfecta, precor, populis differte futuris.

Interea Alphonsus Populonia moenia duro 50
Marte petit, pavidam cupidos qui ducit ad urbem
Agmina tota viros, vicinumque omnibus aequor
Viribus obtexit jam pronâ in bella carinâ.
Parte aliâ ante equites saevos praemittit Iberos
Lactitiâ incensus, vanoque elatus honore. 55

Haud secus atque uncis avulsus ab unguibus anser
Altis ante sacri volitantis ab aethere praeda,
Aëra liber habet tenerum jam tutus, et alis
Ventisonis raucas compellit ad alta cohortes
Flumina, sive lacus calamo crepitante sonoros: 60
Non aliter pavidam concussit gentibus urbem
Innumeris veniens patrio Rex asper Ibero.
At miseri postquam est exercitus omnis Hetrusci
Ante oculos, scandunt muros, atque alta capessunt
Moenia; custodes portarum elaustra canoro 65

Cardine rauca cavis stridentia turribus addunt,
Armatumque vident armati cominus hostem.

Quis canat, o Musae, caedes stragemque virorum,
Quae nunc Celta ferox, Italus quae funera fortis
Ediderit, quem quisque Ducem Dux unus adibit, 70
Aut quem quisque virum vir legerit? omnia, Divae,
Nostis enim cunctos, Vati memorate canenti.

Primus ut ante alios fuerat Tاراconius heros
Vectus equo, Numidum quem Rex donarat, anhelo,
Dystychium in fossis volventem ac foeda cadentem 75
Occupat, obversaque solo transfixerat hastâ.

Occidis, o Juvenum pulcherrime, clara Metauri
Progenies, quem Nympha Deo permixta fluenti
Edidit in teneras jucundi luminis oras.
Non tibi vita Patris, cui clausa est janua lethi, 80
Munere servata est; non te Driopeia Mater
Eripuit duris scelerati faucibus Orci.

Tum vero accelerant omnes, ubique propinquant,
Clamoremque ferunt convexi ad sidera coeli
Hinc Tyrrena manus, illinc Tاراconia pubes. 85
Tum procul horrido strepitu cava concha tremendum
Rauca dedit sonitum, crepuitque per aethera clangor:
Nec minus incensi bellorum pectus amore
Ingenti incumbunt omnes, atque omnibus idem
Ardor in arma simul gliscit praesente Tyranno. 90

E

Pars aditus coecos et moenia scandere furtim,
Pars in aperta parant animas jactare pericla,
Atque alii subitâ fossas implere ruinâ.
Illis tela sonant, arcus, et Apollinis arma;
His glandes referunt liquefacto murmura plumbo. 95
At Lydi celsis miseri pro turribus adstant,
Missilibusque procul Celtas arcere furentes,
Infensumque parant detrudere moenibus hostem,
Saxaque praecipiti devolvunt grandia dextrâ.
Turbidus Haemophages cristâ praeclarus Iberâ 100
Tradit equum Clytio, comitem quem miserat illi
Dulcis Ilerda, domus cui clara, Paterque superbo
Sanguine natus, avis celebris; pedes ipse sub ipsis
Moenibus et scalas in propugnacula poscit,
Atque in procelsas subjecit lampada turres 105
Ardentem, et pariter tabulasque virosque sequentem.
Tum Juvenum fera corda micant, percussaue vulgi
Pectora laetitiâque fremunt, plausuque sonanti
Seque suosque trahunt, et moenia longa coronant.
Ac veluti subito cum fulgura murmure rumpunt 110
Aethera nubiferi glomerantur grandine nimbi,
Ante Notumque volant toto cava nubila coelo:
Talis ubi ad muros totis discurritur arvis,
Insequitur longe diversa per omnia clamor.
At contra duris sudibus Populonia pubes 115

HESPERIDOS LIBER II.

35

Desuper audaces deturbat ab aggere Celtas,
Occidit Haemophages incertis obrutus armis,
Et Lycus ipse dedit arcum cui magnus Apollo,
Sed non divini defensus Apollinis armis.

Namque ut tela manu demisit ab aggere Tarcon 120

Fervidus, ingenti Patriaeque incensus amore,
Conjugis et carae memor, alta Lycoque, Tagoque
Vulnera bina sinit fracto non vana cerebro:

Quos ut functa vident dulci duo corpora vitâ,
Indignata magis manus omnis, et omnibus idem 125

Additus ardor agit stimulos, nec tela, nec hostem
Respiciunt, sed coeca ruunt in praelia, ducit

Quo furor, et superans semper Mavortis imago;
Nec requies datur ulla viris: toto agmine caedes
Alternâ virtute Italîs, Celtisque remittunt 130

Nunc hi, nunc illi; mora nulla volantibus hastis.

Ac velutî medio concurritur aetheris actis
Seditione apibus, cùm tecta relinquere avita
Est animus, cùm densa vocant in praelia Reges

Agmina, et undantes aliae se punice promunt 135

In cuneos gens dura alios, contrâque remittunt
Murmura, stridentesque cient clangoribus alas,

Dira veneniferis mutant spicula rostris:

Haud secus Hesperidae atque Itali concurrere telis

Omnibus; ante alios insignis Fanius armis 140

E 2

Impiger Hermophilum vallo dejecit ab alto,

Atque in praecipites deturbat ab aggere fossas.

Ast illi, ut ja cuit limosâ turpis in ulvâ,

Surgenti frustra duro ferit ilia ferro

Cuspide projectâ tabulatis Arnus ab altis,

145

Infixitque solo, repetitâque abdidit ulvâ.

Quid tibi fama, puer, primis praedulcis ab annis?

Quid domus, atque genus proavorum nomina Regum?

Tectus arundinibus nullo decorande sepulcro

Nempe jaces: non ipse parens, non optima mater,

150

Non socii tua membra legent: proh dura furentum

Praemia! nam tantùm nostrae, tua numina, Musae

Te referent: tibi nostra satis solatia; quando

Digna damus forsâ venturâ garmina famâ.

Nuncius Alphonso Regi defertur apertam

155

Esse viam, horrisono qua proxima moenia ponto

Diruta pene jacent: tum sic Taraconius heros

Disiectum volat ad murum, Lydosque superbâ

Clade premit miseros, multis et funera dextrâ

Mittit, et e muris trahit atra in fata cadentes.

160

Ac velut ille lupus stabula acer adortus aperta

Ante pecus mutum pleno detraxit ovili,

Quam veniens pastor caulis avertat ab altis;

Ille quidem immanis non jam minus, undique tentat

Prendere lata manu dejectis moenia Lydis.

165

HESPERIDOS LIBER II.

37

Verum ubi jam prodesse nihil fraudesque, dolosque,
Nec videt adversis hostem concurrere fatis,
Evocat effusas tentoria ad alta cohortes.
Illi terga suis obvertunt hostibus omnes,
Et Regem cuncti fossis petiere relictis.

170

Quos ubi convenisse videt, secum ante volutat
Dicendum quodcumque putet, quâ suadeat arte
Pugnandum, atque Italâ longum tellure morandum:
Atque haec in mediis sic est effatus Iberis.

Ille ego sum, proceres, frustra cui nulla voluntas, 175
Nulla adversa cadit coepto fortuna labori:
Incoeptis opus est audacibus: omnia cedent
Tentanti Alphonso: quid enim memorare juvabit
Parthenopen, aliasque urbes, quos Africa honores
Praestet, et occiduis quâ Sol se proluit undis, 180
Quâ tepet Oceani, quâ caerulea Tethyos ora?
Omnia sunt nostris loca debita Marte trophaeis.
Reliquiae faciles Italiae mihi Gentis Iberos
Tardabunt toties? sua quam discordia nobis
Objicit? id ne sat est, bellum quod triste videmus 185
Italiae commune scelus? Ligus omnis ad arma
Euganeusque ruit. Bello dum saucius hostis
Abstinet, usque vices dum non volvenda timendas
Fert fortuna, viri, fatis pugnate secundis,
O veterum Gens prisca virum! cum crastina primum 190
E 3

Aurora e roseis fundet se lutea bigis,
Omnibus obsideo Populonia viribus urbis
Moenia tyrrhenae, nec machina athena volutis
Cessabit saxis, nec ferreus excidet horrore
Interea, et subitis lapidum tormenta ruinis 195
Audiet Ausonius coelo crepitare recusso.
Hanc ego si capio Fatis auctoribus urbem
Caetera cuncta jacent manibus regna Italia nostris.
Hic mihi regna, domo et patriâ procul urbe relictâ,
Optanda, et placitis vivendum mollius oris: 200
Hic artēs, habitusque virūm, linguaeque facultas
Clarior, hinc species, et lati Regia mundi
Roma decus rerum, quae vos, quos vicerat olim,
Sentiat ultores post saecula multa repertos.
Dixerat Alphonsus; tum turba soluta vocabant 205
Quisque suos; atque hinc tentoria ad alba redibant,
Queis fera diversas agitabant pectora curas.
Omnia magnanimi Regis praecepta moventes
Mente animoque viri, vario sermone vicissim
Multae serunt, multamque trahunt in singula noctem. 210
Insidias alii variâ regione locabant,
Pars aditus dubios, et moenia longa coronant,
Occupat hos nigris lethi germanus et alis
Somnus, et ignavâ concludit membra quiete.
Postquam cuncta silent, magno Jove natus Apollo 215

HESPERIDOS LIBER II.

32

Fertur ad Oceani magni simul arva beata,

Et Fortunatos felici ex arbore lucos,

Reddit ubi assiduos tellus inarata maniplos

Sponte suâ; incultis non ulli obnoxius arvis

Liber purpureas ubi candidus induit uvas;

220

Collis ubi aeternum flavâ vestitus olivâ

Frangit utrinque cavas nemora inter frondea sylvas,

Atque hîc ante Jovem non inscius altus Apollo

Adstitit, ac genua incanumque ex ordine mentum

Amplectens, tales mittebat ad aethera voces.

225

Summe Pater Divum rerum cui magna potestas;

Tu mihi quae posco si justa, petendaque Nato

Munera promittis, genua ista ego sancta relinquam

Felix et voti compos, Natumque videbis

Nunquam etiam ingratum, quem Delos, et inclyta sacris 230

Cylla colit, Tenedosque ferax, Chrysaeeque juvenus,

Et Patarae sedes, Grynæaeque templa, Clarosque,

Atque Lycaoniae servit cui prisca Zeliae

Regia: cui placido respondit Jupiter ore

Subridens genitor: quid enim, pulcherrime Divum,

235

Non dederim? sanâ quid enim tibi mente negarim,

Phoebe, genus nostrum, Latonae ac lucida proles?

Filius huic contra Latonae pauca suusque:

Nota tibi quonam statuatur Fortuna loco res

Pandulphi magni, diris quem Barbarus armis

240

Excipit, insidiis et multâ fraude Biaon.

Hunc ego certe Italûm Ductorem, et gentis Hetruscae,
Rebar adire Deos, et tangere sidera famâ.

Quare age, namque potes, coelo demitte sereno

Paeona, qui medicas adhibet mortalibus artes.

245

Sic ait: ille autem; quid me tua jura rogabas,
Nate, mihi aeternâ vitae jucundior aura?

Mitte tuum ad juvenem de summo Paeona coelo:

Ille quidem dignus tali cultore, sed arte

Indignus tali: sed non impune lacescent

250

Regna alienâ truces populi, Celtaeque superbi.

Paeona sed quam mox magno mittamus olympo,

Dixit, ut omne levet Sismundi vulnus: at ille

Inde Patris celerata ferens pia jussa per auras,

Devolat in terras, docti quem forma Sophoeni

255

Vana tegit: non ille Deus, non ille, Coronis

Quem peperit, visus; vestes succinctus honoras

Constitit ante Virum; cui sic Pandulphius heros:

Dòcte Sophoene, dedit tantum cum munus Apollo,

Haec ego pro vestrûm communi ferre salute

260

Non renui; fer opem: si me dimittere salvum,

Si potes Italiam solus servare cadentem,

Non auri, argentique simul, quae copia multa

Est mihi, defuerit merito sua praemia tanto.

Vix ea; at ille nihil persuasus munere, verûm

265

HESPERIDOS LIBER II.

41

Imperiis majora Patris praecepta volentem
 Cogunt, et variis infigunt omnia curis.
 Tum sic orsus ait; dubitas an, maxime Ductor
 Ausonidum, frustra? magno Jove natus Apollo
 Ad tua per somnum me misit limina, cum jam 270
 Nocte soporiferâ carpebant fessa soporem
 Membra mihi, et placidos fundebant pectora somnos.
 Eja age ne dubita magnorum ductor Hetruscum:
 Nec plura; inde suo succinctus more, profundî
 Vulneris inspiciens os latum, terque quaterque 275
 Absternit dextrâ leviter mulcente cruorem
 Jam siccum, et dulces defudit in atra liquores
 Vulnera, in Eridani quas margine legerat herbas,
 Apennine tuo quas vertice vellit, et alto
 Peliaco, Osaëoque revulsa cacumine passim 280
 Gramina, quas Crete, centum quæ sustinet urbes,
 Dives alit teneras laetis radicibus herbas.
 Quos ubi composuit succos, latumque replevit
 Vulnus, abit dulci pulsus dolor ipse liquore.
 Ocius ille cavâ vaginâ sustulit ensem 285
 Fulmineum, et solitas sese explorabat ad artes
 Arduus, atque rotans teneras diverberat auras.
 Docte Sophoene, dedit tantum cui manus Apollo,
 Adspice quam sanctâ doctaque levaveris arte
 Vulnus, ait, nostrum: contra cui talia Paeon. 290

F.

Ille ego, quem genuit magno Jove natus Apollo,
Quem peperit Phoebus nimium dilecta Coronis.

Dixit, et in tenues fugit intractabilis auras,
Verticibusque vagis magnum conscendit olympum.

Obstupuit visis Pandulphi maxima proles, 295

Ardet in arma magis, totamque in praelia mentem

Arrigit, et curis manifesta subire Deorum

Maxima coepta ratus, multâ se suscitât irâ,

Exsuperatque animis ingentibus: ac velut ille

Saucius ante leo Poenorum in montibus olim 300

Mille animos secat impatiens, gaudetque timendo

Conscius, aut meminit capream stravisse fugacem,

Aut sperat sylvis candentem avertere taurum;

Talis in Alphonsum Regem Pandulphius heros

Aestuat ingenti furiarum flumine et irâ 305

Terribilis, totâque vagans fremit aureus aulâ.

Hac et in urbe fremunt vario rumore superbi

Italiae populi, Martis densissima sepes,

Quique tenent dulces colles, atque arva rigantis

Annis Ariminei, valles, camposque propinquis 310

Fluctibus adjectos sueti felicibus armis.

Hic qui Flaminias vertebant vomere terras;

Quos Apennini de vertice Sapis opaco

Dividit Hadriacas fluvius proclivis in undas;

Qui nigros latices pluviis turgentis Isauri, 315

Quique, Metaure, tuas potant sub collibus undas
 Picens in agris, et amoenos agmine saltus
 Qui cingunt, praedas soliti raptare recentes,
 Montivagasque agitare feras, aprosque furentes;
 Gallorum quos Sena gravi pavisse palude § 29
 Creditur; at post hos montani protinus Umbri,
 Thuscorumque manus, quos magna Fluentia pascit,
 Quos Volaterrani misere in praelia Patres,
 Alpheaeque potens sed graja colonia Pisae:
 Caetera nam legio campis tendebat Hetruscis. § 32
 Talia magnanimo parebant omnia Regi
 Agmina: sed postquam stellas Aurora micantes
 Expulit, et magnum flammis implevit olympum;
 Extemplo ad Lydum muros Tاراconia pubes
 Fertur in arma volans, animis audacibus ardens § 330
 Stringere tela manu, mortes miscere cruentas.
 Non tantum fremit unda maris, pontique sonori
 Turbida spuma salit, cum marmora rauca reclamant;
 Non tam flamma furens summis in montibus altas
 Incidit in sylvas Boreâ miscente fragorem § 335
 Horrisonum; neque enim tantum lauri alta comarum
 Bractea vibrantum ventus declinat: eunti
 Subsidunt virgulta Noto, tonat humidus aether
 In gremium terrae largos cum discutit imbres,
 Cum crepitant durâ glomerati grandine nimbi. § 340

Tantus in obsessos heros Taraconius hostes
 Fertur, ut ira graves animis immiscuit ignes
 Felle tumente jecur, furiisque aspersus amaris
 Terribilem rutilo succensus lumine frontem
 Evolat, et nebulis, et pulveris obrutus umbris, 345
 Cui galea ardenti cristas gerit aurea cono,
 Getulus quem portat equus, cui candida frontis
 Pars oculos supra micat aurea lora retorquens;
 Alba pedum pariter vestigia, lataque in armum
 It juba nigranti dextrum, tum naribus acrem 350
 Dat patulis flatum, et duris terit ora lupatis
 Stare loco impatiens, sonitu exsultare tubarum
 Primus, et arrectâ campi quaterere aequora caudâ.
 Talis erat Balius, vel magni Xanthus Achillis,
 Quos peperit Zephyro pratis Harpyia Podarge 355
 Oceani propter depasta fluentia reposti.
 Hunc postquam ante alios duris calcaribus urget,
 Illum tota phalanx laxis imitantur habenis.
 Ut ventum ad muros, Alphonsus maxima jussit
 Muniri ad subitas lapidum tormenta ruinas. 360
 Aerea tum rigido completur machina saxo,
 Sulphure tum clauso tristi medicamine, diri
 Pulveris ardentes educit in aethera fumos.
 Tum vero ad strepitum subito tremere omnia motu,
 Dant strepitum montes, toto tonat aethere fractas 365

HESPERIDOS LIBER II.

45

Involvens sonitus tremefacta per ardua voces.

Hoc non magnanimi jecerunt turbine Graii

Grandia saxa super periturae moenia Trojae;

Hoc non Roma potens rerum, fortisque Saguntus,

Non Poeni, non magnanimûm Rex lactus equorum. 370

Maximus Aeatides, cui tantum Epiros honorem

Praestat adhuc, non Pellaeo stirps tanta Philippo.

Edita: verûm aliis inventum tale per oras

Diversas jam tum, et totum compleverat Orbem.

Ergo ubi terribili sonitu, subitoque fragore 375

Saxea flammifero moles emissa camino

Impulit adversos titubantia moenia muros,

Destituere metu mentes, animosque gelanti

Corde premunt, nullamque audent sperare salutem.

Rebus in afflictis, extremoque omnia fato 380

Seque suosque parant, mortemque evadere nulli

Lydorum est animus; muros tamen, atque superbas

Marte tenere minas supremâ in luce recusat.

Nemo hominum: sed enim sumtis jam Fanius armis,

Subsidio tibi quem misit Populonia forti 385

Milite stipatum patriis Sismundus ab oris,

Saevus adest, pavidamque vocans in praelia gentem

Increpat attonitos summo in certamine Hetruscos.

Quo metus ignavos, quo duri martis imago,

Vana refert, cives? terrâque marique tuendi 390

Sunt nati, et dulces peramatae conjugis ignes.
Parte ab utrâque parens vobis tutandus: eundem
Per medios Celtas, et saevos agmine Iberos.
Mox Italûm ductor Pandulphi maxima proles
Ipse aderit forti cum milite: vincite primos 395
Aggressus, Juvenes: praeceps Alphonsus in ipso
Principio belli; quem si fortuna morantem
Magnanimo reddat Sismundo, moenia frustra
Vestra quatit, teneras strepitu dum territat auras.
Talibus attonitis pridem mens una furentis 400
Martis amore redit: trepida in praecordia cuncti
Unâ igitur fremuere viri, quos ardor in arma
Unus agit cunctos nudo decernere ferro,
Machina nec prohibet projectis aerea saxis
Stare viros summo minitantes omnia muro. 405
Occidit immanis collisus pondere saxi
Euphilus ut muros tentat conscendere: at illum
Magnanimi Celtæ duris subducere saxis
Certabant; Itali contra detrudere summis
Viribus, in visoque viros donare sepulcro. 410
Tum pariter tabulata Itali, murumque labantem
Tormenti pulsu crebro solvere: cadenti
Fit strepitus, quantum pluvio tonat altus olympos
Jupiter ardenti cum mittit ab aethere fulmen;
Corporaque ut fuerant lapsuro subdita muro 415

Occubuere gravi casu, ignotoque tumultu.

Tum gemitus tollunt convexi ad sidera coeli

Et Celtae, et nati permixto sanguine Iberi.

At vero Ausonidûm spes addita mentibus omnis,

Omnibus unus amor coepto defendere bello

420

Moenia, tum muro tabulasque trabesque reponunt,

Et terram obtusi condensant aggere muri.

Non aliter, quod fama refert, Caeusque, Pholusque

Optavere Jovem capto divellere coelo,

Cum pater ipse Deûm triplici cava nubila telo

425

Rupit, et audaces dejecit ab arce Gigantas

Frondosum umbrosae supponere Pelion Ossae

Conatos, superisque Deos avertere tectis.

Hic ubi destituit Celtas fortuna superbos

Mutarunt animum, et mentem flexere priorem,

430

Ire dolis lati subter fundamina campi

Aggressi, occultisque domos intrare cavernis

Dum pugnam miscent alii, dum praelia tentant.

Agnovere dolos, et opacae fraudis hiatum

Perspexere Itali; multaeque ut forte lacunae,

435

Stagna antiqua, manent, latices solvere morantes,

Barbaricas subito qui replevere latebras.

Defluxere undae, et late occuluere latentes

Ingressosque solo Celtas, miserabile longe!

Mortua tum tumidis haeserunt corpora fossis.

440

Tum vero Alphonsus subitas exarsit in iras,
Rursus in arma magis fremit, indignansque furenti
Corde tumet, fortesque volans impingit Iberos
Moenibus: o Juvenes, nunc nunc pugnate; quis, inquit,
Primus erit vestrum medios animosus in hostes 445
Qui ruat, aut muros tyrrhenae protinus urbis
Scandat, et ancipites trahat atra in funera Lydos?
Talia cum dixet, cunctis in mentibus ardor
Immensus laudum sedit: tum clamor olympto
Tollitur; irrumpunt strepitu, fremituque frequentes, 450
Rursus et obsessis incumbunt agmina muris.
Nec minus et magni Sismundi martia pubes
Opposuerunt aciem: prae cunctis Fanius hostem
Turbat, et hinc duris capita alta molaribus aequat.
Ille animos Italum dictis regit; effera Celtis 455
Accensis ira Pandulphi bella minatur.
Hoc magis impulsus furiis bacchantur Iberi,
Certatimque parant mediis occumbere fossis.
Fanius Alphonso misisse volatile telum
Fertur, at ille videns celeri vitasse recursu. 460
Tum strepitu ingenti revoluta machina saxo
Intonat aere gravi, vastoque remugit olympto,
Atque minas celsi contundit turbine muri,
Ingentique fugam totam penetraverat urbem.
Parte aliam densis Hispani navibus alti 465

Littora curva maris remo veloce volantes
Attigerant, geminasque simul, quae forte triremes
Subsidio obsessis ibant, cepere cruento
Marte; Italûm multos Thusco mersere profundo,
Multos remigiis servarunt tristibus aptos.

470

Quod scelus ut cives videre, labantia rursum
Corda repente cadunt; fit tristis ab aequore clamor,
Ac tellure simul: pariter fremit undique Mavors
Turbidus, inde soror Martis Bellona furentis
Sanguinolenta ruit, terrâ certatur et alto
Non sine caede virûm multâ, tepet humida fuso
Sanguine terra recens, vacuas it stridor ad auras
Telorum, et duro resonant hastilia ferro.

475

Haec dum cuncta gerunt Itali, Celtaeque superbi,
Interea Ausonidûm Ductor fortissimus arma
Induit, ingentesque animos attollit, et iram
Corde fero occultam volvit, totoque remiscet
Pectore tum penitus disjecti foederis aras.
Quippe ea causa virûm victorem signat, et illum
In primis tanto suasit concurrere bello.

480

485

Ergo ubi certa animo sedit sententia, pugna
Vertere ab obsessis Alphonsum moenibus urbis,
Ipse jugo oppositi montis defertur; at illum
Cuncta manus Procerum tacitis imitantur habenis,
Perque diem noctemque viae indulgere frequenti

490

G

Agmine praecepit: cuncti sub nocte per umbram
Telluris fuscae nigram sylvasque, cavasque
Convalles penetrant, donec jubar extulit alto
Lucifer oceano; saevos cum vidit Iberos
Ipse Italûm Ductor, Pandulphi maxima proles;
Tendentes late Tyrrhenis maxima campis
Castra simul, simul obsessos videt undique Lydos.

495

Haud procul hinc collis flavâ vestitus olivâ
Imminet insurgens, coeloque occurit aperto
Plurimus, et muros Tyrrhenae despicit urbis.
Occupat hunc Italûm Ductor fortissimus inas
Metitus valles, oculis vigilantibus imum
Despectans late campum: via lata recurvum
Circumdat montem: studiis ingressus et astu
Fallere turbatos subito certamine Iberos,
Saepius ipse jubet captum circumdare montem
Agmine non raro, rursumque remittit in altum
Occultâ regione viros fulgentia montem
Agmina, quae toties redeuntia plura videri,
Quam ferus Iliacas duxit Menelaus ad oras.

500

505

510

Ergo ubi per solem surgentem lucida cernunt
Arma Italûm Celtae, subito torpore juvenus
Barbara dirigit, fraudisque ignarus et artis
Palluit Alphonsus prospectis eminus armis
Ordine perpetuo fulgentibus: acrius illum

515

HESPERIDOS LIBER II.

51

Praeturbant equites missi, trepidumque retardant.

At Lydi ut primum videre micantia magni

Agmina Sismundi, clamoribus aethera complent,

Pandulphumque canunt: perculsus imagine tali

Quos agat in subito venientes mussat, Iberos,

520

Anne Italos, quondam quos vicit marte superbo,

Parthenopea, tuos longo certamine Cives?

BASIN^I PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER TERTIVS.

N^EC minus interea Divûm pater , atque virorum,
Culmine pro celso vasti sublimis Olympi
Magnanimum alloquitur sedato pectore Martem.

Nate virûm extinator, belli violenta potestas,
Nate furor nimium mortalibus addite curis, 5
Sanguine qui fuso crudelia pectora solus
Imbuis, et muros tremefactaque moenia quassas,
Cernis in adversos heros Pandulphius hostes
Ut ruat, utque memor violati foederis, omnes
Ante alios durae properet se credere pugnae? 10
Ille quidem, ille tui de sanguine, certa Quirîni
Progenies, priscâ deductus origine gentis;
Quod genus Idaeis Phrygiae Venus edidit oris
Mortali Dea mixta viro, quam junxit amore
Ipse sibi Anchises in aquosae vallibus Idae; 15

Maximus Aeneas heros unde ortus, et unde
 Inclytus Albanæ memoratur conditor urbis,
 Romanique Duces, et longi maximus auctor
 Julius imperii, nec non Augustus, et omnes
 Italiae Proceres, totum defluxit in Orbem
 Nobilium unde genus, nec non Pandulphius heros
 Hector eus Ductor, patriis Sismundus in armis,
 Qui pius infestos detrudere littore Iberos
 Tyrrheno, justâ juvenis contendit in irâ.
 Tu semel Aenean Aetolis eripis armis.

20

25

Huic quoque, si qua Ducis tanti te cura remordet,
 Aeternum, Gradive, decus largire, laboris
 Praemia certa novi: primo in certamine soli
 Sis comes, ac trepidos turbes animosus Iberos.

Dixerat; ille gravem thoraca indutus, anhelos
 Jungere jussit equos, ducunt quos tristis Erinnys,
 Et Furor, et Rabies, et pulchri gloria Lethi.

30

Illi autem ardentes pariter, raucùmque frementes
 Pulverulenta gravi pulsan sola concita cornu,
 Pectora lata, pari pariter vestigia gressu

35

Prima pedum juncti; quos ut conscendit, in auras
 Provolat aethereas, vastumque relinquit olympum.
 Fulmine terrifico cristatâ casside longe
 Fulget, et aethereis coelum secat aureus armisi.

In mare quantum oculi possunt spectare sedentis

40

Rupe viri vastâ coelum mirantis apertum,
Tantum Martis equi laxis populantur habenis:
Nec non mille viri quantum clamore supremo
Lustra sequuntur, ubi sylvis venantur in altis
Aut aprum, aut fulvum venientem a monte leonem; 45
Tantum voce suâ vacuas Gradivus ad auras
Aethera terrificis clamoribus impulit omnem.
Tum vero tremefacta virûm quatit inscia corda
Horror, et ancipites trahit atra in bella Latinos
Cónscia tum rêcti virtus. Sententia menti 50
Omnibus est muris sceleratam avertere gentem.
Contra autem Celtis venientes pellere ab omni
Obsidione viros, Italûm quos maximus arma
Alphonsi contra tumulo mittebat ab alto.
At longe praëmissi equites in castra ruebant 55
Miscentes late turbatis omnia Celtis
Congressu primo multam sine nomine caedem.
Paulatim e capto referunt vestigia vallo,
Quos non parva manus castris irritat apertis
Cedentes retro: sed versis frontibus hosti 60
Saepius, unâ abeunt; nam jam Pandulphius heros
Agmina densa suis adjungit et obvius armis,
Spumifero praevectus equo, secatur agmina ventis
Ocior, atque aquilam trepidâ fugiente columbâ;
Antiphatenque volans, quo non velocior alter 65

HESPERIDOS LIBER III. 35

Venerat Ausonias Numidûm bellator ad oras,
 Ense gravi mediâ stravit sublimis arenâ;
 Principium belli faustum; Lamyrumque, Cronumque;
 Dum redit, et medios inrumpit turbine Celtas.
 Tum vero toto desaevit in aequore Mavors 70
 Turbidus; addensantur enim Celtaeque, Latinique,
 Hetruscique Duces, Picenisque addita turmis
 Agmina Gallorum veterum, Senonumque nepotes.
 Parte aliâ acre genus Celtarum, barbarus hostis,
 Et Numida, et Getulus adest: Taraconia Regi 75
 Tota phalanx juncta est. Halium Sismundus ovantem,
 Sternentemque viros, et prima in bella ruentem
 Excipit, et multâ moribundum caede reliquit.
 Illum animam efflantem, vel sanguinis atra vomentem
 Flumina calcât humi rapido gravis ungula pulsu. 80
 Viscera rapta pedum cornu foedantur: at heros
 Vidit ut Alphonsus collatis cominus armis
 Bella geri, et toto misceri praelia campo,
 Deserit obsessos turbato milite muros
 Lydorum, atque alios fertur violentus in hostes; 85
 Ardentesque oculos nunc huc, nunc injicit illuc
 Praecipitans, totamque ferens in praelia mentem
 Advolat, atque Italis minitatur dura superbis
 Praelia. Contta autem dictis Pandulphus amicis
 Hortatur socios: Itali fortissima semper 90

Pectora, quos mecum voluit Fortuna superbos
Hesperiae populos nostris detrudere terris,
Hic nunc ille dies nobis speratus, et illud
Tempus, in arma viros quo ducere justa jubebat
Jupiter, audendum est: prima haec victoria; coepto 95
Cedite ne socii: per vos, carosque Penates,
Optatosque patres, dulcesque ante omnia natos,
Per mea bella precor totum jam clara per orbem,
Ne spolia ulla legant Itali, dum praelia latis
Miscentur campis, neu praeda moretur Hetruscos 100
Amittenda semel: communia praemia sunt
Omnibus: arma viris pariter rapiamus, equosque,
Tyrrhenumque solum. Sic fatus, in agmina magni
Advolat Alphonsi laxis Melanippus habenis
Magnanimus quem portat equus: tremit horrida tellus 105
Aere recussa gravi, ac rapido strepit ungula pulsu.
Arduus ille gerens annosam a monte cupressum
Obvius Androphono deflexit grande cruento
Pectore robur, equum ante urgens, thoraca, gravemque
Loricam, et lato trajecit vulnere pectus. 110
Ille autem foedâ jucuit dejectus in herbâ,
Pallenti donec paulatim e corpore vita
Effugit ad stygias Erebi implacabilis umbras.
Hic vero effracto hastili Pandulphius ense
Fulmineum ante rotans, media inter tela per hostes, 115

Atque per arma viam ferro facit: omnia cedunt
 Urgenti: huic galeam sublato cornua cono
 Bina tegunt, visu horrendum! tegit aureus armos
 Loricae squalentis honos. Gradivus acerbum
 Ceu fremit ante Getas, rapidoque in praelia motu 120
 Thracas agit furiis ardentibus; talibus armis
 Emicat antevolans, populosque in bella Latinos
 Urget. Ubi in pugnam totis concurratur armis,
 Conseriturque manus certatim, nulla Latinis,
 Nulla reperta fuga est Celtis, admotaque dextrae 125
 Dextra, pedi pes est junctus; stridore canoro
 Ferrea tela gravi tactu, mucroque cruento
 Cessat hebes manibus ferro; seges ingruit arvis
 Aerea sanguineis, tum pectora quadrupedantum
 Pectoribus rumpuntur equum; velut aequor in altum 130
 Impiger Eridanus, torvo qui flumina vultu
 Torquet in Hadriacas fluviorum maximus undas,
 Nixus in oppositum violento gurgite pontum
 Fervet arenosis raucum per dorsa procellis;
 Tunc obnixa cavas impellunt flamina nubes. 135
 Parte alia insurgens paulatim excedit ab antro
 Horridior Boreas getico: cunctantur euntes
 Austrique, Zephyrique diu: dabit ecce flagorem
 Ingentem cumulis tumidarum ventus aquarum:
 Ipse caput summo Boreas aequabit olympto, 140

H

Et cava trans Libycas impellet nubila terras.

Ferrea Bellipotens in bella ruebat anhelis

Fervidus actus equis, laudumque insana Cupido,

Spes etiam, atque Dolor; tum crudae gaudia pugnae.

Ante omnes pallâ Discordia dira cruentâ,

145

Rara prius, sed mox partes effertur in omnes,

Et coelo caput, atque pedes tellure recondit

Semper in immensum exsuperans. Alphonsus Iöpan

Sternit humi valido fixum mucrone, sed ipso

Sanguine vita fluens stygias effugit ad umbras.

150

Arnus Atyn jactâ degustat cuspide: at ille

Saucius, ac parvo tardatus vulnere; quando

Lethali credit ferro se se esse petitum;

Congreditur forti medius in millibus Arno,

Et prior; o quicumque es, ego haec, tua vulnera qui nunc 155

Saucius experior, contrâ mea dona remitto,

Dona tibi diro dextrâ quae reddimus hosti.

Dixit, et antevolans validam jacit arduus hastam,

Et medium juvenem trajecto pectore terrae

Dejicit, ac mediâ revolutum liquit arenâ.

160

Non tulit Haemonides turbato corde Melampus;

Namque ut tela manu duro duo cornea ferro

Gestabat, contra solam non amplius hastam

Conjicit: illa leves penetrans grave stridula ventos

Frontem olî dextram ferro transfixit acuto.

165

Quid furis Haemonide tali pro caede Melampü,
 Actor ait? frustra laetare: tuum quoque telis
 Fata meis pectus dirâ sub sorte sacrarunt.
 Sic ait: huic autem transverso pectora ferro
 Perforat ingenti praefallens vulnere Tarchon. 170
 I procul ad stygias, Vates mentite, latebras,
 Retulit Haemonides. Illum sine mente jacentem
 Magnanimi calcastis equi; tum pulvere tetrum
 Corpus humi caeco foedatur. Oïlus Orontem
 Solus adit solum: gladio sed, Oïle, reducto 175
 Celta ferox tibi te collatis abstulit armis,
 Eduxitque ensem trajectis pectore costis,
 Cum teloque manum pariter mens unâ secuta est.
 Sanguine terra madet, tum mixta cruoribus unda
 Aestuat, et portis pubes Populonia ab altis 180
 Auxilium vallo sociis emisit aperto.
 Undique tela volant, jam jam Celtaeque superbi,
 Atque Itali pariter cedunt non cedere certi;
 Hos numeri juvenum tollit fiducia tanti,
 Hos experta aliâs Sismundi dextra potentis. 185
 Ac veluti toto confligunt aethere venti,
 Hinc Notus, hinc Aquilo, viresque animaeque furentum
 Nimborum oppositis concurrunt frontibus, omnis
 Pontus in ambiguum nigras eructat arenas;
 Haud aliter Latio geniti, et Tاراcone profecti 190

Unâ omnes certant animis insistere campum
 Optatum, arreptasque semel non linquere terras.
 Lydius Omophagum, Taracon quem misit in arma
 Alphonsi auxilio, longâ ferit obvius hastâ,
 Et stomachum ferro foedatis hausit arenis. 195
 Italiam, quam tu bellis, Hispanæ, petebas
 Nunc habe, et infelix alienas arripe terras:
 Orbem alium advenies, quo te nec classis Ibera,
 Nec ferus optatis sonipes insistet arenis;
 Inque sepultus adhuc stygios errabis ad amnes. 200
 Nec minus ante alios secat impiger agmina forti
 Vectus equo Pandulphiades, caedesque minatur
 Omnibus et Celtis, et mixtae stirpis Iberis,
 Alphonsoque Duci; veluti Jovis ales ab alto
 Aethere se mittens trepidas fugat ante columbas. 205
 Hic hastam ut Butae defregit pectore, crudum
 Mucronem elisâ circum caput egerat aurâ
 Usque rotans, duroque volans secat agmina ferro.
 Mille viro pendent infixâ hastilia laenâ
 Pectora, squamiferumque auro thoraca tegenti. 210
 Telorum ille gravem referebat ab agmine sylvam
 Rursus; at hujus equi coniecto tempora ferro
 Dividit Alcinous, pedes ipse per arma, per hostes,
 Per strages, per tela virum, per sanguinis undas
 Evolat ad socios, Tyrrenorumque phalangas. 215

HESPERIDOS LIBER III. 61

Rymphus (eum tali nam nominat ore) furenti
 Ductus equus juveni; quem sic praefatus ovantem
 Conscendit late lucenti splendidus auro.
 Rymphe hodie, Ausonidûm decus et nova gloria equorum;
 Aut caput Alphonsi mecum, fortissime, Regis 220
 Ipse feres, Celtas captis aut cedere terris
 Cogemus pariter: videat Tyrrhena juvenus
 Ut tua crura levi glomerentur pulvere, quanto
 Cum strepitu jussis campi quatis aequora nostris.
 Dixit, et arreptis sublime celerrimus armis 225
 Ibat agens hosti stragem, multamque ruinam
 Praecipitans; multos pressis impegit arenis.

Tum vero multo cessere labantia campo
 Agmina Celtarum; quos ut prospexit ab alto
 Pallantes Alphonsus equo: non talia dudum 230
 Foedera, nec tales ventura in praelia dextras
 Polliciti auxilio patriis venistis ab oris.
 Quo vos foeda rapit segnes fuga? quove refertis
 Tela Italis promissa diu? terrâque marique
 Claudimur, o socii; contra Populonia pubes, 235
 Parte aliâ Sismundus agens in bella Latinos;
 Nulla salus captis: ferro quaerenda salutis
 Est via, vel potius sumtis moriamur in armis,
 Quam pecus ut mutum gladiis jugulemur iniquis,
 Atque animas ferro capti reddamus opimas, 240

H 3

Egregia et spolia victoribus. Haec ubi fatus
In medios Italûm densis se se intulit armis,
Atque neci Chromiumque dedit, fortemque Thoanta
Hyrtaciden, grajà nuper qui venerat urbe
Seditione fugax, patriâque exactus avitâ. 245
Argos equis dives latis ubi moenia fossis
Erigit, ille animum curis confectus amaris
Errabat Latio desertae Conjugis ignes
Usque pio sub corde ferens, fatalia donec
Fila manu rumpunt Parcae; tum tristis ad undas 250
Umbra fugit stygias, animusque relapsus in auram
Aetheream. Alcithoum fortis prosternit Iôlas,
Euryalumque Gyas priscâ generosus Ilerdâ,
Atque Gyan Telamon, Thebis quem Daphnia partu
Nympha tulit Clytio. Salium non vitat Orestes, 255
Sed longe ante alios ferro praecurrit acuto.
Ecquis es, o Superûm genus insuperabile Divûm,
Qui mea tela manu, mortemque moraris iniquam?
Heu miseri, quorum nati mea tela, meam vim
Experiuntur, ait Salius: cui fortis Orestes, 260
Accipe nostra prius, tua quam laudâris, et illa
Tela proba, validâ quae sint non irrita dextrâ,
Dixit, et adducto telum jacit ante lacerto
Viribus inventum fuis; volat ardua pinus
Trans caput, et Salium supra: depressus humi se 265

Flexit enim Salius; nam se collegit in orbem
 Ardentis latum clypei; tum reddit Oresti,
 Adsurgensque simul, mittensque volatile telum,
 Mercedem solitam, mediam, miserabile! frontem
 Rupit, et ante oculos telum crudele pependit: 270
 Haec ego tela probo validâ non irrita dextrâ,
 Quae tibi missa libens, juvenis memorande, relinquo.
 Dixerat: ille novo labefacta dolore tenebris
 Tempora operta novis, defractâ cernuus hastâ
 Non regit, undantique imbutam sanguine terram 275
 Ore petit, stygias sanguisque animusque latebras
 Flumine purpureo descendit, et ima petivit
 Tartara; quem Salius mediâ pede calcat arenâ.
 Quin etiam Euryalum detortâ cominus hastâ
 Excipit, et tenero pulmone tepente refixit 280
 Cuspide, tum crates animosi pectoris hausit.
 Ille volutus humi fluidum vomit ore cruorem
 Vulneris ingenti: quid te latissima campi
 Jugera? quid saltûs, rapidarum ac lustra ferarum
 Venatusque juvant? quid totam in praelia mentem 285
 Adjecisse? patris liquisse beantia rura,
 Si tibi nota satis genitorque domusque fuissent?
 Talia dum ferro Salius gerit acer acuto,
 Illum animis contra tendit Tاراconius Idmon,
 Maxima pars belli, Martis densissima sepes, 290

Et peditem contra pedes obuius urget, et hastam
Mittit in audacem Salium; sed sustinet ensis
Fulmineus telum veniens, detortaque longe
Hasta volans stomacho Tyri stetit acta recusso.
Ille ardentis equi fuerat cervice volutus 295
Pronus humi primùm, revolutus deinde supino
Pectore, dum caecis conatur pulveris umbris
Surgere, ahelanti stomacho stat vulnus aperto.
Ingemuit casum socii miserabilis Idmon,
Et Salium arreptâ contra volat impiger hastâ. 300
Quem furere ut vidit Salii crudelia contra
Fata volans, ut equo forti praeuectus, acuto
Ense ferit, mediumque caput scidit altus Homocles
Apulus¹, Alphonsi crudelis nominis acer
Hostis, et infectos cui pactae forte hymenaeos 305
Conjugis Antigones turbârat barbarus acri
Captus amore, ferosque gerens in corde furores,
Indomitosque ignes, et caecam in pectore flammam.
Ille dolore tumens, irâque incensus amarâ,
Incidit ira animo postquam indignantis amatae, 310
Conjugis optatae Regi connubia vitat,
Parthenopenque volens, antiquaque liquerat arva.
Idmon, ait, saevi miles vesane Tyranni
Accipe militiae quae praemia reddit Homocles,
Conjuge qui raptâ justis ulciscitur armis 315

Conjugium, et mores Alphonsi praelia Regis.

Talia dicenti, Celtisque immane minanti

Obvius it vastis fortis Polydemius armis:

Quem simul ac vidit venientem fortis Homocles

Talibus huic dictis contra se se arduus infert. 320

Panthoide Polydemi animis frustrate superbis,

Manibus ac moestis comes i nunc Idmonis umbris:

Jam tibi Tisiphone tortos invisa colubros,

Tartareumque Chaos monstrabit terra reclusa.

Dixerat; et jam tum castris legio omnis apertis 325

Per campos effusa ruit, nam terga fatigant

Lydorum primi reseratis undique portis.

Sudor ubique virum bellantum, multus ubique

Clamor, ubique vagans agit Discordia vulgus.

Hos Sismundus agit, socios Alphonsus, et hostes 330

Sustinet: ambo armis campo bellantur in uno.

Ut semel Alphonsum vidit Pandulphius, utque

Ante oculos diri crudelia foedera Regis,

Vulnus et ante recens paulo, calcaribus acrem

Pressit equum duris, campoque infertur aperto; 335

Perque hostes, perque arma volans aufertur ab omni

Ausonidum adspectu: quo te temerarius, ajunt,

Magne furor Pandulphe rapit? quid linqis Hetruscos

Crudelis populos? virtus tua linqere suasit,

Anne odium Alphonsi populos, invicte, Latinos? 340

Talia jactabant miserando pectore dicta.

At bonus Alphonsum Pandulphus in agmine quaerit
Hostili, multos ferro detruncat amaro,

Usque viam sternens, populosque in terga Latinos
Celtarum, et subito palantes trudit Iberos.

345

Nuda bis urgenti verterunt terga, bis armis
Oppositis socium steterant; ter ab ordine Lydi
Dejectos omni expulerant, quater acrius omnes
Incumbunt Itali; toties se barbara campo

Implicat obsesso gens omnis: et horrida quondam

350

Qualia bella gerunt excitis cominus apris
Picentes cauti, clauso cum indagine campo

It fera per medios vario clamore molossos;
Illa plagâ, aut densis juvenum tardata manipulis

Fertur in ambiguum retro, rursumque catervâ
Venantum offensâ, fugiens vestigia retro

355

Vana legit; toties lato Taraconia campo

Turba labat geminos dubitans se fundere in hostes.

Quam simul ac vario vidit clamore labantem

Dux Pandulphiades, multoque errore plicantem,

360

Vicimus, exclamat: fusos mihi Jupiter hostes

Ante oculos posuit: nunc nunc pugna acris adesto:

Omnis amor laudum, dulcesque ante ora triumphi

Defensae Italiae. Sic fatus, more leonis

Armento stragem mittentis, primus in hostem

365

Se rapit attonitum; cuncti simul inde secuti

Tyrrheni, et duris praedurus Fanius armis.

Haec super aethereo Divûm pater altus olympe

Humanas tristi miseratus pectore caedes,

Ipsè modum tantae cupiens imponere pugnae;

370

Prospectat latis longe fulgentia campis

Agmina, magnanimosque Duces, missamque sub armis

Hesperiam, et duros Tyrrheno in littore Celtas

Ausonidûm clausos turmis utrinque refusis.

Extemplo ad fidam sic fatur Apollinis aurem.

375

Phoebe, genus nostrum, Latonae ac lucida proles;

Quae fuga jam victis patuisset libera Celtis?

Ni premat a tergo justas Populonia in iras

Gens accensa, gravi dudumque obsessa tumultu,

Barbara cui patrios pulsabat machina muros.

380

I celer, Alphonso mea fer mandata labanti;

Aut cedat bello, densis aut protinus armis

Occidat Ausonidûm: sic stat sententia, durae

Sic Parcae statuere: tenens examina laeva

Jupiter imposui populorum fata duorum

385

Lancibus ambiguis; Regumque, Ducumque labor stat

Unâ in parte labans. Geminas tunc ordine sortes

Lancibus ipse gerens, Alphonsi praelia Regis,

Pandulphique vices; magnosque ex ordine Divos

Advocat, et certum cunctis ostendit honorem,

390

Dedecus ignaris nequicquam mentibus infert.
Nam simul ac steterant aequato examine lances,
Alphonsi stygias sors lubrica vergit ad umbras,
Pandulphi aethereas sublimior occupat auras.
Hanc terra tremens, illam non motus olympus 395
Divisere procul. Cunctos secedere jussit
Coelicolas rursum, Phoeboque potentia rursum
Dat mandata; gravi formidine prorsus abactum
Impleat Alphonsum, vetitisque avertere terris
Imperat. Ille levi dimissus ab aethere, gentes 400
Barbaricas, Italasque novo concurrere bello
Ut procul adspexit, sortem miseratus acerbam
Magnanimi Alphonsi, felicia bella superbi
Sismundi adspectans: Italum fortissime, dixit,
Quo tua fama cadet venturo tempore saeclo? 405
Tum Jovis Alphonso crudelia jussa Parentis
Detulit: Ille ego sum magno Jove natus Apollo,
Quem peperit Latona Patri; fuge bella cruenti
Martis iniqua tibi; victor Sismundus: ad aequas
Ipse ego te naves occulto tramite ducam; 410
Ne dubita: mellor victum fortuna sequetur
Forsitan: hoc Superis visum est. Sic orsus, habenas
Magnanimi deflexit equi, longeque retorsit,
Tyrrhenoque freto Celtis amovit ab ipsis
Invitum, crudae linquentem praelia pugnae. 415

Ipsæ malis turbata novis et pectora fluctu
Curarum ingenti percussus, ad æthera magnâ
Voce fremens miserum subitas exarsit in iras.

Ergo ego Fortunæ majora, minora, trahenti
Credideram? quas me heu cunctis immiscuit imis

Omnia summa? Igitur fugiens Alphonsus honorem
Sismundoque Duci, populisque relinquet Hetruscis
Quin peream, manesque prius delabar ad imos?

Invisamque animam jam nunc ego fundere in auras,
Hanc animam exhalare libens crudelibus optem
Suppliciis? quo fata trahunt inimica, sequamur.

Me sine, summe Deum, medias erumpere turmas
Ausonidum; sine me Tyrrenos reddar in hostes,
Aut lethum crudele manu: proh dedecus! omnes
Spectabunt Itali fugientem, ac terga parantem

Spectabunt Celtae, medio quos linquere bello
Cogor, et ipse metu jam concitus unus inani
Indecorem rapuisse fugam ferar? O mihi tellus,
O mare tartareas tumidum se scindat ad umbras!
Sed fugio interea quo me furor urget? at o jam

Si fati trahimur, tumidoque immergere ponto
Hoc caput est visum Superis, non jam ulla recuso
Effugia: in scopulos, aut alta Ceraunia, venti,
Dividite hos artus, vastaque urgete Charybdi.

Sic ait, et lachrymis confuderat ora profusis,

Verbaque nubiferi rapiebant irrita venti,

Atque propinquabat classi, miserumque fremebat.

Accepere Ducem nautae, fidâque carinâ

Deduxere virum terris procul inde relictis.

Nuncius interea Sismundo fertur, abactum 445

Navibus Alphonsum magnis dare terga Latinis.

Exarsere animi, subitamque accensus in iram

Magnanimus Pandulphiades vocat agmina magnâ

Voce tonans: pelagi primas curramus ad undas,

Ne fugiant Celtae; quando fortuna fugacem 450

Sustulit Alphonsum, fusos capiamus at hostes.

Dixit, et in medios, cuneis urgentibus, hostes

Fertur: ut ille lupus media intra septa gregatas

Dissipat acer oves, nautum pecus omne repente

Amisso pastore cadit; sic barbara linquunt 455

Agmina signa, capi se passa, cruentaue cessant

Vulnera; nam prohibet caedes Pandulphius heros.

At Lydi, quorum miseri crudelia nati

Servitia expendant, ratibus cepere redemptis

Quos mutent natis: alios Dux ipse triumpho 460

Servavit Celtas magno: tum talia Ductor

Ausonidum magnus tumulo est exorsus ab alto.

Crastina frugiferas lustrârit lumine terras

Orta novo croceis invecta aurora quadrigis

Cum primum, et coelo Phaëton se tollet Eôo; 465

Magnanimi nos pompa Duces non parva sequetur.

Namque Fluentinâ praeclaros urbe triumphos

Defensis bello laetis ducemus Hetruscis.

Interea nunc magna virum, quae plurima campo

Strata jacent, solitae mandemus corpora terrae,

470

Quò tuto stygias possint Acherontis ad undas

Ferre pedem, et vano digni decorentur honore.

Vix ea, quum lacrymis perfuderat ora decoris.

Protinus aërios colles adscendere tendunt

Abietibus similes, nec non Pandulphius heros

475

Nunc hos, nunc illos duris hortatur in armis,

Aere gravemque ciet luctans in dura bipennem

Robora, et avulsas vertit radice cupressos.

Nec mora: praecipitant omnes, ac jussa sequuntur

Magnanimi proceres: sonat ictu sylva securis,

480

Ingentesque ruunt summis de montibus ornos,

Cornigeras pinus, et odoriferas cyparissos.

Contextas statuere pyras, atque aggere summo

Convectant gelidis collapsa cadavera membris.

Tum lamenta sonant, gemitus, lacrymaeque sequuntur, 485

Languescitque nemus, singultibus insonat aether,

Ardentesque viros, ambustaque membra sepulcris

Ferre parant subito, et cineres volvuntur inanes:

Adduntur tumuli, et tumulis insignia tela

Linquuntur, tremulosque trahunt a pectore questus.

490

Innocuae salвете Animae, salвете supremum,
 Aeternumque piaе: Strygiam transite paludem,
 Elysios sperate locos, sperate reverti
 Rursus in humanos, fatis melioribus, artus.

Nec non et miseris permittunt tristia Celtis 495
 Funera subter humum captivâ reddere turbâ.

Tum gemitus tollunt convexi ad sidera coeli
 Et Celtae, et nati permixto sanguine Iberi.

Iphitus ante alios multo maturior aevo:

O Patriae devota suae prostrata Juventus, 500

Magnanimi quondam Juvenes, nunc fusa per agros

Corpora magna Italos, nec fusa sine ante cruentis

Caedibus Ausonidum multis, quos caetera si nunc

Gens imitata ruat medios, secura per hostes

Fugisset non Celta ferox, non asper Iberus. 505

Vos quoque non parvâ cum laude Acherusia Regna

Advehet ille Senex optatae portitor undae.

Vos tamen omnis honos, quicumque refertur ademptis,

Sismundo debete Duci, qui talia reddit

Officia, haud vanum miseris invidit honorem. 510

Haec ubi fleta, petunt Lydorum tecta superba

Pandulphi ante alios belli fortissima proles,

In niveo Sismundus equo, quem mille sequuntur

Jamque ipsis heroës equis, et tecta petebant,

Et paeanâ Duces, et te, Pandulphe, canebant. 515

HESPERIDOS LIBER IV.

73

Sed postquam muris omnes, atque urbe recepti,
Curant equos famulūm manus, et sua corpora laeti
Et Cerere, et liquido properant explere Lyaco.

521

K

BASINI PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER QVARTVS.

LABITUR interea mediis nocturnus in undis
Ipse ignota secans Tyrrhenos aequora fluctus,
Incertas Alphonsus aquas; tum pectore curae
Vertuntur gelido variae, mentemque recentes
Perturbant sonitus, victoremque omnia victo
Intentant simulacra, metusque iraeque pudore
Permixtae variant animum: ter in aequor opacum
Mittere, ter gelido voluit se immergere ponto:
Ter miserans animi Regem servavit Apollo.
Ille negata diu quando mors atra labantem
Deserit, aethereas sic est effatus ad auras.

5

10

O me. Scylla rapax, o me indignata Charybdis,
Terque quaterque vadis per hiantia dorsa rotatum,
Sorbeat, aequoreâque vorans procul hauriat undâ.
An patrias repetam ne domos? quas ne ipse reliqui

15

HESPERIDOS LIBER IV.

75

Contentus vitam hanc alienis degere terris?

Parthenopen igitur Tyrchenam, atque Itala regna

Obsidione premam rursum, qui milite capto

Provehor in solâ, proh dedecus, ecce carinâ?

Ausonios veniam potius, Juvenemque superbum,

20

Victoremque mei superest orare facultas.

Quin nihil est, nisi morte manum foedare cruentâ:

Una salus haec est, haec fortibus una voluptas;

Hic modus, haec una est variorum meta laborum.

Sic ait, et praeceps gladium, quo cinctus, ademit

25

Vaginâ, et forti condât sub pectore, Apollo

Nî vetet, et placidâ soletur voce dolentem.

Magna quidem victis solatia, clara probati

Victoris sunt facta: fugis nec primus ab illo

Victus, ait; fugere alii quem fugeris ipse,

30

In te laudis habet plus quamquam, caetera dum sint

Maxima facta Viri: cesset dolor iste parumper,

Ordine cuncta canam; neque te, Rex magne, pudebit

Succubuisse Duci tanto, cui maxima rerum

Roma potens Latii fascēs, et munera magni

35

Imperii, et priscum Romanae gentis honorem

Tradidit. Ipse Puer primis maturus ab annis,

Jamque regens placidâ populos in pace, videri

Omnibus ante diem curas gestare viriles,

Ingentesque animos; multos terrere nocentes

40

K 2

Dissimilesque sui, populos, saevosque Tyrannos.

Hoc concussa metu Latii pars quaeque futuri

Sismundi jam bella Ducis, viresque tremebant

Venturas Juveni: multi praetexere fraudes

Adsidui instabant; alii objectare ferinis

45

Cursibus; ille levi montis petere ardua cursu,

Atque volans hirtos deferri victor in apros,

Saepe lupos: queritur Latio non esse leones;

Saepe gravem dextrâ subjecit in aethera discum.

Illum nec durâ potuit superare palaestrâ

50

Alter ubique puer, saltu nec vincere fossas

Ingentes juvenum quisquam, nec frigora passo

Dejecere nives animum; non ipse furentis

Signa canis metuens medio venatus in aestu,

Umbriferi nemoris latebras captabat opacas;

55

Flava sed ostendens impexis colla capillis,

Et niveis alba ora genis, cùm Lucifer almam

Extulerat coelo faciem, tenebrasque fugarat,

Serus ad occiduum Solem nemora alta petebat

Cum canibus, sociisque, et anhelorum agmine equorum. 60

Ast ubi Arimineam rediens venator ad urbem

Cornigeros alte referebat ad atria cervos,

Ipse suo partis dapibus sudore repente

Vescitur, et parvo contentus surgit, et omnes

Evolvitur fastos veterum monumenta virorum.

65

HESPERIDOS LIBER IV.

77

Postquam grata quies miseris mortalibus esse
Cooperat, et nigras alis amplectier umbras,
Semper equos, placitosque ferunt insomnia ludos.

Matutinus, avis resonant ubi carmine tecta,
Surgit, et aethereum votis Puer implet olympum:
Templa Deum multâ visit simul omnia pompâ.

70

Quem postquam tantâ vidit virtute regentem
Regna paterna, furens stygiisque excita latebris
Invidia atra vorans ipsam se, tristia primùm
Intulit Italiae certo vestigia gressu.

75

Illi Terra parens, geticis Dea nata sub antris
Nocte quidem mediâ, diram cum forte Megaeram
Illa tulit partu tristi, mortalibus ardens
Virus, et occulti monstrum crudele veneni,
Monstrum antiquum, horrens, variis informe figuris:
Ore sonant nigri foedâ rubigine dentes,
Lingua veneniferis ardescit squalida fibris,
Lumina torva tument, jecur ambitione metuque
Tunditur, insani vertunt sub corde dolores,
Luce oculos, sed nocte animum per maxima versat
Regna, bonis hominum totos absumitur annos
Impia, nec rebus meminit cessare secundis.
Haec ubi magnanimi moderantem Regna Parentis
Justitiâ getico Sismundum sensit ab antro,
Protinus anguigeris tristis Deus evolat alis,

80

85

90

K 3

Quaque volat pereunt segetes, sylvaeque feraces

Demisere graves pomorum ex arbore foetus,

Concussaeque metu tremuerunt funditus urbes,

Nec spes ulla fuit venientis messibus anni.

Haec ubi semianimum victrix populaverat Orbem;

95

Italiam vario jam tum sermone replevit

Crescere, cui, Fato volventi, pareat omnis

Ausonia, et priscâ deductus origine sanguis

Lydorum, Troûmque genus, veterumque Pelasgûm,

Qui terras primi quondam coluere Latinas.

100

Tum Libertati Patriae Dea ficta jubebat

Consulere Ausonias studiis ingentibus urbes.

Unus Arimineâ fallax Labienus in urbe

Invidus imperio Pandulphi, in tristia cives

Bella vocat trepidos, atque inscia pectora vulgi

105

Vocibus his acuit: leges ac justa petamus

Foedera, dum pueri Reges, dum mobilis actas.

Sic ait, et trepido antevolans rapit agmina cursu,

Sismundique minax circumstat tecta superbi,

Exposcitque pios veniant in foedera Reges.

110

Pandulphi proles major Galaotus habenas

Imperii jam tum multâ virtute regebat.

Ipse tamen, quamvis sanctissimus, atque Tonanti

Carus, utrumque bonus Rex idem, Numinis idem

Cultor, ut innumeros vidit socia agmina cives,

115

Non erat ausus equos medias evadere turmas,
 Sed pavidò tectos versabat pectore questus.
 Excute corde metum, turpes seponè querelas,
 Optime Frater, ait Sismundus; et ocius acrem
 Ducere jussit equum, mediosque animosus in hostes 110
 Evolat, et Zephyris et Iapygis ocior auris,
 Caesenamque celer, defensù numine Divùm,
 Trans gelidas Rubiconis aquas petit: obviùs olli
 Civis, et optatis jam dudum amplexibus omnis
 Turba fovet Puerum victorem, illumque frementi 115
 Prosequitur studio; dictis quos ille benignis
 Accipit, et verbis antiquum instaurat amorem.

O Regni spes una meì, fidissima, Cives,
 Pectora, quos justis nunc primùm expertus in armis
 Agnosco videoque libens; nunc viribus, omni 120
 Nunc opus auxilio: Labienus perfidus urbe
 Victor Arimineâ potitur, fratresque paventes
 Obsidet: unus ego huc medias erumpere turmas
 Ausus, et ingenti campos transmittere cursu
 Advento: vos me scelerato evellite fato. 125

Vos mihi fida manus, vos, me Duce, prisca Parentis
 Reddite rapta dolis Galaoto Regna propinquo.

Dixerat: hi lacrymis vultus lavère profusis,
 Promittuntque fidem, et terras Castella propinquas
 Finitima, et totos nudat cultoribus agros, 130

Quà pater aethereas tumet Apenninus ad auras.
Quae super Hadriacos pendet plaga proxima fluctus
Omnis in auxilium, ruit, omnis in arma juvenus
Agresti collecta manu, pars spicula duro
Certa gerens humero, pars longas altius hastas
Cognita tela ferunt, campo legio omnis aperto
Perfurit, ultoresque vocat in praelia Divos.

145

Tertia jamque polo gelidam lux moverat umbram,
Cum bonus ante urbem Pandulphus in arma paternam
Ante expectatum praeduros ducit agrestes.

150

Curritur obsessis extemplo ad moenia muris,
Sismundumque vident audentem digna futuro
Maxima facta Viro. Sensit Labienus iniquis
Invidiae incensus stimulis sua coepta referri

In pejus variis studiis, ignaraque vulgi

155

Pectora non solitis suaderi credula verbis.

Tum fido Hadriacum conscendit remige pontum,

Caeruleâque sedens respectat moenia prorâ,

Teque petit fidam sinuosis, Mantua, velis,

Tutus ubi extremos senior male degeret annos.

160

At non hoc dudum sperabat caeca futuri

Mens ignara mali; captâ regnare sed aulâ

Ipse quidem, laetam sceptris finire senectam,

Aedibus aut saltem patriis fore primus; at illas

Evertit saxo victor Sismundus ab imo,

165

Quem reducem, et jam tum dominantem in tecta sequuntur
 Regia victores: ex illo fama, decusque
 Egregium claris accessit laudibus; inde
 Invidiam virtute premit, quem numina servant
 Magna Deum, coelo misit quem Jupiter alto, 170
 Ex quo quid posset virtus humana pateret.

Ipse ratus posthac cives pietate, metuque,
 Justitiâque regi debere, minantia condit
 Atria, Sismundo queis nomen dicitur Arci.

Nec tantum Italiae procures, sed Iberus honorem 175
 Invidit Puero frustra Carillus, et arma
 Intulit, antiquos populatus caedibus agros.
 Piceni multis laeti, totumque Metaurum
 Circuit: ille autem contra capit arma, Ducemque
 Reppulit, et multo spoliavit milite pulsum. 180

Ex illo innumerae cupiêrunt tempore gentes
 Magnanimo adjungi Puero, Venetique priores
 Delegere Ducem, dubium qui protinus urbi
 Bergomeae ferat auxilium; namque arma Philippus
 Gallorum Dux obsessis jam moenibus urbis 185
 Admôrat, turbans miserandos undique cives.
 Maximus ille quidem populos, urbesque regebat,
 Et Genuam ante alias, magno quae adsueta labori
 Gens praedura virum, navalibus inclyta bellis;
 Atque alias urbes, Vesulus quas pinifer usque 190

Fonte Padi a primo procelsâ despicit arte,
Gallorumque domos, antiquaque Regna parentum.
Insubrûm gens imperiis jam fida vetustis
Ingentes animos dabat olli, fida Cremona,
Et jam semirutis vastanda Placentia muris, 195
Parma virûm frugumque potens, cui dedit honorem
Caetera pars Italiae claris regionis in armis.
His opibus Ligurum fretus Rex inclytus urbem
Bergomeam multis obsedit millibus, acri
Obsidione premens miserandos undique cives. 200
Nec quisquam numero e tanto, Venetûmque catervis
Ausus adire Ducis fera castra, nisi unus ab annis
Pandulphus primis; neque te, Perusine, movebat,
Dux invicte, alius tantarum a cardine rerum.
Omnis Arimineo in Puero metus hostibus, ingens 205
Nomen, et Ausonias vaga fama repleverat oras.
Obstupuere Duces, et quas Benacus ab undis
Suspectat gentes vitreis, quas Brixia apricis
Montibus, et saxis despectat Bergomon altis.
Nam memorant, postquam saevi data copia martis, 210
Mille viros, et mille ferens ingentia saxa
Vi propriâ dum nixus adest, intrârît ut altos
Intrepidus muros. Perusini vana repente
Spes infracta Ducis capiendae labitur urbis.
Namque Duces fusi Danaëius, atque superbus 215

HESPERIDOS LIBER IV. 85

Rubrius, amissis amborum funditus armis.

Nec major tuus iste dolor, quam cura Philippi

Acris erat; quoties fugientes reppulit hostes

Magnanimus Pandulphiades, Ducis atra superbo

Incidit ira animo toties: ubi praelia frustra 220

Omnia sunt tentata, nihilque erat omnibus usquam

Actum armis, mediâ tacitus se nocte recepit

Hostili e terrâ vicinum tutus in agrum,

Atque hac anguigerum mulcebat voce Philippum:

Pro Sigismundo Divique, Deaeque malignis 225

Certavere dolis; dabit haec victoria cladem

Forsitan ignaro Juveni. Fortuna vicissim

Praecipiti fert cuncta gradu; successus ovantem

Nunc sine vanus alat: Padus est non ipse Metaurus;

Non Athesis Sapis, non Abdua laetus Isaurus; 230

Jupiter et nobis aderit pater. Haec ubi frustra

Dicta volant victo Ductori, spes quoque tristi

Est animo melius juveni certare furenti.

Falleris infelix Perusinae gloria gentis,

Falleris o nimum; nam te Mons Laureus olli; 235

Mollis ubi colles suspectat Isaurus apricos,

Incautum dabit: interea sperare licebit.

Sed tibi tempus erit, quo tu mortemque cruentam,

Fatiferumque diem supremâ optaveris horâ;

Sanguine cum multo tam saeva rubere fluentia 240

Flaminia, Hadriacasque horrere cruoribus undas
 Perditus adspicies! Sed postquam Regna recepta,
 Hostibus afflictis defensâ cessit ab urbe,
 Nubiferaeque secans radices Alpīs opacas
 Collem Aponum superat, Venetisque allabitur undis. 245
 Huic Antenoridae Phrygii gens prisca coloni,
 Paphlagonēsque animis occurrunt obvia laetis
 Pectora magnanimi praestanti corpore cives,
 Quos ferus Euganeas Henetus transcripsit in oras:
 Parthenium fluvium, atque domos liquere superbas 250
 Qui profugi captâ quondam socia agmina Trojâ,
 Quique Cythoron habent, et Sesamon uda tenebant.
 Arva; Padum qui nunc, atque Itala flumina potant,
 Cromnanque, Aegialumque diu, celsosque Erythinos
 In patriâ coluere suâ, nunc molle Timavi, 255
 Et latus Eridani placidas laetissima ripas
 Gens antiqua colit; laeto quae plurima vultu:
 Salve Italûm Ductor, Pandulphi maxima Proles,
 Per quem certa salus populis est reddita nostris.
 I puer, i positam mediis in fluctibus Urbem 260
 Ingredere; o quanti Puero debentur honores!
 Talia Paphlagonēs, dictis quos ille benignis
 Suscipit, antiquique volens Antenoris urbem,
 Et Phrygias Patavi sedēs, murosque reliquit.
 Qualis ubi a Trojâ defensâ maximus olim 265

In specus Iliadûm rediit Neptunus aquarum,
 Ille Deo pectus similis, similique vagantes
 Ore Deas pelagi liquidis excivit ab undis;
 Cùm graviter summâ clamabat Glaucus ab undâ,
 Caeruleam summo protendens aequore barbam, 270
 Per madidos glauco speculatus lumine crines:
 Quem petitis, Nymphae, mortalem? quae ne Deum me
 Spernitis? ille ego sum liquidarum Rector aquarum,
 Connubio natas Nereus cui tradidit: ite,
 Ite maris Divae, mortales linquite amores; 275
 Neve loci species, neû verba potentia suasu,
 Neû capiant promissa, volant quae saepe protervis
 Irrita facta Notis; ne vos fiducia formae.
 Nulla fides homini: Circen Laërtius heros
 Liquit homo Divam, licuit quam fallere pacto. 280
 Foedere juratam, ne quid pateretur Ulysses,
 Qualia dementes socios tolerare videret,
 Squalida nigranti cecidit queis corpore seta
 Dulcibus alloquiis, facundi et munere Ulyssi.
 Aëaeaeque diu pacato pectore Divae, 285
 Consilio ante alios mortales clarus amantem
 Deserit, ac duris religatus membra catenis
 Sirenûm fluctus, et saxa canora reliquit,
 Invitusque vagi calcavit pascua Solis
 Intacta, atque fame vitanda vireta supremâ. 290

Sed quid ego antiquis permulta revolvor ab annis
Saecula? post illum nemo fuit inclytus astu
Atque dolis tantum, quantum Sismundus: abite
Ocius in pelagus: dixit, contraque ruentes
Reppulit. Hic aderant quaecumque tepentibus undis 295
Humida connubia, atque udos celebrant hymenaeos;
Dotoque, Protoque, Pherusaque, Dynameneque:
Quae simul ac placido flexerunt lumina vultu,
Non prius adspectu torserunt capta supremo
Pectora, quàm penitus totis arserè medullis. 300
Hic Ephyre, atque Halie, tum candida Cymodocea,
Neseeque, Acteeque, Amphinome, Meliteque,
Et Panope, et felix it Agave, flavaque Doris;
Post has it Glauceque, Thaliaque, Cymothoëque,
Et Spio, et niveis perhonestà Lycorìas ulnis, 305
Quaeque cavis antris aliae Nereides omnes
Humida tecta tenent, atque aequora caerulea servant.
Jamque adventabant Veneti, Regemque videbant,
Plurima quèis auro radiabat purpura texto.
Ut vero innumerae texerunt aequora cymbae, 310
Undaque spumigeris incanduit eruta tonsis,
Arrexere animum Sismundo tanta faventùm
Agmina visa procul: cunctae sine more carinae
Tectae auro fulvis imitantur sidera velis,
Et melius clarâ species ea fulsit in undâ 315

HESPERIDOS LIBER IV. 82,

Namque videbantur tranquilli ardere profundi
 Aequora, propter aquas flammis per ina ne refusis;
 Nec non et fulvos prorâ monstrante Leones.
 Classica rauca gravi resonant vada caerula cantu;
 Ac laeto clamore viri; tùm Regia Puppis, 320
 Centauro cui nomen erat, suscepit ovantem
 Sismaundum, et multâ victoris laude triumphum
 Conclamant: crebro resonant vaga caerula plausu,
 Tritonesque cavâ feriunt certamina conchâ;
 Atque ratem placidae pepulere per aequora Nymphae, 325
 Donec in optato tenuit gravis anchora portu.
 Hinc ad Nobilium miranda Palatia Patrum
 Pergit, et Imperii gazas miratur coas,
 Aurea quaeque videns fulvis laquearia tignis.
 Canus honos, ac certa fides, longaeva Senum vis 330
 Jura ministrabat populis, legesque ferebat.
 Aedibus his epulas magno struxere paratu,
 Ordine cuique suo, Ductorique ilicet ipsi
 Praecipuo. Ille quidem maturis dignior annis,
 Sed facie insignis, multum et florente juventâ 335
 Integer, egregio circumspicit omnia vultu.
 Illum animis oculisque bibunt, illumque frequentes
 Primum Italûm cuncti Ductorem deinde futurum
 Affirmant placitis deductâ voce loquelis.
 Tum vero Juveni totis stetit igneus ardor 340

Ossibus, et quae sit talis fortuna requirit,
Quisve labor tantum cupido concedat honorem:
Usque adeo pro laude fremit, cui laeta triumphis
Obvia tota novis longas Urbs isset in undas.
Fixus honos alto sedes in pectore certas 345
Ille tenet; neque enim pretio majore movetur,
Nec jam thesauros Juvenis miratur eos.
Major eum jam cura tenet, majorque futurae
Laudis amor: tùm sic Venetùm justissimus unus
Apseudes tales referebat pectore voces. 350

Optime Dux Italùm, coelo quem Jupiter alto
Miserit, ut terras donârit munere tanto;
O famâ jam clare vagâ, sed clarior armis,
Ausonidùm spes certa Virùm, quem cernimus omnes,
Atque libenti animo caris amplectimur ulnis, 355
Vive diu, memorande Puer: tua magna futura est
Vis animi: nosco mentem, venturaque bella.
Perge age, perge, Puer, populos saevoque Tyrannos;
Si qua cruenta parant mihi bella, repelle, feroces
Tunde animos factis: tibi nostra salusque, fidesque, 360
Res erit in manibus Venetorum summa tuorum.

Sic ait. Ille autem constanti pectore voces
Retulit hâs contra Seniori: Fata secundo
Numine vota meis tua firment omnia votis.
Certe ego non alios implorem in bella Parentes, 365

Sive illata mihi pellam, seu sponte remittam
 Infidis fera bella viris, ego vestra vocâro
 Auxilio arma libens, vos et mea Regna volentes
 Hadriacis vicina vadis accite nefando

Marte lacessiti: si post Rex ipse Philippus. 370

Rursus iniqua geret tibi bella, vocare memento
 Me me iterum. Haec fatus Venetorum cessit ab Urbe,
 Pontivagoque dedit sinuantia lintea malo,
 Victor Arimineam repetens laetissimus urbem.

Franquillos placidâ populos cum pace regenti 375

Ex improvise subitum et mirabile bellum
 Intulit horrifico Insubrûm Dux marte Philippus

Indignatus opem Venetis portasse subactis.

Sismundum. Perusinus erat Dux inclytus olli

Bellorum laudisque potens, quem miserat ipse 380

Millibus innumeris Picas magnus ad oras.

Insubrûm Rector magnorum laetus equorum.

Isque ubi jam ripas liquidi transcendit Isauri,

Laureus altus ubi mons est, et pronus ab alto

Vertice Arimineam despectat plurimus urbem, 385

Conscendit montem laxis Perusinus habenis.

Turbidus, et spissas statuit pro monte cohortes.

Non tulit aërias scandentem maximus arces

Dux Pandulphiades, totamque in praelia mentem

Arrigit, ac justas animis immiscuit iras 390

M

Agmine praerepto, montemque adversus in altum
Tendit, ubi Insubrûm positis tentoria castris
Candida surgebant. Sed non Pandulphius heros
Castra locare Ducem sinit: ipse simillimus Euro
Aut Zephyro antevolans, juga montis iniqua propinqui, 395
Securus tanti media inter tela pericli
Arripit. Olli autem contra Perusinus, et omnis
Insubrûm, Ligurumque manus fudere maniplos
Innumeros: veluti, cum pressit ab aethere nubem
Jupiter, imbriferis tumefacta frementia nimbis 400
Flumina praecipiti volvuntur in aequora cursu.
Talis erat durae facies teterrima pugnae,
Tantaque contiguos se miserat omnis in hostes
Prima phalanx Ligurum. Contra Sismundus in altum
Se recipit tumulum; socios speculatus et hostes 405
Magnanimos, erumpit atrox, Ligurumque phalangas
Invadit primas. Stupuit Perusinus amaris
Concussus mentem stimulis, Juvenemque superbum
Horruit incepti turbatus imagine belli,
Et procul: o Socii, nostra haec fortuna; furentem 410
Claudite dum trepidant effusis undique telis,
Et Juvenem efficite ignotis se credere bellis
Discat, et expertis aliàs occurrere factis.
Dixit, et innumeras dimisit in atra cohortes
Praelia; sed contra plures Pandulphius heros 415

Flaminios, Picena phalanx quos deinde secuta,
Hetruscûmque manus, Venetûmque ingentia bello

Auxilia optato, justis quos junxerat armis

Ipse sibi Ductor Pandulphi maxima proles.

Tum vero fremitus et equûm, clamorque virorum

420

Misceri, et varium volitare per aethera murmur

Bellantûm juvenum, studiisque in fata ruentûm.

Antigonum Pandulphiades Dux magnus ovantem,

Sternentemque viros, et prima in bella micantem,

Sternit humi ignarum, fractoque in pectore telo

425

Liquit equi lapsum tentantem colla caduci,

Clamantem incassum, et socios sine more vocantem;

Pulvere foedatum missis equus acer habenis

Quem trahit in medios, sociis moerentibus, hostes.

Ingemuere viri casum Ducis alta Philippi

430

Agmina: tûm Chromium venientem, illique ferentem

Auxilium, longâ fortis Tagus excipit hæcâ.

Rubrius a tergo Sismundi marte phalangas

Invadit juvenum septem cum millibus acri

Vectus equo, ante alios caudâ cristatus equinâ.

435

Quem simul ac vidit venientem Martius Heros

Obvia lecta equitum praemittit millia contra

Vix tria; sed fortes primâ de gente Latinos.

Ergo utrinque gravi pressos clamore lacesunt

Insubrûm, Ligurumque manus; sed Rubrius altam

440

M 2

Non equitum potuit victus sufferre ruinam.

Namque videbantur summo de monte cadentes

Abietibus similes campo se infundere aperto.

Ergo corda metu percussi cedere toto

Aggeré, nec dubiis juvenes jam parcere fossis.

445

Tùm Pandulphiades dictis haec mandat amicis

Monte sub adverso laxis praevectus habenis.

Magnanimi Proceres, mecum quos Jupiter ipse

Esse dat Italiae decus, auxiliumque cadentis,

Nunc nunc adversum mecum conscendite montem.

450

Primus ego adversos apices elapsus in altum

Provehor en campum: fugiunt confusa vicissim

Agmina, nec potis est nostris inimicus in oris

Hos alere angusto tendentes colle: paventes,

Disjectosque urgete viros: nos jura, Deūmque

455

Cura regit; justis quoniam bellamur in armis.

Deterior neque enim numero, neque viribus hoste

Bella gero. Dixit, summoque in vertice montis

Mille viros, et mille ferens volitantia tela

Constitit; at Ligurum gens omnis in obvia summo

460

Arma inimica ruunt tumulo: micat aerea densis

Rauca seges hastis; liquidas cruor ater in undas

Scarpacis in clarum se praecipitantis Isaurum

Sanguine purpureo late descendit. At Heros

Vidit ut infidos medio in certamine Gallos,

465

Et Ligures signis multùm cessare relictis,
 Infelix gemit lachrymis Perusinus abortis,
 Conatusque gradum verbis frenare labantem
 Ipse sui, et Sociùm titubans; retroque recursans
 Torquet equum urgenti turbâ: quò deinde bilingues 470
 Vana trahit pavidos segnes fuga? vincite vosmet,
 Et cohibete fugam: nec plura loquente, ruinam
 Ingentem Pandulphiadae fecere, volantes
 Terga darent Ligures ut victi, ipsique feroces
 Gallorum fera corda Duces, fusique Philippi 475
 Ingentes populi; quae gens antiqua supremam
 Incolit Italiam Tyrrheno proxima ponto,
 Parte aliâ duras Gallorum vergit in Alpes,
 In Celtasque mari vicinos haec et Iberos
 Tenditur, ac Libyam Tyrrhenis navigat undis, 480
 Apennine, tuum caput ultra; Alpheaque primos
 Arva tenent fines, et longos littore tractus.
 Hac regione Ligus duris fremit usque sub armis;
 Hi vecti ad Gades saevis procul usque rapinis:
 Nec potuit quondam toto commercia ponto 485
 Permutare vagus non unis hospes arenis;
 Aemilius donec bellis insignis et armis
 Abstulit ipse cavas pacatâ a gente carinas.
 Ergo omnes uno populi sermone favebant
 Victori, et victum Perusinum voce notabant. 490

Quo, furibunde, fugis tandem? magno ne dolore
Indignans pudibundus abis? Bis jam tibi frustra
Praelia coepta tuum decorarunt laudibus hostem.
Tertia tela cave concurrant obvia telis.

Haec ubi magnanimus patriis confecit in oris 495
Dux Pandulphiades, Romanam fertur ad Urbem
Victor, et Eugenii sanctas effatur ad aures
Pontificis Summi. Quid nos antiqua tenere
Romula sceptrâ juvat, nostras si barbarus urbes
Celta ferâ ditione premat? Proh dura furentum 500
Praelia caeca Italum! Prisci fudere Quirites
Hannibalem; nostri cecidit prope laeta Metauri
Flumina germanus. Nostras Alphonsus in oras
Rex impune feros veniens ductarit Iberos?
Nec Pater Omnipotens oculis haec viderit aequis. 505
Qui nunc Parthenopen invisus, et Apula Regna,
Lucanosque gravi vastat ditione, sinemus
Immani Italiam populari a gente? Sed hujus
Causa mali Insubrum Princeps, quem nullus honesta
Tangit amor, sed bella juvant infausta; premendo 510
Gaudet enim, fractisque ferox exsultat in armis
Contra hominum morem; quem nunc quia vicinus, hosti
Non erit Alphonso duris adjutor in armis.
Nunc tibi Phorciades Picas muniat urbes
Aggeribus: tu praesidiis impone volentem 515

Ductorem cunctis Picentibus. Ille Philippi
 Obruat unanimes collato Marte phalangas.
 Me sine in audaces Italûm Dux mittar Iberos;
 Alphonsumque suâ doceam considerare terrâ.

Dixerat: haec Senior contra cui dicta remittit.

520

O Latii sublime decus, quem nulla tacebit
 Posteritas; animi Vir praestantissime, cujus
 Una reperta fides populis non vana Latinis;
 Quas grates, quae digna satis dem munera tantis
 Pro meritis? Nunc, nunc o si mihi tota duorum
 Pectora certa virûm tellus Romana dedisset,

525

Haud equidem extremos dubitem penetrare vel Indos,
 Aut Parthos signis etiam spoliare relictis.

Sed nec talis erit quisquam, nec tempore tali
 Bella nefanda alius nostris avertere terris,

530

Te praeter, Sismunde, volet; tu solus amore
 Antiquo Italiam defendis: at altera turba
 Magnanimos oblita Patres, priscumque Senatum,
 Reliquias miserae insequitur saevissima Romae.

Usque adeo pauci concordēs: omnia versat

535

Invidia infelix, totumque perambulat Orbem.
 Nec me animi fallit. Regem si in bella vocâris,
 Invideant Itali. Fama est non rara Philippum
 Phorciade natam laetis dare velle hymenaeis.

Quae quonam usque feres? Picas forsitan urbes

540

Tradiderit Socero; tua fors et Regna lacesset
Insidiis vicina: pudet, semperque pudebit
Haec timuisse mihi: miserum me vana timere
Cogit inane fides nomen, majorque potestas
Tempore in hoc virtus, et quae mensura pudoris 545
Nulla: nec Ausoniae gentis delectus. Hetruscos
Alphonsus populos capiat si forte Philippi
Auxilio infidi, quonam te opponere tantis
Cladibus? aut quonam poteris defendere pacto
Italiam? Alphonsum potius pro tempore tali 550
Jungere amicitia nobis praestabit: iniquis
Phorciadae stimulis odii permotus acerbi
Ad nostras facilis partes flectetur: honorem
Hunc tibi praeterea totis largimur habenis.
Duxeris Alphonsi, nec non Romana superbus 555
Agmina Phorciaden contra, si forte negarit
Restitui nobis Picenas improbus urbes.

Sic ait. Ille Senis dictis persuasus, humi ter
Lumina, terque Senem perspexit talia fatum;
Plura nec ingenuo meditatus pectore fatur. 560

Cuncta placent quaecumque refers, Pater Optime, dicta:
Jam tua jussa sequar, nec me vis ulla tenebit,
Maxime Pontificum, clari quem Rector olympi
Tradidit Hesperii Rectorem Jupiter oris.

Talibus Italiae dubiis de rebus agentes 565

Divisere gradus, vestigia uterque ferentes
 Longius. Ille Deum templis intentus et aris;
 Ille autem veterum speculans monumenta virorum
 Usque gemit famam saxis periisse vetustis
 Majorum, Curiosque manu, totisque carentes
 Auribus Aemilios, antiquae nomina gentis,
 Atque alios, quos est longum memorare, Quirites
 Miratur: sed mox, quid prosunt marmora, dixit,
 Aut similes vivis vultus! me Musa secundo
 Carmine, cuncta novem referant mea facta Sorores.
 Marmore magnanimum nullus caelavit Achillem
 Effigiem saxis praeduram immanibus; ille,
 Moeonides quantum vates durabit, Atriden
 Terribilis notâ juvenis turbaverit irâ.
 Haec mihi, si quis erit nostro qui tempore Vates
 Surgat, signa velim, nec marmora dura, vetustos
 Verum animi interpretes declarat lingua triumphos.
 Felix ille quidem, magnum cui saecula Vatem
 Dant sua, qui laudes cernit sua facta futuras.
 Nam post fata quid est frustra cur talia curem?
 Si neque sensus inest animis, neque morte sepultis
 Manibus ullus honos Superis debetur iniquis.
 Aut si vera canant, qui rentur inania rursum
 Ire modis simulacra virum viventia multis
 Aequare sub rapido, sylvasque intrare beatas,
 N

570

575

580

585

590

Et fortunatos felici ex arbore lucos,
Aut majore malo Stygiis moerere latebris;
Quid curant fragilem Fata immortalia famam?
Quare ego, siqua venit venturis gloria factis
Ulla meis, vivum famâ me soler inani.

595

Dixerat; et magnam multis comitantibus Urbem
Lustrat, et humanos miseratus pectore casus,
Esse nihil firmum miseris mortalibus altâ
Mente ratus, levium risit ludibria rerum.

Jamque dies septem totis certamina templis
Sollicitans, rerum de causis quaerere, quales
Plejades Atlantis, geminaeque Lycaonis Ursae;
Nec minus unde ruunt amnes, fontesque, lacusque,
Et maria aeternis tumeant agitata procellis,
Intremat ut tellus, toto sua fulmina coelo
Jupiter inque sinum fundat telluris aquosam
Saepe hyemem, et celsos detundat grandine montes;
Quis dedit, ut Tellus campo penderet aperto
Aëris, ut vasto jaceat circumdata Ponto,
Ut supra aetherae circumstent aëra flammae.

600

605

610

BASINI PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER QUINTVS.

T Alia dum studio peragit Pandulphius heros
Adsido, trepidam penetravit Nuncius Urbem,
Phorciaden generum socero junxisse Philippo
Foedera: Picenas Romanis Patribus urbes
Defecisse metu Ductoris. Ut omnia sensit
Sublatis manifesta dolis contra bona ferri
Jura, metusque Deum, et Superis procedere iniquis;
Parthenopen adiit. Quem postquam ex Urbe profectum
Phorciades sensit, tum fertur ad illius urbes,
Vastaturum agros minitans: sed milite multo
Obvia Pandulphi concurrunt agmina, donec
Picenas rediit victor Sismundus ad oras.

Foedera quae tecum percussit, novit et omnis
Italia, et populi, miseros ne victor Hetruscos
Obsidione gravi premeres; verum Apula Regna,

N 2

Lucanosque simul, devictaque jura teneres.

Scis, Alphonse, nihil mentitum, tradis et illi

Agmina Celtarum Romanis juncta catervis,

Eugenius quas forte dabat. Tum maximus Heros

Asculon antiquum, Picenis urbibus unam

20

Ex priscis, penetrat, bellisque instructus, et armis

Obsidet: illa parum contra adversata, recepit

Victorem: hîc gessit fasces, et munera magni

Imperii, et priscum Romanae gentis honorem.

Arx Contracta, ferunt sic illam nomine, summis

25

Montibus imposita est: trahitur locus omnis in arcem;

Castellum est insigne tamen, magnumque, potensque.

Hîc memorant, postquam muros ingressus, et alta

Moenia vi summâ, sibi quae restabat, ut arcem

Agmine praecipiti, duris instructus et armis,

30

Mille viros, et mille ferens ingentia saxa,

Vi propriâ dum nixus adest, adscendit, et altos

Intrepidus muros, atque omnia turbine complet

Horribili: cecidere virûm fera corda, simulque

Amisit validas custodia perditâ vires:

35

Sanguine multa tamen multo certavit: ovantem

Picentes Populi primûm videre, Jovisque

Progeniem dixere, Deûm quod solus honorem

(Haud humana quidem, sed illa divina videri

Omnia) Sismundus primis sit nactus ab annis.

40

Auximon ejecto defecit ab hoste fugatis

Phorciadis: placidi Sismundo moenia Firmi

Reddita. Phorciades quae cuncta ut Regna relectis

Forte labare dolis, desperans vincere quamquam,

Bella nefanda tamen Superis ingressus iniquis,

Cunctaque, Picenis quae plurima ceperat oris,

Oppida magna ferox, populos, urbesque relinquens,

Flaminias profugus terras, et Isauria Regna,

Gradivaeque gravi praecingens moenia celsae

Marte, quatit trepidos violento turbine muros.

Quae fama ut stupidas Sismundi fertur ad aures,

Deserit attonitas populis Picentibus urbes,

Pro Patriâ qui quisque suâ pugnare parati

Praesidio adstarent fido; tum Roma secundis

Ominibus sortita Ducem, felicior alter

Quo neque in Italiâ praesenti marte, nec usquam

Retulit antiquos patrio certamine ludos;

Absentemque novi donavit laude triumphi

Victorem, Romana ferens insignia magni

Vexilla imperii miris fulgentia signis,

Quae memorant priscos antiquae laudis honores,

Atque ea victori dono dedit inclyta Roma.

Sed non Phorciades idcirco moenia pulchrae

Gradivae cessat saxo pulsare rotanti,

Accenditque animum furiis, et suscitât iras

N 3

Terribiles, fractisque iterum se tentat in armis.

Taurus uti magnâ pulsus petit altera sylvâ

Pascua, fronte minax inimicos fertur in agros,

Et stabula alta trûcis victoris prima, nec ante

Victus abit, latebris idem quàm pellat avertis.

70

Hic (tua Pandulphus nam liquerat agmina) paucis

Millibus auxilium miseris portabat amicis.

Ille tamen vario noctesque diesque labore

Pulsabat trepidos violento turbine muros.

Candida sed postquam plenum Latois in orbem

75

Menstrua Luna redit, puroque argentea coelo

Lampade fraternâ sacris micat aemula flammis;

Tùm Pandulphiades patriâ Sismundus ab arce

Signa tulit belli; campoque exercitus illo

Constitit, unde vident Gallorum rura superbi

80

Ausoniae populi, Martis densissima sepes,

Quâ levis Hadriacas Rubico decurrit in undas,

Et parvo laetas humectat flumine terras.

Quae fama ut pavidas pervenerat hostis ad aures,

Traxerat unanimes desertâ e valle phalangas,

85

Nec sine difficili tellus superanda periclo

Tentanti fractos animos, mentemque sinebat

Illusam, et subitâ fessam formidine: frustra

Ire datur medium in montem, pugnante sed hoste

Desuper in valles turbatur miles opacas.

90

HESPERIDOS LIBER V. 103

Hic ubi certa animo sedit sententia pugna
 Vertere ab obsessis Gradivæ moenibus hostes;
 Convocat aere gravi fulgentes voce cohortes,
 Praecipuosque Duces, et pectora fida priori
 Marte reperta, bonos dextris ac talibus orsus 95
 Infit, et aetherei suspectat limen Olympi.
 Jupiter alte Deum Genitor, qui fulmina dextrâ,
 Terrificosque cæs vibratis nubibus ignes,
 Quem mare navigerum sentit, quem daedala tellus;
 Tuque Deum Genitrix, turres quæ vertice gestas, 100
 Quam Phrygi lætâ vectant cervice leones;
 Tu quoque sancta Venus, genus unde Deumque hominumque,
 Et Nymphae fluviorum, animis gratissima nostris
 Numina; quique oculis mortalia cernitis æquis
 Dique Deaque simul, coeli quique atria magni, 105
 Quique procul coelo terras habitatis amoenas;
 Et pelagi rector Nereû non parve profundi,
 Amnesque, Fluviique, potens nemorum alma Diana:
 Omnia quippe Jovem quæ Numina tanta precatus
 Esse reor solum; neque enim divisa potestas 110
 Numinis esse potest: unum regnare necesse est
 Numen idem coelo: justi hic Deus auctor et æqui.
 Quem quoniam Recti memorem, gratumque putamus;
 Auxilio nobis pro justis poscimus armis.
 Vos quoque ne dubios teneat fiducia mentis, 115

Ignarosque animi, Proceres, qui littore in illo
Fudistis magni fugientia forte Philippi
Agmina, pro causâ quoniam pugnârat iniquâ.
Nos amor, et pietas, et nominis illa Latini
Gloria, nos veterum moveant exempla virorum. 120
Quid Decios vulgata loquar jam nomina? Muti,
Quid dextram praedure tuam? quid Coclitis uda
Vulnera? quos virtus, pro quâ pugnare decorum est,
Aequavit Superis, altoque eduxit Olympo.
Hic amor est laudum, quo Vos incensus et ipse 125
Incensos pariter, studio non motus inani,
Verùm ego non dubiâ spe concitus ocius oro,
Este bonis animis, laetumque adsumite martem
Quâ mea vos fortuna vocat: victoria nobis
In manibus; votis quae si non vana secundis 130
Laeta venit, Latium penitus servavimus Orbem.
Phorciaden opus est Italis decedere terris,
Inde per Italiam pacem placidam fore: sed vos
Demoror his verbis in maxima facta volentes
Ire magis forsân, quos non tot euntibus annis 135
Bella diu piguit tanto tolerare labore.
Jamque modum exhausti, Proceres, exquirite belli;
Ventum est ad finem: ne vos extrema malorum
A tantis demum moveant vestigia factis,
Reliquiaeque breves Ligurum, quos marte secundo 140

Bis fudistis: enim finis laudatur in omni
 Re magnâ, Socii. Nunc nunc victricia semper
 Pectora, nunc animos summis intendite rebus,
 Phorciadenque meis jam nunc sperate moveri
 Arcibus, aut misero peritulum a milite linqui. 145
 Nonne dies multos Gradivæ moenia circum
 Tempora longa terens, vacuas dum territat auras
 Incassum Superos dictis incusat iniquos?
 Scilicet Italiae Divique Deaeque potentes
 Vastanti Hesperias faveant, proh Jupiter, urbes? 150
 Et nunc Junonis jussu Thaumantias Iris
 Quod tulit auxilium obsessis, imbresque solutis
 Nubibus aequatos pleno defudit olympo,
 In nubes, pluviosque jacet convicia Divos
 Oriona, Hyadas, Junonem, altumque tonantis 155
 Nubigeri Jovis arma, solo quibus eruit urbes,
 Et nimbos coelo dextrâ ciet ater ab alto.
 His se se excusat Divis oppressus iniquis,
 Iram, ignominiamque ferens, atrumque pudorem
 Pectore; quem quoniam vobis fortuna labantem 160
 Obtulit, unanimes durâ circumdate pugnâ,
 Et poenas laeti tandem sumamus opimas.
 Dixerat, et cuncti magno clamore ruebant
 Armati ferro, et campos atque arva tegebant.
 Ceu quondam obsesso dimotis aethere pennis 165

Q

Idaliae densantur aves, liquidasque per auras
Cognita tecta petunt, tacitumque per aëra lapsae
Ingentem plausis fremitum dant eminus alis;
Agmine sic celeri populantur concita pulsu
Aequora littoreas uno certamine terras.

170

Jam tectis summi se se vertentis Olympi
Adsidue, ingenti nata est discordia motu;
Praecipuis late clamoribus insonat alti
Regia celsa Poli: sero tum Jupiter ore
Coelicolas firmo sedans sermone; quis audet
Fata Jovis contrà vanis contendere verbis?
Quid, Gradive, meam tentas, durissime, mentem,
Qui pacem Italiae gemis importunus? Ego, instent
Quae tibi bella, canam, quando haec tua sola voluptas;
Semper enim te bella juvant, tibi praelia cordi;
Haec quoque sanguineâ tecum Discordia pallâ
Exsequitur: quis finis erit? Belli ne nefandi
Continuam seriem Latiis habeatis in oris?
Non deerunt quae bella diu, quae praelia possis
Italiâ spectare tuâ, Sismundus Iberos
Cùm vincet bello duros, et littore Thusco
Alphonsum vetitâ faciet concedere terrâ:
Illo te cernant populi inter praelia campo;
Nunc autem Latias in pace relinquimus urbes:
Non deerunt forti Sismundo bella. Nec orsus

180

185

190

Plura Deum Genitor coelo me misit ab alto
 Accinctum pharetrâ Lycias gestante sagittas,
 Phorciaden subitâ turbarem clade virorum
 Mortibus innumeris, et amaris corpora telis
 Magnanimum ipse latens primum popularer equorum, 195
 Ossibus alberent ut campi. Jussa Parentis
 Inde secutus agor claro demissus Olympo,
 Despectans longe summo fulgentia dorso
 Agmina Phorciadum; quae postquam certa notavi
 Castra oculis, junctis deflexi cornibus arcum, 200
 Terribilisque venit nervo resonante sagitta.
 Jamque canes summis perierunt montibus albi
 Infecto coeli tractu, morbumque famemque,
 Quae duo terrificis evertunt cladibus urbes,
 Phorciadae passus totis exercitus arvis. 205
 Esse Deum prolem Pandulphum novit ab illo
 Tempore Phorciades, steterant cui Numina dextrâ
 Parte Deum, timuitque animis pavitantibus omen
 Infandum, bellumque viris, pestemque virorum:
 Maxima queis coelo Genitor domat altus ab ipso 210
 Ingratos hominum coetus, urbesque Deorum
 Oblitas; quales Solymos, urgente superbo
 Bellerophonte, ferunt patriis cecidisse sub armis.
 Talia Phorciades animis agitabat anhelis;
 Quem subitus certo turbavit nuncius ore 215

Adventare ferens hostem, magnoque tumultu

Discurri celeri populatis agmine campis.

Extemplo tristi turbatus imagine Martis

Venturi; praesaga mali meris talia namque

Sensibus attonitis objectat: iniqua Deorum

226

Fata retro sensit ferri; tum tristia laeto

Dissimulans vultu, medio Dux aggere perstans

Egregiis loquitur simulato pectore verbis.

Huc volat audaci temerarius ecce catervâ

Hostis, et aërios properat conscendere montes

227

Protinus; at contra nemo mihi praelia sumat,

Usque licet medium cernatis scandere montem

Incautos hostes: a tergo bella relectis

Sentiat ipse dolis; vos faucibus eminus atris

Insidias medii densis componite sylvis,

230

Neve timete minas, neâ verba superba furentis:

Ad pugnam vocat ille, choros non ducit ad ullos.

Altera deinde manus Gradivae ad moenia duro

Marte ruat, terrâque ardescat pugna cruentâ.

Protinus ille volet speculari praelia nostri

235

Martis, et insidias sylvis transibit opacis,

Circumventus et ipse dolis vestigia frustra

Vana leget retro. Sic fatus, iniqua recurvi

Per juga montis iter carpit, murosque superbae

Gradivae tentat positis transcendere scalis.

240

Tum strepitu ingenti revoluta machina saxo
 Intonat aere gravi, vastoque remugit olympos,
 Atque minas celsi contundit turbine muri.
 Audiit ipse cavo sonitum Sismundus ab antro;
 Non tulit inde moras obsessis ferre petitum
 Auxilium; campoque exercitus omnis aperto
 Ut stetit, ipse manu parvâ juvenumque manipulis
 Phorciadas longe speculatus, ut atra cieri
 Bella cruenta videt, primos vi fertur in hostes.

Ceu ferus alta Leo permiscens funera mutis
 Armentis, latos stragem caedemque per agros
 Immittit, durosque vocans in praelia tauros,
 Non videt horrendos a tergo exire molossos;
 Haud aliter tantos fortis Sismundus in hostes
 Fertur, et ingentes animo metitur honores.

Obstupere simul quaecumque superna videbant
 Agmina, quaeque cavas servabant milite sylvas,
 Quique dolos clauso speculis tendebat ab altis.
 Tum prono montis descendunt vertice densae
 Phorciadum medio jungendis cornibus alae,
 Et pugnâ a muris decurritur intermissâ.
 Parte aliâ insidiae manifestis hostibus olli
 Obvia turba fremit, mediumque utrinque coactum
 Sismundum Italiae populi videre superbi
 Per strages, per tela virum, per sanguinis undas

Fervere sanguineâ densa inter funera dextrâ
Corpora magnanimûm sternentem caede virorum.
Euryalum ante alios, frenis qui jam ora prehensis
Magnanimi flectebat equi, cui forte lacertum
Deficit oppositas fortis Sismundus in herbas: 270
Inde alios septem deturbat ab aggere vasto
Agmine currentes, aditumque, viamque tenentes.
Sed postquam densos superans evaserat hostes,
Rursus in adversas celeri volat agmine turmas,
Inclinatque viros omnes, palantiaque haurit 275
Terga virûm gladio: veluti cùm magnus Orion
Impulit in pelagus fugientia nubila, nautis
Corda repente cadunt; neque enim procul altus ab atrâ
Morte tenet pontus, parvo discrimine vitae
Ac lethi spumis pelago canente feruntur. 280
Talis anhela timor fugientibus agmina cunctis
Phorciadis quatit acer; erant praemissa relectis
Insidiis longe patefacto praelia campo.
Parte ab utraque dolis clausus Sismundis iniquis
Phorciadûm mediâ duro sub Marte catervâ 285
Scilicet, et saevis juvenis circumdatus armis,
Incertusque animi quid agat; tamen omnia secum
Versabat subitis vigilanti pectore curis.
Tùm vero innumeris medium se millibus infert,
Speque, metuque celer, Pelagontaque sanguine multo, 290

HESPERIDOS LIBER V.

111

Et Latagum domuit, ceciditque in praelia saevus

Hippophilus, periit positis et Orestius armis

Iäpetionides, docuit quem Phoebus Apollo

Mittere tela feris; sed non ars illa cadentem

Sustinuit, mediâque miser raptatur arenâ.

295

Hos timor, atque metus, durâ Discordia pugna

Fert Pandulphiaden Martis germana furentis

Et comes una, gravi quae moenia celsa tumultu,

Et Superûm ingratas evertit funditus urbes.

Ille adeo celeres vertebat in omnia turmas

300

Devia, quâque pedem tulerant, hâc maximus Heros

Turbidus insequitur; geminat tum fracta virûm vox:

In freta ceu quondam Boreâ miscente fragorem

Horrissonum, fugiunt detecto nubilia coelo,

Imbriferique fugam rapiunt cum nubibus Austri,

305

Et quacumque vias tenere, tumescere magni

Incipiunt fluvii; sonitum de montibus audit

Agricola infixo terris cûm fugit aratro.

Et jam devexo Sol praecipitabat olympos,

Qui ruat Oceani liquidas nî pronus in undas,

310

Phorciadûm avertat cunctas de monte cohortes

Dux Pandulphiades: sed nox obscura sepulti

Non sinit umbra soli, fuscisque nigerrima pennis

Imperfecta opera, et ruptos amplexa labores

Demebat curas mortalibus, atque colores

315

Rebus, et ambrosio spargebat fessa sopore

Corpora; non volucrum, neque erat vox ulla virorum,

Cunctaque somniferis Dea nigra quieverat alis.

Sed non magnanimi Pandulphi pectus iniquis

Percussum stimulis, victor qui nocte soporâ 320

Cum sociâ obsessos intravit Pallade muros,

Crastinus ut subitis turbaret cladibus hostem

Incautum, et Sociis ne praelia nocte capessant

Ulla jubet primùm, campo quos liquit aperto.

Mox ubi prima novae surgant certamina pugnae, 325

Protinus ardentes cogant in bella phalangas:

Se fore praecipitem portis qui rumpât ab altis.

Haec ubi jussa, volat caecis circumdatus umbris,

Gradivamque, latens hostes, ingressus: at illum,

Praesidio fuerant omnes qui forte relictî, 330

Suscipiunt lachrymis venientem, ultroque salutant.

Ille animos juvenum dictis ita tollit amicis.

O mihi fida prius, sed nunc apprima juvenus

Nota satis, nec non factis spectata supremis,

Quae fuga Phorciaden nostris avertet ab oris? 335

Aut quid opis demum victus bis ferre Philippus

Huic queat? obsessos cùm crastina vecta quadrigis

Purpureis Aurora polo se ostendet Eôo,

In medium dabimus, nec eum defenderit Auster,

Vos simul ut memorat defensos imbribus, omnes 340

Viribus atque animis defendi cernat in illo,
Tendit ubi campo: Zephyros incuset et Austros,
Et strepitus vasti simul exsecretur Olympi.
Illi haud verba volent, faxo, cum spectet utrinque
Jam Pandulphiadas in praelia Martis euntes.
Consilio verbis opus est, certamine bello.

345

Dixerat haec: illi laeto sermone favebant,
Assensusque pares pennatâ voce ferebant.

Jam vero in castris hostilibus alta silentium
Phorciadum studia, et nullis audita remoris
Murmura serpebant pariter, pariterque volabant
Inter se comitum, et flammaram extincta quierant
Lumina: telorum crepitus, ac pulsa parumper
Arma sonum quaterere obstupuit Pandulphius heros,
Atque alii Proceres. Paucos, fidosque vocari
Ad se Phorciades, et tacitos jubet ire ministros.
Convenere Ducem trepidi sine more vocati,
Quos inter dictis sic est exorsus amicis.

350

355

Magnanimi semper Socii, semperque vocati
Phorciade invicto per summa pericla, per Alpes
Nubiferas, frustra quos nunc certare superbo
Sismundo, adversis cerno et concurrere fati:
Bellum etiam infandum; sive hoc Fortuna secundo
Jam mihi pulsa loco, sive hoc Jovis ira volentis
Cuncta humana palam subitis miscere ruinis,

360

365

p

Seu meruere mei mores; bellum ipse capesso
 Fas contra, et propere carpentes stamina Parcas.
 Quot strages miseri patimur, quàm lata tepeseant
 Flumina Phorciadùm rubefactis sanguine campis
 Nota quidem nobis nimiùm, praeque omnibus alta 370
 Funera stant oculis, candentesque ossibus agri.
 Namque famem, morbosque Deùm, quid acerba meorum
 Fata nefanda querat? quid frustra multa talenta?
 Mitto animas juvenum, stygio quas miserit Orco,
 Argenti atque auri impensas, tantumque pudorem. 375
 Quare ego, quandoquidem Superis certamus iniquis,
 Castra movere paro: Socer hoc jubet ipse Philippus
 Insubrùm Dominus; sed vos taciturna sine ullâ
 Agmina quisque tubâ medios inducite campos.
 Dixit, et ambiguus medio in sermone resedit, 380
 Saucius et curis, et vulnere mentis acerbo.

Haec ubi jussa, Deùm chorus omnis in alta Tonantis
 Atria multa fremens toto concessit Olympo.
 Multa super miseris tristes mortalibus illi
 Verba ferunt; alii curas mirantur inanes, 385
 Insidiasque hominum vario sermone loquentùm:
 Tum Pater ipse Deùm stratis excitus ab altis,
 Ecquid, ait, mediâ Superùm me nocte fatigant
 Concilia? aut quaenam tali res tempore poscit
 Sollicitum esse Jovem? Contra cui candida Juno: 390

Nocte quidem mediâ fas est audire minores

Te tibi, Summe Pater; neque enim dare majus ubique,

Nec praestare tuis potes, o gratissime, munus.

Verum magna Deos tali tibi tempore causa

Admoveat, neu te levitas invisâ fatiget. 395

Jupiter huic contra. Quando nunc una cupido

Me tenet, haud unquam mulier me nulla, nec ulla

Me Dea tam cupido captum submitit amori,

Jungamus Veneris solitae nova foedera flammae.

Nunquam adeo calui; nec cum mihi cognita Conjux 400

Magnanimi Phlegyâ geniti, quae candida partu

Pirithoum in teneras enixa est luminis oras

Consilio aequalem Superis, durosque domantem

Nubigenas; neque enim quondam lactissima visu

Me Danaë totis exussit fixa medullis 405

Usque adeo, cunctis genuit quae Persea factis

Invictum; neque enim tanto me Europa furore

In falso vidit pelagi freta currere tauro,

Quae peperit, Rhadamanthe, tibi Minôa propinquum;

Non Semeles ardor, non conjugis Amphitryonis 410

Magnanimi Alcidae genitricis, at hujus Iacchi

Laetitiae cunctis mortalibus; haud ita nostrum

Flava Ceres pectus magno distendit amore,

Nec Latona comis insignis, et ipsa tot annis

Hactenus ante alias unquam tu maxima Conjux: 415

Usque adeo nunc una tui me summa cupido
Incessit, gratumque dedit per membra furorem.

Hunc ingressa dolis contra Saturnia proles:
Scilicet hoc tempus patitur, cum plena Deorum
Atria nostra fremunt! potius terraeque recessus, 420
Oceanumque Deum potius, Tethynque parentes
Optat adire animus, curas ut soler avitas.
Me sine; quandoquidem nunquam tibi copia nostri,
Non deerunt cupido nostri tibi gaudia amoris.

Illi autem multo contendunt tempore duris 425
Vocibus, et nullo inter se revocantur amore,
Incidit ira animo postquam gravis, acer utrumque
Fluctus agit magno furiarum concitus aestu
Insurgens stimulis ingentibus. Unus eorum
Somnus adhuc tantas poterit componere lites 430
Forsitan amborum; qui si mihi pareat, exple,
Exple animum, patior, si te juvat ista voluptas.

Jupiter huic contra: quid enim, gratissima Conjux,
Non dederim? sanâ quid enim tibi mente negârim?
Dixit, et amplexum dilectae Conjugis ulnis 435
Perfusus niveis petiit, dulcique sopore
Victa dedit placidae languentia membra quieti.
Hic Juno e stratis consurgit mollibus, alti
Limina tum thalami liquit, quem filius olli
Lemnius auratis et signis fecit eburnis. 440

HESPERIDOS LIBER V.

107

Tum Dea somniferum sic est affata Soporem.

Somne comes Fati, placidoque simillime Letho,

I, Pandulphiaden madidis amplectere pennis,

In venasque viri somnos errare sepultas

Mitte levans curas, et corda ferocia fingens.

449

Hic te digna manent tali pro munere dona;

Aurea namque tuis pedibus talaria jungam

Laevia, Vulcani summos opus inter honores.

Huic contra dictis respondit Onirus iniquis.

Haud sine magnanimi veniam Jovis ista facessam:

450

Propter eum Oceani cupiam sopire fluentia,

Atque Deos omnes, et Tartara nigra sub umbris

Perpetuò late pallentibus: omnia namque

Consilia, et magni nota est sententia Regis

Prima tibi: sed nos aliquid nescire nefandum est.

455

Illexi, memini, mentem Jovis in mea quondam

Obsequia, et dulces divina levamina somnos,

Laomedontaeas cepit cum maximus arces

Amphitryoniades, praedurâ Pergama dextrâ;

Sigaeumque vocant, quod eo taciturna latebant

460

Agmina Grajugenûm fera littorè, ubi ille solutus

Forte sopore redit, sua per praecordia cunctos

Coelicolas Genitor pulso turbabat Olympo.

Egregie observans praecunctis Jupiter ipsum

Me, memini, e coelo pontum demittat in altum

465

P 3

Ni domitrixque virum Nox atra Deumque, cadentem
Servet, et umbriferis labentem sublevet alis.

Tu mihi per saevos jura Titanas, et atrae
Stagna paludis, aquas Stygis implacabile numen,

Te fore in auxilium, si quid factisve, minisve
Rursus agat mecum. Sic fatur: at illa Deum vim

Tartaream, et fontes semper fumantis Avernī,
Et cava sub terras Ditis testata fluenta.

Ille autem summo praeceps delapsus Olympo

Alitis argutae similis volat infima contra:

Chalcida divinā, mortali parte Cimyndin

Dique, virique vocant: summis in montibus illa

Vocibus adsiduis, et questibus aethera pulsat.

Huic Deus adsimilis Juvenem torporibus altis

Implet, et oblita perfusa papavera Lethe

Ter capiti excutiens defudit in alta soporem

Pectora divinum. Jacuit Pandulphius heros

Membra levi dejecta Deo devictus, et alte

Tradiderat dulci juvenilia pectora somno:

Cum sua Phorciades de summis agmina movit

Montibus, Hadriacosque fugax descendit in agros,

Panorque, quae strepitent Gradivae moenia circum

Arma relictā sinit; sed cum per plana volaret

Aequora, littoras, nocturno tempore, terras,

Jam Pandulphiadum latis exercitus arvis

470

475

480

485

490

HESPERIDOS LIBER V.

119

Qui tendebat, equum strepitus, fremitusque ruentum
 Audiit, armari contra quem jussa superbi
 Sismundi prohibent. Verum orta Aurora coruscos
 Extulit ut radios, roscisque invecta quadrigis
 Jam largâ aërios lustrabat lampade montes,
 Frigida cum vitreâ canebat terra pruina,
 Sensit abesse feros magnus Pandulphius hostes;
 Cisalpiniaci generum petere omne Philippi
 Subsidium. Tunc ipse Deos, tunc Numina magna
 Incusans sine more Jovis; quid me, improbe Divum,
 Jupiter, indecores voluisti volvere casus?
 Haecce nostra fides, Italis haec reddita terris
 Pax antiqua? Ligus nova bella, jubente Philippo,
 Sub Duce Phorciadâ nostris geret impia Regnis
 Forsitan, et Gallos Capitolia celsa tenentes
 Roma videbit adhuc? nec tu, Pater optime Divum,
 Respicias humanos aequo, ~~bene~~, lamine casus?
 Namque ubi nulla fides hominum surgente tumultu
 Restabit Latio, venient in foedera Reges
 Externi, Ausoniasque volent sibi poscere terras.
 En ferus, en nostras veniens Alphonsus ad oras
 Adventu, et famâ populos jam terret Hetruscos,
 Quem Pater omnipotens bello dedit esse superbum,
 Non ut fata Deum, non ut pia foedera solvat.
 Talia sollicitis agitabat pectore curis

495

500

505

510

515

Chalcoboum, Eurybromumque vocans, queis talia mandat:

Ite Iovis magni praecones cura, virumque,
Alphonso et celeres jam nunc mea dicta referte.

Non ego contra illum scelerata capessere bella

Regnorum Patriave avidus concedere terrâ 520

Constitui; me magna movens injuria martem

Nunc aget Hetruscis agitare in praelia campis.

Talia dicta tibi referunt: tu spornis et illos

Et mandata Ducis. Scis hoc, Alphonse, nec unquam

Mentitum magno genitum Jove. Talia Regi 525

Dixerat Alphonso forti Jove natus Apollo.

Ille super magni tanto victoris honore

Corda parum tristi laetatus mente quievit. 528

BASINI PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER SEXTVS.

EXTULIT interea radiis ardentibus Orbi
Os croceum roseis invecta Aurora quadrigis.
Jam vero ante alios fortis Sismundus, et omnes
Victores longe Populonia tecta relinquunt;
Captivosque Duces, nec non fatalia secum
Castra inimica trahunt: ante omnes maximus aevo
Iphitus ibat, eques quondam, nunc colla catenis
Vinctus, iter duris pedes arripit, omnia Divum
Increpitans saevis crudelis Numina dictis.

Haec me, saeve Parens, aevo tolerare supremo,
Jupiter, optatos donâras impius annos
Scilicet ut felix quondam, nunc sorte supremâ
Vana Fluentinis spectacula Civibus essem,
Queis coram magnum quondam Nicea subegi
Viribus indomitum? Sat jam mea vixerat aetas

Q

Cùm ferus Aūsonias veniens Alphonsus ad oras

Bella nefanda tulit populis infausta Latinis.

Tunc ego cruda novâ cingebar cana senectâ

Tempora; tùm poteram dubio me credere bello.

Nunc autem, incurvo bos ut vetus aeger aratro

20

Raptus, Maeonias ductor mactandus ad aras.

Felix ille, mori laetis cui contigit annis!

Dixerat, et gemitus crebros captiva remittunt

Pectora, quos Victor dictis sic ipse benignis

Solatur, moestumque levat sermone timorem.

25

Magnanimi Celtae, tuque o modo queste superbam,

Iphite, fortunam; quae vos dementia mortem

Vana timere jubet? non hìc mea gloria, campo

Quo victor fueram sed eo; nec bella tulissem,

Celta tibi, nisi Rex nostras venisset ad oras.

30

Nec vobis haec est injuria debita; verùm

Alphonso, atque animis regnantùm semper avaris.

Sic ait, et captos denso jubet agmine duci.

Ipsè autem celeri per plana, per ardua passim

Fertur equo paucis comitantibus. Invia pulsus

35

Lustra reperta lupis, et odori monte molossi

Montivagas agitare feras, cervosque fugaces

Surgentes longe sublato in cornua collo.

Jamque dies geminos curis avulsus amaris

Praeteriit studio tali, longumque peregit

40

Laetus iter, primùm muros cùm vidit, et urbem,
 Atque Flumentinas procelsa Palatia turre.
 Obvia Victori procedunt agmina Cives
 Innumeri. Qualis nigris cùm venit ab Indis
 Liber ad Ogygias currus Pater egerat oras, 45
 Obvia Cadmaeis occurrunt agmina portis:
 Talis erat positis pulcher Pandulphius armis.
 Lauream quin etiam portabant sarta Senatus
 Longaevique Patres, Victori praemia laudis,
 Antiqui decus Imperii, Vatique, Ducique 50
 Munera, nequaquam non affirmata favore
 Majorum; quamquam non unâ ex fronde coronam
 Innexi dignos referebant laude triumphos.
 Quippe ferum Alciden velavit populus albis
 Frondibus; insanoque hederac sua sarta Lyaeo; 55
 Ille licet totum monstris subduxerit Orbem,
 Ille triumphatos primus superaverit Indos.
 Fama sed antiquis magis et magis inclyta factis
 Prima fuit, multis Phoebum petisse sagittis
 Terrigenam Pithona; soli qui jugera centum 60
 Ventre premens, famâ Grajas tremefecerat oras.
 Ille revolventes dissolvit arundine tortus,
 Et procul incurvans divinis viribus arcum,
 Misit in horriferas telum penetrabile squamas;
 Sibila praeterea ter colla volatile ferrum 65

Clausit, et undanti complevit sanguine guttur,
Ac largo latos rubefecit flumine campos.
Ille tamen contra, quantum vel Parthus in auras
Projicit aethereas versam post terga sagittam,
Tollit humo capita, et vastum dat in aethere gyrum: 70
Tùm sonitu ingenti, revoluto corpore, tellus
Obstrepat, et subitae gemitum traxere ruinae,
Templaque concusso tremuere Themistis Olympo,
E campoque gravi cessit Parnassus hiatu.
Tùm vero alma Jovis Latonae ac lucida proles 75
Phoebus, in arma magis furit, et se se horridus irâ
Suscitat, ac totam revocans in praelia mentem,
Spiculaque accinctus, circumtectamque pharetram
Horrendum sonat, et jaculis obsistit amaris,
Donec eum in solitam deturbat ab aggere terram. 80
Ex illo Arcitenens pro tanto Phoebus honore
Perpetuam laurum juvenili in vertice gestat,
Vatibus, ac meritis Ducibus quae praemia quondam
Una fuisse ferunt: facundae his gratia linguae,
Illis grande dabant quod praelia ferrea nomen. 85
Ergo utrique pari pariter se fronde colebant.
Quare age, cur viridi cinguntur tempora lauro
Expediam, et verae referam primordia causae.
Laurus ut aeternum fondescit, et alta coruscat
Sole sub aethereo semper vergentibus umbris, 90

Fama Ducum, ac Vatum viret indelebile nomen.

Talia Sismundo portabant dona superbi
 Italiae Populi, quos magna Fluentia pascit.
 Atque illi, ut propius Victorem cernere magni
 Alphonsi potuere, ferunt ad sidera laetis 95
 Vocibus unanimes nomen, Pandulphe, superbum;
 Atque tuas laudes; et te, Rex magne, coronâ
 Circumstant properi densâ: quos inter honestum
 Detectus caput in mediis tot millibus omnes
 Excipit eximios ignotâ a plebe Quirites; 100
 Atque haec in mediis sic est effatus Hetruscis.

O veterum Gens prisca Virum, quos dulcis in oras
 Lydia Tyrrhenas transcripsit, et esse Ministros
 Divorum quos Roma pios agnovit, ut omnes
 Vos video, amplectorque libens! Ut sancta Senatûs 105
 Ora pii tueor! Quo mens mihi fervet amore
 Et laudare viros, inimicaque pectora saevo
 Alphonso, et duris, quae gens est barbara, Celtis!
 Quos quoniam cunctos campo devicimus uno,
 Dent nobis laetos captâ de Gente triumphos, 110
 Exemplum cunctis certantibus inde futuris
 Italiae Populis externa moventibus arma.
 Et quoniam auspiciis parta est victoria Divis,
 Tempa coronentur festis florentia sertis;
 Namque Jovi libare placet. Vos tempora lauro 115

Q 3

Cingite laeta, quibus victoria laudis honorem
Hunc dedit: ite alacres, datur haec pro laude corona,
Excitet ut seros haec fama futura nepotes.

Dixerat, atque uno Proceres sermone favebant,
Assensusque pares pennatâ voce ferebant. 120

Nec bonus adspernans omen Pandulphus amicum
Invitat nitidis indutos vestibus ipsos
Primores Lydos, albâque in veste Senatus
Curribus auratis intentus, equique nivali
Stant candore pares, et fraena sonantia duris 125
Dentibus evolvunt calidis ferventia spumis.

Quatuor Anchisae de gente celerrima proles,
Quod genus e rapto Ganymede volatilis ipse
Jupiter in terras coelo demisit aperto,
Et Regi poenam Trojano, et praemia Nati 130
Reddidit; acer equas Boreae de gente profectas
Suppositas furto cupidis admovit equis Rex

Anchises hominum, clam Laomedonte: nec ante
Victor abit, tantâ quàm duxit origine plenas
Dardanium ad fluvium, tondendaque prata solutis 135

Reddidit: hinc fortes generoso sanguine nati
Bisseni auripedes ante Euros ire parati,
Et pedibus siccis rapidum superare Scamandrum;
Quem vocat et Xanthum Superûm chorus: inde creatos
Quatuor Aeneae Genitor dedit inclyta circum 140

Moenia Dardaniae, currus agitare superbae,
Quos Sthenelus victor magnum Diomedis honorem
Duxit ad Argivos fortes, Grajûmque phalangas.

Hos Aetholus equos profugus mox Apula praeter
Littora, et antiquos egit Calydonius Harpos:

148

Hac et stirpe sati juvenes, quos Apula pascunt
Rura, pari ingenio, veloces, certaue eorum
Cognita progenies nostros manavit ad annos.

Sanguinis hujus erant Sismundo dona jugales

Impavidi, et prisco generis candore decori.

150

His gravis argento currus juga tendit et auro,

Tum radiis octo fulgentibus aere; sed illis

Ferreus axis inest; aeterna volumina curvae

Ferrea versa rotae, vestigia cana polito

Limite, et argento fulgent capita aequa superbo

155

Plemnarum; at currus micat aureus, asper, et altis

Quatuor actus equis. Talem conscendere currum

Dux Pandulphiades elatus honore supremo

Jussus erat vario a Populo: nam rumor in omnem

Italiam trepidis jam tum se fuderat alis,

160

Quà pater aethereas tumet Apenninus ad auras,

Atque utrumque videt dejectum vertice pontum.

Fama virûm Deus est, quae multa per ora voluta

Ingentes Populos, et magnas fertur ad urbes

Saecula prona sequens, et in omne renascitur aevum.

165

Ergo aderat Latio e multo delecta juvenus
Conspectura Ducem, et miros visura triumphos;
Et quacumque Virum pressis gestaret habenis
Currus, erant passim variâ regione locati.
Tunc et aperta sonant rauco certamine Templa.

170

Prima dies victi pandit tentoria Regis,
Armaque Celtarum laetam monstrata per Urbem,
Telaque capta ferunt lato fulgentia ferro.
Tum galeasque graves, tum scuta micantia fulvo
Aere procul, clypeosque leves, ocreasque, jubasque,
Ac thoracas, equûm ter quinque sonantia fraena
Alphonsi ex auro; una equiti quae gloria longe
Dulcis, equoque decus quondam fuit, atque vetustae
Caesa ferunt Celtis patriae monumenta relictæ.

175

Post haec argento solidos crateras, et auro,
Poculaque, et miris portabant cymbia signis.

180

His consumptus abit cunctis memorabilis annis
Ille dies; croceo sed enim cùm Phoebus olympo
Postera frugiferis referebat lumina terris,
Jam tum rauca procul; neque enim jam mite caneant
Classica, nec tenui comitata est tibia cantu;
At Cives hesterna petunt loca sedibus altis.
Tum Matres studiis ingentibus, atque puellae
Innuptae, celsis magnum per inane fenestris
Despectant Proceres, ipsum simul agmine Regem

185

190

Vestigant oculis: pueri crateras habebant
 Tempora verbenâ praecincti candida laetâ,
 Ante aram intonsos exculti flore capillos.

Aurea quin etiam gestant carthesia sacris
 Vasa decora piis: Alphonsi maxima post hos 195
 Pocula, quae campo cepit Pandulphius aequo,
 Tum vestes, habitusque novos, et barbara gentis
 Tegmina portabant juvenes, lactique fremebant.
 Post hos Alphonsi vehitur turbantis imago

Quadrijugo insignis curru, fidaeque ministri 200
 Post currum, et capti Tyrrheno in littore Iberi.

Iphitus ante alios Celtarum maximus aevo,
 Altera qui multis vivebat saecula lustris,
 Atque illi fuerant dudum confecta senectâ
 Mortua saecula, quibus fuerat nutritus, et ortus; 205
 Ille simul senior tali se laude superbus
 Anteferebat: ubi captos respexit Iberos.

A tergo, et miserum vidit procedere vulgus:
 Jupiter, heu patrias quantus, Pater, occupat oras
 Luctus! et extremum miseram Taracona fatigat! 210

Quin et Getuli, nullis gens inclyta fraenis,
 Et Numidae, atque alii, terris quos omnibus Afris
 Vicinus, Ausonio tandem gratentur honori.
 Nam quae firma fides? quando fortuna superbos
 Celtarum populos Latius servare triumphis 215

R

Ausa magis, quàm nos tepido domuisse sub Austro;
Aut qua magnus Altas celso caput urget Olympo?
Hac regione, Pater Divùm, si marte domares,
Nos periisse velim, gens est ubi barbara facti
Inscia praeteriti, monumentis cassa paternis.

220

Sic ait: at post hos septem gestare coronas
Regnorum Alphonsi jussit Pandulphus heros
In niveis sublimis equis, chlamydemque rigentem
Indutus, fulvo manibus quam texuit auro
Diva puellarum miris Isotta figuris
Incipiens densos Divùm praetexere amores,
Flumineâque Jovem cygni vestire figurâ,
Mollibus in squamam plumis haerentibus, alis
Ad gremium Ledaë quoties lusisset apertis:
Phœbus uti magno Daphnes incensus amore
Flumina transierit rapido Peneïa cursu;
Illa velut passos niveâ cervice capillos
Defundi a tergo placidis dimitteret auris.
Hoc decus, hanc speciem variaverat arte Puella,
Illa eadem felix Sismundo juncta superbo,
Cujus ob egregiam formam, moresque, genusque
Jupiter incaluit; toto discordia caelo
Orta, Deos agitans errabat: at ipsa Puella
Consilio Divùm, dulcis dum vita maneret,
Esset Amatoris primi, defunctaque vitâ

225

230

235

240

Divā Jovī aeternūm caelo se jungeret alto.

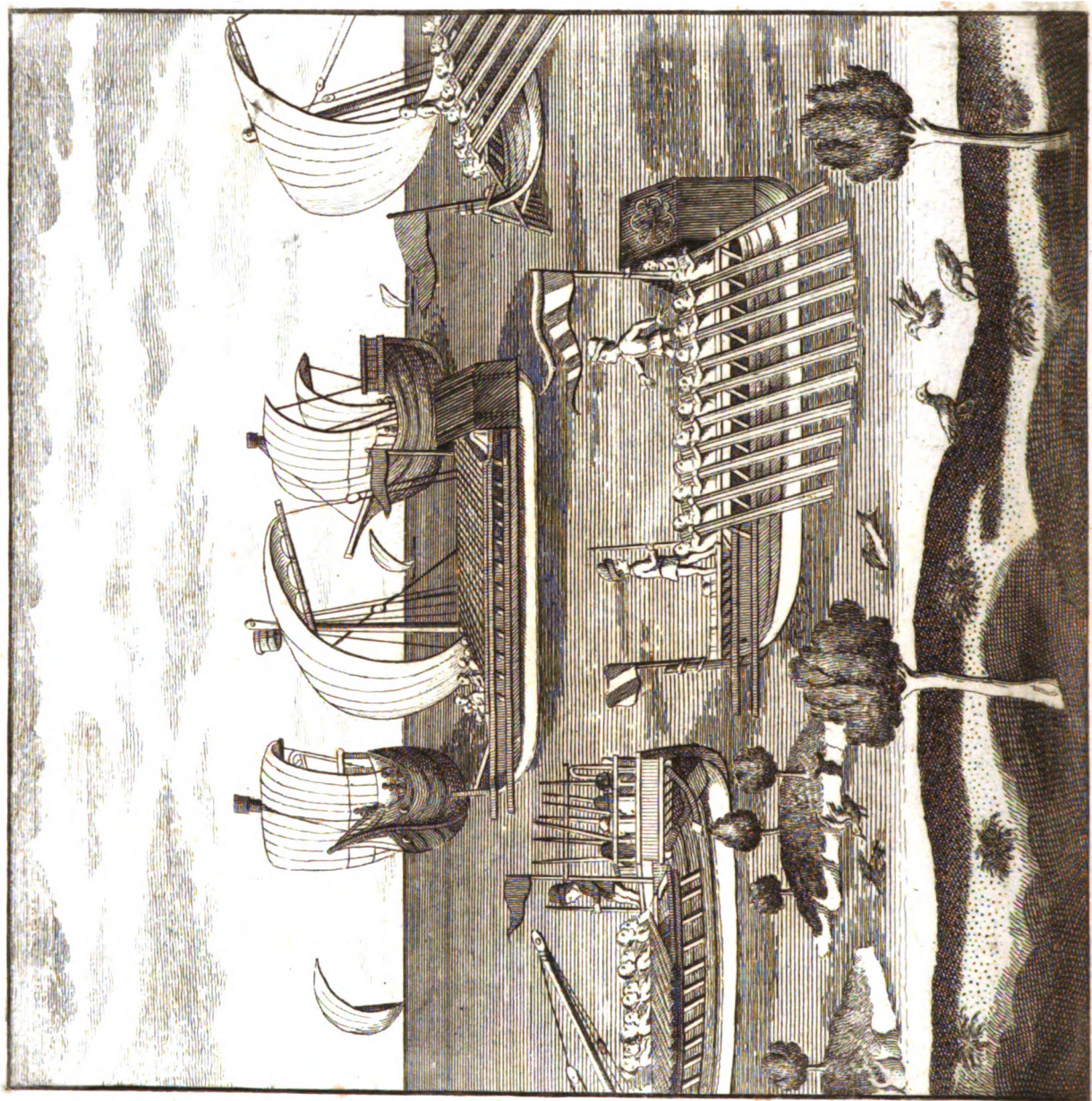
Tali veste decus Latīi immortale recepti
Gentibus a diris victor, multāque verendus
Majestate sedens, ramum viridantis olivae
Signa bonae pacis dextrā gestabat; at altum 245
Serta caput tenui mordebant laurea nodo.
Itala post celsis veniebant agmina signis,
Et classes equitum pariter, celeresque ministri,
Atque omnes pariter laudes, et carmina magno
Pandulpho referunt. Qualis cūm, Phoebe, relictā 250
Delon adis Lyciā, resonant juga montis, et altus
Cynthus, et impulsū late fragor urget Olympum;
Talis erat strepitu in medio Dux magnus, et ora
Insignis, laetam tali penetrabat in urbem
Ordine: sic demum magni modus esse triumphī 255
Tūm Pandulphiades curru sic fatur ab alto.

Nos alias ire ad pompas, praeconia laudum
Altera, dura quidem, sed non inimica trophaeis
Das, Fortuna, meis; quando licet aequa venires,
Invidiā tamen obliquā, cui plurima adhaeres, 260
Invidisti animas Procerum tot lecta meorum
Pectora; quos dulces possent ne cernere ludos
Abstulit illa dies, quae prima in bella vocarat,
Aut in fata magis, sic Dī voluistis, acerba
Ante diem: hos equidem digno sine honore relinqui 265

R 2

Crediderim esse nefas: neque enim sine laude jacentes
Procubere prius, nostri quàm parte triumphi
Esse suis possent meritis. Qui sanguine mecum
Hausta suo magnis decorarunt praelia factis,
Indecores ne sinam dignos majore quotannis 270
Laude viros? nullis referentur digna sepulchris
Praemia? nullus honos? meritos nec fama sequetur?
Hinc bona libertas ex quo reparata superbis
Lydorum populis nomen Reparata per annos
Templa sonent cunctos; hujus quoque nominis esto 275
Ille dies festus, memoret qui facta cadentùm
Finito hoc bello Procerum, ludique per urbem
Libertate animos pro carâ in maxima semper
Facta vocent. Primi vos hunc indicite morem,
Praemia sint veterum, et populis quae exempla futuris, 280
Principiumque mihi tanti nascatur honoris.
Praeterea memores nostri, Gens aequa, triumphi
Ferte Fluentini venturis digna quotannis
Praemia victori; superet quicumque fugaci
Vetus equo juvenum: verùm haec ea praemia sunt 285
Intextum villis ostri velamen et auri,
Munere quo merito cursum dignemur equestrem.
Sic Pandulphiades: populi laudare faventes
Et firmare diem. Sed postera visa sequenti.
Ordine prae cunctis celebrandis optima ludis. 290

Jam late somno se corpora fessa laboris
 Oblitorum hominum dederant, placidoque sepos.
 Lenibant duras tranquillo pectore curas.
 At vero Alphonsus praeceps, insomnis, amicam
 Parthenopen, fidasque gravi certamine testas 295
 Tendit adire: levis quamquam, tamen aura volentem
 Impedit, adversique vetant concedere venti.
 Ut tandem optatam tetigit miserabilis urbem,
 Ingemuit, moestasque furens dedit ore loquelas.
 Hocce principium Regnorum? Externa petebam 300
 Quaecumque, atque Italas audebam poscere terras.
 Nulla movere loco potuere superba probati
 Facta nefanda Viri; nec me jam vincere amicis
 Antiphates verbis, cujus si credere malleam
 Consiliis, equidem nostram Rex tutus ad urbem 305
 Hanc debellatis remeassem victor Hetruscis.
 Sed fortuna Deum, et votis contraria nostris
 Fata Jovis prohibent. Dixit, celsamque petivit,
 Multa gement, Arcem muris quam fecerat ipse,
 Aeratasque fores, pontesque aptarat ahenos. 310
 Hic ubi nocturnus dubiis se condidit umbris,
 Custodes arcis primum, fidosque clientes
 Astantes reducem circa, lacrymasque regentes
 Solatur vultu placido; Natumque dolentem
 Post vocat a densis juvenem Phœrinanta ministris, 315

Raraque deductis referebat verba loquelis.

Nate, mihi longâ vitae jucundior aurâ,
 Nate, decus nostrum, quo sospite regna relinquo
 Nondum Itala externis avidus considerare terris,
 Non tamen unus edet cunctos Sismundus Iberos. 320
 Herculeâ haud potuit duras vis vincere Parcas:
 Usque adeo nihil est miseris mortalibus unquam
 Perpetuum; nosmet vario spectemus ut aëro.
 Omnia sunt nostris loca debita Marte trophaeis,
 Qua tepet Oceani, qua caerula Tethyos ora, 325
 Nunc autem paucis, succumbere nescius olim
 Ter tantis, totidemque, trahor, Fortuna, tuâ vi:
 Usque adeo laeta est Superûm lasciva potestas
 Casibus humanis; neque enim sine mente Deorum
 Mirandis alterna modis variare videmus 330
 Omnia, crede mihi, verûm Pater ipse superno
 Limine fixus agit sortes et fata sub alto
 Aethere, tûm varias gaudet mutare figuras
 Omnipotens, ut quippe fuat qui solus, honorem
 Conveniat reddi cui tantum, et praemia rerum 335
 Omnia; nec laudi esse locum mortalibus ullis,
 Aethereo sed cuncta Jovi debere, secundo
 Quae sunt gesta Deo. Si Jupiter ipse jubebat
 Surgere, cui Fato volventi pareat omnis
 Italia, et priscâ deductus origine sanguis 340

HESPERIDOS LIBER VI.

135

Lydorum, Troûmque genus, veterumque Pelasgûm,
 Qui terras primûm quondam coluere Latinas,
 Cum Jove victor eat patriis Sismundus in oris.
 Quòd si Fata vetant Latio considerare Celtas,
 Sunt mihi diversis septem diversa sub oris
 Regna, quibus liceat tutam deducere vitam.

345

Haec ait Alphonsus, contra cui pauca remittit
 Filius. O Genitor, quid te fortuna diebus
 Infractum paucis jubet indubitare? fatebor
 Vera equidem, neque te diversâ ambage tenebo.
 Ipse ego magnanimum Pandulphum in bella vocabo
 Quae velit; ac jam nunc fluvios spectare cruentis
 Caedibus undantes videor, totamque sub armis
 Ausoniam, et duros Tyrrheno in littore Celtas.
 Nec nostri tu causa mali; sed maximus ille,
 Maximus ille Deûm, ac duri vis ferrea Fati;
 Aut Fortuna quidem melior, si vulnere primo
 Funditus interiit, nec adhuc spes ulla medendi est;
 Cedamus Superis, et, agunt quo fata, sequamur.

350

355

Talia dicta volant juveni, cui maximus Heros:
 Dî tibi, quando animos tales gestare dederunt
 Pectore, tale ferant optatis robur in armis.

360

Haec dum verba pio referunt sermone vicissim,
 Exiit Oceanum roseis Aurora quadrigis.
 Jam vero in coetus Sismundi ad limina multi

365

Lydorum adstabant; alii fraenare jugales
 Insignes cursu properant; pars lata viarum
 Strata superba tenent: tecti Pandulphius heros
 Ut vero gradibus primùm se mittit ab altis
 Ante alios, stupuere viri, matresque, nurusque, 370
 Innuptae, nuptaeque simul, juvenesque, senesque.
 Chalcoboum ille celer praemittit in agmina fidum
 Praeconem, argutâ qui personet omnia conchâ,
 Nunciet ut cursus cunctis animosus equestres.
 Haud secus ille facit celerans ac jussus, et urbis 375
 Innumeras clangore vias oppleuit, Hetrusci
 Quo clamore ruunt trepidi: tum quatuor ipse
 Ducere jussit equos, phaleris quibus aurea pulchris
 Pectore signa micant solidis fulgentia bullis,
 Primus erat sonipes Sissundi praeda potentis, 380
 Alphonso rapuit campis quem victor Hetruscis,
 Insignis cursu ante alios, quem miserat olim
 Rex Numidum Alphonso reddendi insigne tributi.
 Vectus eo celeres vertebat in obvia cervos
 Agmina anheia canum, latratuque atra sonabant 385
 Littora multivago, et fremitu nemora atra gemebant.
 Ast alios nec tantus honos, nec fama secuta est,
 Ignotis prope jam Dominis: tum quatuor aequis
 Viribus hos pueri pressere, manuque flagellum
 Arrectis tenuere animis, laevâque fluentes 390

Colla per ante jubam tremulae cervicis habenas;
 Et jam carceribus vario clamore reclusis
 Fronte pares trepidi arrectâ pede dura sonabant.
 Rymphus habet laevam sonipes Pandulphius, atque
 Cyllarus, insigni ducit quem corpore Picus; 395
 At dextrâ gemini Dorylas, et Daedalus impar
 Corpore, verùm habitus cursu non vilis equestri:
 Ac pariter cuncti spatia aequa, et signa relinquunt
 Aitibus similes pernicibus, aethere ab alto
 Nubila quae tranant veloci turbine magno 400
 Cum sonitu, et teneras rumpunt stridoribus auras.
 Haud aliter referuntur equi, primoque favore
 Attritas legere vias, puerique micanti
 Corde fremunt, et equos ad praemia cognita flectunt
 Verbere continuo: superas it clamor ad auras. 405
 Tum studio ingenti certant, ductoque flagello
 Nunc equitem, nunc terga notant fugientis Ephebi;
 Et mala verba volant. nunc hos, nunc irrita ad illos?
 Tum pariter glomerata fugâ vestigia caeco
 Pulvere magnanimùm longe populantur equorum: 410
 Jam loca visa procul pulvisque, oculique sequuntur
 Spectantùm juvenum, et vario clamore faventùm.
 Ecce propinquabant portae, pariterque volabant,
 Cùm sonipes longe Pandulphius ante frémentes
 Tres abit, acer eques sequitur quem Picus; at olli 415
 S

A tergo gemini instigant clamore priores.

Vix primi amoto linquunt vestigia cornu

Pulvere pressa cavo, delent simul illa sequentes;

Aut magis aere cavant; adeo calcaribus urget

Alter et alter equum, pariter fuga turbida campo 420

Tollitur, ac sonitu populata reverberat arva,

Alterutroque pedum tremit excita terra tumultu:

Porta relictâ fugâ postquam dedit ampla patentes

Omnibus una aditus, tùm vero undantia denso

Pulvere lata vident longarum strata viarum: 425

Ergo omnes referunt se se sub tecta, viasque

Deseruere datas; veluti cùm turbidus Auster

Impulit in pelagus volitantia nubila longe,

Quae ponto referunt venti Tyrrhena moventes

Aequora nigra procul: tenuit defessa timore 430

Vix genua, ut vidit curvo de littore pastor;

Tùm pecus ipse tremens cava sub spelaea reduxit.

Rymphus Herum ut vidit, stimulis agitatus acerbis

Evolat, et Zephyris, et Iapygis ocior auris,

Optatamque tenet primo certamine metam: 435

Pice, secunda tenes victor loca; tertius :

Daedalus ingenio; Dorylas pudibundus in omni

Plebe petit latebras, studio cui deinde vocato

Dona dedit magni solamen triste doloris

Auratam chlamyden Sismundus; at aurea vobis, 440

Daedale, per varias velamina secta figuras,
Et tibi, Pice, dedit medias, lactissime, partes.

Haec ubi gesta, viros dimittit, et aureus acri
Vectus equo celsas Patrum se vertit ad aedes
Jam Sole hesperias dudum labente sub undas. 445
Nec minus ante alios trepidi venere ministri,
Qui cererem plenae statuunt et pocula mensis
Laetitiae cunctis mortalibus aurea Bacchi
Cymbia: secta ferunt variarum terga ferarum.

Postquam pulsus amor vescendi, carmina eburna 450
Effudit Clythius cithara, quae laetus Apollo
Integrat, et mensis canit haud ingrata Deorum.
Circumstant Proceres arrectis auribus: ille
Ingeminat solitum digito redeunte tenorem,
Atque eadem repetit numero modulatus eodem; 455

BASINI PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER SEPTIMVS.

JAM domiti somno dederant sua membra sopori
Lydorum Proceres; sed non Pandulphius heros,
Diversis agitans animis quae bella gerenda,
Quae ponenda forent; justisne invaderet armis
Parthenopen, duris an se se inferret Iberis
Ausonias extra deducto milite terras.

Omnia sollicito volvens quae pectore, tandem
Demisit dulci juvenilia membra sopori;
Cimmeriûm Genitor lætis cùm pulsus ab arvis
Visus adire sui certissima pignoris ora,
Atque his affari natum cum vocibus ipsum.

10

Nate decus nostrûm, Sismunde, celerrime Regum
Cunctorum ad magnas ventura in saecula laudes,
Accipe Pandulphi Genitoris amica lubenti
Jussa animo, et memori dicam quae mente teneto.

15

Est procul Oceano in magno, quam nomine duri
 Fortunatam homines, Superi dixere Bëatam,
 Insula, quâ Zephyri proles Psycheia regnat,
 Quae tibi, Nate, viam, duros quâ vincere Celtas,
 Alphonsique alios iterum sperare triumphos, 20
 Nec minus invisas possis Taraconis ad oras
 Ire dabit Vates venturi praescia Fati.
 Huc te, Nate, refer; nam te nec spernet amantem:
 Hic sibi Fama tenet templum Dea magna virûm vox:
 Post ubi purpureos inviseris ordine lucos, 25
 Qui tibi perpetuo lucescent sole, ubi campi
 Elysii memorantur, adis contraria Montis
 Transgressus latera intrepidus; sed eo ire memento:
 Namque ibi perpetuis tellus absconditur umbris
 Nocte superjectâ, quam non ferit aurea lampas, 30
 Nec Phoebi croceo fulgor nascentis ab ortu,
 Seu supra terras, seu se libraverit infra.
 Talis opaca silens apparet noctis imago
 Turbida, nec dubiam patitur rarescere lucem:
 Hic ferrugineae nigrâ formidine sylvae, 35
 Et caligantes aeterno horrore tenebrae:
 Hic via, quam nigram Superi dixere, sed usque
 Illa trahit stygias Erebi implacabilis umbras,
 Atque in tartareos Manes immittit hiatus.
 Hic quicumque nefas furiis immane secuti, 40

Quique fidem, et vanâ violarunt foedera lingua.

Quin tibi terrigenûm memorabit dura Gigantum

Supplicia, et Tityi jecur insuperabile rostro

Vulturis, et saxum, gestat quod Sisyphus, ingens,

Sisyphus Aeolides lucri cupidissimus omnis,

45

Tantalus ut stygiis latices sitit impius undis,

Ut Danaï natas maculosa cribella fatigent,

Ut rota praecipitem rapidis Ixiona ventis.

Haec te, Natè, docens in Templa superba reducet;

Hic Heroës erunt Alcides maximus, atque

50

Bellerophontaci decus insuperabile monstri,

Et quicumque piis coluerunt sancta Camoenis

Carmina, qui rerum causas novere, Jovisque

Consilium, atque vias semper volventis Olympi,

Et qui divitias aliis posuere repertas,

55

Qui pauci nemora alma tenent, quos verus honestae

Cultus amicitiae longis exercet ab annis.

Hos inter Pyladen, ipsumque videbis Oresten,

Thesea, Pyrithoumque simul, nec parvus agetur

Noster honos, nostrumque genus, quod solus Olympo

60

Aequasti magno; neque enim pudet ista fateri,

Nate, tibi: quamvis nostrum quoque nomen et ingens

Atque illustre fuit, qui Gallica Regna subegi.

Dixit, et in tenues fugit intractabilis auras.

At Juvenem attonitum liquit Sopor, ossaque multae

65

Cum sudore tremor summos crexit in artus,
 Obstupuitque animis ingentibus, atque micanti
 Corde fremens, tacitis vigilat turbatus in umbris,
 Omnia magnanimi secum praecepta Parentis
 Mente movens tacitâ, Libycas an naviget oras, 70
 Anne per Hesperiae populos ignotus ut hospes
 Cimmerios petat arte locos. Sententia menti
 Visa viro melior Cyprum simulare repostam
 Cernere velle, procul Cleophaeae moenia Natae
 Visere, quae Cypri Regi gratissima Conjux 75
 Una fuit, Cleophe, mediis quam pulchra Mycenis
 Edidit in teneras jucundi luminis oras,
 Quam Pater Italiâ Grajo dedit ire Marito
 Foedere cognati priscos dignatus Achivos
 Sanguinis optato Malatesta superbus: at illam 80
 Grajugenûm patrias Rex amplius abegit ad oras.
 Ille ut visa satis digna haec sibi causa propinquae
 Visendae, simulare vias, atque aequore cursus
 Flectere spumigeros patrias exardet ad urbes,
 Scandere magne tuum caput Apennine, suasque 85
 Sismundum ad patrium celsas descendere ad arces.
 Ac velut acer equus subitis calcaribus actus
 Improvisi equitis glomerata volumine crura
 Tollit humo, alternans eadem, referensque, ferensque;
 Talis in ambiguas Heros sua pectora curas 90

Ducit, et ingentes animorum pandit habenas
Praeceptis longe patriis, sylvasque beatas
Optat adire animus, multamque in singula noctem
Absumens, placitis capitur circum omnia curis;
Nunc volat a toto mens corpore, laetaque magnum 95
Praevidet Oceanum, rursumque in littore Celtas
Tyrreno, atque Italis cernit considerare terris,
Atque iterum se se laeto clamore vocari
Defensore Italae per magna pericula Gentis
Omnibus Ausoniae a populis trepidantis: imago 100
Venturi praesaga Virum ter talis ovantem
Liquit; et illa quater mentem subiisset, et omnem
Explêset numerum venturi praescia Fati,
Nî strepitus juvenum vario sermone loquentum
Fecissent lucis memorem; nam pulcher Eôo 105
Lucifer actus equo roseum transcenderat axem
Aurorae, croceo lustrabat ut aethera curru.
Hic posquam thalamum fidi intraveré Ministri
Surgit, et exiles tunicas indutus amictu
Purpureo, chlamydemque super circumdatus auro, 110
Hinc ad Nobilium miranda palatia Patrum
Magnanimus Pandulphiades comitante Senatu
Tendit; et ut merito grates egere, quod illis
Libertatis honos Sismundo carus ab uno
Redditus, aeternos Populis duraret in annos; 115

Plurima praeterea redduntur munera; vestis
Aurea, tum lapides extremo Oriente petiti,
Tum phalerae insignes, trepidum oblectamen equorum,
Atque auro quinque ex solido mirâ arte lebetes,
In medio quorum saevi mugire leones, 120
Atque videbantur patulo consurgere rictu.

Talibus exsultans donis Pandulphius heros
Urbe Fluentinâ patrias concessit ad arces.
Tum geminis populos Natis parere jubebat
Flaminios, ac magnanimo Picena Roberto 125
Oppida, tum pulchro Malatestae Regna vicissim
Fraternâ ditione regi, jam per mare donec
Caeruleum fidas rursum remearet ad oras;
Bissenosque viros urbe unaquaque legendos
Instituit, quibus Imperii jus omne regendi 130
Permisit, fidos Regno, Natisque ministros.

Eximit extemplo multis de navibus unam
Insignem, et celeri facilem quam remige norat
Quinquaginta hominum numero, quos saepe sonoris
Fluctibus Hadriacis ventoso exercuit alto. 135
Quos ubi delegit, vestes, et vina, cêresque
Tosta focus posita est curvae spes magna carinae.
Postquam constituit tumido se credere ponto,
Littore discedens notos affatur amicos:

Vobis nostra, viri, commendo pignora, donec 140
T

A Cypro patrias remeâro victor ad urbes.

Vix ea; cùm ferro retinacula solvit acuto

Caerula salsa secans spumosi dorsa profundi,

Pontivagoque dedit sinuantia lintea malo,

Surgentem a patrio respectans culmine fumum;

145

Jucundos colles, et laeta cacumina Colchi

Montis, amoena videns optandae littora terrae.

Sed postquam longi Patriam abscondere reflexus,

Horruit, et totis genua intremuere medullis.

Jamque dies totos viginti absumit eundo

150

Dorsa super rapidi maris horrida, et humida ponti

Aequora, cùm Siculos verrebat remige fluctus.

Hic jubet ignaros comites dare vela furenti

Tyrrheno, et Libycas cursus inflectere ad oras.

Obstupuere viri Cyprum quòd linqueret ipse:

155

Jussa tamen trepidi nullo cunctante facessunt;

Nec minus antennis detorquent vela volutis.

Quos ubi jam medio vidit versare profundo,

Nec minus ignotis distendere lintea ventis

Jupiter, unanimes cogebat in aethere Divos.

160

Convenistis eo, vasti qui caerula ponti,

Quique procul caelo terras habitatis amoenas,

Atque omnes alii, praeter quem nomine cuncti

Neptunum appellant; dapibus nam solus edendis

Aethiopum ad fines primos venit usque piorum.

165

Quo sine tunc aliis simulato pectore Divis
 Jupiter haec: Equidem, Superi, mortalia rebar
 Corda virum caeli strepitus horrere frementis
 Interdum, et saevâ mitto quae fulmina dextrâ,
 Murmura purpureo referunt quae plurima ponto, 170
 Quae terris latè incumbunt, quae nubila rumpunt.
 Plura ne terrigenae scelerum meruere Gigantes
 Fulgura, frondosâ cùm stringere Pelion Ossâ
 Conati, aeratisque Deos avertere tectis?
 Nam mihi Phlegraeae succurrunt praelia pugnae. 175
 Ecce mari medio parvâ celer ipse carinâ
 Fertur ad Oceanum patriis Sismundus ab oris,
 Regnaque visurus secreta, beata reviset
 Arva virum, atque alium penitus se cernet in Orbem
 Transmissum, et tacitis mirantem cuncta sub umbris. 180
 Tertia pars rerum restat; caelum ne petetur
 Arte aliquâ, Divi? Sed enim tua furta, Prometheus
 Causa mali fallax tanti, mortalibus ignem
 Ausus ab aethereo Solis depromere curru,
 Ingenium varias flexisti primus ad artes; 185
 Haud impune tamen, poenas si vertice pendis
 Caucaseo, atque avibus semper decrescis avaris:
 Haec te digna manent antiquae praemia laudis.
 Quare agite, o Superi, quando huc accesse jubebo
 Concilium in magnum cunctos, sententiâ quae sit 190

Dicite cuique mihi; neque vos mora longa silentes

Dique, Deaeque diu teneant: submergere puppim

Vultis, et audaces disperdere gurgite nautas?

An ne suâ potius juvenes nos forte sinamus

Coepta dare undisono temeraria carbasa ponto?

195

Hic Dea Sismundum semper quae prima fovebat,

Surgit, et ausa loqui dictis ita Pallas apertis.

Quale tibi verbum, Divûm Pater, excidit ore?

Queis animas puro largiris ab aethere, nondum

Fas habeant homines illam exercere Deûm vim,

200

Munere quippe tuo concessam, unde omne repente

Ingenium in terras claris defluxit ab astris?

Hujus causa Pater, veniam da, Summe, fuisti

Incoepti, ut melius meministi cuncta; nec ipse

Japetionides omnis fuit artis et auctor,

205

Et tanti tibi causa mali; mortalia namque

Pectora nulla modo pateris torpere paterno.

Ingenio ne acri Vulcanus ut arte, manuque

Insignis, mecum caelo tibi missus ab alto?

Nos ideo ignaros homines ut condere tecta,

210

Atque domos sylvis doceamus habere relictis?

Pro ne etiam magno mortales nulla labore

Praemia? nullus honos? meritos nec fama sequetur?

Nam simul atque dolis Epimethi munus iniquis

Mercurii variis decepto mittere verbis

215

Jussisti Genitor (neque enim secus ille petisset
 Munera fraterno monitu firmatus), ut omnis
 Plena mali tellus; plenus sit pontus, et aër
 Ipse vides; nam praetereo mutata repente
 Saecula, quae retro in pejus sint versa fluenti 220
 Tempore: quae quoniam miseris mortalibus esse
 Talia cuncta jubes, spatio quod restat iniquo
 Fas homines habeant aliquid tentare superbum;
 Inventumque citae quod tangat acumina mentis.
 Sic ait, atque uno Superi sermone favebant, 225
 Assensuque pares pennatâ voce ferebant.
 Hic Pater omnipotens alio Saturnius ore;
 Injicite haec animis quae sint non irrita vestris.
 Nunc ego terrivagos homines; quando una voluntas
 Vestra jubet magno miseros impune profundo, 230
 Vela dare, ignotis et credere corpora ventis;
 Solvo equidem nostro, jam nunc audete, timore.
 At mea si diris incusent numina diotis
 Praeterea, et causas dicant nos esse malorum
 Illorum, quae multa pati dementia coget 235
 Se sua, suppliciis poenas mihi reddere justis
 Morte obitâ Manes tali sub foedere jusso.
 Aeacus Aeginae partu mihi redditus, aequi
 Filius ille tenax, nostrum genus, arbiter Orci,
 Et Rhadamanthus erit justo cum fratre malorum 240

Ultor, et in tenues graviter qui saeviat Umbras!
Talibus humanis Superi de rebus agebant.

At ferus indomito languentia corda furore
Tunditur, et varias Alphonsus inardet in iras,
Tristia perpetuis abstumens pectora curis. 245

Infelix! magni qui non Victoris honores
Nesse prius, nec iter potuit tunc ille profecti
Sismundi ad patrias Taraconis, ut hospitis, oras:
Sic Parcae voluere, Deūque aeterna potestas,
Et Dea Gorgoneos quae sustinet Aegide vultus. 250

Quae pia Sismundum mediis ut vidit ab undis
Littora ad optatae Taracōnis vertere puppim
Caeruleam, et placidis pandentem lintea ventis,
Exspectat pavidos deserto in littore nautas
Nulli visa prius, primas quàm tangere terras 255

Incipit, incultaque procul tellure vagari
Quaerenti similis varias in littore conchas
Pauperis ipsa viri, tergo projecta fluentes
Hinc, atque hinc vestes. Quam postquam maximus Heros
Vidit ab aurifugâ lustrantem littora prorâ, 260

Imperat ad terras parvam deflectere puppim,
Et procul; hospes, ait, Dî quae tibi cara requiris
Omnia grata ferant cumulatis munera votis.
Est casa, quâ fessis possim requiescere membris;
Ulla tibi? quando huc pelagi jactatus amaris, 265

Fluctibus, in solas venio miserandus arenas.

Sic ait, et puppi Juvenis descendit ab altâ.

Talibus huic contra sic est effata Minerva:

Aude animo; neque enim solus magnosque labores;

Et pelagi longis odium perpessus in undis 270

Venisti magnam pulchrae Taraconis ad urbem;

Nec solum te unum miseratus mente recepi

Cladibus a variis: neque enim de gentis Iberae

Est populo quisquam, qui me magis orbe vagantes

Juverit, atque opibus parvis; nam pauperis agri 275

Sum Dominus, semper cunctos miseratus egenos.

Ab Jove gens hominum cuncta est, et pauper, et hospes,

Qui mihi sunt curae non jam minus atque Potentes

Terrarum, et Reges: quare haec mea tecta subito,

Parva quidem, sed fida tibi; procul, adspice, longa 280

Est via, quae nostram ducit Taraconis ad urbem.

Huic contra placido fatur Pandulphius ore.

Hospes amate Jovi, atque animo spes maxima nostro;

Nunc tibi vera feram, quando mortalia egeni

Hospitis acta movent animum, facilisque videris, 285

Nec tibi barbaries ulla est; verum omnia forti

Membra viro similis, nec hebes, sed vivida cui sit

Vis animi, atque fides verbis non vana modestis.

Venimus a priscâ magnae Carthaginjs urbe;

Sed mihi nec comites fidi, nec navis eunti 290

Ista fuit, quam tu deserto in littore cemis ;
Quandoquidem Ausonias cupiebam attingere terras ,
Optatumque Patrem , dulcesque ante omnia Natos ,
Conjugis et carae lacrymas spectare tepentes ;
Quos ego forte malâ pelago jactatus acerbis 295
Casibus ignaros infandâ clade fefelli ,
Mercibus amissis , sociis, fidâque carinâ
Syrtibus in mediis Libyae ferventis ; at hi me
Accepere suâ , fuerint quicumque , carinâ .
Quare ego linquere eos statui , pedibusque superbae 300
Tendere iter pulchram malim Taraconis ad urbem .
Sic ait; et grates sociis, velut advena, reddit
Edoctis primùm quid agant; tùm Diva dolo se
Circumventa magis mortali laeta figurat
Adsimilem , atque casae Sismundum ad tecta reducit . 305
Ille leves tuguri juncos intexta salictis
Culmina quadrifidis concussit vertice summo .
Tum Dea, tum placidis hortatur amica loquelis :
Munera sume libens magni non magna laboris ,
Munera parva quidem, sed non ingrata ferenti ; 310
Nam tibi plura darem , si Dî mihi plura dedissent .
Haec mihi parta ceres toto non amplior anno,
Haec quoque cornigeri sunt mitia dona Lyaei ,
Haec ubi fata , dapes quos cepit Iberus Iôlas
Piscibus adpositis mensâ jubet esse salignâ . 315

Vescitur Ausonidùm fortissimus, atque Dearum
 Maxima. Longus amor postquam tenuatus edendi est;
 Nondum Sismundi cupidis saturata medullis
 Pectora perquirunt aditus, et scire locorum
 Difficiles, facilesque vias, et barbara Regna, 320
 Factaque per multam scitatur plurima noctem;
 Alphonsi quis Regna probet, quibus urbibus ille
 Carior; an metuant Sismundi bella potentis.
 Illa autem cupido declarat mente fideli
 Omnia; tùm magni Pandulphi Marte superbos 325
 Hesperiae populos duris cecidisce sub armis;
 Illum autem forti cum milite protinus Alpes
 Adfore trans gelidas, cùm primùm cana soluto
 Bruma gelu totas fluviorum opleverit undas:
 Tum vario trepidare metu Taraconis et Urbem, 330
 Celtarumque domos, Hispanaque tecta labare;
 Tangere nonnullos aras, aliosque supinis
 Vota Jovi manibus tacitis effundere verbis.
 Talia per noctem Pandulpho Diva jubenti
 Pandere cuncta dabat, fatis quae gesta secundis. 335
 Postera ut orta dies, roseo cùm Lucifer ore
 Purpureum caelo jubar extulit, ibat uterque
 Ocius egregiam pulchrae Taraconis ad urbem.
 Bentius ipse comes Sismundo fidus in omne
 Egregium facinus, socios, fidamque carinam 340

Subduxit, facto viridi de marmore portu.

Quos Pandulphiades ut vidit, ut hospes, ut omnes

Ignotos veluti Latîa de gente rogabat

Nunc super Alphonsi imperiis, et Marte suo, Dux

De Duce Sismundo: nihil illi scire fatentes,

345

Se tamen esse Italos memorant; Maurusia verum

Littora, et antiquas priscae Carthaginis arces

Lustrasse, atque datas diversis gentibus urbes.

Ergo ubi certa fides animos, et barbara firmat

Pectora, nocte vias, et moenia solus avaris

350

Explorans oculis, taciturnus ad alta reducit

Aequora ventifugam deserto a littore puppim;

Cimmeriasque petens ignaro remige sylvas

Provolat in pelagus, totasque relinquit arenas.

Quem simul ac mediis vidit versarier undis

355

Aethiopum extremis veniens Neptunus ab oris,

Talia concusso projecit vertice dicta.

Hei mihi! quæ Jovis summo pro limine cuncti

Me sine Caelicolæ pelago posuere quieto

Imperium? Id sat erat non jam quod Olympia tecta

360

Non ego possideam, communia jura; sed alti

Caerula vasta maris, quæ sorte tenemus iniquâ?

Atque utinam teneamus adhuc! si Jupiter altum

Mittit ad Oceanum nostras humana per undas

Corpora, et invisum nobis caput illius ecce,

365

Qui modo Phorciaden Picenis expulit oris;
 Cujus ego et Genitorem animis miseratus amicis
 Esse Deum pelagi, et liquidis regnare sub undis
 Cum magno Genitore dedi. Nam Phorcus ipse
 Progenies Phorci, pluviâ dum se Auphidus undâ 370
 Circuit, ignotum Hadriacis involvit arenis
 Semianimis se se, donec spumosa tridenti
 Aequora pulsa meo Illyricas misere sub undas.
 Hic illi alta domus; sed eum nec Numina nostra,
 Nec data Regna juvant, quando sua bella fugatos 375
 Se queritur didicisse satos; sed tristia, faxo,
 Pectora ponat; agens hyemen, magnasque procellas
 In caput invisum Sismundi, inimicaque nostro
 Corda timenda Deo, mediis quem fecimus undis.
 Quare agite, o mecum venti Zephyrique, Notique, 380
 Et Boreae, atque Euri concurrite viribus omnes
 Omnibus adversi, fractâque urgete cadentem
 Puppe Virum, et pelago nanthem spectate tumentis.
 Dixit, et undivomos spumantia frena jugales
 Permisit quatere, et laxis discurrere habenis. 385
 Illi autem prono populata per aequora cursu
 Spumigeros alto verrebant pectore fluctus,
 Vastaque nubiferâ signabant caerulea caudâ,
 Clamantemque Deum diversa per alta trahentes
 Ibant, atque viros inimicâ fronte petebant. 390

At venti rapido concurrunt undique motu:

Exemplò totum fervet mare, et ocius omnis

Magna tumet ponti facies, tum cana repulso

Marmore spuma salit, cunctae se in saxa sequuntur

Innumeris undae cumulis; ipse imbribus atris

395

Tunditur, in nubemque volans se condit Orion.

Ergo ubi caeruleis caelum jam stare procellis

Vidit, et innumero surgentem vertice pontum,

Talia Sismundus dictis jactabat acerbis:

Hei mihi! quid subito turbantur caerulea motu

400

Aequora? quàm densae caelum texere tenebrae?

Nulla videtur enim terrarum; pontus ubique,

Undique devexi clausum mare margine caeli.

O ego si quondam campis jam victor Hetruscis

Oppetere, et caram potuissem reddere vitam

405

Hostibus, Alphonsoque Duci, cùm laetus ab omni

Ausonidùm adspectu divulsus in alta ruebam

Castra inimica furens, duris cùm funera Celtis

Mittebam, et saevâ miscebam praelia dextrâ!

Talia cùm dixêt, cumulis per inane volutis

410

Extulerat gravis unda ratem: videt ille frementis

Dorsa sonora maris, cumuloque relapsus ab alto,

Tartareos ratus esse Deos, cava saxa profundi

Horret adire freti, ter ubi et quater altius, atque

Inferius vaga puppis aquis agitur iniquis,

415

Evolvit montes salsarum victor aquarum
 Eurus, et imbriferum crebris ferit ictibus Austrum.
 Ter tonat ante oculos, pelagoque remugit opaco
 Jupiter, et fractos jaculatur ab ignibus imbres,
 Exsultantque undae, et gemitum freta rauca remittunt. 420
 Tùm vero Neptunus equos clamore fatigat
 Terribili, sceptrumque manu, magnumque tridentem
 Adtollens toto volat aequore, caerulea pulsu
 Lata domans rapido, nimbosque, et inania densat
 Nubila, turbatumque secat Deus horridus aequor, 425
 Occultans terramque simul, pontumque profundum
 Nubibus. Ut caelo jacuit nox atra fugato,
 Hinc Eurusque, Notusque fremunt, hinc mitior instat
 Occiduis advectus equis Zephyrusque, tonansque
 Aethereus Boreas rapido contrarius Austro. 430

Jamque novem noctes spumosa per aequora nautae
 Puppe ferebantur tali discrimine: verso
 Terga tamen Zephyro flabris urgentibus Euri
 Aligeri occiduas pelagus sternentis in undas;
 Ponite, Rector ait, revolutis pinea velis 435
 Cornua, et antennas miserae demittite puppi.
 Talia perdiderat; neque enim fragor aequoris ingens
 Verba volare sinit socias geminatus ad aures.
 Tùm magno clamore viri, stridore rudentes,
 Ventorumque undae vi magnâ, aetherque procellis, 440

Et strepitu magni crudescunt omnia caeli;
Tùm densae salsâ incumbunt aspergine nubes
Caeruleae, vastoque sedent caeva nubila ponto;
Fulgura crebra micant elisis nubibus igne
Excusso, et subitis horrescunt aequora flammis. 445
Tum Zephyrusque, Notusque simul, malumque, ratisque
Candida vela petunt humeris, et turbine fractâ
Arbore, rapta ferunt sinuantia lintea ponto.
At ratis abrupto declinat in aequora malo,
Demersâque tenuis prorâ latera utraque tinxit 450
Unda refusa gravi stridore volubile surgens;
Inde aliusque, aliusque ferit latus ater utrumque
Fluctus; utrinque fremit decimae gravis impetus undae,
Implenturque fori, et multam ratis haurit arenam.
Pars latices salsos vomit ore, oculosque dolorum 455
Vi premit, et certam tentat non cernere mortem;
Pars manibus proprias mare triste refundit in undas,
Pars tabulas sperant tumido prensare profundo.
Pandulpho eximiam tradunt, grandemque, levemque,
Quaeque nataturo mediis foret aptior undis. 460
Tùm vero ut prono curvati gurgitis alnus
Vertice lapsa redit, pelagi spatia ultima plani
Dum cupiunt superare, sequens tegit unda morantes,
Involvitque viros unâ cum classe procellâ.
Pars natat in summo diversa per aequora fluctu, 465

Atque alii nigris gelidi miscentur arenis,
 Auxilioque vocant Superos; pars triste requirit
 Subsidium tabulas, donec periere; nisi unus
 Caeruleis sublimis aquis Pandulphius heros,
 Cura Jovis magni, tabulâ miserandus in unâ 470
 Usque natans, summoque a gurgite saepe recurvans
 Lumina, respiciens si quid telluris ubique
 Cerneret; ac postquam cumulo sublimis ab alto
 Terque quaterque caput canâ tenus extulit undâ,
 Visa procul tumido facies immobilis alto 475
 Terrarum, et late nemorosis insula sylvis.
 Tunc ait: aequorei, quaeso, miserescite Divi,
 Reddite me terris, optatâ exponite arenâ
 Defensorem Italiae per magna pericula Gentis,
 Magna quidem, verum non his aequanda periclis. 480
 Talia dicentis fluctus ferit ora, levatque
 Cum viridi furibundus aquâ; tamen arctius ambas
 Implicat ad tabulam palmas, vastumque per aequor
 Neptunum precibus tentat placare profusis.
 Concussor telluris, ait, Neptune, potestas 485
 Una superba maris, Sismundo parce natanti.
 Non veni ut pelago tecum certare pararem
 Pandulphaea mei Genitoris jussa secutus.
 Pro me nulla movent me damna: salutis amore
 Ausonidum ingenti liceat superesse; nec optem 490

Vivere, nî pereant Itali: jactura meorum,
 Sed non ulla mei me terret. Adire profundi
 Regna maligna Dei sors est communis, et unâ
 Morte cavis ob itas Erebi miscerier Umbras
 Sedibus: id vero citius, vel serius omnes 495
 Exitium rapit ad Manes: mihi fama, meusque
 Partus honos, Latias modo qui detorsimus urbes
 Faucibus Alphonsi, nomenque, decusque geremus
 Exstincti, et carae spoliati lumine vitae.
 Pro Patriâ moriamur enim, pro gente Latinâ, 500
 Si Superis damnare pios sententia fixa est.
 Nam quid ego ignaras nequicquam deprecor auras?
 Quaeve tibi, Neptune Pater, stat gloria victo
 Tanta viro, ut nostrâ turbaveris omnia morte
 Aequora? Merge manu, si te juvat ista potestas, 505
 Invisum caput hoc dudum tibi: viximus annos
 Optatos; meliora meae sunt acta juventae
 Tempora: vixi equidem decus, auxiliumque cadentis
 Italiae, quae tuta meis et libera factis
 Gaudet honore mei sublata, dolore supremo 510
 Adficienda, nefas! lethi jam conscia nostri.
 Vix ea: cùm proprior terrae quater actus ab alto
 Fit cumulo, et sylvas jam tum suspexit amoenas
 Fortunatorum laeta regione locorum.
 Tùm vero rediere animi, tùm pectore toto 515

HESPERIDOS LIBER VII. 161

Laetior extremas gestit superare procellas
 Victor, et optatis tandem se reddere terris.
 At rapidi toto concurrunt aequore venti,
 Et tabula instabilis nunc huc, nunc pellitur illuc
 In numerum: illi autem diverso turbine cuncti 520
 Gurgite caeruleo certant, fluctumque sonantem
 In tabulam, atque Virum jactant: sput ille sonantis
 Caerula salsa maris, singultuque ilia crebro
 Pulsa tremit; nunc Eurus adest, nunc fervidus instat
 Hesperides Zephyrus; reboant Aquilonibus undae. 525
 Hinc nigris furit Auster equis, totumque liquescit
 In pelagus caelum; fluctuque obtexitur omne
 Aequor, ubique fremit revolutis marmor arenis,
 Nigraque terga gravi latus detunditur aestu
 Pontus. At hunc Cadmi proles a fluctibus Ino 530
 Leucothea adspexit pelagi nunc Diva, sed olim
 Mortalis mulier, quae tum miserata natantem
 Prona Virum, glaucis tabulam Dea substulit ulnis,
 Tum Pandulphiaden dictis molliabat amicis.
 Infelix! quidnam tantum Neptunus in unum 535
 Te, Sismunde, furit? Tantâ Deus aestuat irâ?
 Terribile innumeris ut te jactare periclis
 Non pudeat? Quae tanta odii stat causa nefandi?
 Quodve malo caput? En age jam tibi terra relictâ
 Grata propinqua freto: lacerâ de pectore laenam. 540

X

Sic effata, manu madidos rescindit amictus

Pandulphi magni, mediis quos liquit in undis.

Ille quidem levior tabulâ natat altior altâ.

Verùm ubi jam scopulos videt apparere malignos,

Asperaue adversis occurrere caerula saxis,

545

Horruit, et gelidâ miserabile fatur ab undâ.

Hei mihi ne quis, ait, fraude mque dolosque Deorum

Texat adhuc timeo, qui me deponere vestem

Forsitan in scopulis nudum, pontoque relinquet.

Sed non ante meis dimittam robora palmis,

550

Quàm capta optatae calcârim littora terrae.

Talia magnanimus mediis Pandulphus in undis

Fatur, et incertunâ nunc huc, nunc volvitur illuc.

Quem postquam pelago magnus periisse profundo

Crediderat Neptunus, abit citus, atque jugales

555

Flectit ad undosas scopulis curvantibus Aegas.

At bona Pallas adest, nebulasque removit, et omnem

Aetheris adspectum largâ regione serenat.

Tum tremuli moto glomerantur gurgite fluctus,

Et viridi dorso radiis per inane refusis

560

Nubila rara sinunt croceis Thaumantida nimbis

Reddere conceptos pennis humentibus imbres.

Non tamen idcirco venti posuere tumultu

Horrifico, ac caelo tumuerunt rursus aperto

Caerulei freta clara maris, terrisque propinquis

565

Incubere magis: labor est in fine supremo.
 Tum Juveni resoluta cadunt genua aegra timore
 Ingenti, tum corda labant, tum lingua precantis
 Deficit arenti mediis in fluctibus aestu;
 Omnia namque timet, medio ne se aequore turbo 370
 Mergeret, aut pelagi diversâ bellua formâ
 Dentibus, atque avidam morsu conferret in alvum
 Delphini, aut magno versantia corpore Cete;
 Qualia monstriifero nascuntur multa profundo.
 Talia volentem fluctu gravis aestus amaro 375
 Pertulit ad cautes, invisaque saxa, nec ante
 Agnita, quàm tabulâ descendit in aequora fractâ;
 Nam Boreas magnis incumbens viribus undas
 Torsit, et ingenti protexit littora ponto.
 Atque ibi summa dies olli sine laude fuisset, 380
 Nî manibus Juvenem tenuisset Pallas amicis
 Protinus, et scopulo statuisset Diva vetusto,
 Quem tenet, insurgens donec vaga transeat unda
 Fluctibus alternis, et anhelas verberet auras.
 Tum quoque spumifero revolutus turbine fluctus 385
 Dum tonat adventans, rapidis se se unguibus alto
 Implicuit nitens scopulo, fluctusque labantem
 Sustulit, et gelidas longe projecit in undas
 Clamantem, atque pio Superos clamore vocantem.
 Tum Dea labentem cumulis per inane volutis 390

Ostia ad ignoti perduxit fluminis undas

Piscosas : ejectus adit sola grata relictis

Fluctibus, et solâ solum se cernit arenâ.

Evasisse quidem juvat, o Neptune, tuam vim

Me, fateor, triplici qui concutis omnia telo

595

Aequora; non autem vitasse pericula vastae

Crediderim telluris, ait, quae ignota leones

Forsitan, atque feras alias, quae sanguine aluntur,

Haec habet: haec tellus forsân pejora minatur.

Hei mihi quid patior! Quantos tolerare labores

600

Cogor inops animi, curisque adfectus amaris?

Hei mihi! non Italûm populos, non regna videbo

Dulcia, nec natos dulces; non arma movebo

Alphonsum contra! Cui me Fortuna malorum

Servavit cumulo? Queis me Deus ejicit oris?

605

Talia versanti sedit sententia curvo

Littore prospectis oculos inflectere sylvis,

Metirique acie si quid taurisque virisque

Cultum habeat prae se: tum vasta silentia mentem

Attonitam reddunt: sed ubi frondentis olivae

610

Obnupsit ramo juvenilia membra reperto,

Procubuit, duroque in littore fusus apricis

Pectora fessa locis, divini nectaris Hebe

In venas jussit latices errare sepultas,

Ambrosiaeque novo perfudit pectus odore.

615

BASINI PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER OCTAVVS.

POSTQUAM somnus abit, purâ foecundior aurâ
Membra levat pressâ Juvenis tellure, parumque
Procedens, miratur enim, videt ecce vagantem
Littore pro summo niveis Zephyreïda plantis.
Quam simul ac solam videt ore pudore reflexo, 5
Quamquam tegmen habet ramum frondentis olivæ,
Tër stetit in dubio quid agat, maneatne, petatne,
An roget unde domo, quæ sit genitrixque, paterque,
An sit adhuc virgo, cupidique ignara mariti,
Anne sui miserescat, an hospitioque, domoque 10
Accipere orantem jubeat: quæ cuncta volutans
Talibus alloquitur placido Zephyreïda vultu.

Nympha decus nemorum, pelagi quæ littora servas,
Nympha animo certe jam nunc gratissima nostro,
Seu Dea, sis an homo, nostræ spes maxima vitæ; 15

Visa quidem nobis certe Dea: talis ubique
Nec mortalis adhuc mulier mihi visa, nec usquam
Mortales talem viderunt omnibus omnes
Ullam annis. Virgo, nostri miserere, precamur,
Et quaecumque fuas, tantos mihi deme labores: 20
Praemia certa manent: magnas tua fama per Urbes,
Ausonidûm que domos cunctis vulgabitur horis.
Tu, Dea, deme metus animo, precor, optima nostro;
Ejectumque tuis paulum sine vivere sylvis,
Hospitioque domus, tectorum et parte recepta. 25
Sic ait: illa Virum dictis ita firmat amicis:
Venisti, mea lux, mea spes, mea sola voluptas,
Exspectate animo juvenum pulcherrime nostro,
Magnanime, heroum fortissime; namque Deûm te
Esse genus fateor; quis enim dubitarit? ut omnes 30
Virtute eximiâ superas, quae naufraga vidi
Corpora, et incolumes si qui venere profundi
Caerula ad Oceani. Non sum mortalis ego ipsa;
Vera fatebor enim, Zephyri Psycheia Nymphe,
Quamque peti genitor mediis tibi jussit in umbris, 35
Isotheam Superi dixerunt nomine Divam.
Illa ego sum; neque enim Jove non cogente tot undas;
Tot maria, et vastos superasti pectore fluctus,
Fortibus amissis sociis, fidâque carinâ.
Quare age, jamque domum magni Genitoris eamus 40

Actutum, placido qui laeta per arva volatu

Spirat, et inriguos humectat roribus agros.

Sic exorsa Virum bibulis seducit arenis.

Ut primùm optati ventum est Genitoris ad aulam;

Marmoreasque domos, mirisque adamante figuris

45

Ex solido structas, Juvenem stupor occupat ingens.

Parte aliâ aeterno radiabant alta pyropo

Atria; tùm viridi vestitur aperta smaragdo

Janua, Tempia simul, Zephyrique immobile tectum.

In foribus flores varii, violaeque, rosaeque,

50

Multaque diversis florentia gramina formis.

Ipsè pater Veris Zephyrus sedet axe tepenti

Uno vectus equo, madidis qui naribus ignem

Evomit, et terras foecundo semine donat:

Ore cadunt imbres, toto simul aequore pisces

55

Humida connubia, atque udos celebrant hymenaeos.

Parturit omne solum, nemorosaque sylva resultat

Canti bus argutis avium, nidique loquaces

Accipiunt dulcem caris a matribus escam.

Haec manet aeternùm series numerosa Nepotum.

60

Neve neges fieri, fuerint quae facta; videntur

Omnia mutatis nasci nova corpora formis,

Rursus et ignotae remeare ad limina vitae:

Omnibus his animi spirat Psycheia vires.

Quatuor informant mortalia corpora Nymphae,

65

Dotoque, Protoque, Pherusaque, Dynameneque:

Hae fluvio spargunt corpus juvenile recenti

Sismundi, et salsâ relinunt adspergine pectus.

Tunc artus, et membra lavant, dulcique liquore

Omnia perfundunt, humeros, solidosque lacertos,

70

Atque manus niveas. Fluvio post ille relicto

Constitit in medio comitum, Psychea, tuarum,

Cui Charites dulci crinem lavere liquore

Candida purpureo velantes corpora peplo.

Ipsa autem vero similis coma passa hyacyntho

75

Fulsit, et ora novi subito legere decores,

Puniceusque genas nitôr improvisus eburnas

Occupat illius subito; tum lumina laeto

Clara micant vultu, qualis nitet aureus alto

Lucifer Oceano perfusus. Adire jubebat

80

Auricomas Juvenem sylvas Regina, sed ipsum

Ut vidit talem, se se inflammavit amore,

Candidaque implicuit sublato brachia collo.

Ille Deae taedi, tantoque potitus amore

Laetus adit densos felici ex arbore lucos.

85

Vis hominum casus, et limina cernere vitae

Humanae? Terrena libens vis nosse caduca?

Ut folia arboribus labuntur origine frondis

Alterius, sic prima cadunt mortalia letho

Corpora. Ceu tenerae pereunt sub frigore frondes,

90

Infantum primis multorum vita sub annis
 Evolat ad stygias Erebi implacabilis umbras:
 Fatur, et auricomas monstrat Psycheia sylvas,
 Nec minus ostentat plenae pomaria ramis,
 Vere sub aeterno Genitor frondescere cuncta 95
 Quae jubet inriguis Zephyrus lenissimus hortis.
 Hic annosa virent arbusta fragrantibus auris
 Sole sub aethereo, lucis quae mitis amoenis
 Producit Zephyri jucundae spiritus aura.
 Hic cerasis, ficisque genus, seroque futuris 100
 Crescendo magnis oleis stat fertile, et alnis
 Vitibus; inde nitent oneroso vertice mali
 Diversae, pruni, nec non felicia mala
 Aurea, quae memorant vigili servata draconi,
 Hesperidumque choro sublimi Atlante satarum, 105
 Quorum fructus obit nunquam, neque desinit unquam,
 Non hyeme, aut aestu venientis ab aethere Phoebi.
 Temperies hic tanta jacet: pars flamine nasci
 Incipiunt Zephyri; partem sua praecoquit Aestas,
 Non violenta quidem, sed enim quae Vere supremo 110
 Esse solet nobis: ergo omnia serpere laeto
 Ubere, nec percunt fructus, verum arbore in alta
 Longaevus stans sylva comis genus omne remittit
 Multa super genera, et dulci de vertice foetus.
 In foetus alios alii nascuntur, et uvam 115

Uva super serpit, malis incumbere mala.
Adspicias; hîc pumiceo se margine fontes
Effundunt gemini, clarâ queis lucida lymphâ
Unda ferit lapsu florentia prata recenti.

Talia erant Zephyro Divûm immortalia dona: 120
Quae Pandulphiades heros miratus ut hausit
Luminibus tacitis, laetas ad carminis aures
Auditi arrexerit cantus, aurasque sonantes.
Dic, age, vera mihi, curâque exsolve molestâ,
Hic, ait, o Nymphæ, quid vult sibi cantus ad auras 125
Aethereas hominum vario sermone loquentûm?
Quive viri tanto complent nemora inclita cantu
Quos video? Manes ne choro laetantur inani?

Nec Manes hi sunt, tibi quos monstramus, at omnes
Vescuntur tenerâ Zephyris spirantibus aurâ: 130
Nec Mors ulla locum tenet his in sedibus; omnis
Insula morte quidem caret haec; verûm obsita longo
Membra situ tristi se inclinavere senectae,
Atque odio stat vita viris postquam illa recedunt
Puppe levi in tumidum, nullis ducentibus, aequor; 135
Dum rapidis versantur aquis, caelumque relinquunt
Adsuetum, Mors victa prius, queis terga parabat
Nuda fugax, longae spoliât tum lumine vitae.
Hi sunt quos Graii Populos dixere beatos:
Saecula multa virûm vestrorum singula vincunt 140

HESPERIDOS LIBER VIII. 171

Corpora, quae cernis. Cui sic Pandulphius heros.

Dic, age, quos Graii memorant Heroas adeptis
Corporibus superesse; refer quâ parte sacrorum
Felices habitant nemorum? Cui candida Virgo:

Crastina purpureo conjux Tithonia curru 145
Vecta recens tremulas lustrârit ubi aurea sylvas,
Ipsa ego ad Elysios ducam te, maxime, campos,
Ausonidum Dux clare tuis, Sismunde, trophaeis.
Namque videbis Avos antiquae nomina Gentis,
Et Malatestarum genus acri ab stirpe profectum; 150
Romanosque Duces illic, Grajûmque catervas
Ostendam. Interea, Juvenum fortissime, quando
Venisti ad sylvas tales, lucosque virentes,
Omnia jucundae peragremus litora terrae.

Sic effata pedis nivei vestigia torsit 155
Candida praeripiens spatium, quos maximus aevo
Vidit ut Hesperides, illo genitore creatus,
Vespere qui Solem sequitur, qui mane rubentem
Auroram roseis lustrantem cuncta quadrigis,
Talibus aggreditur dictis procul: Unde venitis? 160
Quem petitis nostrûm? quis tu? quo Patre creatus?
Cui Pandulphiades dictis haec reddit amicis.

Venimus antiquo e Latio, Patremque rogamus
Ostendatis. Is est ubicumque vocarier usquam
Advertisti animum Pandulphi nomine si quem. 165

Sum genus Ausonides Malatestae a nomine Gentis;
Sanguinis hujus enim laetor me ab stirpe creatum:
Nomen Sismundus cunctis notissimus oris,

Insignis bello, Patriae defensor avitae,

Italiam ex avidis Alphonsi faucibus unus

170

Qui rapui, et victos Tyrrheno in littore Celtas

His oculis vidi. Dixit. Cui maximus aevo

Retulit Hesperides: Italûm fortissime, salve,

Salve Italûm Ductor, Pandulphi maxima proles:

Hic quoque magna viget bellorum fama tuorum.

175

Pannonio cui nomen erat Malatesta, recordor,

Venit ad has sedes, infernaque regna petivit,

Victus amore quidem dilectae, triste! puellae;

Ora ergo flava novae vestibar flore juventae:

Ex illo dulces centum jam viximus annos.

180

Illum ego magnanimi Juvenis percussus amore

Hospitio excepi fido, dapibusque creatis

Sponte suâ explevi, tutumque in lata remisi

Aequora, uti patrias laetus remearet ad oras.

Ille mihi scutum, quod adhuc in limine cernis

185

Adfixum, multo caelatum liquerat auro,

Cumque trium Caput, quod crinibus orbe refusis

Fulget imaginibus, factorum insigne superbum.

Quare age, et hospitii veterem instauremus honorem,

Juraque magnanimûm celebres, Sismunde, Parentum.

190

HESPERIDOS LIBER VIII. 173

Talibus auditis gaudet Pandulphius heros,
 Agnoscitque genus patris; tùm laeta per arva
 Egregio incessu graditur, facilesque choreas
 Ludentùm inter se juvenum videt; inde parumper
 Ipse moratus, adit sylvas aliasque, locosque 195
 Ingenti luxu claros, quos ipsa Voluptas,
 Deliciae colunt variae, risusque, jocique.
 Hic Vénus horrenti myrtorum clauditur umbrâ,
 Quam non flava Ceres linquit, non ipse Lyaeus.
 Huc Genii venere, novùm strepit Iasula cantu 200
 Musarum alterno, quarum quae commoda ludo
 Euterpe innumeras magnum per inane figuras
 Tellurisque, animaeque viis, pontique, levisque
 Ignis inaccisis conflari semina formis.
 Haec ubi visa, petunt Famae mirabile Templum, 205
 Templum augustum immane horrens, cui limen eburnis
 Canebat gradibus laevâ de parte; nitebant
 Parte aliâ cornu solido loca. Falsa Elephanti
 Fama refert vanis insomnia turbida portis,
 Somnia vera ferunt non vanae cornua fama. 210
 Cornea dejectos Tyrrheno in littore Iberos
 Porta docet Templi. Gradibus Sismundus eburnis
 Tendit ad Oceanum, et fractâ natat alta carinâ.
 Hac iter Aegides, nec non Tyrinthius heros
 Taenarias legere vias: hac durus Ulysses. 215

Y ;

Cimmeriûm obscuras victor concessit ad Arces:

Hac pius Aeneas stygio se immisit Averno.

Hoc sibi Fama tenet Templum Dea magna virûm vox:

In foribus totum quî fluctu amplexitur Orbem

Surgebat Nereus, tûm monstra natantia vasto

220

Gurgite, magna novo versantia corpore Cete.

Jamque videbantur montes, campique jacentes,

Aequoraque, et placidis labentia flumina lymphis,

Unde cadit Rhodanus, flavi cadit unde Caystri

Asia prata rigans diversis amnis ab oris.

225

Hic Argiva Duces antiquae robora pubis

Aeterno fulgent auro, queis Ductor Iäson.

Haec primis foribus magni, mirabile! Templi

Interiora petens in primo limine liquit

Dux Pandulphiades; portasque ingressus ahenas

230

Principio rerum, tenerique ab origine Mundi

Ducta Patris summi series, ordoque potenti

Numine per varias rerum discrimina formas.

Haec supra dulci circumsonat aethera cantu

Musa parens Orphei, manibus quae sarta gerebat

235

Laurea; tum toto volitabant carmina luco,

Parnassusque biceps sylvis vernabat amoenis.

Hic vero Dea magna sonat, sacrosque Dearum

Fama Sacerdotes dictis ita firmat amicis.

Indignum nihil est; summo si vertice gressus

240

HESPERIDOS LIBER VIII: 175

Obfirmare labor, Vates; quin cernitis imas
 Umbrosis valles lustris serpentibus atris
 Horrere, atque cavis disperdere murmura sylvis.
 Hi sunt indocti, quos uritis, inquit, honore
 Majori, et longis sinitis languere latebris; 245
 Qui, dum vita super vobis erit, atra venena
 Inspirare piis tentabunt Vatibus: at vos
 Obturate aures constanti pectore, et omnes
 Insidias superate. Venit post funera majus
 Nomen, et invidia infelix exhausta supremo 250
 Fine cadit. Vos praeterea timeatis inermes;
 Nam non adscendunt serpentes ardua montis
 Haec juga, nec viles animae nive vivere in altâ,
 Nec stridere queunt. Postquam vos miserit huc fons
 Ingenii, morietur atrox lingua omnis ab ipso 255
 Funere; post obitus vivetis vertice in alto.
 Talibus in Templo visis Pandulphius heros
 Egreditur, Nymphamque gradu, verboque secutus,
 Inclyta prospiciens nemorum loca; quis locus autem
 Ille? refer, Virgo. Tum sic Psycheia fatur. 260
 Hic sibi Fama virum posuit longissima sedem
 Non procul a Templo magnam, rerumque priorum
 Nomen inane quidem saeculorum exempla novorum.
 Hic frondes sine fine cadunt, hinc sacra videtur
 Temporis effigies, quod quinque volumina jam nunc 265

Ipsius acta sui cernit meliora, doletque
In pejora cadens: hujus fuit aurea quondam
Prima viris aetas mortalibus; illa rapinis
Cassa, dolos, artesque nihil curavit, adulter
Nullus, et insidiae nondum erupere, nec Urbes 270
Obsedere alii cives, nec Nerea quisquam
Ignotum undiruis pulsaverat advena palmis:
Ora pedesque viri similes, humerosque, manusque,
Semper et in primae vivebant flore juventae.
Nec genus hoc Superi fatum ad crudele vocabant 275
Ante diem; verùm cùm multa revolverat aetas
Saecula, tùm domiti placido pia lumina somno
Linquebant dulces auras, animaeque volabant
Ad fortunatos felici ex arbore lucos
Oceanum juxta magnum, sylvasque beatas. 280
Inde leves totum Genii sparguntur in Orbem
Custodes hominum, cellentes damna, malumque.
Hoc genus heu! tellus gremio occultavit apaco.
Protinus argenti proles successit; at olli
Aenea, post illam gens aenea, at ultima ferro 285
Ex solido adcrevit, quae nunc quoque durat: in illâ
Fortunata Deûm proles Heroës agebant
Saecula prima, fuit quibus exitus omnibus idem
Fatorum ad Thebas, vel magnae moenia Trojae.
Taliam commemorans Sismundum in tecta reducit, 290

Ostenditque viam vincendi, ipsisque litandi
 Dis Erebi infernis, Diti, nigraeque Sorori,
 Persephoneque simul, patrum quae limina servat,
 Manibus et moestis agnas cum vellere nigro,
 Nigrantemque bovem setas, horrendaque terga. 295

Interea Sol oceano se fessus Ibero
 Condidit, aequoreo perfundens gurgite vultum.
 Tum Pandulphiades, nec non pulcherrima Virgo
 Victa soporifero posuerunt lumina somno.

Postquam prona dies umbrarat caeca viarum 300
 Compita longarum, e summis Pandulphius astris
 Ad fratrem in somnis venit Galaotus, et ultro
 Talibus ignarum compellat vocibus. O spes
 Italiae, Germane, tuae, nunc pectore tandem
 Est opus, atque animis ingentibus, atque Parentem 305
 Communem vivis affari vocibus ipsum.

Nec te nunc pigeat jam Tartara cernere, et amnes
 Infernos, Phlegetontis aquas ardentis, et altum
 Coccyton, Stygiamque procul transire paludem.

Haud aliam ob causam Stygias Deus egit ad umbras 310
 Te, nisi ut inde petas optatum victor Olympum;
 Nam diversa via est, magni quae ad moenia Caeli
 Ducit: ad hanc multi metam venire, nec uno
 Calle tamen cuncti. Nos, eni quos cernis, amando,
 Mirandoque Patrem Summum, miserosque fovendo 315

Munere mortales vario, pervenimus altum
Ad Caelum laeti: nec me, Germane, Parenti
Proxima prata tenent; sed me qui circulus amblt
Lacteus aethereum semper videt altus Olympum.
Hic mihi clara Dei facies spectatur, et illa, 320
Quam colui in terris, pietas immensa: tuentur
Rectorem Caeli mecum diversa virum gens,
Quicumque obsessas Patriae defenderit oras,
Quique fidem, atque pia coluerunt Numina lingua,
Quique inopes miserati homines, qui funera victis 325
Amovere viris, nec sanguine vana suorum
Busta piare Patrum voluere, sed omnibus idem
Aequus amor veniam indulsit pietate secundâ.
Nec nobis desunt vestris quoque praemia terris:
Nonne Sacerdotes aram statuere, videres 330
Quam Fratris, Germane, tui, Temploque dicarunt
Nomen inane pio? Moveor sed nullius unquam
Thuris honore dati; major mea gloria sanctis
Semper adesse choris, Superumque haurire Tonantem
Lumine non dubio: neque enim dubitare potestas 335
Funera post, obitusve datur; verum omnia pura
Mente vident Animae, quae se dum carceris umbris
Continuere, parum potuere videre; solutae
Corporibus super astra volant, foedamque relinquunt
Tellurem, et longe longas odere latebras. 340

Quare age, ne dubita magnorum victor Iberum
 Adventare, vocet cum te Deus, et tibi vitae
 Janua certa patet melioris, ubi arduus aether
 Terrenis vacuus nebulis, et mole gravanti
 Membrorum, et caecis linquendi corporis umbris. 345
 Haec tamen, haec eadem, quae nunc regis ossa, rotatis
 Mens Divina polis, Animis reddenda renasci
 Coget, et aetherei sedes explebit Olympi
 Magno hominum numero; nec spiritus ullus eorum
 Se sine vivus erit: tantum Divina Potestas 350
 Humanis laetata bonis! Ite ocius atram
 Intrepidi ad mortem, Proceres, quae noctis imago;
 Atque quiescendi facies pulsanda reducto
 Sole, nihil metuenda viris, quae temporis instar
 Exigui est, si laeta velint spectare futura 355
 Saecula. Sic fatus mediis se se intulit umbris.

Obstupuit visis Pandulphi maxima proles
 Motus honore pii Fratris, laetusque Parentum
 Magnorum; atque ultro Nympham compellat amicis
 Vocibus. An vigilas Nymphe? Fratris ne loquelas 360
 Accepisti animo? Cui sic Psycheia fatur:

Cuncta a principio novi, nec fallere mentem
 Fas homini nostram. Pius est Germanus, et ipsi
 Persimilis tibi; quippe genus quos esse virorum
 Magnorum, veterumque liquet; neque enim infima Patres 365

Nomina degeneres tales genuisse putârim.

Ille Deûm sedes habitat, fruiturque Deorum

Concilio, et summis se se miratur in astris.

Tu vero Italiam defendis, et hoste repulso

Pro Patriâ cecidisse tuâ, si fata vocârint,

370

Non dubitas; quod nosse bonum potes optimus unum.

Post, ubi sidereos caeli conscenderis orbes,

Lunaremque globum, nec non Titania victor

Sidera despectans, telluris, et aequoris oras

Angustas, minimumque solum, tûm nosse licebit

375

Distent humanis quantûm divina, nec ante

Scire potes, quàm Tu magnûm conscendis Olympum.

Ergo oculos huc verte tuos, hanc adspice sedem,

Aeternamque domum, solidoque adamante virûm vi

Non cadit, aut longo volvendi temporis aevo.

380

Hic mortale nihil, nihil hîc sua deterit aetas,

Immutatæ situs; manet hîc aeterna juvenus,

Omnibus unus amor magnum spectare Tonantem.

Contra autem foedo pallent ubi Tartara fundo,

Omne malum, atque odiis non exsaturata supremis

385

Crimina, dira Fames, Luctus, Gemitusque, Dolorque,

Et Curae scelerum ultrices, Lethumque, Laborque,

Infandumque truces posuere cubile Rapinae.

Hic Caedes fuso stabulant in sanguine, et atra

Vulnera, caecus Amor, juvenumque insana Cupido,

390

HESPERIDOS LIBER VIII. 181

Invidia atra vorans ipsam se, atque inscia Recti
 Ambitio, atque auctrix scelerum Discordia, et audax
 Atque ignara modi Fiducia. Talia longe
 Sunt fugienda tibi; gemitus, strepitusque malorum
 Est audire satis: nam jam cùm cetera tandem 395
 Videris, adveniet qui nunciet illa relictis
 Tantalus ipse vadis; hoc tùm monstrante cavendum est
 Tartara ne cupias invisere; namque senili
 Aridus ipse gradu adventans, scelera alta, Deùmque
 Fata timenda canens, fugere hinc Te voce docebit 400
 Infelix senior verâ. Sic orsa monebat
 Diva Virum, et placitis firmabat pectora dictis

BASINI PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER NONVS.

LAVERAT Oceano bigas Aurora rubentes
Interea, et summum flammis lustrabat Olympum;
Cùm Dea: tempus oves nigras, sterilemque profundae
Junoni mactare bovem, tùm Manibus aras
Exstruere, Infernumque sacris placare Tonantem. 5

Haec ubi, Diva Virum stratis simul excitat altis,
Hortaturque sequi, movitque a limine gressum.
Ille simul flectens vestigia, pone secutus •
In nemus umbrosum late, lucumque virentem
Cornigerâ sacrum Sylvano in valle cupresso, 10
Horrida religio cui prisca, vetusque parentum
Stabat honos, durâ sub vasta silentia rupe.
Antrum immane soli vasto pendebat hiatu,
Non informe quidem, sed enim quod et arte magistrâ;
Ingenioque adjuta suo Natura Deûm vis 15

Fecerat, et vivo discreverat omnia saxo.

Hic jubet in flammam lectas jugulare bidentes,
Persephoneque bovem electam, nigraeque Sorori
Noctis ovem nigram; latices tùm spargere Avernis
Fontibus allatos; tacitisque piacula reddi
Manibus, atque antrum sacris intrare solutis.

20

Ordine quae postquam perfecit, in alta recepit
Se spelaea Viro conjuncta celerrima Nympha.

Dî cunctorum Animas sinitis quicumque malorum
In vestrum penetrare Chaos, Noctemque soporam,

25

Quique vetatis eos superas emergere ad auras,
Ne prohibete loqui, quae Fama volatilis ultro
Retulit, et vivo liceat mihi adesse silentium

Conciliis impune sacris, camposque referre
Elysios, variasque virum cognoscere sortes.

30

Res obscura quidem, sed non indigna referri,
Quamque minus spectare velim: dicam inclyta laetis
Arva habitata viris, nec non metuenda profundi
Tertia Regna Jovis. Nunc nunc furor omnis adesto,
Omnis amor laudum, Musarumque ore sonemus.

35

Jam mihi Phoebus adest, totoque in pectore Numen
Addidit; en vagor Aoniis interritus antris
Ingentem referens summo de vertice cursum
Parnassi, jam jamque citis vehor actus habenis
Fervidus, alipedum curruque elatus equorum

40

Castalios latices, totumque Helicon pererro,
Nec sequor ambages, nec inania verba profundo.
Illum, ego quem vidi, Sismundum dicere adortus,
Illum ipsum mihi, Musa, refer, quantusque sub umbras
Vivus iit Stygias, tantum mihi, Diva, canenti 45
Redde Virum; neque enim sine te, quae viderit ille,
Posse referre rear. Sylvarum obscura petebant
Nympha pari gressu, nec non Pandulphius heros:
Rara sub obscuro pallebat Luna sereno.
Hic inopes animi turbae, puerique, senesque 50
Errabant luco in magno, passimque volabant
Alitibus similes variis, aliosque vocabant.
Quis globus ille senum, puerum quos tanta sequuntur
Agmina? qui dubia lucis glomerantur in umbrâ?
Haec Pandulphiades: contra cui Nympha profatur: 55
Hi sunt ignari rerum, nimiumque quieti,
Queis neque mors, neque vita placet; sed utrumque parati
Munus obire, rotant quo Fata, Deumque voluntas,
Securi sine mente diu, sine pectore cedunt:
Quos Pater Omnipotens, quoniam nondum ille recessit 60
Astrorum, Caelique vigor, non Tartara ad atra,
Nec campos sinit Elysios penetrare; sed horum
Concilia hic habitare diu, dum funditus omnis
Vanescat labes Animis, longeque recedat
In ventos, aurasque leves; mox ipse lavari 65

Fonte jubet vivo, sylvasque intrare beatas.
 Pars tamen Infantum remanet, quia flumine nullo
 Demersi amisere diem; quæ poena paratur
 Nulla tamen, sed nec pro nullis præmia factis.
 Haec effata, pedem sylvis amovit opacis 70
 Ocius; ille pari torsit vestigia gressu,
 Exsuperatque simul tacitas juga turbida sylvas.
 Inde sonantis aquæ veniunt torrentis ad amnem
 Praerapidum magnâ volventem saxa ruinâ.
 Hic vero vocesque virum, totasque sub auras 75
 Verba volare ferunt diversis alta loquelis:
 Orabant causas multi, variumque fremebant
 Inter se. Obstupuit visis Pandulphius heros,
 Et prior: O virgo, quæ gens est illa tot urbes,
 Et populos agitans! Videon, ut utrumque sequuntur 80
 Romani, Grajique simul? Quis maximus ille est,
 Ille decus nostrum, quem sic Romana coronant
 Agmina? quisve alius Grajis adeo inclytus armis?
 O Vir Arimineae fortissime conditor Arcis,
 O magnos mirate viros, quem vestra sequuntur 85
 Agmina lecta, Patrem Patriæ quem dicitis, hic est
 Maximus Arpinas famâ notissimus astris.
 Ille movens quondam populos, iterumque reflectens,
 Seu bello, seu pace bonâ Romana placeret
 Vertere consilia; usque adeo decus omne Latini 90

A a

Nominis eloquio penetrat freta, sidera, terras.
Ille autem Grajos qui ducit, hic ille priori
Tempore natus avos hujus superavit, et omnes
Arte suâ externos: sed postquam Roma supremo
Est elata gradu ad superos, caelumque petivit 95
Vertice turrigero, vicit Romanus, et artes
Abstulit egregias mediis bellator Athenis.
Clarus uterque tamen, nec quos humana creasse
Corpora crediderim. Tùm sic Pandulphius ipse
Fatur, et aeternum verbis testatur honorem. 100
Felices Animae, summo facundia caelo
Quas tulit! Haec sedes vestra est angusta tenere
Nomina. Vos summo decuit conferre Tonanti
Eloquium, Superûmque choris; neque enim altera Divi
Ora sonis laxant. Quid io! vos caeca profundì 105
Regna Jovis prohibent superas emergere ad auras?
Inde jugum capit oppositum, quod sylva coronat
Myrtæa, frondifluaeque tenent cum floribus umbrae.
Quos nemore in medio dulci complexus odore
Lucus alit teneris intervenientibus herbis. 110
Hic Helene Ledaea genus Jovis, inclyta formâ
Pasiphaë, Hermioneque sedent, sylvasque frequentant
Umbriferas; meliore loco quascumque virorum
Ad lethum perduxit amor; quas inter amantes
Laodamia tenet sylvae secreta beatae. 115

Hic Dido flammās ostentat, et inclytus ausis
 Pyramus, hīc Thisbe consors lethique, locique,
 Atque animi quondam; Lucretia cācāda famā
 Ante alias complexa virum. Stetit agmine in ipso
 Magnanimus Pandulphiades prolapsus in altos 120
 Conventus, turbasque leves; tunc orsus anhelis
 Ilibus aethereas dictis ita verberat auras:

Quae gens illa Virūm, Virgo, quos sylva coronat
 Myrtea? Foeminei coetus unde undique sylvas
 Clauserunt strepitu tanto? Quisnam furor omnes 125
 Huc trahit attonitas? Video simulacra Calypsus,
 Et Circes, ni fallor: ego Procrinque, sororemque
 Orithyian adhuc nosco, Phaedramque Ariadnes
 Germanam meliore loco. Medea ne summis
 Quae sedet illa jugis? Dicenti talia, Virgo: 130

Dux Pandulphiade, quis nam tibi pandere coetus
 Innumeros possit? Non, si Deus ora dedisset
 Ferrea bis centum, possem memorare profectas
 Ad nemus hoc Animas juvenum, quoscumque cupido
 Tristis adegit ad has sylvas. Amor improbus omnes 135
 Huc trahit. Egregios formā quos cernis amorum
 Tam laetos haec sylva tegit, semperque vagantur
 Sedibus incertis; requies data nulla, nec ordo
 Ullus, et amentūm dolor est insanus amantūm;
 Quin etiam curis confecti semper amaris 140

A a 2

Errant, et tristi pulsant dulcedine pectus

Hic, quos saevus Amor non unâ morte peremit.

Haec ubi Nympha, locos, et myrtea lustra reliquit,

Exsuperatque jugum, lauro quod sylva vixenti

Cingit, et apricos praevestit gramine colles,

145

Purpureo quod Sole nemus splendore nivali

In mediâ regione nitet; tùm sidera verso

Visa micare polo, fontes hîc undique circum

Aeternis augentur aquis; hîc fusa recenti

Prata liquore madent; hîc strata superba thororum

150

Elysios dixere locos; hîc carmina Musae

Ducunt, et facili percurrunt pectine chordas.

Hîc Phoebus, Phoebique chorus pulcherrima Vates

Corpora, Calliope genitus praeque omnibus Orpheus,

Maeonidesque, Linusque, pater cui clarus Apollo,

155

Hîc Graii, nostrique viri, castusque Sacerdos

Quisquis, erat dùm vita super; quicumque volentes

Pro patriâ cecidere suâ; qui noscere rerum

Tentarunt causas, et qui posuere repertas

Divitias aliis; Unum quicumque Tonantem,

160

Non alios, regnare putant: his omnibus alta

Tempora cinguntur phoebacâ laeta coronâ.

Quos omnes ut forte videt Pandulphius heros,

Suspicit, et dictis antiquum instaurat honorem.

Fortunate chorus Vatum, qui tempore tanto

165

Non canis ingratis felicia carmina Divis,
 Et fortunati venturum Heroës in aevum
 Quos canitis; vos quippe suâ si magnus Apollo
 Arbore dignatur, tali si munere donat,
 Mirandum nihil est: suprâque, infrâque leguntur 170
 Carmina: fama minor non est tellure sub altâ,
 Quàm sit apud Superos: lethi securus utroque
 Orbe chorus Vatum; venit cum foenore magno
 Mortis acerba dies: ergo altera vita superstes
 Et vobis non unus honos: ite inclyta Divum 175
 Turba, tenete diu nemorum secreta piorum.

Talia fatus abit, montemque recepit in altum
 Se se iterum, et latos despexit vertice campos.
 Hic vero currus, et equos, atque arma virorum
 Innumeris diversa locis, hastasque, jubasque, 180
 Atque graves galeas signis, auroque decoras;
 Hic videt egregios bello, factisque superbos
 Thebanos, Grajosque Duces; hinc inclyta Troum
 Agmina, et insignes fati melioris Achivos
 Laudibus in caelum missos; hinc maximus Hector, 185
 Aeacidesque ferox hastâ nituntur iniquâ,
 Contenduntque manu, et multâ bellantur arenâ.
 Oedipodionides illic fraterna reposcit
 Imperia; hinc Tydeus Cadmeia corpora lectos
 Tot quoque magna viros sternit; Capaneia adusto 190

Corpore perstat adhuc muro pendentis imago.
 Ippomedonta trahunt immensi fluminis undae;
 Magnanimum Theseus letho jubet ire Creonta.
 Quae postquam vidit, vaginâ protinus ensem
 Diripit, in tenuesque furit Pandulphius umbras. 195
 Tùm Genitor placidas Nati sic fatur ad aures:

Nate, quid arma tenes Animas laesura volantes,
 Corpore quas nullo tangi natura negavit?
 Me quoque, cernenti quem vana reportat imago.
 Saepe tibi, cognosce cavâ qui condor in umbrâ. 200

Dixit, et agnati deterisit lumine nubem,
 Nudavitque humeros latos, tantusque videri
 Quantus erat, dùm vita fuit: tùm Filius olli:

O decus, o Generis certissima gloria nostri
 Note Pater Nato tandem; si tangere fas est 205
 Te mihi, Sancte, sine amplexus petere ante paternos,
 Corpore discedas quàm viso; caetera demum
 Ingenti peragas studio; da jungere dextrae
 Dextram, oro, coramque loqui. Sic fatus, abortis
 Pendebat lachrymis, duplicesque ad laeta ferebat 210
 Ora manus magni Genitoris: at ille precantem
 Deserit aversus, spatioque ita fatur iniquo:

Nate, nefas vivis Animas tractare sepultas:
 Sit satis adfari Manes, et cernere, paucis
 Quod datur; hoc curas faciat tibi, Nate, minores. 215

Nunc age, quandoquidem Martis versamur in arvis,
 Adspice Romanos fortes, Poenosque superbos.
 Maximus ille, morâ qui vicit; hic ille Camillus
 Insignis bello, nec non Marcellus, et auctor
 Julius Imperii: venit infelicibus armis 220
 Ecce Gener contra; pietas en illa Catonis
 Trans Noton, et siccas Libyae ferventis arenas,
 Atque alium transgressa polum. Sic fatur, et addit:
 Haec super adspicies Galaoti sceptrâ Parentis
 Magna mei post hos, aliorum et debita Regum 225
 Praemia. Tùm Juvenem latis abducit ab arvis,
 Turrigerasque procul variis regionibus Urbes
 Monstrat, et undantes populos a limine se se
 Porta rum urgentes longe, Regesque sequentes.
 Hic Ninus Assyriis bellator primus in armis, 230
 Medorumque Duces, Persarumque inclyta Regum
 Nomina; tùm Latii Reges, Janusque biformis,
 Saturnusque senex, Evander, et inclytus armis
 Tydides priscos muris qui cinxerat Harpos:
 Nec procul Aeneas, nec non Lavinia, juxta 235
 Ascanius, multique Albano ab sanguine Reges,
 Romulus, et Frater, Numa post, illumque secutus
 Tullus honos Patriae, sequitur quem vanior Ancus.
 Prisce, secunda tenes illi loca; proximus ardet
 Servius, ejectumque videt jam sede Superbum. 240

Post alii Italiae Régés, Malatesta propago,
 Pandulphusque pater, nec non Galaotus, et acer
 Pannonius, quos ipse videns Sismundus abortis
 Prosequitur lachrymis, dulcique ita fatur amore.

Majores salvete mei, salve inclyta Avorum 245
 Turba verendorum: jam vos sperate reverti
 Rursus in humanos fati melioribus artus.
 Fama tamen vivos fecit vos longa, superstes
 Restares ut, sancte Pater, restaret Avorum
 Nomen, et aeterno meritis donaret honore. 250
 Ite, Animae insontes; campos intrate piorum,
 Corpora dum surgant vobis data, dum Deus omnes
 Evocet effusis cernendus in aethere nimbis.

Talia factus abit, gelidasque interitus umbras,
 Hortanti Genitore, petit: hinc tristis imago 255
 Noctis opaca silens caecis obscura tenebris
 Horrore aeterno volitans densatur: iniquis
 Impia gens animis huc omnis inane per altum
 It Chaos; hinc Rabies, et Amor crudelis habendi,
 Hic Dolus, et variae Insidiis comitantibus artes; 260
 Hic Metus, et Fraudes hominum, Luctusque coactis
 Ora rigans lachrymis; hinc Pallor, et inscia Recti
 Invidia, atque Odium crudele, gravisque ferenti
 Ambitio, et varias agitans Discordia mentes.
 Hic via, quam nigram Superi dixere. Quis, inquit, 265

O Genitor, locus hic? Animae, quas tristè gementes
 Adspicimus, quâ sorte carènt hac luce? Fatebor
 Vera equidem, neque te diversâ ambage tenebo,
 Nate decus nostrum. Sedes haec dura; carentes
 Lumine quas cernis vitas, dicam ordine causas. 270
 Hi sunt, qui magno nunquam parere Tonanti;
 Nec Lucem voluere sequi: Lux ille; sed attris
 Volvuntur tenebris, rectumque, bonumque videntes
 A verâ longe lapsi ratione relinquunt
 Justitiam, atque fidem non addixere monenti. 275
 Poena viris aeterna Dei caruisse sereno
 Adspectu, et nunquam Summi Genitoris adire
 Limina, venturo cum corpore deinde reverti
 Huc iterum. O quae mens miseris, qui talia adesse,
 Etsi multa tamen post saecula, tempora cernunt! 280
 Infinita dehinc aetas illa aspera multis.
 Utque bonis praelarga dies, et lucidus Orbis
 Laeta serena vehet; miseris sic atra vorago,
 Infernumque Chaos mediis nigrescet in umbris.
 Dixerat; et multos monstrat stridore sonantes 285
 Horrifico, tortae quos verbera dura catenae
 Adsiduo pulsanf fremitu, quos Cerberus atro
 Ore tonans triplici, miserum! cervice fatigat;
 Impia Tisiphone mediâ quos surgere mensâ
 Imperat, ardentique immittit in agmina taedâ, 290

B b

Quosve Megaera ferox, aut quos irritat Erinny's;
Anguibus intortis quae sibilat, altaque turbat
Concilia, et trepidos medium jubet ire per ignem.

Hic quicumque nefas furiis immane secuti,
Egregias patitur poenas, qui funditus Urbes
Evertit, qui Tempia Deum crudeliter ussit,
Quique fidem, et vanam violarunt foedera linguam:
Hic Catilina ferox, hic Lentulus, atque Cethegus;
Atque alii infido turbati pectore Cives.

Quos omnes ut forte videt Pandulphius heros

Adloquitur tali carum simul ore Parentem:

Dic, Genitor, si vera ferunt, si bella Gigantum
Ulla fuere; quibus poenis urgentur, et ipsi
Supplicium Titanes ubi exercere jubentur?

Ille refert: non vana petis, verum ista referre
Tantalus ipse potest, medium quem cernis in undis
Arentem, et ramis captantem poma supernis.

Nam neque fas nobis illuc accesse, nec alti
Fata videre Jovis: quare huc concede, senemque
Adloquere, et poenas illo scitare magistro.

Sic ait: ille piger nunquam ad pia facta profatur.
Huc ades, aeternumque volens jam linque laborem,
O nimium miserande Senex, frustra tot annis
Aeterno versate malo; secreta Gigantum
Terrigenum mihi damna refer, poenasque suorum

295

300

305

310

315

HESPERIDOS LIBER IX. 195

Quas scelerum pendunt, memora. Tùm Tantalus ore
 Arenti siccas sic solvit in horrida fauces
 Verba: quid in caelum qui jam voluere superbo
 Ire gradu, hìc Erebi fundo miraris in imo?
 Ima tenent quicumque petunt sublimia; nemo, 320
 Nemo hominum potuit caelum adscendisse, sed alto
 Vertice dejectus Stygiis caput abluit undis.
 Vin' et Aloïdas, Otum, durumque Ephialtem?
 Vin' ausos referam montes imponere summis
 Montibus aërios? Celso vin' Ossan Olympo 325
 Supposuisse ferunt quos demum? Hos ordine dicam,
 Nam memini. Quondam tristis cùm Thracius Orpheus
 Conjugis amissae magno compulsus amore
 Venit ad has sedes, infernaque regna petivit;
 Tum fidibus tenues stupuere sonantibus Umbrae, 330
 Tum Manes moestos cantu mulcebat, et atra
 Tartara; tùm licuit saevos vidisse Gigantas.
 Namque Pater nigri tum nostra remisit Averni
 Supplicia, et dulci tactus fera pectora cantu
 Ipse Erebi cupidis Reginam amplectitur ulnis. 335
 Tunc impune quidem poenas ediscere, sed non
 Evasisse suas licuit post cuique; sed illo
 Forte die Tityos nostras emersit ad umbras.
 Ipse mihi poenas imo quascumque baratro
 Narrabat, quales, Juvenis, nè posce doceri. 340

Ipse sui primùm jecur immortale ferebat
Vulturis avelli rostro sine fine recurvo,
Inde renascenti jecori instaurare recentes
Ore dapes avidam volucrem, tum demere tantum,
Crescere quantum oculis subitâ vidisset in horâ; 345
Ut Titanes adhuc tenebris volvantur opacis:
Namque hos magna premit moles, quòd Numina contra,
Atque Jovem obsesso conati insistere Olympo.
Ab Jove quàm distant miseri nunc! Haec ubi fatus,
Effugit, et solitas sitiens se mittit ad undas. 350
Respicit interea Pandulphi maxima proles
Thesea, Pirithoumque videns, Ixiõna juxta
Versantem rapidis per inane volubile ventis.
Hic Danaï natas maculosa cribella fatigant,
Nec non Aeolides saxum fert Sisyphus ingens, 355
Sisyphus Aeolides lucri cupidissimus omnis.
Hic Eriphylaei facinus miserabile Nati,
Tyndaris hìc conjux magnorum Regis Achivùm,
Saeva Clytemnestre, nec non Aegisthus, et ultor
Trux Agamemnonides scelerum; tùm caecus et amens 360
Oedipodes, Atreusque senex, qui sole Mycenae
Fraternâ, infandùm! fraudavit caede paternas.
Hic ausi magnum verbo incusare Tonantem,
Supplicia infidi magnis patiuntur avari
Sedibus; hìc quicumque pios pulsare Parentes; 365

Qui Patriam, aut Patræ Regem quicumque verendum
 Prodidit, et Dominos non unâ fraude fefellit:
 Hos omnes unâ fundo Styx volvit in imo.
 Pars inhonesta ferunt avulsis naribus ora,
 Pars manibus caesi semper post terga revinctis, 370
 Pars laticum spumâ mediis exaestuat undis,
 Atque alii gelidâ nudi tumulantur arenâ.
 Aeacus Aeginae genus hîc tonat, Aeacus umbris
 Imperat ante alios; sedet hîc Rhadamanthus, et alter
 Filius Europae Minos gravis arbiter Orci; 375
 Nec procul hinc diri squalent penetralia Regis.
 Hîc Phlegeton, illic nigrâ Cocytos arenâ
 Sulphureas permiscet aquas. Quae flumina postquam
 Conspexere, Virum tali Psycheia voce
 Admonet: Ausonidum decus immortale virorum; 380
 Dux Pandulphiade, fugin' hinc, dum exire potestas?
 Namque ubi caeruleis Nox intempesta quadrigis
 Vecta polum gelidâ medium trajecerit umbrâ,
 Frustra iter ad Superos datur hinc. Aurora sub altâ
 Quos tellure premit segnis, non amplius unquam 385
 E roseis elata rotis videt. Eja age rectam
 Carpe repente viam, notisque immittere rebus,
 Et supero te crede solo; nam caetera nostris
 In tectis narrare licet. Sic fata, morantem
 Diva manu prendens Stygiis amovit ab umbris. 390
 B b 3

At Pater Elysios invisit, et arva beatis
Ante parata viris. Superas Sismundus ad auras,
Sub terris molitus iter, redit, atque sub ipsum
Emersit Famae Templum, sylvasque revisit.
Et jam tempus erat, quale est cùm luce remissâ 395
Sol cadit, atque viae longis conduntur in umbris,
Aut ubi prima redit rubefactis lampas Eois,
Vespere ceu sero, primo ceu mane colores
Rebus abire solent, aut cùm coepere reverti,
Sidera rara micant confuso tempore; tali 400
Tempestate Virum verbis praetentat amicis
Nympha genus Zephyri. Quid, age, o fortissime Rector
Ausonidum, credis rerum gerat Itala tellus
Te sine? Nil equidem, nisi me dubitare profectum
Antiquam ad Cyprum mediis periisse sub undis, 405
Retulit ille: eadem nostrae sententia menti est,
Ausonidum Vir summe Ducum; Taraconius heros
Illud idem, hoc populi credent: quare arte petenda est
Italia, atque astu; quam nî defendere pergis,
Hactenus incoeptis actum est nihil; omnia finem 410
Propter agenda bonum; tùm pacis amore gerenda
Bella viris: ne Celta ferox, ne barbarus hostis
Occupet Ausoniam magnâ virtute cavendum est.
Tum Pandulphiades medio in sermone loquelas
Abstulit, et tenero sic interfatus amore est 415

Multa putans animo Natis super, atque cadenti

Italiâ: O Virgo, quamam ratione tot undas,

Tot maria, et tantos superabo pectore fluctus?

Nam neque navis adest, mediis quam liquimus undis,

Nec fidi comites, quorum pars ulla superstes 420

Vivit adhuc si forte, reor quod non tamen; unde

Huc venient? Non, ipse velit si Jupiter, oras

Posse rear patrias penetrare: sed omnia quando

Scire Deas certum est, quam spem tu concipis, ede.

Sic ait; illa refert: Dubitas ergo, optime Regum? 425

Ne dubita: tibi navis erit fidissima praesto,

Quam Pater ipse domum divino flamine portet.

Puppe Ligus firmâ flabris surgentibus Euri

Stat tristis Phegeus nostris ejectus arenis:

Hunc pete, dum fas est, juvenemque adfare morantem. 430

Sic ait: ille pedem Templo dimovit ab alto

Littora curva petens; placidis tum Phegea verbis

Ignarum adloquitur solâ sublimis arenâ.

Si potes Italiam solus servare cadentem,

Non auri, argente simul, quae copia multa 435

Est mihi, defuerit merito sua praemia tanto.

Si potes Ausoniis Sismundum sistere terris,

Non remis vexare manus, non ducere tonsas,

Non labor insano miserum te credere ponto,

Sed tibi laetus ager quantum exoptasse licebit, 440

Et domus, et quidquid nostris elegeris oris.

Haec ait: ille pedes amplexus, et ecce profusis
Haerebat lachrymis, genibusque adfusus utrisque,
Ut primùm optatas fas est emittere voces,
Ingenti pietate animos arrectus et inquit:

445

Ergo incusavi ventos, aurasque furentes
Inscius, ingratusque Deùm, quibus omne quod optem
Ultro indignanti, et Furiis injusta querenti.

Auspicius, Fortuna, Deus, tempusque tulerunt?

Ignarae mentes hominum, quae vota sequuntur

450

Incertâ ratione! Deus, Deus omnia nobis

Dat bona, quæ sine nil rectique, bonique potestur

Confieri: nihil ille mali, sed nostra cupido,

Quae miseris innata trahit mentemque, animumque.

Ille auctor coepti, finem ferat ille precamur.

455

Ut mala perpetuo nunquam Fortuna fuisti!

Tu ne igitur nostrâ, Sismunde, ferere carina?

Atque Deo ducente tuis te reddere Regnis

Fas mihi, fas populos nautae servare Latinos?

O minimis Fortuna viris non semper iniqua!

460

Quin ego non aliud pretii, nec munera poscam;

Praemia magna satis sunt haec. Sic fatur; at illum

Ipsè manu ad Nympham ducit Pandulphius heros.

463

BASINI PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER DECIMVS.

INTEREA totum volitans jam fama per Orbem
Ibat, et ambiguo populos sermone tenebat,
Sismundum Iōnio demersum obiisse profundo.
Luctus ubique virūm vario sermone loquentūm.
Occultant lacrymas Itali, sed mente profundā
Suspirant, miserūmque fremunt: lugubre vagantur
Mussantes trepidique senes, juvenesque superbi,
Praecipue quos Martis amor, quos gloria belli
Dulcis alit: non ulla tubae data signa per urbes
Ausonias; non acer equus suadente magistro
Flectier in gyrum, et cornu quatere arva sonanti;
Non enses, non tela novant, clypeosve, jubaesve:
Arma petit nemo, frigetque infracta virūm vis.
Quos ubi non vano sensit languore teneri,
Ipse iterum mentem totam Taraconius heros

C c

5

10

15

Impulit ad magnum duri Mavortis amorem,

Atque haec in mediis sic est effatus Iberis:

Magnanimi Celtæ mentes advertite paucis,

Atque bonum sperate Jovem, qui tempore laeto

Pronus adest; non ipse pios, non ipse precantes

20

Reppulit, et sero quamvis, tamen omnibus idem,

Omnibus interdum dulcem largitur honorem.

Nam penetrans Grajas Juvenis vesanus ad urbes,

Antiquam et Cyprum vanos ducturus Achivos,

Morte luit poenas scelerum Pandulphius heros

25

In gelidâ miserandus aquâ. Quem terra tenere

Non poterat, tenuere freti vada salsa profundî.

Sic Pater ille Deûm domat ingratosque, ferosque,

Immanesque viros. Italis spes omnis adempta est

Imperii. Ductore opus est, qui more superbi

30

Sismundi fera bella gerat. Quisnam ille per omnem

Italiam, solum quem sic Romana coronent

Agmina? quem metuant? Nunc, est nunc tempus acerbum

Jam posuisse nefas, turpesque refellere casus.

Mutata est Fortuna loco, quæ fida secundis

35

Rebus adest miseras Thuscorum extinguere Gentes.

Scilicet arma ferent auro spectanda polito,

Quæ prædæ, quàm Martis habent plus obvia telis

Celtarum imbelles Itali; Duce praelia nullo,

Alphonso bellante, gerent? Exempla priorum

40

Magnanimi spectate viri. Quot millia Xerxes
 Duxit ad angustum clausi maris Hellespontum,
 Tot Medûm turmas, equitare per aequora ponti
 Ausus, et abscissos inter dare carbasa montes?
 In Duce res belli posita est; me Rege secundis 45
 Auspiciis, fatisque Deûm, sperate superbos
 Italiae Populos primâ devincere pugnâ.
 Talibus ante Duces magnorum Ductor Iberûm.
 Tùm subito Celtae furiis agitata juvenus
 Exsperiuntur equos, et se se hortantur in arma. 50
 Nescia venturi mens improba, nescia fati,
 Caecus amor belli tantum suadere malorum,
 Et gaudere suo potuit Fortuna favore,
 Quos alias fors ad lacrymas mutata reservat.
 Exsultant, tumidique ruunt, bellumque minantur, 55
 Bellum Italis omnes, conjuratique repente
 Limine pro Jani subito fremuere tumultu.
 Quae fama ut pavidas Italûm penetravit ad aures,
 Deficit a sociis Populonia Terra Latinis.
 Ergo Itali trepidare magis, magis arma timere 60
 Alphonsi, Populûmque minas, cunctique metu se
 Dejecere solo, ac tristi intremuere pavore,
 Cordaque magnanimûm quondam sunt strata virorum.
 Clade quidem auditâ concussae funditus urbes
 Tyrrhenae: Pisaea gravi tunc arva tumultu 65

Deserta a miseris cultoribus; omnia bellum
Tuta minantur: eunt veteres ex urbe coloni
Exilio, proh grande nefas! Timet inclyta rerum
Roma, decus Latii quondam, trepidique Quirites,
Tum Veneti se se Regi junxere superbo 70
Insubrùm populos contra, Ligurumque catervas;
Nam Ligures Thuscos bello juvere priori.
Ergo omnes Lydi quondam, nunc Thusca juvenus,
Praecipuo trepidare metu; pars squalida duris
Crinibus ora tegunt, pars est amplexa Penates, 75
Et genua alta Deum: celsis altaribus illi
Dependent, miserumque fremunt; aliique per urbes
Supplicio, et magnis incendunt aethera votis.
Ipsi, spes bona quos Sismundo certa sub uno
Dulcis alebat, eunt pavidi, nec jam ulla minantur 80
Bella truci Alphonso: trepidant juvenesque, senesque,
Attonitaeque nurus. Sed jam Taraconius heros
Praeficit innumeris gnatum Pherinanta catervis;
Nec minus arma viris sacro depromere Templo
Jussit, et horrendos belli recludere postes. 85
Tum laeti Proceres per latos agmina campos
Eduxere: ruunt equites, peditesque sequuntur,
Parthenopaea, tuos linquentes ordine campos.
Quos ubi stellifero Superum despexit Olympo
Rector, in haec vocem divinam fata resolvit 90

Mercurium antevocans: Iterum, Cyllenia proles,
 Nate, vola, claroque celer delabere Olympo.
 Cimmerios pete, Nate, locos, tenebrasque relinque
 Parte aliâ, Zephyrique domos, et Templâ superba
 Ingredere, ac notis Sismundum vocibus imple.
 Dic ut in arma ruant Populi, Caelteque superbi,
 Tentet fortunam, et fatum inviolabile Divûm;
 Namque dabit Deus ipse viam, tempusque monebit.
 Praeterea petat auxilium Natamque, Patremque,
 Namque dabunt reditus faciles, flatusque secundos:
 Nec prius Hetruscas penetraverit hostis ad oras,
 Victor Arimineam quàm sit delatus ad Urbem.

95

100

Sic ait. Ille nihil contra adversatus, ab alto

Se mittit caelo, solitasque reverberat auras,

Oceanique petit Deus alta fluentia reposti.

105

Invenit ut vario miscentem pectora motu,

Talibus adloquitur Juvenem Cyllenia proles.

Me Pater ille Deûm supero tibi mittit Olympo,

Qui freta, qui terras, atque aurea sidera torquet.

Scin' ut in arma ruant Populi, Celtaeque superbi,

110

Hispanique truces, Alphonsique inclyta proles?

Quin petis auxilium, jubet hoc, Natamque, Patremque,

Namque dabunt reditus faciles, flatusque secundos?

Dixit, et in tenues fugit intractabilis auras.

Obstupuit visis magnorum Victor Iberûm,

115

C c 3

Et subito ad Nympham divina oracla reportat,
Adfaturque patrem Zephyrum: Dux maxime veris,
Venturaeque aestatis honos, qui floribus agros
Insignis variis laetos, cui spiritus altis
Arboribus frondes, cui sufficit aura jugali
Connubio volucres, et qui ferventibus undis
Progeniem liquidis educunt sedibus udam;
Quem mare navifragum sentit, quem daedala tellus,
Ipse velis nostro, Pater, adspirare labori.

120

Sic ait: huic veris contra Pater inclytus infit.

125

O virtute tuâ summo notissime caelo,
Linquere te portus facile est, atque alba secundis
Tendere vela Notis: labor est superare furentis
Caerula vasta maris, scopulos, et saxa latentia,
Et Syrtes vitare malas, avidamque Charybdin,
Latrantemque antro Scyllam, canibusque gementem,
Delphinasque vagos caudâ pulsante prementem.
Quare animum dictis adhibe, et te signa docebo,
Atque utrumque latus quonam vitare licebit
Et superare modo; namque hinc ad sidera moles
Vasta minans pelago subjectas despicit undas
Incussas crebro duris a cautibus ictu.

130

135

Has autem cautes Planctas dixere beati
Caelicolae, quas praeter aves plaudentibus alis
Non veniunt, non inde Jovi venere columbae

140

Ambrosiam Summo referunt quum forte; nec ullis
 Classibus hac iter est tutum, quā durus Ulysses
 Non sine parte sui potuit transire relictā.
 Sola autem incolumis superavit caerulea ponti
 Argo, quae saxis non est elisa, quod ultro est 145
 Praetermissa manu Junonis; Iāsona quando
 Diva potens caeli miro servavit amore.
 Forte duo scopuli adparent cūm veneris illuc:
 Occupat hic caelum sublimi vertice nigris
 Nubibus oblecto; rubrā non ardor ab aethrā 150
 Triste cacumen habet, nihil hic aestate serenā,
 Autumnoque die candentis; scandere quem fas
 Non ulli est hominum: medio specus aestuat antro.
 Hinc procul o fragilem, juvenes, inhibete carinam,
 Et prohibete ratem saxis haerere malignis. 155
 Hic est Scylla rapax, fremitu quae verberat aequor,
 Monstrum immane ferox, cui stant capita atra frementi
 Sex numero, atque pedes bissemi, et faucibus atris
 Impia lethifero mortis foedata veneno
 Ora sonant triplici ter dentis acumine densi. 160
 Eminent ex antro tetri pars maxima monstri,
 Et capita aethereas ostentat Scylla sub auras.
 Delphinis, canibusque gemunt femora hispida vasto
 Latratu. Illa viros puppi detraxit Ulyssis,
 Et gaudere potest transit qui impune Charybdin, 165

Parte aliâ adsurgit scopulis quae tristis adesis
Fronde sub horrenti vomitans fluctusque sonantes,
Absorbensque iterum; ter ad aethera murmurat unda,
Ter cadit in praeceps, vastoque remugit in antro:
Haec fugienda tibi. Tum sic Pandulphius heros: 170
 Omnia sunt animo, Genitor, haec cognita nostro,
 Quo fugienda modo Scylla est, atque atra Charybdis.
 Verùm illud, quod tu memoras, quòd Iäsona Juno
 Juverit auxilio, scopulis ne verteret illis;
 Non ita me docuit senior jam forte Carinus. 175
 Noverat ille situs terrarum: retulit ille
 Euxini solas Grajos adnasse per undas,
 Quàque Propontis eos alienis intulit oris.
 Vix ea: cùm Zephyrus ridenti reddidit ore:
 Non novit senior, memoras quem forte, Carinus, 180
 Dum fugit Aesonides abductâ sponte puellâ
 Magnanimi Regis faciles mortalibus Aetae
 Quòd metuens portus, et avaras praeterit oras,
 Atque ideo primùm juvenes venere per Istrum
 Innumeri jam tum; qui postquam deesse videbant 185
 Undas remigio, sublatam fortibus Argo
 Imposuere humeris, et quae portaverat ipsos
 Portavere ratem, donec posuere reposito
 In pelago, hinc remis Tyrrhenum vecta per altum.
 Nec te Moeonii Vatis memorabile carmen, 190

HESPERIDOS LIBER X.

209.

Nec te Musa latet. Circe cūm instruxit Ulyssem,
Inquit ea haec Ithaco cūm jam migrare pararet:
Scylla tibi fugienda, viros quae puppe revulsos
Obruit, aequoreasque furens jubet ire sub undas.

Sola autem incolumis superavit caerula ponti 195

Argo, quae saxis non est elisa, quòd ultro est
Praetermissa manu Junonis, Iäsona quando
Diva potens caeli miro servavit amore.

Haec Ithaco Circe jam jam memorabat eunti.

Non igitur senior referebat vera Carinus, 200

Qui nunc peccati poenam luit improbus omnem.
Et quoniam, ut narras, vidisti forte Carinum,
Nunc referam casus mutati corporis omnes.

Est locus Eridanum juxta, piscosa secundūm
Stagna, Padusaeos resonant ubi flumina cygnos. 205

Hic dum forte senex curvos adservat aëellos
Mercurium latis ipsum non vidit in arvis.

Viderat ille quidem, sed non agnórat eundem
Saepe Deum ad se se venientem, ac magna ferentem
Munera, si Maja genitum pius ille saluter. 210

Verūm aliò mentem diviserat, atque palustri
Culmine saepe latens pecus omne ad tecta reducit
Immemor ipse Dei, nullum cui reddat honorem.

Non tulit ulterius peperit quem Maja Tonanti:
Munera quandoquidem non vis mea, dixit, habebis 215

D d

Haec tibi, quae totos memorent tua facta per annos;
Amnibus herbosis, stagnoque querere loquaci;
Guttura quae tibi sunt, eadem remanere jubemus,
Idem oculi rubeant; eadem stet vocis imago;
Spinaque, quam prato posuisti saepe virenti, 220
Sit viridis, dorso quae dividat alta natanti
Flumina; rana loquax sub aquâ quacumque recumbas.
Sic effatus, aquâ Lethaei fontis inertem
Sparsit, et elatâ percussit tempora virgâ.
Ille virum exuere incipiens, sine mente, sine arte, 225
Ingenio fretus limosis desilit undis,
Turbavitque lacus, sonituque exterritus imo.
Delituit stagno. Talis fuit exitus illi
Pastori eximio quondam, si nôsse liceret
Mercurium, et saevas Superûm non temnere laudes. 230
Sed nec dignus erat, de quo tot verba referrem,
Dum cupis auxilio Italiam contingere nostro.
Nec moror ulterius flatus spirare secundos;
Phegea jamque voca socium, navisque magistrum,
Et conscende meis confisus viribus aequor. 235
Talibus auditis gaudet Pandulphius heros,
Adtollitque animos bellorum incensus amore.
Ecce autem Phegeus subductâ ut forte carinâ
Utre ferens ventos, quibus ipse per aequora ferri
Posset, si norit factum Taraconia puppes: 240

Flamina puppe ligat; clausos vehit aequore ventos.

Tum bonus Ausonides: age dic, sanctissima Nympha;

Nympha animo certe dudum gratissima nostro,

Per tibi siquid amor meus in te dulce relinquet,

Oro, animi miserere mei; dic, optima Virgo, 245

Qua virtute feros Italiam a finibus hostes

Pellere, et audaces possim devincere Celtas.

Nam neque me frustra Genitor tua limina iussit

Adventare, dares ut tu praecepta, nec ipsis

Deficeret Fatis, sed sancta oracla referres. 250

Consiliis opus est nunc demum; vincere Celtas

Si Fortuna jubet, jam nunc da morte vel atra

Occiduis periisse vadis, precor, optima Virgo,

Defensorem Italiae per magna pericula gentis,

Victorem Alphonsi quondam. Mors illa beata est, 255

Quae cum laude venit. Turpem ne ego vivere vitam,

Atque oculis spectare diem cupiam inde fugatus,

Unde ferum validis dejeci viribus hostem?

Absit ut iste furor: potius mihi nigra videnda

Tartara sint iterum; potius terraeque recessus, 260

Oceanumque Deum videam, Tetyaque parentes,

Aut maneam vestris in sedibus. Haec ita fato

Rettulit ipsa viro Zephyri Psycheia Virgo:

Nulla viro forti dura est via; nulla volenti,

Si modo recta velit, res est infecta: quid autem 265

Alphonsum dubitas Italiam avertere terris,
Id vero dubitare nefas. Vix ille tuorum
Oppida Thuscorum capiens non multa, laborem
Incassum victor praemissis traxerit armis;
Praeter Arimineam cum te Pater almus ad Urbem 270
Vexerit; ille dolos Divum cum noverit, et acri
Terga parare fugam, et solitas volet ire per undas.
Talibus auditis gaudet Pandulphus heros,
Conscenditque levem Zephyro spirante carinam.
Nympha vale, memori quam pectore semper amabo, 275
Semper honorem sequar: nostras tua fama per urbes
Et decus, et nomen cunctis vulgabitur horis.
Dixerat, avulsamque volat per vasta carinam
Aequora, nec ventos audit spirare frementes.
Solutus in Eos pandebat flamina tractus 280
Hesperides Zephyrus: neque enim Jovis ales ab alto
Aethere se mittens, clausis cum devolat alis,
Tantum aperit caeli divisis aeris auris,
Quantum puppis aquae vento secat acta secundo.
Miratur sylvas Pandulphus abire virentes, 285
Miratur tremulos Zephyro subsidere fluctus,
Miratur campos liquidarum lacus aquarum,
Nec minus aetherei tractus suspectat Olympi.
Omnis ab adspectu tellus abcesserat, altum
Spectabat pontum, et lati spatia undique caeli. 290

Fallit et ipse viam vario sermone, diuque
 Narrat inauditi multis miracula Ditis,
 Nunc referens comiti Tityon telluris alumnum,
 Jugera tota novem vasto qui ventre premebat;
 Sisyphon Aeoliden, et Tantalum, ancipitique 295
 Membra rotâ versi ad vacuas Ixiônis auras,
 Herculis et magni simulacrum grande; sed hujus
 Umbra stat infernis in sedibus, aethera at ipse
 Calcat, et aeterni Patris se coetibus addit
 Connubiis Hebes lactus florentis. Ibi alta 300
 Talibus Oceani linquens Dux ipse fluentia,
 Atlantis celsi cernit caput, unde solutae
 Sole nives tandem barbâ liquuntur ab udâ.
 Jam terras, mediumque fretum, Maurusiaque arva,
 Hesperiasque domos, montes, camposque videbat. 305
 Tum vero laetam tollunt ad sidera mentem
 Gaudia, ut Ausoniâ sperans tellure potiri
 Cernit utrumque latus terrarum, et littora noti
 Aequoris: Hadriacum subiit mare, dulciaque arva,
 Et Patriae sedes, campi, collesque beati. 310

Interea pavidos Pherinas invadit Hetruscos
 Filius Alphonsi Regis, clarissima proles,
 Lydorumque domos igni, ferroque superbus
 Exscindit primo ingressu, civesque trucidat,
 Terrorem incutiens aliis, Tyrrhenaque forti

315

Oppida capta manu fumantia culmine ab alto
Aequat humo. Sed ubi jam jam Foliانا lacessit
Moenia terribili sonitu, subitoque tumultu,
Lydorum gens omnis eò confluxerat arctas
Tutari fauces, hostemque avertere caris 326
Finibus. Instabant ergo Celtae, atque superbi
Lydorum contra populi, Tyrrhena juvenus.
Agmina Celtarum Thuscis occurrere turmis
Praecipitant, ipsumque vocant in bella superbum
Estora magnanimum, campis qui se inscius aequis 328
Credit, ubi totas amisit perditus alas;
Undique enim positis medium cinxere catervis.
Terribili insultu fugit tamen ipse; sed omnes
Amissi bello comites: ipse aeger inermes
Effugit ad socios, Tyrrhenorumque phalangas. 330
Tùm vero Celtis animum decus extulit ingens,
Arrectaeque Ducum mentes ad laudis honorem.
Tùm Foliانا petunt turbatis moenia Lydis:
Jussi equites Pherinanta sequi: pedes omnis Hetruscos
Primus adit, magnumque trahunt in praelia martem, 335
Exercentque iras furiis, dulcique favore.
At miseri summo pendentes aggerè Lydi
Despectant imis venientem vallibus hostem.
Illi autem contra suspectant turribus altis
Adstantes Thuscos, turbataque pectora primo 340

Marte vident, caelumque vagis clamoribus implent.
 Nunc trepidos, segnesque vocant, qui moenia clausis
 Adservent miseri portis; non inde futurum
 Auxilio obsessis Sismundum: dedere malint
 Sponte suâ se se, miseram quàm degere vitam 345
 Navibus, extremum poenae genus: omnia demum
 Ante oculos habeant sociorum. Nec minus illi
 Contra autem dictis incessunt fortibus; hosti
 Eventum belli talem fore, qualia circum
 Moenia gesta diu Populonia bella superbis 350
 Hesperiae populis; Italis nec deesse potentes
 Ductores, quae terra viros invicta superbos
 Extulerit, Curiosque graves, fortesque Camillos.
 Talibus Hesperidae, atque Itali contendere dictis.
 Verùm ubi nil agitur dictis, pugna atra furentùm 355
 Exoritur longe juvenum: tuba rauca canorum
 Utque dedit sonitum, crepuitque per aethera clangor,
 Tùm vero incumbunt omnes, murisque propinquant
 Et Celtæ, et nati permixto sanguine Iberi.
 Contra autem magno Tyrrhena favore resistunt 360
 Agmina; utrinque quidem pauci, sed marte probati,
 Jam labente die sumtis cecidere sub armis.
 Prima dies parvâ defecit caede superbos
 Amborum populos aequo discrimine pugnae.
 Postera ut orta dies, Pherinas ingentia jussit. 365

Muniri ad subitas lapidum tormenta ruinas.

Tùm strepitu ingenti revoluto machina saxo

Intonat aere gravi, vastoque remugit olympo,

Adstantesque viros summis pro turribus ingens

Agmen agit secum vastâ cum strage ruinâ;

370

Quo casu defessi animi, ceciditque viris spes

Omnibus Ausoniis: vires audacia Celtis

Addidit: erumpunt magno clamore cohortes

Protinus, ardentesque volant, nec tela, nec ulla

Pugna morata viros: adeo mens omnibus una,

375

Unus amor laudum, dulcesque ante ora triumphi

Sperati nunquam tantorum ardore favorum.

Obtruncare viros, Urbemque incendere flammis

Omnibus est animus, fortunaque suscitât arma.

Ergo animis superant ingentibus omnia contra

380

Tela Italûm instantes, jaculisque a moenibus altis

Deturbare parant Lydos; contra ociùs illi

Missilibus crebris, vastisque molaribus urgent

Moenibus haerentes, scalasque ad tecta ferentes.

Hic Mars vociferans summis a moenibus; o Gens

385

Lydorum, quondam saxis contenta jugosis

Ponere tuta loco non unis moenia muris;

Gentis Tyrrhenae custodes, semper amore

Libertatis opus, Martis laudemque secuti,

Cedite ne Celtis pugnâ; queis pectus inermum

390

Non ferrum, non saxa genit, totidemque cruoris
Effusae tacto manant de corpore guttae.

Non Alphonsus enim pugnat, sed Filius aevi
Inscius, et primis vinci qui possit ab annis.

Sic effatus, ovans muris se misit ab altis,
Pugnantique viro similis tonat horridus armis
In medios Celtas, et duros agmine Iberos
Terribili inrumpens, multis et funera dextrâ
Mittit, et adpresso juvenem Pherinanta lacerto
Arripiens, longe fossis amovit ab altis;

395

Atque ibi summa dies olli cum laude fuisset,
Nî manibus juvenem tenuisset Pallas amicus,
Quae fratrem adversâ venientem reppulit hastâ:
Et quacumque tulit gressum Tritonia Virgo

400

Cessantes subito revocans in bella, timore
Quos cessare videt dictis instigat amaris:

405

Non hîc Dux Italûm, non hîc Pandulphius heros,
Nec differre minas tempus: nunc fortibus armis
Est opus, atque animo praestanti, et viribus illis,
Queis Getula manu cepistis moenia forti.

410

Nunc ruite, et conferte manus; timor absit Iberis
Ausonios contra paucos. Sic fata reliquit
Accensos irâ populos, Celtasque furentes.

Illi autem denso concurrunt agmine ad altos
Infensi muros. Alphonsi maxima proles
E c

415

Euneon ante alios praemittit: at ille volanti
Exsuperat cursu fossas; cui Lydius Atreus
Saxum ingens dextrâ muro demittit ab alto.
Ille quidem contra spirans immane, nec hostes;
Nec mortem curans, muros dum prendere tentat; 420
Occidit immanis collisus pondere saxi:
Crura, femurque lapis divulsis ossibus ingens
Obruit, inque pudens solvit compagibus alvum.
Ille tamen fusus, mediâque supinus arenâ
Ad socios dextram tendens orabat, acerbâ 425
Sorte dolens linqui, atque animo indignatus iniquo.
Non tamen idcirco cessabat maximus Atreus
Vulnera crebra ferens, truncumque adfixit arenâ
Semianimi juvenis; tum viscera rupta fluebant
Aggere de summo in fossas, tenebraeque natantes 430
Demersere oculos. Sed non melioribus Atreus
Auspiciis in bella furens certabat; adunco
Quandoquidem ferro raptum detraxit Orontes
Praecipitem, et lacero signantem moenia vultu.
Morte viri turbata manus Tyrrhena; vicissim 435
Inque viros nunc tela manu, nunc saxa rotabant,
Hortanturque suos quisque, et clamore supremo
Unâ unis fremuere animis, hostemque propinquum
Pulsant, et medium duris hastilibus urgent.
Illi fixa manus clypeo est; singultibus ille 440

Ilia crebra ferit; nulli sine sanguine Iberi.

Praecipui, ignavique cadunt; discrimina nulla

Virtutisque, metusque; virûm densa omnia tela

Digna, indigna premunt; telo tum simplice nemo

Oppetit; ater abit per multa foramina sanguis.

445

Haec promissa, Duces, magno solvenda Parenti,

Haec est illa fides, quam me Ductore dedistis

Alphonso genitori? Utinam bello ipse veniret,

Spectaretque viros, Procerum tot lecta suorum

Agmina, cessantes, retroque timore ruentes!

450

Quae vos segnities tardat? Spes nulla salutis

Ausoniis. Pugnate brevi, qui tempore longo

Victores teneatis agros, et rura beata

Devictae Italiae vobis. An praemia parva

Pro subito sudore virûm reddenda putatis?

455

Eja agite, et mecum vastâ quassate ruinâ

Moenia: non numero vincunt, non viribus hostes.

Dixit; et ad muros cursu volat impiger acri,

Adstantemque Gyan muro, durûmque minantem,

Mittentemque suâs ferro rapit asper adunco,

460

Detraxitque virum magnâ cum parte revulsâ

Murorum ingenti sonitu, Thuscumque jacentem

Occupat, atque genu pressum terrae adplicat, ensem

Fulmineum extollens dextrâ, elatumque retorquens,

Quo ferus increpitans jugulum simul haurit apertum.

465

E e 2

Ille volutus humi tetros vomit ore cruores.
Tum quoque terribili sonitu, subitoque fragore
Saxea flammifero moles emissa camino
Impulit adversos titubantia moenia muros.
Inde aliud saxum, bissemi tollere frustra 470
Quod cupiant homines, labefactis machina muris
Protulit aere gravi, vastoque remugit olympos:
Quo pulsu dejecta solo fumantia multo
Pulvere lapsa cadunt turbatis moenia Lydis.
Ut Celtae faciles aditus videre, furentes, 475
Urgentes se se muros penetrare diremptos
Certatim instabant densi, magnūque fremebant,
Quos nec parva manus Lydūm prohibere petito,
Nec remove loco quibant: per tecta, per aedes
Undique diffugiunt; hostes potiuntur et Urbe 480
Et victis bello Thuscis, multosque trucidant
Praecipuos: multi ad naves, captiva juvenus,
Evincti post terga manus mittuntur; ubique
Clamor, ubique graves gemitus in corde resultant
Adducto miseris: duplicantur vota, precesque, 485
Et lamenta virū vacuas volvuntur ad auras:
Desperant alii, graviterque infanda rogatos
Incusant sine more Deos. Quae talia postquam
Accepere alii vario sermone Latini,
Ingenti tremuere metu, quos pontus et infra 490

Et supra inspecto circumsonat Apennino.

Tantus ubique timor, tantam se Fama ferebat

Cuncta per ora virum! Multi petere alta canebant

Ecce Fluentinos Celtas jam moenia muros;

Hi Grajas toto jurabant agmine Pisas,

495

Flaminias alii memorabant currere ad oras.

Hic Pherinas postquam muros ingressus Hetruscum,

Vulnera curari quicumque est saucius ultro

Imperat, exsequiasque viris Mavorte caducis

Impensâ ingenti vanum concessit honorem

500

Laetus, et ingenti mentem dulcedine tactus.

Nec minus Alphonso Legatos mittit, Hetruscum

Qui cladem, et miseri declarent funera vulgi,

Atque aditus Celtis primae regionis apertos.

Exin bella ferat cui primum, quam prius Urbem

505

Obsideat, quae jussa Patris mandata capessat.

Olli Parthenopen, optataque regna petebant.

Nati Oratores magnam Genitoris ad aulam

Ut venere, jubet trepidos mandata referre

Rex Alphonsus, et haec: quid me Natusque, Ducesque

510

Sollicitant? Quae bella gerant, quae prima coronent

Moenia Marte sciunt; neque enim dubitare licebat,

Hinc ego digressis quaenam praecepta dedissem,

Hostili in terrâ quos hibernare jubebam,

Et jubeo; quamquam viridem decussit honorem

515

E e 3

Arboribus Boreas, autumnno et bruma relicto
Succedat non tarda licet; quae moenia victu
Fertilia vident, capiant. Haec jussa Parentis,
Haec sunt, quae Nati caras referatis ad aures.

Talibus adtoniti dictis, Regisque timore
Legati redeunt, Pherinantaque talibus implent.
Laetior ille Duces in coetum convocat ultro,
Adfaturque viros tumulo sublimis ab alto.

520

Quae mandata Patris, Proceres, quae certa voluntas
Est, audire placet: mentes advertite, dicam.

525

Ipsa jubet patrias ne quis secedat ad oras,
Sed cuncti hiberno campis tendamus Hetruscis.

Nec jam dura mei videantur et aspra Parentis
Jussa, Viri: veterum sinitis si facta virorum

Censeri, Italiam Poenus tria lustra vel annum

530

Sole repperit ferro vastavit, et igni:

Nunc Poeni sane nobis dant magna tributa;

Atque Italum gentes multae, Lucanaque tellus;

Campanique Duces, atque Apula Regna, et Iberis

Omnia sunt magnis loca debita Marte trophaeis,

535

Qua tepet Oceani, qua caerula Tethyos ora.

Quod superest Latii facile est domuisse Tyrannis

Hesperiae antiquis. Primum Tyrrhena gerenda

Bella quidem nobis, quod nos tellure, fretoque;

Auxilio duplici, miseros vastamus Hetruscos.

540

Sunt contra, Ligurumque manus, Insubriaque arma.
 At Veneti contra, quae gens ditissima multi
 Argenti atque auri, nobis sunt undique magno
 Auxilio, Hadriacumque tegunt jam classibus aequor:
 Nî parere velint, certum est aequare tepenti 545
 Moenia adusta solo. Sic fatus, ab aggere summo
 Millibus innumeris stipatus cessit, et oras
 Vicinas populatus, agros, Castellaque vastat
 Proxima, queis nec honos magnus, nec nomen, ubique
 Diripit, incenditque domos, durosque trucidat 550
 Agricolas. Alto Genitor quum celsus Olympo
 Jupiter aeterno despexit lumine terras,
 Mortalesque virum miseratus corde labores,
 Junonem adloquitur, dictisque haec mandat amicis:
 Heu quantam stragem populis molitur Hetruscis 555
 Filius Alphonsi Pherinas! Quae funera mittit
 Omnibus! Olli autem quòd non Duce praelia forti
 Prisca gerunt, nullo vicunt certamine Celtas.
 Ipsi sacra mihi primi fecere, nec horum
 Majores pietas Divorum fugit: Iberis 560
 Contra autem sanctum nihil est, nec honore Sacerdos
 Ullus inesse solet propter tam dira virorum
 Pectora; Pontifices imponere navibus ausos,
 Remige ne patrio se se dignentur, et ipsa
 Scis, et saepe doles: adeo gens improba, Divum 565

Immemor, exsultans furiis bacchatur iniquis,
Sanguinis humani cupiens haurire quod usquam est.
Fallet eos certe mea nunc sententia; quando
Stat Superis servare pios, nec inania frustra
Vota precesque volant superas emissa sub auras: §70
Audit enim Genitor Divûm quaecumque precantur.
Quare age, et aëream demitte e nubibus Irim
Indutam varios caelesti veste colores.
Aeoliam petat illa tuam, saxoque sedenti
Hippotade mea jussa ferat, qui carcere ventos, §75
Et duris frenat vasta sub mole catenis.
Dic Austrum, Boreamque premat, contraque furentem
Euron, et Eoos contraria flamina ventos:
At Zephyrum durâ solum non claudat in aulâ;
Hoc opus est nobis; illum terrâque marique §80
Insultare sinat. Contra cui maxima Conjux:
Mitto equidem variam mediis de nubibus Irim;
Sed me causa latet, quare cùm caetera jussis
Flamina clausa tuis patrio teneantur in antro,
Quid Zephyrum durâ jubeas emittier aulâ. §85
Odisti unde alios tantùm quid denique ventos?
Huic contra placido respondit Jupiter ore.
Ipse ego nec ventos odi, pulcherrima Conjux,
Nec Zephyrum foveo plus quàm Boreamque, Notumque;
Sed nobis Zephyris ad quod molimur amicis §90

HESPERIDOS LIBER X.

225

Est opus; abde tuo mea nunc sub pectore dicta.

Rem minime ignotam referam tibi. ~~Maximus armis~~

Dux Pandulphiades Hispanas dividit undas

Puppe quidem parvâ, magno sed pondere onustâ,

Hanc Zephyri auxilio longis dissolvit ab oris

595

Oceani; hac victor Tyrrhena per aequora vectus

Avertet saevos Lydorum a littore Iberos.

Talibus auditis gaudet Saturnia Juno,

Aeoliamque Irim caelo Dea mittit ab alto.

Illa volans summo defertur ab aethere, et imas

600

Ventorum ad terras celerem se mittit, et ipsi

Jussa refert Regi, qui jam parere parabat.

F f

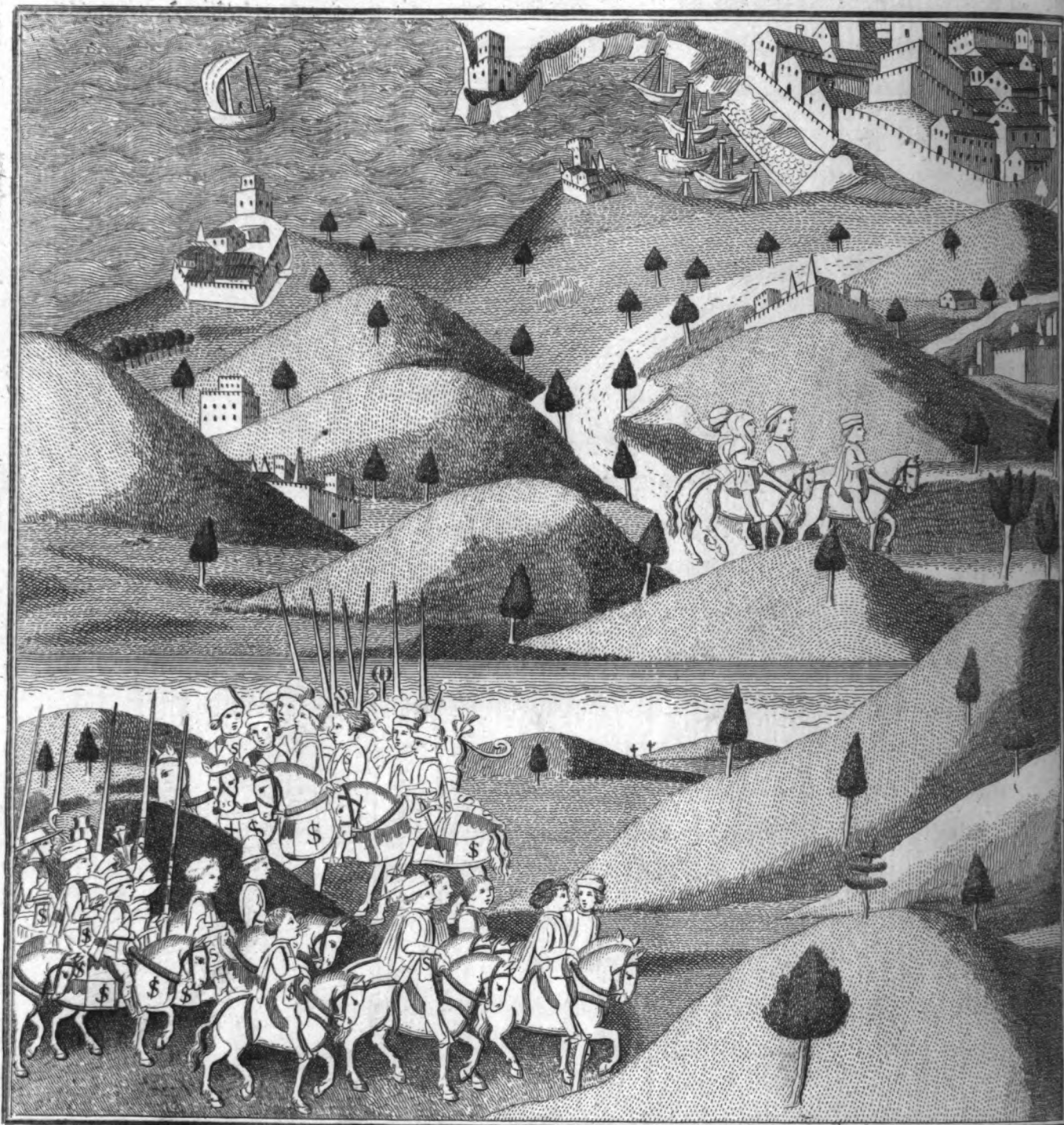
BASINI PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER VNDECIMVS.

NAVIGAT interea notas Pandulphius undas,
Jam patrias Sismundus aquas, Genuamque propinquam
Optat adire animus, noctemque, diemque secundo
Findit iter liquidum Zephyro; tum prospicit urbem
Turrigeram, et laetis conclusam collibus. Ecce, 5
Ecce autem Celtae, crebris qui forte rapinis
Tyrrhenum infestant, multis cum navibus adsunt.
Tum Phegeus ventos, quos utre ferebat in altum
Spirantes solvit velum; tunc ocior omni
Turbine fertur aquas scindens, undasque refluxas. 10
Quae tremulos celeri superavit ut agmine fluctus,
Intravit laetam fortis Pandulphius urbem,
Barbaricumque aliquid populos sermone frementes
Ingreditur, speciem cujus mirantur: at ille
Qui sit adhuc nulli patitur se noscere, donec 15

Praetentatque animos, et se praesentit amari,
 Optarique, quod est, vivum fore. Patribus ipse
 Se se aperit demum. Stupuit canusque Senatus,
 Miratique animo Cives, laetamque per urbem
 Ipsi epulis, genioque vacant, dulcique Lyaeo 20
 Indulgere jubent: illum mirantur, et illum
 Circumstant, reducemque Virum gratantur, honore
 Adcumulant quem praecipuo, quem denique donant
 Muneribus magnis. Bis centum dantur equorum
 Corpora lecta Duci, comitesque, ducesque, viarum 25
 Experti bello juvenes. Jamque urbe relictâ
 Montosas Ligurum laetus penetraverat oras,
 Insubrumque domos, Ticinaque rura tenebat.
 Inde Padum supra sub te, Apennine, tuoque
 Vertice laetus iter tenuit, Parmamque frementem 30
 Martis amore petit; priscos cui Roma Quirites
 Transcripsit magno genitos Mavorte, genusque
 Immortale virum, quos fas non vincere bello.
 Cassius hinc Vates, hinc Cassius inclytus armis,
 Atque alii Proceres; quorum fortissimus ardens 35
 Fulmen Otho belli non vanis Tertius armis.
 Hinc genus egregii Cives, Romana juvenus,
 Procedunt Regi per latos obvia campos
 Agmina, Pandulphumque vocant, ipsumque coronant
 Quisque suo demissi ab equo; quos ille libenti 40

Accipiens animo dulci compellit amore.

O veterum gens prisca virum, quàm mente benignâ

Accipio, videoque meos antiqua Quirites

Nomina? Arimineis mixtos genus! Una propago est

Romulidas sortita Patres, quos sanguine ab uno

45

Scindere se veterum nos scimus origine avorum.

Quare agite antiquum, Proceres, renovemus amorem.

Inde petit Mutinam; patrias hinc laetus et urbes,

Flaminiasque domos, et Regna paterna revisit.

Quae fama ut pavidas Celtarum venit ad aures,

50

Obstupuere metu ingenti: pars credere famae

Indignata negat secum; pars illius artes,

Insidiasque timet; partem fortuna Latini

Nominis externos contrâ non aequa fatigat.

Ast Italos laetâ demulcent gaudia mente,

55

E Latio innumeris nam jam venere catervis.

Ac velut Oceano veniens Gradivus ab alto

Thracas adit placitas rediens jam victor ad oras;

Sic Pandulphiades patriâ Sismundus in Urbe

Ingentes animos adtollit, et impiger ardet;

60

Ardet enim, patriasque cupit jam linquere terras,

Apennine, tuum caput adscensurus, et arces

Aërias, campisque iterum se reddere Hetruscis;

Incensumque ultro magni Mavortis amore

Instigant Itali studiis, et voce faventes.

65

HESPERIDOS LIBER XI. 229

O decus Ausoniae, magnorum Ductor Hetruscûm,

Nunc opus invidiâ est; nunc te tua dextera demum

Antiquis praeponat avis: invicte Latini

Nominis ultor ades; te nunc ostende, nec ultra

Tende moras; in te certae spes vera salutis, 70

Omnis honos Latii Sismundo restat in uno.

Te super omne decus; de te fas discere virtus

Quanta sit, et justo possint qui vincere bello.

Nunc veris certare odiis, nunc arma licebit

Scilicet, et votis optata capessere bella. 75

En portenta mali jam nunc dant signa futuri;

Numquam aliàs spissum tantâ caligine vidi

Aëra, numquam aliàs tanto se opponere nixu

Defectusque polo Solis, Lunaeque recursus.

Nunc aliquid magnum caelo molitur in alto 80

Jupiter: ipse vides promittere magna Cometas

Funera. Nulla fides hominum surgente tumultu.

Quod restat Latio, veniunt in foedera Reges

Externi, Ausoniasque audent sibi poscere terras.

Tali Roma malo, tali concussa ruinâ 85

Italia est, nî bella capis, nî praelia misces,

Nî ruis in Celtas, et saevos agmine Iberos.

Talibus Italiae Proceres de rebus agebant;

Quos inter dictis loquitur Dux magnus amicis.

O commune genus Latiae telluris alumni, 90

F f 3

236 BASINII PARMENSIS

Magnanimi Ausonii, quasi me non ante volentem

Sponte meâ Alphonsum contra bellare, rogatis?

Ne vero, ne tanta animis ignavia surgat

Ullius, ut dubitent Sismundum praelia contra

Invitum expertis Celtarum obstare periclis,

95

Quos vici, quos magna virûm tot millia fudi.

Haud ita pulsa loco nostra est fortuna priori;

Non sum adeo ignarus bellorum, et martis Iberi.

Impubis Pueri turmas spectemus equestres,

Spectemus simul et campo certemus aperto.

100

Nec timeo Alphonsi furias, et inania verba,

Quae Celtis sine more volant. Nos arma movemus,

Verba serunt illi, quae Vos jam ponite laeti,

Et bellum cuncti votis optate secundis.

Infidis negat altus opem, nec Jupiter audit

105

Vota nefanda virûm. Testis sit Troja, soluto

Foedere quae telo magnos violavit Achivos

Pandareâ misso dextrâ, cornuque sonanti.

Illum ipsum, qui tela manu, qui foedera solvit;

Tydides curru defudit victor ab alto.

110

Quare agite, o Socii, restat quod rebus agendis,

Procurate citi; neque enim mora longa ferendi

Auxilii patitur miseris requiescere Lydis.

Sic ait: ast Itali laeto fremuere tumultu.

Extemplo omnis eum Ductorem deligit uno

115

Adsensu Italia, et cunctas dat habere catervas.
 Quae fama ut pavidas Celtarum venit ad aures,
 Mittit Arimineam lectos Alphonsus ad Urbem
 Legatos, qui dona ferant, pacemque refecto
 Foedere qui firment; Latio fatalia dicant 120
 Sceptra externa Deûm deberi numine; quando
 Principiò Reges Janum Latium omne tremebat;
 Saturnumque senem; Diomedis ut Appula Regna
 Imperio Graii multos regnata per annos,
 Aeneamque, genus Divûm, tenuisse Lavini 225
 Moenia; ut Albani Trojano ab sanguine Reges
 Corrigerent duros antiquâ ab origine agrestes.
 Romam a principio fundatam Regibus Urbem;
 Atque ubi Consulibus multis divisa fuisset,
 In se versa ruat sua mox per viscera ferro 130
 Exacto, donec Trojani ad Caesaris unum
 Venerit imperium, Thuscòs, inimicaque Regum
 Nomina desereret: moneat Mezentius ipsum
 Urbis Agellinae pulsus de sede; nec unquam
 Alphonsum credat Reges odisse Latinos, 135
 Nec bellasse, nisi magnis ut Regibus hostes
 Exsciadat, Latiumque potens in pace reponat.
 Nec dubitare quidem, cupiat si foedera Lydis
 Jungere, in ultoris bellum caput ingerat omne;
 Sed per magna Deûm, terras quibus ipse Latinas 140

Auspicihus teneat, testari Numina, nunquam
Hoc animo in Reges, nec mente fuisse Latinos.
Verùm illud, quod forte magis mirabile magno
Sismundo videatur, eum coluisse, suique
Regnorum partem magnam dare velle, Ducemque 145
Ausonidum contra Teucros, Byzantia qui nunc
Obsidione premant jam quassis moenia muris,
Mittere, et Italiam superatis reddere Teucris.
Talia dicta ferunt Pandulpho, atque ordine pandunt
Omnia: Legatis cùm sic fortissimus Heros: 150
Ite, redite citi, Ductorique haec mea vestro
Dicta referte. Genus Latii servile, quod ille
Regibus externis portendi censet, id omne
Celtarum Regi nutu Jovis esse negatum:
Proinde nihil speret deberi jam sibi; verùm 155
Esse aliam 'in Fatis seriem, qua Barbarus omnis
Cedat ab Italiâ, nec post arma ulla resumat:
Nec Romana prius patriâ cecidisse ruinâ
Imperia, extremis Celtas quàm fuderit oris
Consul, et infensos bello superârit Iberos. 160
Nec censere quidem Thuscos fore Regibus hostes,
Sed crudos pronosque manu contra ire Tyrannos.
Quòd vero nobis inimicam exstinguere gentem
Apparet; id quondam non est mihi visus apertis
Velle parare dolis, fidum cùm me improbus ipsum 165

Excipit insidiis, et multâ fraude Biaon.

Ille inimicus enim mihi plus quàm tartaro et ipsi,

Pectore qui celet, nunquam quod et ore revelet.

Quòd Teucros, Asiamque velit me mittere contra,

Ibo ego sponte meâ cùm primùm cana soluto

170

Bruma gelu totas fluviorum oppleverit undas.

Interea Ausoniâ Celtas ardere superbâ

Exsperiar, dirisque minus me fidere Iberis.

Ille nefarius est, immanis, et impius, ipsum

Quisquis amat bellum, populariaque excitat arma:

175

Verùm defensat Patriam quicumque labantem,

Oppressamque malis, hic fortis, et aequus, et insans.

Haec, Oratores, Regi responsa referte

Alphonso, ne vana terat dehinc tempora: pergat,

Pergat, et Ausonios bellis petat usque nefandis,

180

Quos equidem, nec plura minor, defendere certum est.

Talia fatus, adhuc aliquid tentare volentes,

Moerentesque animo Celtas, vanùmque precantes

Liquit, et arce suâ se se Dux ipse locavit.

Olli autem moesto demissi lumina vultu

185

Multa diù inter se fati, variùmque locuti,

Deveniunt tandem Regis pugnacis ad aulam,

Et responsa Ducis Pandulphi, ac dicta superbi

Ordine quaeque suo referunt, pacemque reportant

Infectam. Doluit furiis accensus, et irâ

190

G g

Rex ferus, infrendensque minas, et inania verba
Vertice concusso labefactâ mente profudit.

Tunc equitem, peditemque parat, quibus augeat omnem
Celtarum numerum; tunc aspera navibus implet
Aequora, Pisanam quibus est venturus ad Urbem.

195

Ipse autem Italiae decus, auxiliumque cadentis
Dux Pandulphiades, sacris de more solutis
Gradivo, atque aliis pius immortalibus, Urbem
Vestit Arimineam florentibus ordine sertis.

Haud secus ac Lyciâ rediit cùm laetus Apollo,
Circumstant pictis Agathyrsa coloribus illum
Agmina; Thebani ceu candida colla Lyaci
Umbrant, atque hederæ patrio de more coronant;

200

Tantus amor cunctis victoris et ora tuendi
Pandulphi, et vultus claros; et verba loquentis
Non audire semel sat erat: mens omnibus unum
Una oculis spectare Ducem: tum nocte vel atrâ
Ipse subit mentes, et pectora laeta subintrat.

205

Omnibus ipse locis occurrit ut almus Osyris,
Exercetque viros inventus, et alta resultant

210

Flumina cornigeri septem felicia Nili:

Haud aliter gens prisca virûm, Latiiue juvenus
Ad reducem plaudunt vario certamine Regem.

Hic alii subito renovant thoracas ahenos,

Loricæque graves, clypeos, cristasque comantes.

215

His ocreae duras includunt undique suras,
 Lucentesque viros juvat adspectare; nec unquam
 Laetior Ausoniae numerus tulit arma superbus.
 Infrenant equites alii, phalerisque superbi
 Insternuntur equi; tum spicula laevia bello,
 Scutaque fida parant; rauco tum buccina cantu
 Torpentes animos quondam excitat, atque canoro
 Aere repente feri accendit Mavortis amorem.

220

Tessera tum signum bello venit una cruento.
 Pars arcus, teretesque parant aptare sagittas;
 Pars pedibus crudum peronem inducere nudis.

225

Non illos nati, fidae nec conjugis ignes,
 Nec moesti multâ retinent pietate parentes;
 Sed citius jusso saevos bacchantur in hostes,
 Praecipuique Duces studio majore feruntur.

230

Quos ubi delegit multis a millibus omnes
 Egregios, tumulo sic est effatus ab alto:

Magnanimi Proceres expertae robora pubis,
 Eximii bello juvenes, si prisca recordor
 Praelia, si vires memini, si bella secundo
 Plurima gesta Deo; nunc nunc vos illius omnes
 Temporis admonitu demum mea dicta tenaci
 Figite mente, Duces, nec vana pericla timete,
 Celtarumque minas: quarum quae copia? quanta est?

235

Ante oculos sunt cuncta meos: scio iniqua precari

240

G g 2

Excidia Hispanos Italiam; quos verba serentes
 Di magni! quanti pendamus? Verba sed ultra
 Perdite ne, Socii: factis opus; hic labor, hic stat
 Gloria, et hic magni magnae virtutis honores.
 Fudimus Alphonsi Tyrrhenis agmina campis 245
 Plurima nos pauci: vinculis servatur ahenis
 Pars melior, validaeque manus; sunt caesa virorum
 Corpora multorum: victi invictisque minantur
 Celtae Italiam, quos, summe Pater, quonam usque furentes,
 Jupiter alte, feres? Tibi nos, tibi sacra quotannis, 250
 Aeternumque tuis aris renovamus honorem,
 Nos ideo ut Templis cogamur abire relictis,
 Ut putat Alphonsus, profugos, a sanguine natos
 Trojano? Ausonidas alienis quaerere terris
 Regna placet Superis? Igitur Taracona petemus, 255
 Hesperiasque domos, et prodigiosa priorum
 Littora, Geryonasque alios, armentaue prisca,
 Amphitryoniades nostris quae vexerit oris,
 Fatalem praedam: Latium sic linquimus; haec est
 Causa fugae: jam nunc video Pherinanta parentis 260
 Haeredem Alphonsi coepto concedere bello.
 Quare agite o solitas, Proceres, expendite vires,
 Bellorumque animos studio exercete vetusto.
 Cornipedes nunc tempus equos versare tepenti
 Pulvere; nunc humeros armis onerare decoris; 265

Nunc auri, argentique quod est conferre novandis

Illicet exuviis. Communia barbara sunt

Omnia, quae, Socii, campis capiemus Hetruscis

Arma, et opes. Dixit: Socios tum nomine laetos

Quemque suo ipse vocans dimittit: at ocius illi 270

Diversas secuire vias; pars arma requirunt,

Pars clypeos; alii renovant thoracas, et enses;

Illos dura tegit galea, atque insigne comanti

Vertice bina tegunt sublatâ cornua cristâ:

Hos Hydrae facies, illos tegit atra Chimaera, 275

Prima Leo, postrema Draco, media hirta capella,

Ardentis vires ignis quae flabat anhelas

Bellerophontaeâ cecidit cùm denique dextrâ.

Illum Cerva super conjunctâ amplexa puellâ

Cervinum caput est; illam tremuisse videres, 280

Adtonitamque malis voto stupuisse paterno.

Nam memorant, ventos cùm jam placaret Atrides,

Ut sua funesto lacerârit viscera ferro,

Ut Duce rapta dolis variis atque omnibus uso

Sub Laërtiadâ miserandis Aulida votis 285

Iret, ut agna tremens balantis ab ubere matris,

Quam ferus ablatam pleno detraxit ovili

Pastor, et immitis magnam portavit in urbem.

Talis erat Virgo, talem se muta ferebat,

Candida ut imposuit patriis vestigia castris. 290

Horruit adspectu miserandae Virginis Heros,
Proh scelus! a verâ longe pietate remotus.
Illa autem ignaro coram stetit obvia vultu
Hostibus in mediis Priamo miseranda puella.
At pater hoste magis metuendus, ut ipse parentem 295
Exuit, ut Troiâ posset, Phrygibusque potiri,
Sanguine virgineo sceleratas imbuuit aras.
Non tulit, ut fama est, positis Dictynna sagittis.
Namque ut saeva manu detexit tela Sacerdos,
Infula temporibus postquam circumdata flavis, 300
Flavaque purpureum duplicarunt ora calorem,
Lucidaque aethereum micuerunt lumina solem,
Suppositâ rapuit tenerum trans aethera cervâ
Hanc Dea, quam faciens Nymphen, ipsius et altos
Jussit adire choros, numeroque adjunxit, et aevum 305
Immortale dedit sylvis agitare profundis.
Virginis effigies ipsius, et ardua cervae
Cornua caniciem pravi texere Seneuci
Insignis linguâ mordaci, informis ad unum:
Cetera calvus erat; foedâ rubigine dentes, 310
Lumine captus erat dextro, et cervice recurvâ
Ipse humeros supra caput ostentabat iniquos,
Altera curva pedis claudus vestigia flexi;
Pannoniumque Senex furiis ardebat ephebum;
Qui tamen aethereas sic est effatus ad auras 315

Vociferans: O magnanimûm gens prisca virorum,
 Ausonidae magni, quae vos dementia vano
 Sismundo parere jubet? Quae insania mentes
 Praecipitat? Quis tantus adest furor omnibus, ut vos
 Unius imperio terras linquatis avitas, 320
 Antiquasque domos Alphonso praeda futuri
 Magna, viri? Retinete gradus: si regna movent se,
 Ipse eat, adversumque vocans in praelia Regem,
 Aut ipsum Pherinanta, alios sinant esse quietos.
 Scilicet ut primo Latii potiatur honore, 325
 Indecores alii campis sternemur Hettruscis?
 An nos, ut regnet, crudeli opponere letho
 Audeat, o miseri, toties? Si fama moveret,
 Si pietas animum, nostrâ virtute superbus,
 In que solens nunquam vacuas tot Civibus urbes 330
 Hesperias tantâ vastasset clade, nec arva
 Ossibus alberent primo Populonia bello.
 Ipse suum jam tum pro caris corpus Hettruscis
 Projicere optasset, fatumque in dulce ruisset.
 Quòd si quid magnum propriis tamen incipit armis, 335
 Non venit haec virtus Patriae sine vulnere nostrae,
 Italia et tanto curvata est pondere facti.
 Quare, agite o, solum cuncti linguamus, et ipsum
 Vadentem, et frustra bellum crudele gerentem,
 Norit ut infelix quantûm praestamus et ipsi. 340

Ille quidem nostro per magna labore superbus
Ora virum fertur vario sermone loquentum:
Nos autem nullo viles cumulamur honore,
Obscuraeque animae, nulli, ignotique latemus
Caedibus in mediis, quoties conteximus ipsum 345
Avulsum cupidis de faucibus hostis; ovantem
Fama refert toties magnas fuisse catervas,
Hostilesque manus: haec sunt, quae praemia reddit,
Haec Pandulphiades pro magnis munera factis.
Praeterea si raptus honos, si gloria nulla 350
Redditur; insignes opibus Pandulphius heros,
Divitiisque suos reddet, qui ne Arce, quod usquam est
Auri, atque argenti, patriâ custodit, id inde
Eximet, ut ditet Proceres, sociosque Latinos.
Non ea libertas Italae, non illa laborum 355
Praemia. Num satius fuerat servire tyranno
Hispano? aut extrema pati, quam perdere nosmet
Inter nos? Si fata jubent regnare tyrannos
Externos, regnent: Itali stent Rege sub uno,
Nec Pandulphiadas in singula sceptrâ vocatos 360
Tot Reges habeamus, et hunc spoliemus et armis,
Aaequalemque aliis reddamus; abite phalanges
Magnanimum Ausonidum; Regi, quemcumque Deorum
Fata ferant, parete Duci; nec corpora ferro
Perdite, nec vires patrii divellite census. 365

Viderit Alphonsus fuerint quicumque nocentes,
 Qui veniam cunctis indulsit Civibus altae
 Parthenopes quondam victor, finemque malorum
 Invenient Itali demum. Sic fatus, abortis
 Ora rigans lacrymis odio surgente quievit 370
 Cunctorum, Pandulphiades quem sprexit, et extra
 Castra jubet caesum duris depellere virgis.
 Nec cessat mandare viris, aciesque recenset
 Distinctas numero, fulgentiaque induit arma;
 Arma quibus Latias solus servaverat Urbes, 371
 Immortale Patri donum, et mirabile visu,
 Quae dedit Armipotens miris ardentia signis,
 Loricam, et thoraca gravem, galeam, atque cavatas
 Dulce decus suris ocreas, clypeumque micantem,
 Ingentem clypeum, centum quem Gorgonis angues 380
 Cingebant, varioque metus horrore ferebant.
 Orbe sedet medio Discordia; cujus Erinnyes
 Stat soror ante oculos, sequitur quam dira Megaera;
 Impia Tisiphone vocat atra ad bella sorores
 Sanguineam ante ferens, visu miserabile! caedem. 381
 Hic insanus honos, et pulchri gloria lethi;
 Sidera praeterea claro fulgentia caelo,
 Orion simul violentum, Arctonque lavari
 Nescia ab Oceano, tenuem quae circuit axem;
 Septenos orbes explent septena rotatis 390
 H h

Errabunda polis adverso sidera caelo
Cursibus adsiduis, nec non et laetus Apollo
In medio circum dulci sonat omnia cantu;
Atque a Saturno tacitam sonus usque Dianam
Adstrepit, atque modis Superos exercet acutis. 395
Inde duas urbes vario sermone videres
Discordare sonis inter se, illamque vigentem
Connubiis, juvenumque choro; Nymphasque maritis
Jungere spectares flammis hymenaeon hiulcis,
Tum Patres circo in medio, justumque Senatum. 400
Illam autem circum variis exercitus armis
Instructus late surgebat honore jubarum
Ingenti, et clypeis fulgentibus aere decoro.
Urbis habent muros matres, puerique, senesque,
Moeniaque alta tenent; tum fortibus inclyta circum 405
Moenia diffusis comes est Mars, atque Minerva:
Aurea utrique nitet facies, nitet aurea utrique
Vestis, uterque Deum se monstrat; utrumque coronant
Agmina magnanimûm subito clamore virorum:
Ut tuba ventivomis praeconibus aethera rauco 410
Rumperet aere, viros cûm Martis ad arma vocaret.
Illam autem circum laetis pax plauderet alis
Exoptata diu: multis hinc findere aratris
Tellurem agricolas, incurvaque tendere colla
Cornifidosque boves, Cereremque insurgere laeta 415

Arva super, plenoque viris stat copia cornu.

Talia erant clypeo Divum immortalia dona.

Hunc Pandulphiades humero suspendit honesto:

Aethera complevit nova lux, omnisque repente

Arrisit tellus circum, et loca proxima laetam

420

Spem dederant Italis; tanto fulgore nitebat.

Qualis ab oceano consurgens Phoebus Eò

Jungit equos largâ confundens lampade terras,

Tum stellae splendore novo latuere minores;

Talis erat patriis fulgens Pandulphius armis.

425

Extulit his patriâ circumdatus arce repente

Signa manu, belli vexilla superba, Quirites

Quae misere Patres victori, ubi Marte superbo

Asculon antiquam Romanae reddidit Urbi.

Tum procul horrifico strepitu cava concha tremendum

430

Rauca dedit sonitum, crepuitque per aethera clangor.

Continuò perculsi animi, cunctique Latini,

Cuncti Itali subito conjuravere tumultu.

Ac veluti Hadriaco consurgunt gurgite fluctus

Innumeri; totum fervet mare, vastaque surgunt

435

Aequora; sic Itali Thuscas densantur ad oras.

Est locus, unde caput celsâ prorumpit ab arce

Hesperidum late rector Tyberinus aquarum,

Unde rapit cursus Alphaeas Arnus in oras,

Et qui Arimineam pronus fluit amnis ad Urbem.

440

Hunc penes Hadriacas decurrit Sapis in undas.

Hac Itali primùm densis venere catervis.

Quos Apennini cùm vertice adesse furentes

Accipiunt Celtae, variis dant pectora curis,

Atque aegris stupuere animis et regia proles

445

Alphonsi Pherinas, turbatique omine Iberi:

Quos inter dictis Tagus haec est fatus amicis

Consilio insignis, sed non Pherinanta potenti

Aequabat dextrâ; sumtis tamen utilis armis.

Audite, o Pherina, nec non Taraconia pubes,

450

Atque alii Proceres, jam nunc mihi recta monenti

Magnanimi parete Duces, neû tarda morantes

Aurora inveniat Tyrrhenis crastina campis;

Sed cuncti ad naves mortem fugiamus acerbam.

Dum fortuna Deûm, Superûm dum fata sinebant,

455

Tum certare manu, tum me bellare juvabat:

Nunc autem, imparibus quoniam concurrimus armis,

Sismundum nobis notum, sociosques tremisco.

Sismundum ante alios quanto se corde Latinis

Praeferat, atque neget Latio consistere Celtas,

460

Experiuntur ubi vires Mavortis Iberi,

Ausoniique simul, pro quo tot bella, tot arma

Saepe movent populi frustra, indefessaque bellis

Italia est, durumque genus, gaudensque laborum,

Invictumque animis, laetum Ductore superbo.

465

Quem Fortuna Virum rebus si forte secundis
 Extulerit, quae terra Duces, quae littora Celtas,
 Aequeora quae capient? Ubinam locus ullus Iberis?
 Quae regio? Quae fida domus? Veniam ille precanti
 Cesserit Alphonso? Sine me, genus inclyte Regum, 470
 Haec sine me, Pherina, communes ferre per auras
 Invidiâ quae verba carent: parete monenti
 Vera Tago, si justa precor; tutamque petamus
 Parthenopen, dum fata sinunt, dum Jupiter ipse
 Non vetat; aegri animo quamvis cedamus Hettruscis 475
 Incolumes campis; numquam dejecerit arces,
 Parthenopea, tuas ante hîc quàm paverit albos
 Ipse canes, dederitque avibus quàm tristibus escas.
 Sic ait: huic contra Pherinas ita turbidus infit.
 Infelix animi, cunctorum ignave virorum, 480
 Vane Tage, insignis linguâ! Dum Marte secundo
 Est opus, et praesens vocat in certamina Pallas,
 Tum tibi larga quidem virtus, linguaeque potestas
 Promtior adsueto; sed cùm nec bella parantur,
 Pace bonâ fruimur dum lenti, praelia primus 485
 Poscis, et egregiis circumstrepis omnia verbis.
 Ne pedibus, ne quaere fugam, aut si concipis hostem
 Adventare, late tenebris, et nocte tuâ sta.
 Me sine cum Sociis cunctis obstare Latinis,
 Ingentique manu paucos prosternere Lydos, 490
 H h 3

Sismundumque, putas quem non superare Deûm vim,
Vimque hominum totam: sed enim mortalis et ille est,
Ille manus igni similes, ferroque calenti
Ille animos quamvis, contra bellare parabo:
Mars communis enim, et variis fortuna sub armis;
Esse bonus didici quando, ne finge timorem
Hunc mihi, neû sociis curas injunge molestas .

495

Sic ait, obscurisque fremens se condidit umbris
Nocte fere mediâ. Cererem sumsero per herbas
Effusi virides Celtae: pars caetera servat
Excubias; alii somno dant membra fluenti.

500

BASINI PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER DVODECIMVS.

POSTERA frugiferis revehebat lumina terris
Aurora, et roseo lustraverat aethera curru:
Nec minus Ausonidûm Ductor fortissimus arma
Induit, irarumque animis permittit habenas.
Comparat haud Natum Genitori, ipsumque videre 5
Jam Pherinanta cupit, victum quem concipit iri
Congressu primo. Veluti cûm se excitat irâ
Ille leo infrendens, et acerba tuetur et altum
Exsuperat nemus incursu, magnoque tumultu,
Eximium quaerens monstrantem cornua taurum; 10
Haud secus Ausonidum Ductori fervida gliscit
Ira super magno Pherinante, minorve fatigat
Cura Virum, virtusque ferox. Tum signa revelli
Imperat aërio de vertice montis, et hostem
Pergit in oppositum: septem tum deinde diebus 15

Fecit iter contra Celtas; quos ipse videre

Ut primùm potuit, laeto sic incipit ore:

Cernitis hinc acies, et barbara signa, Latini,
Argento, atque auro, fulgentesque aere cohortes,

Divitias Regum, populis quae debita nostris

20

Praemia? Finis adest, variorum et meta malorum,

Quae patimur toties. Thuscas bis perfidus urbes

Obsidet Alphonsus violato foedere Divum,

Qui nunc crudeles sumunt ab sanguine poenas,

Et scelus infandum nostrâ virtute repossunt;

25

Qui mentem Celtis avertunt funditus, ut me

Optato expectent campo. Dî qualia nobis

Gaudia? quos animos jam nunc, mentemque dedistis?

Praeterea si nulla Deum sunt Numina, nulli

Si curant terras Superi, quod non reor, ipsi

30

Non cedent Celtis Itali, quos ipse tot annis,

Tot bellis docui justâ non cedere pugna.

Quisquis terga dabit non est Pandulphius; illum

Ut Celtam densis, Itali, perfigite telis.

Dixit, et adversos se concitat acer in hostes

35

Agmine praerepto, montemque elatus in altum

Spumivomo prorumpit equo, atque hinc omne tueri

Ausonidum genus, atque acies spectare Latinas

Fas habet ipse suo, quas ordine singula circum

Instituit auxilia, et tyronibus arte locatis

40

Prima rudimenta aptavit; nam caetera magno
 Sponte Duci paret gens Italia. Nec minus hostes
 Adventare vident Sismundum, instructaque longe
 Agmina, magnanimosque Duces, missamque sub armis
 Ansoniam, adtonitique animis languentibus omnes. 45
 Namque Italûm Ductor, Pandulphi maxima proles,
 Quemque suo parere Duci praeceperat: ergo
 Omnibus unus amor bellandi, atque omnibus ordo
 Unus, et instructi numero, spatioque locati
 Ibant, et se se magnâ virtute ferebant. 50
 Omnibus arma novam fuderunt splendida lucem.
 At Celtae clamore novo, tristique tumultu
 Infremuere, gravique animos formidine lassant;
 Nam neque mûs, neque lingua eadem fuit omnibus, Orbis
 Diversis quoniam venerunt partibus illi. 55
 Tum circa Pherinanta Duces quicumque volabant,
 Ardentes Celtae festina feruntur in arma,
 Atque odere moras omnes: cœu turbidus Auster
 Imbribus horrisonis oneratus terga, frementi
 Sub Jove nubiferos glomeravit ab aethere nimbos, 60
 Condensantur ubi nigro cava nubila caelo:
 Tum Zephyrique, Notique tonant, tum frigidus urget
 Aethraeus Boreas flabris animosus hiulcis.
 Hic quae prima manu, quaeve ultima corpora ferro
 Fundis humi Pherina? Primum tu sternas Adrastum 65
 I i.

Ense gravi, fortem Peliam, fortemque Melanthum,
Et Rutulum, Melanippe, tuo de sanguine cretum,
Et magnum Periphanta, Chromyn, Rhodiumque sodalem
Ampycide carum: quem postquam maximus Heros
Dux Pandulphiades vidit sine more furentem, 70
Miscentemque acies, et prima in bella ruentem,
Non tulit ulterius juvenem turbare maniplos
Ausonios, validâque volans micat obvius hastâ,
Infrendensque gravi cum murmure, fortibus acrem
Pressit equum pedibus, saevumque effertur in hostem 75
Increpitans: Quid tela manu, quid vilia fundis
Pectora? Sismundum, si te victoria tangit,
Ne fuge, neve Patri nota haec certamina vita.
Aut Regnum Italiae sumtis quaeratur in armis,
Aut tibi dulce decus lethi per vulnera nostri. 80

Dixerat. Ille Viri voces, horrendaque verba
Accipiens, rapido vertit vestigia cursu.
Hic medio in cursu, validam Pandulphius hastam
Forte ferebat uti, medium transverberat armum
Hippotrochi, et totum clypei cum parte lacertum 85
Dejicit oppositas studio connixus in herbas.
Sanguinolenta manus clypeum decisa retractat,
Ignarique tremunt digiti: jacet ille, novumque
Horret equi strepitum, laxis qui fertur habenis;
Inde volans, cursu neque enim tardatus eodem, 90

Robur in adversum dextrâ contorquet Osyrim,
 Atque hastâ durum transit thoraca cruentâ.
 Labitur ille, gravique ad terram pondere fertur
 Arrecto revolutus equo, Tanaimque, Tagumque
 Tum legit ense sequens, sociosque refertur in ipsos. 95
 Ac veluti incurvus Tyrrhena per aequora Delphin
 Perfurit in pisces alios, celerique fatigat
 Agmine magnus hians; fugiunt illi aequore vasto;
 Ille vorat quemcumque tulit fortuna morantem.
 Procedunt utrinque acies, nec bella potenti 100
 Solus agit dextrâ Sismundus: it obvius hosti
 Hostis in arma fero, paribusque exercita flammis
 Amborum fervent pro claris pectora factis.
 Tum clypeos clypeis urgent, et scuta micanti
 Acre notant, animosque simul, viresque fatigant. 105
 Qualis ubi summo torrens descendit hiatu
 Montis iter quaerens, valles intravit opacas,
 Vertice dejectus nigram petit ipse paludem
 Turbidus; obstupuit sonitum quicumque ruentis
 Audiit; ille caput saxo ter rupit ab alto: 110
 Talis ubi in pugnam densis concurritur armis,
 Insequitur longe diversa per omnia clamor.
 Haurit Atim gladio Salius, Saliumque Melampus
 Celta Italum, longâque virum duplicaverat hastâ.
 Occidit et Phegeus, casus cui fata marinos 115

Invidere Deum, pietas nec prisca ruentem
Substinuit, mediâque miser raptatur arenâ.
Ingemuit casum socii morientis ut hausit
Dux oculis Pandulphiades, et turbidus irâ
Lumina ter populos ardentia flexit in omnes, 120
Praecipitique elatus equo, quem Phegea juxta
Adspicit Orsilochem ferro transfigit acuto:
Saeva aquila exsuperat cunctas ut acuta volucres
Aut visu, aut celeri dum fertur ab aethere lapsu,
Sparsicomi ut vidit latitantem cespite rami 125
Aut leporem, aut cervae catulum sub monte relictum,
Fertur ad ima ruens, superasque relapsa sub auras
Dat plausum, raptamque refert in nubila praedam.
Inde Midam petit insignem felicibus armis,
Ante diu cui nulla sacrum violare potestas 130
Corpus erat, ferroque caput pulsârat acuto
Frustra Italum Ductor, Pandulphi maxima proles.
Ille autem contra medijs exsultat in armis
Nudato capite, et geminatos spreverat ictus.
Obstupuit Dux Ausonidum, contraque ruentem 135
Admoto detraxit equo, fluviique sonantis
Luctantem manibus liquidas dejecit in undas.
Vi tantâ turbati omnes, turbatus et ipse
Ante alios Pherinas, nec non Tagus ille, monebat
Magnanimum senior frustra qui fidus alumnum; 140

Clamanti in mediis ensem cui fregit in ore
 Narnius adventans, linguâque e gutture raptâ
 Clausit iter voci sanguis pulmone cruento.
 Quem postquam fœdo lapsantem pulvere vidit
 Dux Alphonsiades, vacuas ita fatur ad auras: 145

Jupiter alme Deûm, libat cui Graja juvenus,
 Cui Dodona malo deponit frigore frondes,
 Cui Selli incultum genus aras tollere agresti
 Cespitem, humi soliti sacris gaudere jacentes,
 Quorum ab stirpe Tagus jactat se, et sanguine cœtum, 150
 Da, Pater, incolumem mediâ subducere pugnâ.

Sic ait: ille preces partes divisit in ambas;
 Tolleret ut corpus pugnâ permisit ab atrâ:
 Esset ut incolumis voto negat ipse nefando:
 Hoc dedit, hoc Juveni Divûm pater ipse negavit: 155

Ergo animis elata phalanx tela undique contra
 Ausonios fundunt Celtae, multoque repellunt
 Aequare, dum corpus mediâ miserabile pugnâ
 Eripiunt. Tum vero ingens ferit aethera clamor
 Lugentûm juvenum, magnoque dolore querentûm, 160

Ut videre senem, demissaque lumina letho.
 Praecipue Pherinas, longaevis dulces magistri
 Obsequium quoties Patri laudâsset, id omne
 Venerat in mentem, magnas dat voce querelas:
 Quin ego in Alphonso fatear genitore dolendum 165

Esse magis nunquam; nunc nunc dolor altus ad ossa,
Nunc et amara meum turbarunt vulnera pectus.

Sic ait, efferrique jubet miserabile ademti
Corpus inane Tagi, rursumque in bella superbus,
Aeger, hians animis, redit imperterritus, atque 170
Versus in adversum laxis Thrasymedon habenis,
Quem ferit, extremoque sedent qua proxima ventri
Ilia, direptis solvit compagibus alvum.

Viscera fluxa viro terrâ cecidere cruentâ.
Hic Itali, Celtaeque fremunt, densaeque feruntur 175
Parte ab utrâque acies; hastis nec currere longis
Amplius, aut celeres juvat hos torquere sagittas;
Sed gladiis, clypeisque sonant, pedibusque pedum vis
Stat glomerata virûm, totoque sub aethere reddunt
Arma gravem sonitum, et longe quatit omnia murmur. 180
Erumpunt Itali tandem, Celtasque retudunt
Praecipites, retroque gravi clamore ruentes.

Haud secus Hadriacas impellit corniger undas
Eridanus, latoque furens immittitur alto,
Albescit longe liquidarum sulcus aquarum. 185

Stabat in Ausoniis acies pulcherrima turmis,
Quam ducebat Ares Picentibus editus oris
Insignis formâ juvenis, fidusque potenti
Sismundo, egregiusque animi virtutis avari.

Hunc Pandulphiades primos immittit in hostes 190

Cum sociis, equitumque manu: volat ocior aurâ

Ille levi, latoque ruens trahit agmina campo,

Incola Taygeti montis cui fortis Orestes

Obvius it vastis Grajorum maximus armis,

Praecipitemque virum mediâ prosternit arenâ.

195

Ille manum intendens fidos orabat amicos,

Et Glaucum magnâ clamabat voce sodalem.

. Glauce decus nostrum, nunc te, fortissime, tandem

Invictum pugnatorem oculis da cernier ipsis

Celtarumque, Italûmque, precor, meque eripe fato

200

Seminecem infando primûm, cunctosque vocato

Huc Italos, et tu contra mea fata repugna.

Sic ait; ille quidem vellet succurrere amico;

Sed jam fessus erat victoris vulnere Rhoeti

Cernuus, infractâque humero defecerat hastâ.

205

Ergo saevus Aren horror cingebat acerbæ

Mortis, et huic oculos nigrae texere tenebrae.

Quem postquam Ansonidae senserunt Marte relictum

Celtarum in medio, cuncti densantur eodem

Unanimes, Tyrrhena phalanx, Ligurumque juvenus,

210

Flaminique truces, et Grajae Alpheidōs alae

Urbis, atroxque manu Sismundus, et agmina acutis

Adglomerant se se cuneis, postremaque primos

Pectora densa viros urgent, campique repulsis

Arripiunt partem Celtis sudore cruentis

215

Vulneribus salso mixtis: dolor arma molesto
Pondere formidat, socium subducere Celtis
Dum certant; equus acer Aren conculcat Abantis
Hippocorysthiadae: socii legere jacentem,
Foedatumque oculis clypeo posuere relicto. 220

Hic Dea, gorgoneos quae substat aegide vultus,
Dat vires, animosque viris, et vocibus omnes
Suscitat Ausonios in bella, superbaque facta.
Nunc nunc o Proceres durum pugnate Latini,
Subtrahite Italiam populis, et dulcia Regna 225
Externis, finemque manu reperite malorum:
Non Europa Asiae bello collisa bilustri
Funera tot Phrygibus Trojano in littore misit,
Hesperios quot caede viros Mars ipse cruentis
Celtarum manibus stygium demisit ad Orcum. 230
Quare agite unanimes unâ concurrите pugnâ,
Neve referte pedem, sed contra audacia cuncti
Qua vocat et virtus cunctis inrumpite densis.
Fatur, et ardorem cunctorum in mentibus unum
Jecit, et aethereo Dea magna refertur Olympo. 235

Tum vero ingenti clamore phalanges Iberae
Obsistunt, retroque gradus invita reflectunt.
Agmina, nec tergo, sed verso pectore in hostem.
Pars labat adpersis crudelè cruoribus herbis;
Illi crura suo calcantur ab agmine; at illi 240

Prolapso caput hostis habet, nec surgere cuiquam,

Nec reparare licet vires, animumve cadenti.

Impellunt Itali: Sismundus Abanta superbum

Dejicit, et Peliam, Taracon quem misit in arma.

Euryalum Pherinas jactâ transverberat hastâ 245.

Turbidus, et magno spoliolorum incensus amore

Ausonidum: tum Taygetis quem montibus olim

Nympha tulit partu pastori Chloris Amyntae

Sternit humi; Bromium ipse ferox, quem forte tegerbat

Laena rigens auro, petit improbus ense micanti. 250

Quem furere ut vidit tanto terrore per omnes

Dux Pandulphiades magnâ gravè concitus irâ,

Indignatus enim contra volat obviis, armis

Arma terens Italum: timuit Taraconius heros,

Immisceatque suis se longa per agmina Celtis. 255.

Ac velut acer oves tacitas lupus ille trucidans,

In mediâ agnoscit venientem caede molossum,

Ariete dejecto fugiens dat terga sequaci

Usque cani, trepidumque ruit, trepidumque tremiscit:

Hic tibi summa dies, juvenis memorande, fuisset, 260

Incolumem nî te servâset magnus Apollo,

Qui nebulae ingenti pavidum circumdedit umbrâ,

Ardentes quae texit equos, et barbara signa.

Ille dolos Superum incusans: Quid, Phoebe, latebris

Occultas Pherinanta, Deum saevissime, dixit? 265

Nec plura: infestos se concitat acer in hostes

Terribilis visu, validam vi turbidus hastam

Ipse ferens prae se magnâ comitante ruinâ.

Perfurit in Celtas omnes; genua aegra resolvit

His, illis caput est ferro populatus acuto.

270

Tunc Ararim, Fabarimque manu, flavumque Dimanta

Sternit humi, ac Peliam Chritei de gente vetustâ,

Moeoniumque Gyan, et suetum Phyllea sylvis,

Phyllea, Dardaniae quem non valere phalanges

Sternere ubi triplici surgunt Byzantia muro

275

Moenia, Sismundo servabant Fata potenti.

Haud indigna quidem, sed enim durissima, Phylleû,

Fata oculos texere tuos, quando ense superbi

Occidis Ausonidûm Ductoris: honore supremo

Morte tuâ contentus obi; non te ultimus Orco

280

Ausonidûm mittit stygio, sed maximus heros

Dux Pandulphiades: hoc te solabere ademtum,

Hac mercede polos stygio mutabis Averno.

Talia dum campis fervent mavortia Hetruscis

Praelia, Caelicolae medio sedere sereno

285

Aetheris, ante Deos Genitor cûm talia fatur:

Abnueram Alphonsum Thuscos invadere fines,

Lydorum et terras iterum tentare quietas.

Quae belli, quae causa mali, quae tanta cupido est

Imperii? Quae dira sitis? Cur bella resumit

290

Impatiens pacisque bonae, regnique quieti?
 Quid Populos vastare juvat? Nam Filius olli
 Paret, et imperio cari Genitoris inhaeret.
 Non odi Pherinanta equidem: parere Parenti
 Fas Natum; sed vota movent me justa precantûm 295
 Italiae non vana virûm. Si multa dabamus
 Regna, quid Ausonias populat cum caedibus urbes?
 Numquam animum nobis dapibus Tyrrhena carere
 Gens perpressa, Deos opulis fraudavit amicis;
 Nam Superi tales soli sortimur honores. 300
 Quare ego, recta pios quoniam mens aequat Olympo,
 Eripere Alphonsi statui de faucibus omnes
 Moeonios, rursumque fugae vi tollere Regem.
 Dixerat: hûc contra fatur Dea candida Juno.
 Quid Reges, Regum genitor, carissime conjux, 305
 Exscindis? Quae causa odii crudelis iniqui
 Tanta movet mentem magni Jovis? Aut tibi quaeenam
 Ausonidûm cordi est victoria? Cur magis aut hos,
 Aut hos, dure, minus curas? Quin linquis habenas
 Fatorum sorti? Vincant quos fervida virtus, 310
 Aut sua dextra juvet, validaeque in corpore vires,
 Atque animus praesens in pectore. Lydia quondam
 Gloria, quam memoras, tali virtute jugosos
 Tyrrhenûm fines, quali Taraconia pubes
 Parthenopen, aliasque urbes, atque Apula regna; 315

Et circum tibi sacra pii versantur Iberi.

Dicenti placido respondit Jupiter ore:

Haud ideo fortem Sismundum vincere certo,
Ut nunc pluris ego hunc faciam, quàm caetera Regum
Nomina, quàm Celtas Italos magis ipse rependam. 329

Verùm ita nunc facto nobis opus: hoc ego dudum
Certus ago; humanos cogor quoque cernere casus.

Nam super ingenti Sismundo facta Deum Rex
Molitur majora, decus quando omne Latinum
Reddidit Ausoniis. Ductorem Fata Latinum, 325

Sic Parcae statuere, legunt, qui solus Achivos
Protegat, et veteres tueatur viribus Argos.

Sic ait: huic contra conjux pulcherrima fatur.

Sic vincat Celtas jam jam Pandulphius heros,
Cedo equidem, patiorque libens; neque enim ulla rependes 330

Post majora mihi pro magnis gaudia curis,

Quàm sinere Ausonias in pace reponat ut urbes,

Nec non Dardaniis Grajos defendat ab armis;

Qui nunc, proh Superum Genitor! quae funera, quantas

Heu passi strages! Grajùm tot millia letho 335

Infando demissa virum; quin ecce trecentis

Navibus ire Samon properant, fervetque cruentis

Longa Propontis aquis: nunc nunc Priameia surgit

Troja mihi: quid me curru bellasse volucris

Profuit? Haec dicens Dea caelo magna relicto 340

Labitur, aëriamque vocat de nubibus Irim.

Iri, tuis varios humeris infusa colores,
 Iri, vola, tumidosque refer, Dea, nubibus amnes,
 Et suspende fretum, caeloque inverte sereno
 Nubila: nunc Hyadas, densisque Oriona nymbis 345
 Auxilio pronos, totumque exposce Tonantem.
 Nunc age praecipitent omni de monte ruentes
 In mare spumigerum campis stagnantibus amnes.
 Sic neque bella gerent, neque sic pugnare licebit;
 Umbrabuntur enim telluris, et aequoris orae. 350
 Sic ait, et magno Dea magna refertur Olympo.

Interea Ausonidûm ductor Pandulphus Iberos
 Sternit, et invictâ letho dat fortia dextrâ
 Corpora, sanguineisque fremens exsultat in armis.
 Contra autem Celtae multo sudore resistunt, 355
 Immiscentque minas, et tristia verba remittunt;
 Ast Itali ferro certant, et fortibus armis.
 Hic ferus Haemonides, belli dum detinet omnem
 Sepem armis, Celtas subito spes excitat ingens.
 Ille quidem ante alios animis, et viribus unus 360
 Praecipitans, quacumque viam victoria monstrat,
 Ibat in Ausonios, magnoque favore ruebat,
 Unum te, Sismunde, fugâ cunctantibus altis
 Devitans oculis. Veluti trahit ille leonum
 Maximus armenti pecus omne, canemque cruentis 365

Dentibus agnotum cernens, vestigia retro
Fessus anhela refert: cuncti simul inde secuti
Pastores, juvenumque phalanx; sed nulla fatigant
Bella feram, quantum canis asper, et ignea noti
Vis inimica pedis: tali fortissimus armis 370
Haemonides virtute viros se mittit in omnes;
Per cunctos sumtis Italos invaserat armis:
Ter praevisa cavet Sismundi bella potentis.
Verùm ubi praecipuum signavit ab agmine certo
Lumine Dux Italùm juvenem in certamina solum 375
Poscit, et ante oculos animo indignante reducit,
Dissimulans, simulansque iterum: quater agmina Iberùm
Dispulit in diversa; quater fumantibus arvis
Flexit equum ad socios, Tyrrhenorumque phalangas.
Dumque fugam simulat, metuendae nescius artis 380
Haemonides sequitur fugientem: ille ocus acri
Vectus equo praeceps gyrum se vertit in arctum,
Et medio in cursu venientem decipit hostem.
Ac velut ille sacer, sequitur quem rauca volucris,
Aethereas praedam circumvolat ales ad auras, 385
Nunc liquidum deradit iter, nunc aethera pulsat
Plausibus; instat avis rapido importuna volatu;
Ille ubi tot vitasse vices, tot in aëre gyros
Circumflēxe piger, victam rapit unguibus uncis
Luctantem, ac miserum rauco clamore gementem: 390

Haud aliter Dux Ausonidum Pandulphius heros

Occupat incautum mediis in cursibus hostem,

Pectus in adversum totum cui fervidus ensem

Condidit, et costas duplicato vulnere rupit:

Corruit, et vastâ strepuerunt arma ruinâ.

395

Tum vero Ausoniis animum decus extulit ingens;

Tunc hortantur equos; tum se mirantur in armis

Clamore horrifco. Ceu plena cadentibus hoedis

Flumina rauca sonant, cum Jupiter humidus imbres

Arce quatit caeli multâ, magnoque fragore

400

Flumina praecipiti demittit ab aethere dextrâ.

Dant igni signata viam loca lucida flammâ

Sulphureâ, et late magnus rescindit olympus:

Talis in adversos heros Pandulphius hostes

Aestuat ingenti furiarum flumine, et irâ

405

Ante volans: dant arma viam, Celtaeque labascunt.

Quis numeret caedes? Quis nunc tot acerba virorum

Funera, Musa, satis divinis explicet unquam

Quae mihi carminibus? Si stet vox aerea Vati

Omnia sanguinei referam non praelia Martis,

410

Non strages, obitusque virum, quos barbarus hostis,

Quos Italus stygio victor demiserit Orco.

Sit satis egregias Heroum attingere laudes.

Ergo ubi lethiferis Mavors alternus habenis

Flectit equos, clypeoque tonat, quem vertit in illos

415

Nunc, et in hos, campi toto desaevit Erinny
Aequore, nunc Italos victrix, nunc turbat Iberos.
Condidit umbra diem telorum, et nube canorâ
Ingruit aethereas stridor geminatus ad auras.
Nulla mali facies aberat volitantibus hastis.

420

Ac veluti sylvâ in mediâ cùm frigore primo
Autumni folia alba cadunt, ubi inhorruit aether
Ventorum incurâ, pavidis cùm corda rigescunt
Agricolis, totasque tegunt jam nubila terras;
Nec jam culta boum apparent, nec facta virorum:
Talis erat magnae facies durissima pugnae,
Nec strepitu obscuri tanto Jovis ira Ceraunos
Saeva petit, scopulos caelo cùm saxa refuso
Delirare, micantque abrupti nubibus ignes.
Usque adeo obnixa contra Taraconia pubes,
Ausonidaeque animis non cedere; cominus armis
Arma terunt cuncti, via nec stridentibus hastis
Ulla reperta; manus manibus, tum pectora miscent
Pectoribus, ferroque secant luctantia colla.
Diripiunt hi frena feris, et equina relaxant
Ora manu; stridunt thoraces, et horrida cristis
Cassida, nec voces fesso de pectore tractae
Exsuperant strepitus armorum, et ferrea Martis
Murmura; cœu quondam sylvis sonuere profundis
Flamina navifragos pelago portantia ventos.

425

430

435

440

Hi pereunt galeis salso sudore repletis,
 Illis fessa negant gressum genua, atque tumultu
 In medio exanimes densa inter tela labascunt:
 Nec jam saxa volant, nec jam lentatur in hostes
 Arcus, et aethereas it stridula cuspis in auras; 445
 Sed clypeus clypeo, galeae galea alta recumbit;
 Diripit arma viro vir cominus, et quatit arida
 Ora sitis, siccasque regit spes improba fauces.
 Tum Pandulphiadae tandem, Latiique juvenus
 Agmine sic denso obsistunt: Sismundus ovantes 450
 Ausonios cogebat agens stragemque, metumque
 Hostibus; erumpunt Itali, nec tela, nec hostes
 Arreptas prohibere vias, sed cedere verso
 Ordine, et Ausonidis dare terga sequacibus. Otrima
 Boebius obstantem longe, longeque frementem 455
 Sternit humi ferro, nec non Peliamque, Thoumque;
 Fanius Euryalum, Ciconum Pandulphius heros,
 Et Cromyum, et frustra minitantem dura Podarce.
 Ac velut in segetem stat messor avarus acervo
 Culmorum ante pedes acto, procumbit arista 460
 Omnis humi, et late languentia colla reclinant
 Gramina, frugiferisque ceres jacet arida sulcis;
 Jam Pherinanta manu, jam tum stravisset Orontem,
 Magnanimumque Tolam, nisi jam Thaumantias Iris
 Turbine praecipiti magnum fuseâset olympum. 465

Ipsa memor jussi, nimbos in nubila, et imbres
Stellanti collecta sinu, quae flumina dudum,
Quos biberat fontes, quae stagna, lacusque vocârat
Solvit agens subitam tempestatem horrida tristi
Grandine, caeruleasque quatit Dea turbida nubes, 470
Obstupuit subitâ turbatus imagine caeli
Mutati Pandulphiades, Superosque repente
Adfatur: Quae tanta Deos injuria nostra
Movit, ut Alphonsi fluxas res protinus imo
Adspiciant fundo? Bis jam, Pater optime Divûm, 475
Eripis invisos letho bis denique Iberos.
Dixerat; et jam tum pronis de montibus amnes
Praecipitant, camposque tenent; telluris egenos
Provehit unda viros: tantus se fuderat imber,
Tantum ventus aquae pluvio spirârât olympo. 480
Pars natat ignotis elata sub aequora sylvis,
Arbore pars captâ subitis stat fortiter undis;
Ac veluti innumerae fluvio cùm forte locustae;
Dum fremit in ripis furor ignis, et alta per herbas
Flamma ruit, celerem saltum dant ocus omnes: 485
Tum Pherinas celerans montes secessit in altos
Non sine clade virûm, quos unda voragine vastâ
In sylvas, in saxa prius, quae flumina numquam
Pulsârant, protraxit, equosque, virosque coërcens
Semianimos; agnovit enim, sociosque vocavit 490

Dux Pandulphiades: Gressum revocate superbi
Italiae populi, Martis densissima sepes.

Sic supero sic dulce Jovi, magnisque repente
Sic visum Superis; pereunt Pherinanta volentes
Incolumem ut servant. Sic fatus, Hetrusca revisit

495

Oppida capta prius Tyrrhenis plurima campis,
Et Folia caput dejectis moenia Celtis,
Quae satus Alphonso Pherinas jam milite forti
Muniit, ut dubio possent defendere bello.

Una Vadae in Thusco Celtarum littore moles
Structa manu ingenti, lato circumdata muro,
Et pelagi fluctu circum grave septa frementi,
Restabat magno Sismundi addenda labori.

500

Hanc animis magno trepidabat Hetruria motu,
Tutus in hac ingens esset quod portus arandis
Opportunus aquis, cuperent seû currere contra
Moenia Grajorum, Pisasque urgere vetustas,
Sive tuas pelago, Populonia, reddere praedas.

505

Auxilii quod erat, restabat navibus omne
Alphonso, quidquid Marte superârat acerbo
Jusserat extemplo validas supplere triremes.

510

Ergo aderat portu collectum robur Iberi
Nominis, et parvam complêrant viribus urbem.
Hanc quoque Sismundo misit Tritonia mentem,
Ardua terrificis quassaret moenia saxis,

515

Atque aditum ratibus lato prohiberet ab alto.

A tellure tonat projectis aerea saxis

Machina, multifrago quae verberat aethera cursu,

Pulsat et ante sonum revoluta moenia saxo,

Propter aquam vastos librat ballista molares.

§20

Tollitur in caelum lapis editus, inde repente

Ocior in medias elabitur improbus undas.

Hac prohibere rates visum est ratione molestas,

Hac penetrare viâ dejectis moenia muris.

Hic ut prima ratis prono fugiebat ab alto

§25

Vertitur, emisso defecit in aequora saxo,

Ejecitque viros, mediâque insedit arenâ.

Tum vero Celtas subitus timor occupat omnes,

Nec reperire viam ratibus, nec pandere portas

Amplius, aut Italis concurrere cominus audent;

§30

Adservant tutis sed propugnacula telis.

Narnius interea bellum crudele lacessit,

Irritatque viros verbis: Taracone profecti

Italiam pugnate viri; quid turribus altis

Adstantes, bello totas non funditis iras?

§35

Quo fugere minae vobis, et inania dudum

Verba, leves Celtæ? Quo summa potentia Regis

Alphonsi? Pherinas ubi nunc? Cur liquit amicos?

O miseri! queis nulla fugae fiducia, nulli

Sperandi reditus! Veniam Pandulphius heros

§40

Ni dederit, pontumne viri, terramne petetis?

Heu miseri, quos non campis Mars asper Hetruscis

Miserit ad stygias Erebi implacabilis umbras,

Quos insana fames, et amor tam longus edendi

Alligat ancipiti parvâ intra moenia fossâ!

545

Non, si sponte aditus pateant, intrabimus alta

Moenia, nec portis urbem capiemus apertis:

Marte placet celsas duro conscendere tures.

Vos canibus dare frustra feris, avibusque cruentas

Obscoenis escas; magno vos spargere ponto

550

Incurvis pelagi laniandos piscibus omnes

Decernunt Itali. Vos hac defendite vestra

Moenia spe, Celtae; vos hoc, o barbara turba;

Omine jam dudum magnis certate Latinis.

Talia dicenti, verbisque immane minanti

555

Rapta manu Peliae liquefactum fistula plumbum

Ferrea sulphureâ jaculata est concava flammâ.

Fulminis acta citi glans more per aethera lapsa

Praevolat, et fragiles incognita dividit auras.

Sulphureos vix ille globos, et pulveris umbras

560

Viderat infelix, haesitque in pectore plumbum,

Lumina conlapso nigrae texere tenebrae,

Liventesque genas infecit pallor, et ungues

Purpureos quondam; corpus calor ipse reliquit.

Quantus apud Thebas horrore tonantis Olympi

565

Magnanimus Stheneli genitor cadit, atque coruscâ
Nube Jovis fulgens muris ruit actus ab altis.

Te Pandulphiades flevit, fortissime Narnî,
Picenique Duces, et amoeni ripa Metauri;
Praecipue Pandulphiades Sismundus, ut illi
Nuncius adtonitas implevit certior aures,
Talia suspirans imo qui pectore rupit.

570

Non haec, o Narnî, fuerant mea jussa, nec olim
Ista dabam praecepta tibi; certare caveres
Me sine: sed quoniam mihi te parere vetabant
Fata semel, miseram potuisti ponere vitam
Littore Tyrrheno: pro raptis, optime, terris
Occidis, et pulchro gaudes occumbere letho.

575

Haud impune Duces Celtarum, et barbarus hostis
Ista ferent, Narnî; neque erit mora longa, neque ullâ
Arte fugam rapient, jam jam cum saevus ad unum
Exscindam, atque viros totâ cum stirpe revellam.

580

Interea, o juvenes, crudeli caede peremtum
Tollite, et ignarum feretro componite corpus.

Sic ait, et lacrymis perfuderat ora decoris,
Luctisonoque novùm regemebant castra tumultu.
Nec minus ipse viros armari in bella jubebat
Vociferans, scalisque aditus in moenia durâ
Moliti hortatur pugnâ, turrimque propinquâ
Materie praebente modum jam robore firmo

585

590

Compactam, et trabibus contextam grandibus instat

Erigere, et vacuo subitis educere caelo

Viribus. Adcingunt magno Tyrrhena labori

Agmina praeduri collectum robur agrestes,

Cespitibus mixtis jactâ tellure minacem

595

Protinus in molem, celsas quae desuper arces

Despiceret, Celtasque suâ statione moveret.

Qui simul ac summis viderunt moenibus altum

Surgere molis opus tantae, caelumque tot aspris

Umbrari trabibus, glomerataeque aggere terrae,

600

Diriguere, animisque viri stupuere relictis,

Bassius, atque Duces alii, fortisque Palermes,

Atque alter Pherinas, Pulto, Lyriusque remisso

Imperio, cui Celta ferox, cui barbara parent

Agmina, et insignis famâ Cacosarcus et armis;

605

Atque alii, quorum Musae meministis, Iberi.

Qui postquam tantâ viderunt mole superbos

Italiae Populos subjecto incumbere muro,

Tela, facesque parant contra, jaculisque lacesunt

Ausonios crebris; magno tum castra tumultu

610

Miscentur, multi stygias mittuntur ad umbras;

Exspirant dulces animas pars, atque tubarum

Ante cadunt multi sonitum, quos haurit arundo

Missilis, armatumque volans hostile veneno.

Hic vero, ceû nulla prius sint gesta tot annis

615

Praelia, ceû nulli fuerint sub Marte labores,
Omnis amor laudum, dulcesque ante ora triumphi.
Ter Pandulphiades muros fortissimus altos,
Aggere constructo trabibus sublimis acernis,
Exsuperans armis trepidanti adparuit hosti. 620
Ter Marti eripuit juvenem Tritonia Pallas;
Nec mora, praecipiti cum Pallada turbine Mavors
Verberat adsiduis clypei tinnitibus, hastam
Horrentem arboream quatiens, et fervidus urget
Vociferans. Quid tela Deûm, quid praelia contra 625
Sera venis? Uni quae tanta audacia Divae?
Tune oblita venis Diomedis ut ipsa furores
Moveris in Superos, Phrygiae cum littore Trojae
Irritare viri mentemque, animumque furentis
Haud dubitas in me, quae nunc tibi dona remitto 630
Debita? Sic fatus, validam procul expulit hastam
Aegida terribilem ferratâ cuspide pulsans;
Aegida terribilem, quam non Jovis ulla moverent
Fulmina, non saevos queis dejicit ille Gigantas.
Hanc tamen armipotens hastâ Gradivus adibat. 635
Illa manu saxum turri dejecit ab altâ
In caput, inque humeros laesâ cervice furentis,
Labentisque retro. Risit Pandulphius heros:
I nunc, et Celtis animum, viresque secunda.
Vix ea: praecipitem, ac summâ pro turre minantem 640

Diripit Orsilochem, nec te tua formâ, Lycurge,
Nec roseis alba ora genis texere Podargum
Insignem genitore Tago, nec profuit aureo
Amne satum; sed te geminae flevēre sorores.
His Halium comitem, et confixum Therea dextram 645
Gargani clypeo demittit, et urget ab alto
Inceperans: Nunc, siqua animum fiducia tangit,
Incipite, et conferte manus contra omnibus unum
Viribus, o Celtæ. Quò tela refertis Hetruscis
O toties promissa, Viri? Sic fatur; at illis 650
Frigidus e toto fugit in præcordia sanguis
Corpore, nec quisquam jactavit verba canenti
Taliam; sed latebras exquirere moenibus omnes.
Et nisi clausa dies magnum fugisset Olympum,
Quatuor ille virum misisset millia letho, 655
Induxetque suos, et moenia summa teneret.

BASINI PARMENSIS HESPERIDOS

LIBER TERTIVS DECIMVS.

ABSTULERAT curas mortalibus, atque labores
Nox Jovis imperio, et nigrâ telluris in umbrâ
Clausa diurnarum referens obliviam rerum
Lenibat dulci languentia corpora somno.
Sed non magnanimi subigebat corda Palermæ,
Tristiaque adsiduis urgebat pectora curis,
Qui simul in mediis hæc est effatus Iberis.

Hactenus, o Socii, spes est solata timentes
Ante diu Celtas, donec mare currere apertum
Fas erat, et nondum Fortuna inimica furebat
In caput Alphonsi magni, nostramque salutem.
Nunc autem ultro Italis quoniam sors æqua propinquit,
Cedamus Superis, nec tendere Numina contra
Conemur, Proceres. Unum tentare favorem
Exsperiamur adhuc Superûm, dum nigra silet nox:

HESPERIDOS LIBER XIII. 275

Apta fugae nox est, tacitisque adcommoda furtis.

Dum somno, vinoque graves Deus imbuat artus

Ausonidum, tormenta silent muralia, et ignes

Permixti fumo totas posuere favillas,

Navibus a tacitis tortas abrumpite funes;

20

Et tantos servate Duces. Gratissima Celtis

Omnibus, Alphonso prae cunctis grata, facessant

Imperia haec Juvenes: dulces rapiamus Hetruscis

Reliquias nostri cupidis, magnoque vetate

Sismundo hanc laudem claris accedere factis.

25

Illum, illum vidistis enim quid marte, quid armis

Infremat, insultet quo turbine victor, et hastâ,

Et clypeo ante alios! Cui si fortuna reservat

Inclusos parvae superandis moenibus Urbis,

Crastina dum vehitur roseis Aurora quadrigis,

30

Frustra iter arteptum tentemus tempore tali.

Quare agite o, dum fata sinunt, fugite ocius atram

Mortem infandam omnes; medio quos spargere ponto,

Atque feris dare, quos canibus promittit Hetruscis.

Dî prohibete boni tantarum dira minarum

35

Omina! Dî tales in eum convertite casus.

Quòd si vita tamen manet infeliciores ipsâ

Morte, quid in tenebris animam traxisse juvabit,

Carcere tam diro queis pallidus horror ad ossa,

Et verbis non laeta fames, squalentiaque ora

40

M m 2

Aeternos passura situs? Sunt omnibus omnes
 Poena quidem mortes; sed enim super omnia lethi
 Dira fames genera est suprema, miserrimaque una.

Talibus impulsi Celtae Cacosarcus, et ingens
 Bassius, atque alii, Lyrius, Pultoque superbus
 Arma, ratesque parant furtim, noctemque labori
 Gratam aptant, tacitisque movent vestigia plantis.
 Tum remos, et vela manu, tum cornua tractant
 Arborea, et funes properant aptare silentes.

Talia dum Celtae totis placito ordine tectis,
 Urbe quidem parvâ, multo sed milite plenâ,
 Expediunt, atque apta fugae jam tempora quaerunt,
 Saucius arma tenens, et vulnere foedus acerbo
 Palladis, aequoream Venerem Gradivus adibat
 Flammivomis elatus equis, clypeiue cruentâ
 Parte rubens. Cyprum ipse volans se sponte tulisset,
 Nî pariter magno Cytherea redisset Olympo.
 Aëra per liquidum niveis adlata columbis.

Quam procul ut vidit gratissima Diva Dearum:

Cara Soror fratri ante alias, huc dirige cursum,
 Huc, mea cura, veni, videas ut dura Minervae
 Vulnere. Sismundum contra bellare paranti
 Obstitit ipsa Deo, mihique haec tibi vulnere liquit
 Ingenio curanda tuo. Quid denique tantum
 Odit utrumque caput Veneri, Martique resistens

Unius ob magnum decus improba? Num tibi toto
 Ex animo cecidere animi monumenta nefandi,
 Cùm tibi Tydiden diris occurrere telis,
 Inque tuam suadet mortalia vulnera dextram?
 Nunc Pandulphiaden in me, crudeliaque arma 70
 Suscitât. Usque adeo ne Deos mortalibus illa
 Posthabeat? Tantumque Duci det laudis Hetruscùm,
 Ut clausos terrâ, atque mari bellator Iberos
 Vi capiat? Triginta etiâ quae forte triremes,
 Auxilium Alphonsi quod restat rebus, habentur 75
 Spes miseris, adimant Itali? Ne talia, quaeso,
 Ne patiare, Soror: satis est spoliâsse tot armis
 Bis miseros Celtas; satis est Natumque, Patremque
 Amisisse animas, Procerum tot magna cadentùm
 Nomina, et incassum Populos tentâsse Latinos, 80
 Unum oro, quando ista potes, ne navibus uti
 Alphonsum contra possint; quaecumque relictæ
 A trepidis fuerint, vulcanius occupet ignis.
 Ista tui sit cura Viri; mihi caetera mandes.
 Vix ea, cùm vultu risit Cytherea decoro. 85
 Non bello, Germane mihi, non victus iniquâ
 Pallade, non armis dejectus adesse Sorori
 Adpares; sed forte choros cùm ducit Apollo
 Qualis ad Oceanum, talis nunc ora, comasque,
 Frater, ades. Tum grata manu tergere cruorem 90
 M m 3

Incipit, imbuerat qua colla tumentia sanguis:
Verùm humor, non sanguis erat; sine sanguine Divos,
Quos non ipsa Ceres, quos non alit ipse Lyaeus,
Nectaris, ambrosiaeque liquor sine tempore reddit.

Tum Venus ipsa refert: Vulcanum in talia mitto
Obsequia, et solitos jubeo exercere labores.

95

Quos tu ignes illic, Frater, quae incendia cernes?

Sic ait; ille Deae magnum praesensit amorem,
Amplexuque levi clypeo dedit oscula ademto:

Hinc Apennini juga celsa nigrantibus alis

100

Occupat, unde videt diversas littoris oras

Hadriaci, Thuscique maris, regnumque superbi

Sismundi. Illa autem Siculos super ardua fluctus

Tollitur aligeris nocturna sub astra columbis.

Est locus Aeoliam juxta, domus alta cavernas

105

Efficit, et longis suspendit cornibus antrum

Usque sub Aethnaeas per longa foramina rupes,

Vulcani sedes vasto sublimis hiatu,

Unde ignes, ventique ruunt, et fumus ad auras

Aethereas nigrâ caligine semper anhelat.

110

Hic gelidis Cyclopes aquis stridentia tingunt

Arma Deûm, et validis quatiunt incudibus antrum,

Brachiaque in nûmerum tollunt, alternaque versant

Aera manu, vastique gemunt stridore camini.

Hic magno mittenda Jovi candentia flammis

115

Fulmina, terrificamque horrendis aegida monstris
 Horribili exercent sonitu, currusque, rotasque
 Praecipites, ocreasque graves, galeamque micantem
 Fulmine cristatam, sublimem Martis honorem.

Fulmina praecipue ventoso turbine, et igni
 Sulphureo miscent operi, tortisque sequaces
 Imbribus adjiciunt iras, et nube coruscâ
 Murmura rauca gravi sonitu, fremituque remittunt.

Inde vomunt clausis animosas follibus auras,
 Inque cavâ fornace furit vulcanius ignis,
 Instat et ipse Deus tanto insudare labori.

Quem Venus ut juxta stetit ore superba decoro
 Haec prior eloquitur: Divûm gratissime conjux,
 Nota tibi Alphonsi quonam Fortuna loco res
 Constituat, quâ parte labans, quo pondere vergat:
 Cui misero nunc triste quidem pro viribus haustis
 Subsidium paucae Tyrrheno in littore naves
 Restabant, dum Fata dabant meliora favorem.

Nunc autem an restent dubitans, ignara pericli
 Tristis agor, quando a Latiis tot gentibus unâ
 Urbe feros Celtas clausos, et moenia vidi

Penè manu fortis Sismundi capta; nec armis,
 Nec rapidis Gradivus equis obstare furenti
 Fas habet: ipsa Viro vires Tritonia Pallas
 Sufficit; ipsa egomet parmamque, et sibila durae

Gorgonis ora videns abeo, nec praelia tento
Ulla manu: mihi bella meo placuisse marito
Una gerenda; meus non hic Rhoeteius heros;
Os quem Tydides servandum vulnera nobis
Intulit: unum oro, quoniam tibi sola superbo 145
Ingenio certare audet Tritonia, vires
Ignibus ipse tuis addas, navesque relictas
A trepidis, cum terga fugâ nudasse videbis,
Uras, atque urbem vacuum sine classe relinquo.
Hanc operam partire mihi, et largire laborem; 150
Quodque petit Conjux, alii quaecumque dedisses,
Ne, Vulcane, nega. Moestis Aurora querelis,
Te Thetis, et toties Mars flexit, ut arma novares.
Et mihi fas aliquâ, Conjux, in parte locari
Te penes. Haec fatam, verbis, et nomine contra 155
Lemnius adpellans: Quid enim, pulcherrima Conjux,
Non dederim? Sanâ quid enim tibi mente negarim?
Tu mihi curarum requies, tu grata voluptas,
Atque animi pars magna mei: nec Nereis unquam,
Te nisi propter, opus manuum immortale mearum 160
Ipsa tulit: nostris fabricata incudibus illi
Arma dedi, quod alumna sacris adoluisse sub undis
Diceris Aurorae; Phrygibus, quos semper amâras,
Aequa fuit quoniam, croceum dignata cubile
Tithoni: nec plura moror. Sic fatus apertis 165

HESPERIDOS LIBER XIII. 281

Rupit iter terris, et turbine fertur anhelò,
 Nec tortas secat ipse vias, nec clauda retardant
 Ipsa Deum, ut quondam, rapidis vestigia flammis;
 Sed super aequoreis fluctus, et curva secundùm
 Littora pronus iter populandam inclinat ad urbem. 170

Qualia ubi ad terras de prono sidera caelo
 Lapsa cadunt, longosque trahunt trans aethera crines:
 Aut ubi ventus agit summis de montibus ignem
 In nemorum sylvam ingentem, descendit inane
 Aequor, et arenti spoliuntur gramine valles. 175

Sed jam lecta Ducum naves manus omnis in aequas
 Ibant, et transtris tacitâ sub nocte sedebant,
 Cùm graviter portu crepuerunt rostra recusso.

Quem strepitum mirâti Itali rapiuntur ad arma
 Unanimes, tolluntque moras, et noctis in umbrâ 180
 Horrendae obscurâ densant ad littora passim,

Pars muros fortis Sismundi scandere jussi
 Imperio, pars ingentem conscendere turrem,
 Pars tormenta virûm tollendo ad sidera saxo
 Instituunt. Tum prima ratis, quae forte tenebat 185

Jam pelagus, misso defecit in aequore saxo,
 Immersitque viros unâ cum classe ruinâ.
 Inde moram faciunt Itali dum forte, ferendo
 Pondere nave Duces pelagus tenuere secundâ.

Caetera Celtarum bello praeclara juvenus 190

N n

Arma ferunt contra, jaculisque volantibus umbras
Divisere cavas naves deducere curvo
Littore conati: taedas Pandulphus, et ignes
Poscit: at ardentes concreescere littore pinos
Ocius adspiciunt Celtae: tum lampada mixto 195
Sulphure praecipiti demisit ab aggere dextrâ
Dux Pandulphiades navem jaculatus in atram
Aethomeni, et nigros concepit vertice crines
Flamma volans olli, tabulisque adfixa vaporem
Ingentem piceis circumtulit. Ora vocantis 200
Orsilochi socios fax altera clausit, et udo
Guttore flamma furens stomacho consedit aperto.
Labitur infelix Telon, labuntur Iberi
Innumeri circa, durisque imperdita Mauris
Corpora Celtarum pelago cecidere cruento. 205
Quatuor ipse rates flammis incendit, et igni
Sulphureo ante alios perstans, bellumque ministrans.
At Deus, indignatus enim mortalibus esse
Tantum opis in flammis, discussis protinus umbris
Omnibus adparen's caelo se ostendit aperto. 210
Porto alios ignes, incendiaque altera vobis,
Ausonidae duri; nec plura: fragore per auras
Intonuit, vastumque vagans tremor impulit aequor.
Audiit et sonitum pastor Tyrrhenus, et audax
Sardus, et ora, caput rapit unde celerrimus Arnus. 215

HESPERIDOS LIBER XIII. 233

Obstupuit Dux Ausonidûm, Tyrrhenaque turba,
 Ausoniiue Duces flammis lucescere fluctus,
 Et vicina diem superare incendia verum.
 At verò Vulcanus edax per tecta, per aëdes .
 Volvitur, et latos dispergit lumine muros 220
 Usque furens; tum diluvio per dura sequaci
 Robora serpit: hiant tabulata, ratesque fatiscunt
 Peste novâ cunctae; vacuas tum fumus ad auras
 Erigitur, tum clara vomunt incendia lucem
 Purpuream, tum flamma Euris inclinat Eois, 225
 Nunc Boreae submissa truci, nunc effugit Austros;
 Nunc incerta fluit, mutatoque aethere fertur;
 Nunc gravidas populata trabes, nunc prona carinas,
 Arbuteasque levi contextas vimine crates.
 At trepidi Celtæ naves deducere toto 230
 Littore conati bellantur limine parvae
 Urbis, et ingenti muros clamore relinquunt.
 Hic animis praestans, pictis insignis et armis,
 Clarus et ipse suâ jam laude Tolonius ingens,
 Jam virtute annos superans, ut vidit euntes 235
 Ipse rates Celtarum, animis elatus avaris
 Littore de sicco saltum dedit ocus undis;
 Et simul: O trepidi, quae vos fuga concita, Celtæ;
 Praecipitat? Nec plura: ratem de littore dextrâ
 Arripit, Alconem quae forte vehebat Iberum. 240
 N n 2

Ille diu luctans puppem deducere frustra
Viribus in ventum fuis, dum forte tenetur
Ancipiti suspensus aquâ, miratur abire
Tres alias, propriamque vado stagnante morari.
Dum stupet, atque animum formidine frangit amarâ, 245
Adspicit haerentem navi de littore Lydum,
Pressantemque manu puppem, obnixque tenentem.
Tu ne, ait, infelix, Celtas Tyrrhene reducis
In terram hanc iterum? Nec plura effatus, adacto
Ense secat dextram misero tibi, magne Toloni. 250
Illa tremens paulum liquidis stat inutilis undis.
At juvenis laevâ puppem tenet, atque cruento
Verberat adsiduus ventos, aurasque lacerto,
Voce vocans Alcona ferum: Quid, Celta, minaris?
Hinc tibi fas non est exire, potentia nulla: 255
Sunt alii, qui jam igne rates populantur, Hetrusci.
Vix ea praefato, laevam secut hosticus ensis.
Tum juvenis, tum vero amens formidine nullâ;
Truncus uti firmis haerens radicibus altâ
Olim fronde comas, et brachia tectus adulta, 260
Verùm ubi tristes hyems ramis decussit honestam
Caesariem, solus vestit se tegmine vertex,
Et viridis consurgit honos, deformia supplet
Brachia solus apex; tali se robore firmat
Ferreus ante ratem pernix, tum pectore toto 265

HESPERIDOS LIBER XIII. 285

Trudit ovans, et victor agens ad littora navem.

Obstupuit Dux ante alios fortissimus Alcon,
Fulmineo simul ense caput ferit, atque cerebrum
Spargit utrinque viro; pronus tamen ipse ruinam
In puppim dedit; obstupuit fortissimus Alcon. 270

Interea per cuncta furit loca lucidus ignis
Vulcani, diasque faces in robora classis
Amissae, et demtâ jam tum statione relictæ,
Conjicit, et vires tectis dispergit anhelas
Omnibus. Exsuperant flammaram lumina ponto 275
Obvia Tyrrheno, egressis crudele Tyrannis
Augurium; flammæ laeti mirantur Hetrusci.
Nec divina quidem cessant incendia, donec
Pallentes abjungit equos nox humida curru
Vecta suo, et nigras telluris abegerat umbras. 280

Ac velut astra procul niveam circum undique Lunam
Magna videntur, ubi tranquillior expulit aër
Nubila, cernuntur montes, procurvaque ponti
Littora; multus enim se ostendit in ignibus aether;
Sidera cuncta micant, laeto stat pectore pastor. 285

Tum Pandulphiades urbem sine more receptam
Aequat humo, et muros Italûm Dux diruit altos.
Corpora deinde virûm dignis mandare sepulchris
Instituit: dubiam Tyrrheno in littore plebem
Condedit; eximios Pisanam mittit ad Urbem. 290

N n 3

Te Narni ante alios, et te memorande Toloni,
Quem Tyrrhena manus longo comitata dolore
Prosequitur gemitu, et singultibus aethera pulsat.

O decus aeternum nostrae, memorande Toloni,
Gentis, et egregium nomen venture per ora
Magna virum, et lustris nunquam moriture futuris:
Te pietas, te laudis amor, te conscia virtus,
Gloria te jussit crudelem spernere mortem:
Nec casus te in fata trahunt, sed sponte subisti
Lethum insigne libens, stupuit quod ferreus hostis
Exemplum antiquae virtutis, et unde fuisset
His genus, unde animus, queis cum bellare parassent.

Esse quidem cuncti clamabant ferrea Lydis
Pectora, dura virum non ulli membra labori
Subdita, non ferro, non cedere fortibus armis,
Non unum a tota superari classe: quis alter
Alcides, Theseusve manu praestantior olli?
Et taurum ingentem, et fulvum traxere leonem,
Indomitas impune feras: Tu tanta virorum
Corpora cum magna traxisti, Lyde, carina.

O dextram, indignum! crudeli vulnere raptam;
O dignam Pylio consumtam rege juventam!
Tu ne decus magnum primis extincte sub annis
Aeterna nostros decorasti laude triumphos?
Scilicet invidit tantum Gradivus honorem

295

300

305

310

315

Ante diem audenti, atque animum super astra ferenti.

Haec ubi fleta, viam arripiunt, curvoque feruntur
Littore deflentes, planctus, lacrymasque cientes.

At Pandulphiades patrias remeabat ad urbes
Cum sociis victor, Picenaque preßerat arva, 320
Amnis ubi Hadriacas volvit se Sena sub undas.

Hic urbem sociis, olim quam longa vetustas
Solverat, emeritis dedit alti grata laboris
Praemia: laetus ager circum, sylvaeque novandis
Materies ratibus natae, nec plura iuveni 325

Farra domum Italiâ grati traxere laboris
Ex magnâ cuncti, quàm qui sunt moenia circum
Gallica: clarus adhuc famâ locus ille, ubi victor
Hannibalis fratrem spoliavit Claudius armis,
Et vitâ quondam clari trans laeta Metauri 330

Flumina; parte aliâ nam Graja reconditur Ancon
Montibus, atque mari portu seclusa profundo est.
Hic Arcem primùm, magnum quae despicit aequor,
Condidit; hinc totam praecinxit moenibus urbem,
Hinc pontem, et portam posuit, turrimque superbam, 335

Hinc loca grata fori, atque domos capere ipse iubebat;
Hinc portas aptare viros, hinc dividit agrum
Civibus, hinc mores, et jura ex ordine avita
Imposuit, qui bella gerant, si forte vocârît
Fors adversa, viros delegit, agroque locavit 340

288 BASIN. PARM. HESP. LIB. XIII.

Cultores, terrae imperitent qui laeta moventes
Jugera, qui domitent tauros, glebasque fatigent.

Hinc ad Arimineam fertur laetissimus Urbem,
Victor ubi Superis votum dum solvit, honorem
Ipse Deo reddens summo, mirabile Templum
Marmore de pario construxit, et Urbe locavit
In mediâ; quod dura Jovis non ulla moverent
Fulmina, non saevos queis dejicit ille Gigantas.

345

Porta aeterna ingens nigro durissima saxo
Vestibulo posita est pulchro, quam candida circum
Quatuor in caelum capita arrexere columnae.

350

Candida praeterea muri latera undique magni;
Sex intus late signis fulgentibus Aedes
Hinc, atque hinc, pulchrâ testudine ad aethera missae.

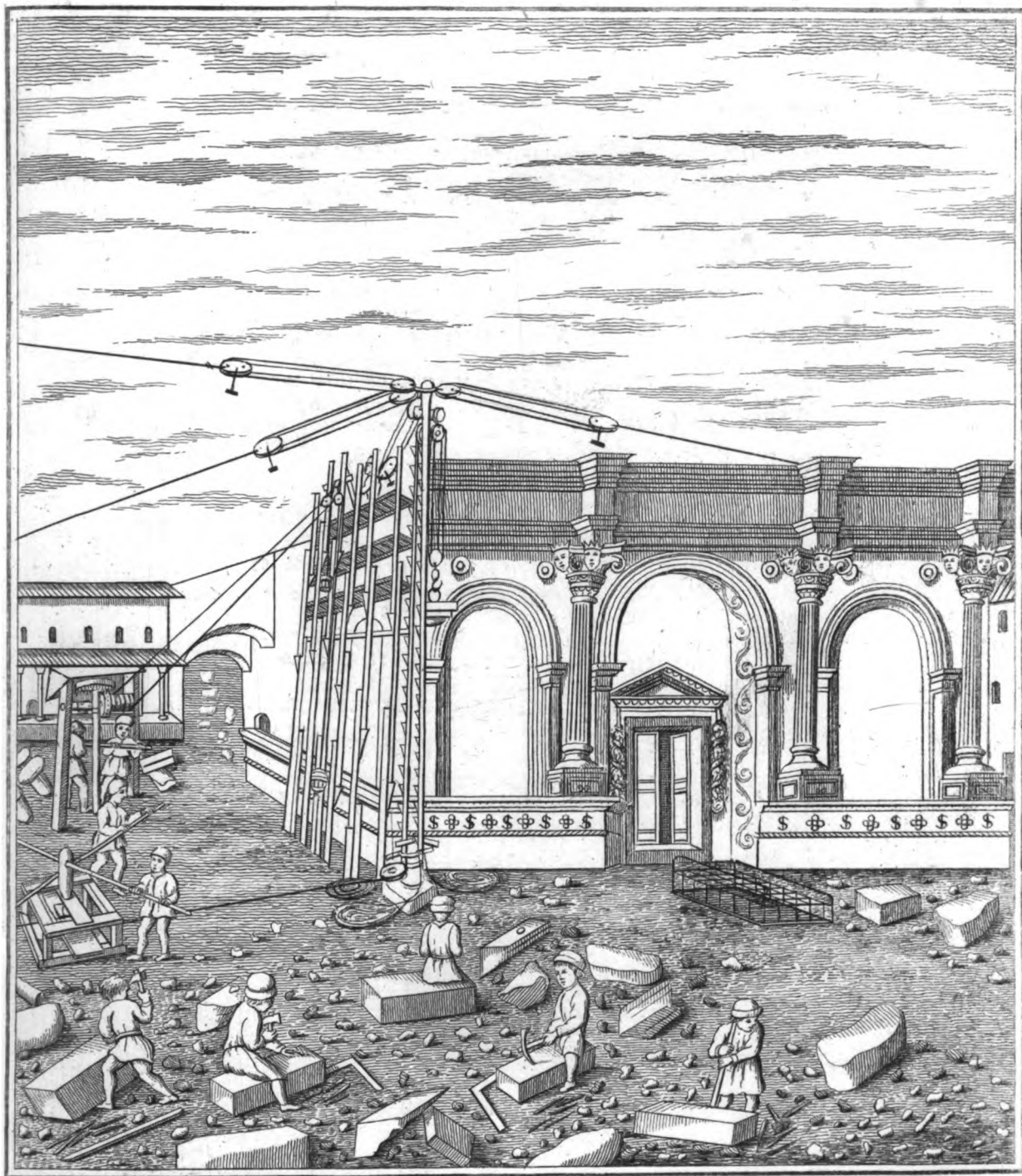
Marmora tum partim fulvo conduntur in auro,
Ostentant nudas partim sua signa figuras.

355

Parte aliâ ingenti surgit testudine Templum
Aetheris in morem, magnumque imitatus olympum
Ille labor manuum, signisque ingentibus altum
Ardet opus, fulgentque poli viventia monstra.

360

B A S I N I P A R M E N S I S
H E S P E R I D O S
L I B R I X I I I . E T V L T I M I
F I N I S .

BASINI PARMENSIS
ASTRONOMICON
LIBRI DVO.

IN LIBRUM PRIMUM ASTRONOMICUM BASINI P.
A R G V M E N T V M.

BASINIUS Poëta in ipso Operis principio Musam invocatur, et Sigismundo Pandulpho Malatestae Ariminensium Regi Opus suum dedicat, quem a Poëtarum studio, Astronomicae rei peritiâ, et bellicâ virtute laudat, ac in laboris partem vocat: dumque magnanimi hujus Principis textit encomium, Operis totius argumentum breviter proponit; Hesperiden suam memorat, atque consultò extenuat: utque Eum ad bellum adversus Turcas tum temporis Graeciâ poritos incendat, de eo bello scripturum se pollicetur, eique Apotheosin ominatur a v. 1. ad v. 29. II. Tum rem adgressus, docet a v. 30 ad v. 42 Mundum a Deo creatum esse, eumque ex Caelo et Terrâ constare; praeterea-que aliud nihil esse, quam Inane spatium. III. Caelum rotundum esse, Stellisque respersum: omnia complecti, et a Divinâ Mente perpetuo rotari in seipsum ab Oriente ad Occidentem ad v. 54. IV. Motu autem illi per obliquum adverso ferri Planetas, quorum sphaeras atque naturas singillatim ad v. 65; simulque Elementorum regionem et ordinem ad v. 69 recenset. V. Terram vero immotam stare in medio Caeli, quod certo ordine circum ipsam volvatur; ejusque Plagas, et Polos notat ad v. 82. VI. His brevi atque eleganti carminum serie praemissis, Stellarum sub unaquaque regione meantes dicturus, cunctos Circulos Caelum ambientes prosequitur; ac primò quidem Orbem Lacteum, deinde Zodiacum, in cujus lineâ mediâ Solis et Lunae defectus fieri monstrat ad v. 98. VII. Tum Parallelos quinque, quorum Aequinoctialis qui dicitur, ceterorum medius et maximus sit; duo autem medii, qui Tropici; extremi tandem duo Polares ad v. 109. VIII. Itemque duos alios, qui Parallelos in partes quatuor aequales secant, et Coluri adpellantur; nec non Meridianum et Horizontem, qui certum non habent locum, subnectit ad v. 21. IX. Inde ad quinque Caeli Plagas descendit, quarum naturas ac proprietates exponit ad v. 153. X. Zodiaci Signa enumerat, eorumque tempora signandi rationem tradit ad v. 174. XI. Demum reliqua Sidera describit tam in Borealibus, quam in Australibus Caeli partibus micantia, quarum singularum non modo nomina, numerum, et positum, verum etiam formam, ortum, et occasum, fabulis identidem intexens, mirâ sane felicitate et elegantia, a Borealibus incipiendo, graphice pingit ad v. 545. XII. Postremo Signa Zodiaci persequitur, quae Sol annuo suo cursu perlustrat, eorumque positum, connexus, stellas eleganter exponit.

IN altero hoc Libro Poëta agit de Planetis, quorum nomina, periodi tempora, cursusque rationem tradit a v. 1. ad v. 26: dumque Lunam recenset ejus Phases describit ad v. 40. II. Quoniam vero Stellae, ac Planetae diverso per Caelum itinere sub Zodiaco volvuntur, ideo illas fixas dici innuit, non quia motu careant, sed quia inter eundem eandem semper a Terrâ distantiam conservant; hos vero hac lege solutos per Orbes eccentricos ferri: quos omnes per propria nomina indicat ad v. 66. III. Non ideo autem posteriores hos Errantes Stellas dici, quòd temere moveantur; sed quia per inaequalia spatia oberrent: quarum quidem Mercurium, et quinque Vagas non scintillare docet ad v. 78. IV. Ad haec occasum Heliacum stellarum observare praecipit, ejusque rei profert exemplum ad v. 84. V. Inde Planetas, eo quo dispositi sunt ordine, indigat, eosque, Lunâ exceptâ, proprio lumine splendere ait ad v. 125. VI. Locum porro, et rationem defectuum Solis, et Lunae tradit, eosque irridet, qui ex iis mala, atque infortunia Terrarum Orbi ominantur; ac pertimescunt: ibique paucis de eo, qui in Christi morte accidit ad v. 142. VII. Tum Solis, et Lunae prognostica subtextit ad v. 179. VIII. Hinc in viam rediens, agit de Mundi Plagis, earumque proprietatibus, atque inter alia plurima, de Antipodis, quos aptis rationibus existere conficit: quo in loco Terrae rotunditate adsertâ, eam in mediâ Mundi parte sitam, atque Oceano, Aëre, Aethere in eandem figuram coactis, esse undique circumfusam ad v. 304. IX. Porro Mundum in duas Regiones dispescit, inferiorem unam, seu Elementarem, superiorem alteram, sive Aetheream, quo in loco Planetarum in Elementa potestatem, eorumque Elementorum naturas, et commixtiones tradit ad v. 325. X. Solstitia, Aequinoctia, Tropicos, Annuum Solis cursum per duodecim Signa Zodiaci, nec non Zonarum temperiem explicat ad v. 405. XI. Tandem captâ ab annuo Solis cursu occasione, sublimi aequae ac eleganti Hymno eum celebrat, et in laudes Principum Malatestarum excurrit, ac praecipue Sigismundi Pandulphi, cujus bellum contra Alphonsum Neapolis Regem pro Hetruscis gestum, quod Epico Poëmate celebraverat pridem, iterum extollit, eumque, quod in Operis hujus principio fecerat, arma adversus Turcas ut sumat hortatur impensissime. XII. Denique Christum precatur enixe, ut Christiani Reges arma in eum capiant concordas, et Sigismundum Pandulphum Malatestam, qui jam barbaros expulit ab Ausoniâ, huic expeditioni Ducem praeficiant. Quod quidem bellum tum se elaboratori Poëmate cantaturum pollicetur, tum Parionem Ariminensem V. Cl. ad ejus Historiam conscribendam invitat; atque omnia fausta, feliciaque ominatus, Astronomico huic Poëmati finem imponit.

BASINI PARMENSIS ASTRONOMICON

LIBER PRIMVS.

AETHERIOS Orbes, subjectaque templa Deorum,
Musa, cane, atque vias semper volventis Olympi;
Curribus auratis quae Signa secutus iniquos
Sol vehat ipse dies; quae tempora noctibus addat;
Quae rapiat rursum tardis adjuncta diebus.

Hic age, magne, tuo, Malatesta, canende Poëtae,
Castalias amplexu Deas, partire laborem

Hunc mecum: neque enim sine te Parnassia nobis
Antra patent, Musasque sinit Romanus Apollo,

Tu decus Aoniae, tu spes certissima Vatum;

10

Nec cuiquam potui, tibi quam felicius Astra

Dicere, qui rerum causas, qui Sidera primus

Cunctorum, et vasti scrutaris semina Mundi.

Nec levius fuerit quam condere bella, referre

Tellurisque, Undaeque locos, Animaeque, liquentisque

15

Tum siccum invasit calor igneus Aethera primum,
 Aëra tum calidum non humor ab Aethere longe
 Dispulit, et frigus sicca tellure potitum est,
 Quam circum gelidae mediam liquor ambiit Undae.
 Utque movet Caelum Divina Potentia certo 70
 Ordine, quae media est Tellus immota resedit,
 Quam circum ipse Polis Caelum dedit ire rotatis.

Nam Pater in tractus omnes Caelique, Marisque,
 Tellurisque, Animaeque vias, Ignisque liquentis
 Fūnditur, et toto se miscet corpore rerum. 75
 Terga dedit Mūdo Genitor quae verteret Orbi
 Eōo, occiduas frontem torqueret in oras:

At dextrae partes tardum tenere Booten,
 Arcturique domos, magnamque Lycaonis Ursam,
 Austrinosque situs laevum devolvit in Orbem; 80
 Hinc alius Vertex aliusque hinc fixus urinque,
 Quos dixeris Polos, Austro, Boreaeque minantur.

His ita monstratis, superest Regione sub unā
 Dicere quaque meant quae Signa, plagasque retentant.

Lacteus ingenti candore decorus, et auro, 85
 Nescit utrumque latus medii qui limite Caeli;
 Fertur in obliquum, clarum Phaëtonta relinquens,
 Temperat et totum flammis errantibus Orbem.

Inde Orbes alij varias tenduntur in oras;
 Signifer est alios quorum pulcherrimus ante, 90

Temnia ducta triplex quem fecit utrinque refuso
 Margine Signorum; media est via Solis iniqui,
 Defectus in quâ Solis, Lunaëque patescunt,
 Vel cùm tota Soror fraterno opponitur orbi,
 Vel cùm Terra jacens inter fratremque sororemque, 95
 Ipsa negat caecae Titania lumina Lunae
 Cùm cadit oceano nitidi fax lucida Phoebi,
 Et Luna oppositâ jam fertur in aethera Terrâ.

Inde Paralleli, Grajo quos nomine dicunt,
 Quinque recensendi; quorum qui maximus unus 100
 Et medius fuerit, noctes aequare diebus
 Dicitur: unde illi nomen posuere profectum.

Sunt duo, non longis qui frontibus imminuuntur:
 Alter habet septem gelidâ de parte Trionas:
 Alter in Austrinos infert sua terga recessus. 105

Hos inter mediumque sedent duo Signa repostâ,
 Quae Tropicos vero dixerunt nomine Grai,
 Majores longe extremis, medioque minores.
 Parte ab utrâque Plagae finem posuere perustae.

Inde alii duo sunt, qui verticis ardua summi 110
 Amplexi capita, sparsi in diversa secantur
 Inter se extremo in spatio, summosque recidunt
 Quinque Parallelos dirimentes partibus aequi
 Quatuor, atque secant animalia magna gerentem
 Signiferum tali ratione, ut permeet alter 115

Phryxaeam pecudem, justaeque examina Librae;
Alter et Aegoceron, et magni brachia Cancri.

Sunt duo praeterea, quos non aequaliter omni
Parte licet nobis terrâ comprehendere iniquâ,
Quique secat mediumque diem, Caelumque profundum 120
Dividit, alter is est qui terminat omnia visus.

Quinque Plagas Caelo posuit Natura creatrix,
Quarum quae media est aeterno incanduit igni;
At magno extremae riguerunt frigore Zonaë.
Temperiem mediæ duplici regione benignam 125
Excepere duac: mediam quas inter et ambas
Dicimus extremas Caeli devexa profundi
Cingula bina hominum generi concessa Deorum
Munere: de medio quae cum traxere calorem,
Frigus ab extremis, geminâ de parte profunda 130
Temperies geminis infertur ab Aethere Terris.

Atque haec culta quidem latera, et Telluris utroque
Margine clausa, virum spatiis gens exsulat aequis.
Nam media, ut perhibent, Plaga vasta sine urbibus ullis
Magna procul magni patiens incendia Solis, 135
Non volucrum nidos, magnarum aut lustra ferarum
Substinet, aut hominum genus improba pascit; at illas
Nix aeterna premens, foedusque amplectitur horror:
Hinc Boreas, illinc gelidâ Notus effluit aurâ:
Hic tepet Auster, at hic Aquilo non frigidus efflat; 140

Hoc vitio Caeli: densum sed frigus utroque

Vertice devexi semper spirabile Mundi.

At nobis Arctos sublime propinqua furentes

Frigore demittit ventos, insana rigore

Flamina perpetuo nobis; quae torrida dum se 145

Trans spatia evolvunt calidis contraria pennis,

Nubila dant populis adversa tenentibus arva.

At nobis longè Mundus consurgit in arces

Scythonias, gelidumque Polus se tollit ad axem.

Obliquus latè Signorum flectitur Orbis 150

Transversum, et longo circumspicit ordine Zonas

Quatuor, atque secat mediam, quae semper ab aestu

Fervet, et ardenti collustrat lumine Caelum.

Ergo inter medias quoniam latissimus Orbis

Signiferum decuit, quòd clara, et maxima Signa 155

Verteret, incubuit magno per Sidera tractu,

Quae duodena sedent incurvo lucida Circo.

Primum Aries signum; sequitur quem Taurus acutis

Cornibus: hinc gemini Laedeia sidera fratres:

At Cancrum Herculei sequitur quoque forma Leonis: 160

Hunc Virgo; hanc justae pendentia pondera Librae.

Scorpius hanc sequitur; post quem sua spicula Chiron

Tendit: at Aegoceros premit hunc quoque cornibus altè

Auratis, curvâ cui surgit Aquarius urnâ;

Ultima quem Pisces, caelestia signa, secuti. 165

Tempora Signorum numeramus ab Orbe supremo
Hybernum ad cyclum vertenti Sole; reverso
Inde etiam ad summas imis de partibus oras,
Cum semel a Cancro Capricornum Phoebus ad imum,
Et semel ad Cancrum Capricorno venit ab imo;
Aut etiam medios legit cum passibus Orbes,
Aequat ubi noctes Aries, aut Libra diebus,
Vel sursum Phaëthon fugit, vel fronte deorsum.

170

Hinc atque inde sedent vasti miracula Mundi,
Quae Pater ex hominum specie caelestia fecit
Sidera, tum mutis etiam sua forma remansit;
Ut Corvo, et Lepori, Cygno, fulvoque Leoni.

175

Orbe prius fixas summo dicemus, et ortus
Atque obitus, magno faciunt quos Sidera Mundo.

Ac nobis quia nam vertex spectatur et Arctos,
Ordiri melius dextrâ de parte licebit:

180

Namque duae spatio spectantur verticis Ursae;
Fluminis instar enim circum interlabitur Anguis.

Magna supina caput parvae tegit ipsius Ursae;

Nam medium pedibus calcit fera parva Draconem,

185

Cujus in extremâ latitat quoque maxima caudâ,

Quo caput usque suum simul ipse retorserit Anguis.

Vertice magna tenet septem, sed in auribus ambas,

Unam humero stellam; duo sunt pede sidera in uno

Postremo; atque alio sub crure est una, cavoque

190

Una humero; geminae parvâ sunt denique caudâ.

Parva pedum stellis paribus vestigia fixit;

Tres caudam supra: quarum quae proxima summo est,

Ipsa Polus, quoniam est immobilis ipsa, vocatur.

Anguis utroque sedent duo tempore sidera, bina 195

Sidera sunt oculis; mento stat sidus in imo:

Namque decem stellae reliquo sunt corpore toto.

Nec minus Arctophylax, carae custodia matris,

Ipse pedem dextrum aestivo super addidit Orbi.

Huic humeros, pectusque secut quoque Circus ab imo 200

Aegocero, summi tangit qui brachia Cancrî.

Non cadit oceano citius quàm Cancer, et ambo

Tyndaridae, ac magni pateat quàm forma Leonis.

Quatuor hic laevâ stellas gestare videtur;

Pectore tres dextro; laevo sed pectore solam, 205

Supra humerumque duae spectantur utrumque repostae:

Una caput supra est, cubitum subit altera dextrum.

Sidera quin etiam pedibus sunt bina duobus:

Nascendo curvas solet hic praecedere Chelas.

Inde novem numero Cressam fecere Coronam, 210

Arctophylax humero tangit quam forte sinistro.

Occidit haec Cancro, magnoque oriente Leone,

Nascitur, extulerit cùm brachia Scorpius orta.

Inde tenet laevâ pellem quae forte Leonis,

Quae genibus flexis magnam se extendit ad Arcton, 215

Herculis effigies, nati Jove, magna videtur,
Colla Draconis habens pedibus subjecta, Leonis
Exuvias laevâque tenet, dextrâque gravatum
Robur, et in festae minitancia pondera clavae.
Hunc quidam credunt Cetea Lycaone cretum, 220
Qui dicunt illum natam spectare Megistâ.
Hic humero aestivum contingit denique cyclum;
Ipse pedum digitis Arctoa prioribus arva
Terminat, atque alio calcat pede colla Draconis
Hesperidûm sacros servantis ab Hercule ramos, 225
Dextra sub Aestiferum manus est extenta, sinistra
Erigonem tangit, stat vertice stella sed una,
Altera stat laevi mediâ pro parte Leonis:
Sub cubito dextro micat altera; utrâque papillâ
Singula; sunt femori geminae, sunt poplite binae: 230
Altera crure micat, pede et altera maxima. Post hunc
Est Lyra, quae pulchrâ testudine spectat ad Arcton,
Inque Notum tendens vertit diversa cacumen.
Occidit haec, oritur cùm jam pulcherrima Virgo.
Eripit haemoniâ Chiron cùm tela pharetrâ 235
Inflexum ostendens terris mirantibus arcum,
Nascitur aethereas Caeli manifesta sub oras.
Terga super stellae fulgent cui grandia binae,
Atque utrumque latus geminas habet: exstat utroque
Stella humero; partes imas habet una; sub ipso 240

Vertice et una latet. Superos quis crederet unquam
Mutorum varias aliquando habuisse figuras?

Flumineâque Jovem Cygni vestire figurâ

Quis dubitet, cupidi nôrit qui furta Tonantis?

Qualis olorisoni viridantia ad arva Caystri 245

Accolit herbosas piscoso flumine ripas;

Talis in aethereis Olor est pulcherrimus oris;

Ala tenet cujus magnam sublimiter Arcton,

Tenditur aestiferum sed et altera pene sub Orbem;

Flexigeni tangit pede sed vestigia summo: 250

Aestifer ipse secatur reliquo de corpore rostrum;

Cauda caput Regis contingit denique Cephei.

Virgine cum pulsâ, chelisque cadentibus, ipse

Labitur, atque caput terris immergit opacis:

Exoritur magni surgunt cum brachia Cancri. 255

Colla tenent unam, longae unam temnia caudae:

Quinque sinistra tenet spatiis ingentibus ala,

Altera quinque; caput solam tenet. Inde videtur

Cepheos effigies soceri tibi, maxime Perseû,

Arcton inclusi summo cum vertice Circo, 260

Et pedibus: verum caput extulit orbe relicto.

Huic, humeros praeter cum vertice, protinus alto

Non cadit oceano pars ulla, sed Angue sub ipso,

Quem facit ipse caput vacuas cum tollit ad oras,

Brachia projectis tenet in diversa lacertis; 265

A pede quin Ursae tantum distare minoris
Ipse videtur enim, quantum inter utrumque duorum
Ipsius esse pedum, terras caput omne subintrat,
Nascitur aethereas cùm Scorpius acer ad oras:
Cum Chirone caput claro quoque reddit Olympo, 270
Sidera cui sacrâ monstrantur bina thiarâ;
In manibus duo sunt; duo sunt sub pectore dextro:
Cingula terna tenent; fulgent duo poplite laevo;
Bina pedes servant. Supra hunc stat regia conjux
Cassiope inverso longe subnixa sedili. 275
Huic latus ut ternum est, designant sidera terna:
Huic regit Arctoi demum vestigia Circi
Summa pedum tardus, circum quem ducitur, Orbis;
Ventris at effigies aestivas tendit in oras.
Lacteus hanc mediam Circus secat; oceano se 280
Abluit, oceano cùm Scorpius exit ab alto;
Nec minus Haemonias semper videt orta Sagittas.
Vertice stella micat; dextrâ stat clara papillâ
Una, humerisque duae: lumbis est scilicet una:
In femine una etiam laevo; duo poplite summo 285
Sidera: stella pedis tenuit vestigia dextri.
Propter eam posita est miris quoque filia Signis
Andromede, alati supra caput alta mariti,
Juncta caput nigrum ventri, quem praepes ad auras
Pegasus extendit Persaeis notus habenis. 290

Huic medium pectus secat Aestifer, atque sinistram
Forte manum: Pesci simul occidit; extulit autem
Piscibus os natis, et aperti vellere Phryxi.

Lucentem capiti stellam tenet; utraque bino
Stella humero; laevâ protensâ ostenditur una; 295
Sub cubito laevo micat altera; quatuor amplo
Pectore subter enim: cubito sedet altera dextro,
Inque manu femori conjunctâ est una, genuque
Una; duaeque pedi dextro; pede sola sinistro;
Crure duae, summo sedet haec, sedet altera talo. 300

Nec te transierim, Grajûm fortissime Persêd,
Magne virûm victor, cuius secat Aestifer Orbis
Crus laevum, atque humerum magnâ cum parte sinistrum.
Ipse manu dextrâ Arctoum contingere Cyclum
Visus es, Aurigaeque caput pede suppressis uno 305
Tu dextro, atque cadis tollit cûm spicula Chiron,
Et Caper auratam signavit cornibus Aethram.

Nasceris hîc Aries cûm surgit, et aurea tollit
Cornua Taurus: habes humero sed sidus utroque:
Sidus habes dextrâ, curvam quae substat Harpen. 310
Sidus habes laevâ, quae Gorgonis ora Medusae
Suggest, at stellis circumdata quatuor ora:
Altera ventre micat; lumbo altera, et altera dextro
Pro femore: una genu, surâ altera; stat pede sola:
Altera sura duas tenuit; tenet una sinistrum 315

Q q

Stella femur. Tali Danaeus ordine Perseus

Cernitur, Heniochus verso quem nomine dicunt.

Aurigam Olenium pecus alto in vertice gestat,

Fortis Erichthonius celeri qui jungere curru

Quatuor ausus equos primus, qui torquet habenas 320

Nunc etiam, victorque rotis certamina jactat.

Vertice stella micat, sub quâ caput omne Capellae

Dicitur, atque humero stella est aequalis utroque.

Ipsè tenet laevâ geminos sublimiter Haedos;

Aetherias tardi qui dum venere sub auras, 325

Tum cadit ad terras magnâ flumen aquâ.

Stella tenet laevam; summo micat una lacerto;

Singula sub cubito stella est dextroque sinistroque;

Aestivum ipse suo contingit poplite Circum.

Pes dexter Tauri cornu conjungitur uno 330

Sidere; sed totus Persaeis denique plantis

Subditus, ad magnam quoniam caput exerit Arcton.

Occidit haemonias caelo ducente Sagittas,

Cum semel hiberni redierunt cornua Capri.

Nec procul Anguitenens cinctus Serpente retorto: 335

Amphitryoniaden alii dixere retortum

Serpentem ad ripas mactantem fortiter amnis

Lydorum Sagaris: quin Carbonanta Getarum

Qui memorent etiam multi regem esse fuerunt.

Illum flava Ceres claro suffixit olympo, 340

Quòd male Triptoleum dulcem statuisset alumnum
 Perdere, ut anguineum conetur stringere guttur,
 Colla tenens dextrâ pressâ cervice, videres
 Ut caudam, laevâ, dextrâ surgente, cadenti.
 Vertice sidus inest, humero sed utroque duarum 345
 Lumina stellarum; laevo sed terna lacerto:
 Ilibus at geminae; genibus stat bina duobus;
 At dextrâ una micat; mediâ pulcherrima sutâ;
 Una pede in dextro micat hinc, micat altera laevo.
 Aestifer huic humeros toto de corpore vellit, 350
 Cumque genu, noctes aequat qui forte diebus,
 Limite composito finitur ab Orbe: sinistro
 Projecto pede curvus; et est testudinis Orbi
 Innixus, dextrâ tangit quam Scorpius unâ
 Subjectus plantâ: Cressae stant ora Coronae 355
 Proxima squamosi Serpentis; at ima repellit
 Cauda Aquilae caudam: terris se condit opacis;
 Cùm superas veniunt Ledeïa sidera ad oras;
 Cùm procul oceani, cùm cerula Tethyos unda
 Abluit Herculeum mediâ plus parte Leonem. 360
 Exoritur, surgit cùm Scorpius, atque sagittis
 Ipse refert plenam Chiron cùm forte pharetram.
 Quatuor in caudâ Serpentis sidera dicunt;
 Sunt duo pro medio, sunt sex prope sidera terga;
 Sunt sex in mediâ fulgent quae lucida spirâ. 365

Guttare terna subest; stella est in vertice bina.

Inter et Aequantem noctes hinc forte diebus,
Aestivumque Orbem positam dixere Sagittam.

Herculis e numero fuit haec, quae plurima tergo
Tela ferebat Hylas, magnos dum magna labores
Monstra feraeque dabant olli, dum pectora Nesi,
Dum sequitur magni fugientia terga Leonis.

370

Hanc sub signo Aquilae positam voluere, sed Orbis
Hanc secat ille, Polis qui stans admotus utrisque
Aegoceram, oppositique petit cava brachia Cancri.

375

Cuspis ad Aequipedum regionem versa, sed una
Angu itenente subest pars prima: haec quatuor astra
Continet, ut primum primâ sit parte locatum:
Unum cuspis habet; mediâ duo fixa sub hastâ.

Occidit ut caelum flammis Astrea petivit;

380

Nascitur, oceano cùm Scorpius exit ab alto.

Ast Aquila Aequantem noctes non funditus alam
Extra Orbem dextram, non longe a vertice laevam
Anguitenentis habet: reliquo de corpore rostrum
Ille secat, Cancrum Capro qui tangit ab hirtio.

385

Lacteus hanc mediam simul ipse excidit et Orbis.

Occidit illa novo jam tum nascente Leone;

Exoritur claras Capro veniente sub oras.

Hanc ego crediderim trepido portasse Tonanti

Fulmina, Phlegraeae fremerent cùm praelia pugnae.

390

Vertice stella micat; mediis sunt bina sub alis
Sidera; stella super mediae stat margine caudae.

Nec procul incurvum fas est Delphina videre
Scilicet, adverso longae qui verbere caudae
Aequantem noctes contingit forte diebus, 395
Pegaseoque jacet capiti vicinus ut ortus
Extremo liquidas viso Chirone sub oras.

Occidit, exorta est toto cùm vertice Virgo.
Vertice bina micant; supra caput altera bina;
Bina tenent caudam; duo sunt in pectore; tergo 400

Sidus inest summo. Sed Equus quum spectat ad Arcton
Aestifero pedibus Circo connixus, et imo
Ore caput magni tangit Delphinis; at Urnam
Qui tenet, hujus habet dextram cervice volutam.
Naribus huic duo sunt; duo sunt in vertice, ut unum 405

Fronte sit in mediâ; sit aure sed altera stella;
Unam mala tenet dextra, et cervice comanti
Quinque superque alia est: genibus stat singula utrisque;
Ante genu sola est: inter micat altera crura;
Ventre sub, Andromedes una est quae stella vocatur. 410

Occidit ille uno cum Pisce, super jacet illi
Qui primus: pluvîâ cùm surgit Aquarius urnâ
Nascitur, atque nives Caelo defundit aperto.

Protinus hinc laevos cursum flectamus in Orbes.
Pistris Delphinum caudas commissa ferino 415

Pectore, celsa caput rabido levat ore lupino;
 Hiberno secta est caudae cui denique Circo
 Pars media, Eoas rostrum quae vertit ad oras,
 Extremumque pedem Phryxei velleris urget.

Ipsae caput monstro refluente proluit undâ 420
 Eridanus; natoque cadit fera bellua Cancrō,
 Nec minus oceano se se condente Leone.

Cum Tauro et Geminis surgentibus orta videtur.
 Ventre micant numero sex sidera; tum duo summâ
 Sunt caudâ; longae sunt quinque volumine caudae 425
 Usque sub incurvum ventrem deducta. Fluentum
 Eridani undosum latis diffunditur oris,

A pede qui laevo veniens Orionis ipsam
 Pistrin adit, Leporisque pedes amplectitur, Austrum
 Pressus ad emotum, Circus quem dividit illo 430
 E spatio, grandi quo jungitur ordine Ceto.

Occidit, exoritur cum Scorpius, atque Sagittas
 Qui gerit haemonias; oritur, cum brachia Cancer
 Extulit, et Gemini venere sub aethera fratres.

Tres stellas primoque volumine, tresque secundo, 435
 Septem habet extremo longae qui flectitur undae
 Fluxus, et ingenti designat flumine Caelum.

At Lepus ipse pedem sub laevum Orionis Orbem
 Per gelidum fugiens, ab eo divisus, in imâ
 Parte sui multâ stans corporis, occidit orto 440

Jam Chirone; venit caelo veniente Leone;
Auriturque caput stellis insigne duabus
Gestat, et in vario geminas quoque corpore stellas:
Singula sunt pedibus fulgentia sidera primis.

Oriona secat noctes aequare diebus 445
Qui solet, a zona, reliquoque a corpore toto.
Dextra tenet clavam cui Tauro dura minantem.
Vertice terna micant huic sidera clara, sub ipsis
Auribus et totidem: cubito sed languida dextro
Una, manuque alia est; tres sunt in margine zonae; 450
Poplitibus geminis duo sunt et sidera clara.
In pedibus duo sunt, sed languida: sunt tria clavâ.

At Canis occasus spectat quàm vertice Mundi,
Dum Leporem sequitur fugientem, clauditur Orbe
Hiberno, atque pedem dextrum sub Orionis urget 455
Vertice: ad Aequantem noctes caput extulit orbem.
Occidit exorto Chirone, exsurgit et idem
Cum Cancro: emissae protendit imagine linguae
Stellam unam, ipsa Canis quae dicitur; altera summo
Stat capiti, Grajo dicunt quam Sirion acrem 460
Nomine, quae morbos molitur: utrâque sub aure
Una parùm lucens: pede stat sed terna priori:
Pectore sunt geminae, atque humerò tres denique laevo.
Ilibus una sedet, caudâ sunt quatuor ipsâ;
Postremis pedibus duo sunt. Sed Lacteus Orbis 465

Te, Procyon, pedibus fixis tenet; arripis autem
Aequantem noctes Mundi conversus ad oras,
Occasum spectas, Geminos Cancrumque quòd inter
Diceris: ante Canem magnum quòd nasceris, inde
Nomen habes Procyon: Capricorno oriente fugaris; 470
Exoreris magno caelum scandente Leone,
Tresque tuae faciunt stellae nova signa figurae.

Thessala nec procul hinc hibernum Puppis ad Orbem,
Ipsa Canis caudam tangens majoris iniquam,
Ima Polum cuius nostrâ tellure sepultum 475
Pars habet: occiderit, nascetur ubi ille Sagittas
Qui gerit haemonias, Capricornus et ipse renasci
Ceperit: at Virgo primùm cùm candida caelo
Venerit, haec notas spectabit proxima Chelas .
Quinque gubernaculo lucent huic sidera primo; 480
Quatuor astra Ratis clavum tenuere secundum:
Quinque sub incurvae numero jacuere Carinae;
Quinque sub haec vitreo ceciderunt lucida ponto:
Quatuor ad malum; latitat pars una, nec Argo
Tota patet nobis, nimiùm quòd vergit in Austrum. 485
Canobes e medio se aplustre refundit, ut ajunt
Quí Rhodon, et madidi penetrârunt arva Canopi.

Nititur austrino pedibus Centaurus et Orbi,
Hibernumque humeris adtollit in aethera Circum,
Et caput Herculeae jungit sublimiter Hydrae. 490

Ipse tenens dextrâ Leporem decurrit: hic ore
 Et pedibus primis pendet porrectus ad Orbem
 Hibernum, inter eum, atque Austrinum postus: et ipsi
 Semifero demit de corpore crura relicto
 Lacteus, aethereum caeli qui amplectitur orbem. 495
 Conditur oceano natâ cum Piscibus Urnâ:
 Scorpius haemonias urget cùm forte Sagittas
 Nascitur: hic summo tria vertice sidera gestat,
 Non obscura quidem; sed nec clarissima signa:
 Singula cuique humero stat clara, atque una sinistro 500
 Fixa humero: illa manu; sub pectore lucet equino
 Illa; sub ingenti sunt pectore quatuor ipsi
 Lucida; ventre duo formae spectantur equinae:
 Tres caudâ, lumboque alia est, genibusque supremis
 Singula, poplitibusque duae; sub pectore sola est. 505
 At Lepus ut captus magnis cadit hostia Divis,
 Parte pedum extremâ stellam tenet: at duo caudâ
 Sidera sunt summâ, capiti tria, pectore stella est;
 At pedibus primis una est quoque clara, sub ipso
 Pectore et una latet: sic Hostia. At illius inter 510
 Et caput et Scorpi caudam jacet Ara prope Orbem
 Austrinum: ipsa cadit, Aries cùm cornua tollit
 Aurea: nascenti Capricorno nascitur Ara.
 Huic duo pro summo stant astra cacumine celsa:
 Huic duo praeterea spatio dicuntur in imo. 515

R r

Hydra trium spatium signorum intercipit, alti
 Summa locum Cancri, post Virginis, ante Leonis:
 Inter et Aequantem noctes est ipsa diebus,
 Hibernumque simul longo cum corpore Circum,
 Ad Procyna usque caput tendens; sed quarta sub ipsum §20
 Aestivum, Aequantemque dies pars ducta suprema.
 Cauda caput magni Centauri protegit, atrum
 Substineat tergo ut Corvum Cratera moventem.
 Virginis ille inter ferventiaque ora Leonis
 Exstat, et Hydrai capiti se inclinat: at illa §25
 Occidit obliquâ cum surgit Aquarius urnâ,
 Et nitidi Pisces primum tenuistis Olympum.
 Tres capiti stellae, primoque volumine ab ipso
 Vertice quinque micant: tres curvatura secunda,
 Quatuor at terna, atque duas pars quarta; sed ipsa §30
 Cauda tenet quasdam minimo fulgore micantes.
 Guttur Corvus habet stellam, pennasque duabus
 Insignitus, habet caudam prope bina remissam.
 Verum infra pennas pedibus sunt bina duobus.
 Ipse caput Crater magni qui prospicit Anguis §35
 Bina gerit labris: geminas obtusa sub ansas
 Sunt duo; ventre duo; duo sunt pulcherrima fundo.
 At Notium grajo dicunt quem nomine Piscem,
 Dicimus Austrinum patrio sermone loquentes.
 Hibernum, Austrinumque orbes spectare sub oras §40

Eoas mediâ regione, interque videtur
 Aegoceron, curvamque tenet qui fortiter Urnam.
 Effusas hic potat aquas, quibus Ura cadenti
 Ora ferit fluxu Pesci: cadit ipse, renasci
 Incipit ut Cancer: sed Piscibus eminet ortis. §45
 A capite ad caudam bis sex sunt sidera Pesci.

Protinus aethereum ducunt quae sidera Solem
 Exsequar. Aequanti noctes namque orbe diebus
 Primum Aries signum est eoas versus in oras,
 Ora caputque novum magni quod magna Trigoni §50
 Forma tegit: pedibus Pistrin contingit; at olli
 Vertice stella micat; tres cornibus; efficit autem
 Terna locos, magni causa est quae stella Trigoni,
 Trinacriae in morem, magnae vel imagine Terrae.
 Tres cervice micant; pede stella priore, sed una §55
 Cum tribus ac totidem lumbis sunt sidera clara;
 Ventre sub una jacet, pede stat quoque sola supremo.

Taurus at Europae vector dehinc candidus ortum
 Signorum spectans, mediâ qui parte locatur,
 Cernuus ad terras flectit caput; huic secut Orbis §60
 Ille genu, noctes aequat qui forte diebus:
 Quippe pedem Aurigae cornu petit ipse sinistro.
 Inter et ora hujus, caudam vectoris et Helles
 Et Phryxi, septem sunt sidera; Plejadas ajunt
 Grajugenae; et summis duo sunt in cornibus, unum §65

Clarius inde laevo; duo sunt pro lumine bino;
 Fronte tenet solum; duo sunt ubi cornua nasci
 Incipiunt; Hyadas Graii dixere, quòd, ortis
 His, cadit ad terras magnai flumen aquai.
 Inde genu laevo stellam tenet, altera dextro
 Subsides, atque pedis gerit ungula dura bisulci
 Unam etiam; atque imò tres pectore; pectore in alto
 Una aliis longe fulgentior. Inde Gemelli

579

Tyndaridae Aurigae dextrâ de parte locati
 Oriona super, quum sit tamen altus Orion
 Hos inter Taurumque, secant capita orbis eorum
 Perficit Aestatem qui cum Phaëtonte recepto;
 A pedibus superas redeunt hi namque sub oras.
 Proximus est Cancro qui frater, habere videtur
 Vertice sidus enim; geminis duo sidera in armis:
 Sub dextro sola est cubito, geminaeque duobus
 Poplitibus stellae: pedibus sunt bina duobus.
 Alter item capiti stellam tenet: exstat utroque
 Singula stella humero; stella est in poplite dextro;
 Singula utrâque manu; stella est in poplite laevo;
 Singula cuique pedi, atque pedem sub stella sinistrum.

575

580

585

Aestivus Cancrum medium secant, ipse Leonis
 Adspectans ortus, paulum capiti imminet Anguis,
 Convexâque tenet testudine sidera bina,
 Quae tardos, Vates Graii, dixistis onagros.

590

In pedibus dextris non lucida singula multum;
 At laevo duo sunt primo pede luce minora;
 Sunt pede nec multum fulgentia bina secundo:
 Tertius ast unam pes suggerit: ultima quarto
 Stella pede est; unam primo tenet ore cadentem, 595
 Chela sinistra duas, tres dextera chela minores.

Spectat ad occasum violenti forma Leonis,
 Et super herculeae corpus protenditur Hydrae.
 Aestifer hunc medium Circus secat, ordine ducto
 A capite ad medium, Cancer qua tenditur, orbi 600
 Ipse pedes primos submittens: occidit idem
 A capite atque oritur: ternae stant vertice stellae,
 At ceruice duae: sola est in pectore; caudâ
 Una imâ; mediâque alia est; in ventre sed una est.
 Ventre sub una jacet; geminae sub pectore stellae; 605
 Una priore pede est laevo; stat poplite laevo
 Una, duaeque humero; nate stella infigitur una.
 Una pede extremo in dextro, stat et una sinistro,
 Una genu extremo: magnique haec forma Leonis.

Protinus Erigone sequitur pulcherrima Virgo. 610
 Ipsa pedes infra magni portenta Bootae
 Vertice postremam partem ferit alta Leonis:
 Aestiferum dextrâ contingit denique Circum.
 Corporis inferior pars imae desuper Hydrae
 Imminet, atque caput terris immergit opacis, 615
 R r 3

Caetera membra cadant quàm funditus: huic caput ingens
Stella tegit parva, atque humero super altera laevo;
Una alio; geminis binae stant Virginis alis;
Singula utrâque manu; sex veste micantia; plantis
Sidera bina cavis: tali est Astraea figurâ. 620
Hanc Canis ad patrium perduxit fida cadaver,
Quod Rhyphaea manus terrâ occultârat opacâ.
Unde Canem Icarium quidam dixere putantes
Hunc ipsum caelo patrem statuïsse Lyaeum.
Quae simul ac dirâ conspexit caede Parentem 625
Confectum, fuerat quae desuper arbore ab altâ
Multa precata Deos, curas testatur inanes
Illorum, ac turpi defregit guttura nodo.
Virginibus magni dehinc Cecropis urbe creatus
Mos erat aetherias corpus librare sub auras, 630
Virginis ut magnum tenuarent sacra dolorem,
A nnuaque aestivi portarent frigora venti.
Scorpius Aequant noctes super Orbe diebus
Protendit geminas, dicunt quae brachia, chelas,
Subditus Anguiferi pedibus, postremaque tangit 635
Hibernum cauda e longo nova corpore Circum.
Hostia nec procul hinc quam fert Centaurus; obitque
In caput; exoritur chelis erectus ab ipsis.
Bina tenent chelae duplicatâ sidera stellâ:
Fronte tenet ternas; sunt quoque in ventre: sed ipsâ 640

Sunt totidem caudâ: caudâ duo sidera summâ.

Excipit hic chelis mediam aequo examine Libram.

At Chiron certo contendit spicula cornu

Versus in occasum, veluti qui mittere tela

Incipit; hibernoque tenet sua corpora Circo, 648

A pedibus humeros proiectus ad usque latentes

Intra Orbem hybernum, caput extra hunc extulit Orbem.

Lacteus huic arcum medium secat Orbis; at illi est

Ante pedes magnae Gortynia forma Coronae.

Occidit hic praeceps: duo sunt in vertice summo 650

Sidera: bina micant curvis in flexibus arcus:

Stella micat, summâ fixa est quae forte Sagittâ:

Una manet cubito in dextro, laevoque priori

Una, duaeque humeris: una est in pectore; at una

Fixa pede est, alia atque alia est in poplite; at illa 655

Fixa genu, haec caudâ. Capricornus ad ora voluti

Aeternum Mundi spectans, ac fixus in ipso

Signifero; hybernus caudâque et corpore toto

Hunc secut Orbis; et est suppositus, Aquarie, laevae

Forte tuae, ac stellam simis fert naribus unam. 660

Sub cervice una est, duo sunt in pectore clara

Sidera; stella pedi est primo; micat aurea primo

Una alio; inque humeris sunt quinque; in ventre duobus

Addita quinque: duo sunt ipsâ lucida caudâ.

Talis et Aegoceros. Sequitur sed Aquarius urnam 665

Qui tenet inversam, phrygiâ Jovis ales ab Idâ
Quem tulit: ipse pedes hiberno innititur Orbi,
Porrigit hic laevam, Capricorno quae tenet unum
Sidus, Equi tergum contingit dextra Persei
Atque jubam: hic ortus spectans resupinus inani 670
Corpore: fluxus aquae Piscis ferit unius ora.
Occidit a capite, atque oritur quum caetera surgant
Membra quidem citius: duo sunt obtusa comanti
Vertice: magna humeris duo sunt, unumque sinistro
Sidus inest cubito: duo sunt in utrâque papillâ, 675
Unum lumbus habet; genibus spectantur utrisque
Singula, sed dextro solum sub crure videtur;
In pedibusque duo longè spectantur utrisque:
Sex Urnam atque decem cingunt a parte sinistrâ
Et fundo. Hinc Pisces spectantur ut ultima Mundi 680
Sidera: quorum uni nomen regione propinquâ
Austrino est; alter Boreae de parte Boraeus
Dicitur; Aequantem noctes, Aestivaque signa
Inter, et Andromedes sub magnum forte lacertum
Tenditur, et longo perspectat corpore Mundum, 685
Parrhasiasque jacet longum porrectus ad Ursas.
Alter in extremo qui fert animalia Circo
Signifero duodena jacet sub equina volutus
Terga, humerosque manens, nec longè Aequante diebus
A Circo est noctes; occasum spectat ad ipsum. 690

A pede Phryxae pecudis sunt sidera multa
 Quae veniunt ad eos, et circum terga volutant
 Squamea, et auratis innectunt corpora signis.
 Conjunctura jugat Pisces quae forte, sub Arcton
 Spectat, et haec ternas stellas habet; altera pars tres; 695
 Tres ortum versus; juncturâ tres quoque in ipsâ:
 Caelestem veteres Nodum dixere Poëtae,
 Ariete de summo quae venit ducta; nec ipsis
 Piscibus haec sola est. Mesembrinos ille vocatur
 Qui locus est stellis, numero quas dicere non est. 700
 Hic locus Orbis is est, tangit quem Circulus, aequat
 Qui noctes, juncti cyclorum Nodus, et idem
 Caelestum nexus. Satis haec dixisse rotanti
 Orbe super magno, miris qui sidera signis
 Nexa tenet cursu semper volventis Olympi. 705

BASINI PARMENSIS ASTRONOMICON

LIBER SECVNDVS.

QUINQUE Vagas etiam, nec non pulcherrima Mundi
Lumina bina canam, rapido contraria caelo
Quae faciunt cursus, variasque feruntur in oras,
Sed non tam celeri, quàm caetera sidera, motu.

Ordiam unde igitur? Mirer quae sidera prima?
Quae postrema sequar? Te ne, o pulcherrime rerum
Phoebe, prius? Te Luna prius Latonia monstrem?
Incurvum ne Senem curvâ cum falce minantem?
An Superum regem, caeli cui magna potestas?
Mercurium ne dolis insignem atque arte loquendi?
Te ne etiam, Cytherea, tuo cum Marte silebo?
Pauca equidem cunctis super ignibus orsa movebo
Ipse aliis: de te, Sol auree, multa canenda,
Multa mihi referenda modis insignia miris.

Atque ideo a summis quoniam certissimus ordo

5

10

16

Ille fuit, breviter Saturnum dicere pergo,

Triginta magnos Solis qui perficit annos,

Ante suum pleno condar quàm limite cursum.

Quem subter senos currit bis Jupiter annos:

Quinque sub hunc menses geminum Gradivus et annum. 20

Sol duodena premit revoluta sidera Mundo,

Quatuor efficiens divisum partibus Annum.

Quem Venus, et proles Cyllenia pene secuti.

Vigintique dies septemque argentea Phoebe,

Dimidiumque tenens tenuatis cornibus Orbem 25

Occultum geminis tenet intempesta diebus.

Haec septem primo currunt contraria Caelo.

Cùm cadit oceano nitidi fax lucida Phoebi;

Jam sequitur tenui germanum Cynthia cornu:

Nec procul erubuit fraternis proxima flammis. 30

Pulsa retro septem Caelum tenet alta diebus

Jam medium; Phaëton sacra dum se abluit undâ.

Inde alios septem postquam confecit, obitque

Sol procul; illa procul claris se tollit Eois.

Post alios septem mediâ se nocte reducit: 35

Post totidem parvis fratrem complectitur ulnis.

Nec longe inter se Latonia pignora ab ortu

Vicino surgunt, donec nova protulit ora,

Atque iterum occasum versis exivit habenis.

Nec minus hâc Solem certum est se parte movere. 40

Ipse Aries oritur; post ipsum cornua tollit
Aurea Taurus: at hunc Gemini sunt deinde secuti.
Sidera si secum converteret haec vaga Mundus,
A Tauro in geminos unquam non ista redissent;
Nam retro fuerant nivei post cornua Tauri 45
Tyndaridae gemini: Geminis nec deinde relictis
Signa tenerentur perarato caetera Mundo:
Quippe globi nunquam variantur in Orbe locati
Stellifero, atque Hyadas propria regione videmus,
Ambrosiam, Eudoramque simul, flavamque Polyxo. 50
Non aliter juxta Plejades adspiciuntur
Taygete, ac Maje, et Neptuno admixta Celaeno,
Alcyone, Meropeque soror, Steropeaque mater
Oenomai: una latet phrygiis Electra ruinis.
At quae cum Caelo volvuntur, tractibus aequis 55
Omnibus a Terrâ distant. Excentrica sunt haec
Sidera, quae graio dicuntur nomine, Solem,
Ut liquet, et Venerem spatiis praecedere iniquis.
Namque videmus enim, sacris cum se abluit undis
Phoebus, et ardenti subducit lampade terras, 60
Ire simul post hunc Autumni nocte Dionem,
Nocte eadem extremâ ante ipsum spectatur eadem.
Nam Venus illa ipsa est, quae Lucifer orta vocatur
Ante diem; oceano cum Sol se tinguit Ibero,
Hesperus, Hesperiae de nomine dicta propinquae est. 65

ASTRONOMICON LIBER II. 325

Haec sub Signiferum gradiuntur. At aureus Orbem
 Ipse secat medium Phaëton; at caetera utroque
 Margine non rectis discurrunt sidera Cyclis.
 Illa Notos fugiunt interdum Aquilonis ad axem;
 Haec autem a Boreâ tepidum vertuntur in Austrum. 70
 Nec vero citius vel tardius ulla vagantùm
 Stella meat, quamvis Lunam praecedere Solem
 Cernimus, aut Solem magnum transire Gradivum;
 Hunc superare Jovem, vincat qui deinde parentem.
 Diversi tantae spatii est victoria causae. 75

Mercurium, quamvis Stilbonta vocare Pelasgi
 Non dubitant, nunquam scintillas promere fas est;
 Quinque Vagas sparsos nec ducere crinibus ignes.
 Cura sit Heliacos obitus, quos sidera caeli
 Fessa timent, Phoebum cùm jam fugère propinquum, 80
 Discere, et admotis cedant quae Solibus astra:
 Ceû latet aethereo quondam Canis acer olympos,
 Sustulit auratum cùm Taurus ab aequore Solem,
 Aut Atlante satae medio periëre sereno.

Errantes numero quia diximus, ordine easdem
 Quem tenuere, Pater cùm primum texere Mundi
 Corpus, et immenso Terram discludere Ponto
 Coepit, et in bis-sex posuit quae Signa, canamus. 85

Quippe ferunt tenerâ surgentis imagine Mundi
 Hunc septem numero Errantes habuisse tenorem; 90

Inferior Cancrum cunctis ut Luna teneret;
 Sol medius magni premeret cùm terga Leonis;
 Virgine in Icaria Cyllenius ipse mearet;
 Examen mediae premeret Venus aurea Librae;
 Horrida Martis enim gestabat Scorpium arma,
 Semiferoque Pater Divum Chirone sedebat;
 Saturnumque senem Capricornus et ipse vehebat:
 Saturnoque puer, curvam qui sustinet Urnam,
 Additus: atque Jovi Pisces junguntur: at Helles
 Vector habet Martem; Tauro Venus addita pulchro est. 100
 Mercurius Geminos junxit sibi: et ordine verso
 Ista fuere Deum tectis data Tempia supernis.

Harum quaeque suo claram de lumine lucem
 Protulit, excepto condensae corpore Lunae,
 Quae de Sole quidem sumtâ sibi luce, calorem
 Non tamen ad terras Caelo demittit ab ipso.
 Haec sunt illa eadem, quae corpora nostra tuentur,
 Lumina magna: venit sensusque vigorque, ministris
 His, hominum vitis: agimus tamen omne, quod ipsi
 Non minus errantes, ad quinque referre solemus: 110
 Verum aliàs veniens numerus compellit ad ipsa
 Lumina: luminibus melius quoque jungere quasdam
 Dicitur, ut numerus numeratus tempus agit res.
 Omnia fert etiam corpusque animumque recurrens
 Jupiter, ut Soli numeros adspirat amicos: 115

Et Venus aurato spectat Latoïda vultu.

Tum mihi, si quid agam, contingat pace serenâ

Magna agere, et magnis tali me tempore gratum

Regibus, ac dulces revocare ad carmina Musas,

At cum Saturno quoniam concordia Soli

120

Nulla, nec est Lunae duro cum Marte voluptas,

Nulla fere humano generi Saturnia lampas

Commoda, nec Martis rutilum jubar utile cuiquam,

Mercurium graui Divum dixere ministrum,

Se comitem quoniam nunc his, nunc addidit illis.

125

Luna dies postquam triginta incognita fecit,

Abstulit ex oculis hominum fraterna repente

Lumina, et adverso turbavit lampada cornu,

Aut ter quinque dies ubi jam confecerit, ipsa

Deficit, in Caeli modo si volvuntur eodem

130

Limite, cum medium secuerunt protinus orbem

Signiferi; via quae defectus una vocatur,

Tempore defectus Solis Lunaeque videbis

Non alio: atque ideo numerum si forte notabis

Temporis atque loci, nunquam te tristia fallent

135

Lumina, nec dubio spectabis sidera vultu.

Ceu genus humanum quondam caligine mira

Ultima consumti credebat saecula Mundi,

Cum Pater Aethereo spoliavit Lumine terras,

Extra Orbem medium cum Sol et Luna negarent

140

Defectus fieri: tali sed tempore causa
Major erat, quàm quae Mundi ratione fuisset.

Signa juvat varii si te quoque discere Solis,
Scire licet, facilèque viam praebemus. Ibero
Cùm cadit Oceano, si lucidus exstat, Eois
Clarus et exit aquis, Boreâ tardante, videbis
Tranquillosque dies, et motas vertice sylvas;
Nec metus insano tibi tum te credere ponto.

143

Sin vero croceum maculis distinxerit orbem,
Cùm croceo surgens Aurora rubebit amictu,
Auster et in nubem Libyco se tollet ab alto;
Omnia praecipiti miscerier imbre videbis.

150

Pallida si croceis veniens Aurora quadrigis
Nubibus adversis radios infringet anhelos,
Grandine terrificâ campi pulsantur et urbes,
Nec minus interea tremuli maris unda tumescit,
Jamque obnixa cavas impellunt flamina nubes:
Stant simul obnixa caelo, simul aequore toto
Turbida navifragi condensant nubila venti,
Namque Notus tepidis caelum complectitur alis.
Parte aliâ insurgens paulatim excedit ab antro
Horridior Boreas getico; cunctantur cuntes
Austrique Zephyrique diu; dabit ecce fragorem
Ingentem cumulis tumidarum ventus aquarum.

155

160

Verùm ubi ceruleâ spectabit lampade terras,

164

Jupiter udus aquas caelo demittet ab atro:
 Igneus ante obitum fuerit si forte, sonoris
 Flatibus adversi venient in praelia venti.

Luna quater postquam tenuata reduxerit ora,
 Si caelo puram faciem sine labe, sine ullis 170
 Ostendit maculis, et acuto candida cornu
 Venerit aetherias caeli manifesta sub oras,
 Omnis ubique dies toto sub mense manebit
 Clarus; et elato frustra terreberè vento.

At post terga sui primùm cùm cognita fratris 175
 Cernitur, et pulsos renovata recolligit ignes,
 Cornibus obtusis nigrum tenet aëra, magnus
 Imber erit: nigro semper pluit illius ortu.
 Ventus erit, roseo si puniceet illa rubore.

Ordine sed nostro repetamus coepta priori; 180
 Nec curanda quidem quae sint mittenda sequamur;
 Neve super quae sint aliàs dicenda canamus;
 Omnia neve diu liquido super aethere, neve
 Aëre multa super memoremus: ut aureus ipse
 Jupiter auratis Junonem amplexitur ulnis; 185
 Neû Pater ut mediam praecinxerit Amphitrites
 Tellurem; verùm quae sint habitata Plagarum
 Diversarum acri doceamus acumine mentis.

Queis Pater aethereo dispensat lumina curru;
 Seû supra terras, seû se libraverit infra, 190

T t

Quatuor esse ferunt habitatas ordine terras.
Temperies longe quas est amplexa superni
Infernique soli, tellus habet una viros, qui
Nos et adire queunt, et sunt regione sub una.
Aequipedes alios patrio sermone vocamus, 191
Antoecos Grai, nostro qui sole fruuntur
Parte sub adversâ superi sub corpore Caeli
Verticis austrini prope sidera condita nobis.
At qui circum habitant Grajo sermone Peroeci
Dicuntur populi, sua qui vestigia contra 200
Nostra tenent, Grajâ Antipodes quoque voce feruntur.
Illorum Antipodes et nos sumus ordine verso:
Nec nostri adspiciunt vestigia nostra Peroeci,
Nam Peroecorum nos et liquet esse Peroecos.
Est nobis unum hoc, nec non commune Peroecis, 205
Illam habitare plagam, quam temperet aestus, et altum
Frigus in adversâ regione sub orbe supernorum
Aequipedum: atque aestas, gelidæque brevissima brumae
Tempora sunt eadem, simul incrementa dierum.
Sed tamen hoc reffert: nam cùm nox exit ad illos, 210
Incipit ipse dies nostris se reddere terris:
Atque ubi venit hyems nobis, his vertitur aestas.
Antipodum nobis nihil est commune: sed illa
Convertunt, lucemque vident, cùm nocte teguntur
Aequipedes nostri superâ tellure locati. 215

Quin Natura jubet cunctos hos esse creatrix
 Magna virûm, et tellus omni de parte nitenti
 Sole reperiussa, ut variis animantia formis
 Mater alit rerum natura benigna: nec ipsi
 Antipodes imo nostri labuntur Olympo. 220
 Sed grave quodcumque est terram petit; haud magis illi
 Ima tenent Mundi, quàm nos, qui summa tuemur
 Sidera; sub pedibusque suis nos esse putantes,
 Saepe timent summo lapsos succedere caelo.
 Sunt qui non aliâ credunt tellure morantes 225
 Esse, nec Antipodas, nostrosque manere Peroecos
 Usque alios, praeter nostrâ regione videndos
 Aut visos, magni cùm dividat unda remotos
 Oceani Antoecos: quos qui negat esse, negabit
 Antipodas. Quid aget magnus tellure sub altâ 230
 Phoebus? Aget quidnam Phoebi germana decori
 Luna Jovis magni Latonae ac lucida proles?
 Quippe ita crediderim, fuerit si Terra rotunda;
 Ut memorant, rerum causas quicumque sequuntur.
 Instar enim pauci quidam dixere theatri 235
 Tellurem, quidam cubaeâ stare figurâ.
 Verùm ita si fuerit, Phoebosurgente, videbunt
 Lumina clara prius, quàm Persae, Solis Iberi.
 Nam cava si fuerit Tellus quae proxima Soli est,
 Noctis adhuc nigrâ staret languentis in umbrâ, 240

Altera pars magnum Phoebi cùm passa calorem
Lustraretur eo, primâ regione relictâ:

Luce etiam semper major nox atra maneret,

Ac prior ipse dies, quàm Persis, iret Iberis:

Quod fieri contra certâ ratione videmus.

249

Sol prius ad Persas numeratis quatuor horis

Tollitur, adversos afflet quàm pronus Iberos.

At si plana fuat Tellus, aequaliter omni

Parte polus Mundi distare videbitur illo

A Circo, celeri qui dividit omnia visu.

250

Verùm apud Aethiopas polus est non altus, ut idem

Despicit adversos altissimus ipse Britannos.

At mediis variâ ratione magisve minusve,

Menstruaque una dies extremae in littore Thylae

Cernitur, aurato si stat Titania Cancro

255

Lampas, et Aethiopum nullas facit urbibus umbras,

Pracipuae mediae, dicunt quam forte Syenae.

Quippe dies patriis aequales omnibus essent,

Omnibus in patriis eadem nox, umbraque magnae

Una eadem Terrae tenerum fuscaret Qlympum;

260

Terminus idem oculis caelo foret unus aperto.

Vix caput Anguis enim Grajà regione videtur,

Atque pedes Helices: aliâ de parte Britannis

Nec caput inflexi fast est spectare Draconis;

Parte nec ex eâdem Grajàm regionibus ullis

265

ASTRONOMICON LIBER II. 333

Canobos adparet caeli clarissimus ignis.
 Unde licet Terram formâ constare rotundâ
 Dicere; nec Tellus aliâ quadrangula formâ est.
 Ipse dies quoniam sex horas omnis haberet,
 Noxque decem horarum nec non bis quatuor esset. 270
 Nec fuso Tellus quae se tenet aëre circum
 Defugit a Zephyris Eoum admota sub Eurum;
 Nec contrâ in Zephyrum Nabathaeis cessit ab Euris;
 Nec magis Arctos Tellus Aquilonis ad axes
 Versa, meri quàm sit parti subjecta diei. 275
 Eoo sedeat Tellus si proxima Mundo,
 Adsurgente breves umbrae sub Sole venirent:
 Majoresque forent aliis labente sub undas.
 Ac majora quidem nobis orientia cuncta
 Signa viderentur, propius si forte mearent, 280
 Nec minus et Zephyro si stet subjecta tepenti,
 Signa viderentur majora cadentia cuncta.
 Sol et Luna novum lumen brevioribus umbris
 Labentes veherent: contrâ surgentibus illis
 Majores caderent longè sub Solibus umbrae. 285
 Sin vero septem fuerit submissa Trioni,
 Hac sub parte jacens omnis spectabitur umbra,
 Sole caput niveum terris tollente relictis
 Cùm primum roseis Aurora retexit olympum
 Curribus, et nigram Terrae Dea reppulit umbram. 290

Nec minus Austrino fuerit si proxima caelo,
Omnis in hanc rursus regionem procidet umbra,
Sole vel hesperias se se condente sub undas,
Aut idem adflatis primùm cùm surgit Eois.
Nec vero Tellus mediâ plus parte levatur, 295
Aut premitur Mundi: nam sex quae signa videntur
Terrarum supra, spatiosive aequora Ponti,
Aut plura, aut certe non tot manifesta paterent.
Nam medio si plus Tellus se se Orbe levaret,
Semper ibi noctes spatiis majoribus irent. 300
At medio contra Tellus depressa sub Orbe
Si jaceat magis et brevior nox atra manebit.
Nec minus Oceani formam tenet unda rotundam,
Et maria, atque animae tractus, aetherque profundus.
Inque duas partes divisum dicere Mundum 305
Non dubitant, supra Lunam ut quaecumque moventur
Esse ferant semper Divûm immortalia tecta,
Intemerata situ spatiosis aetheris oris.
Haec facere, illa pati memorant quae cuncta sub imâ
Semina sunt Lunâ, flammâs, animamque tepentem, 310
Undarumque locos, et siccae pondera Terrae.
Haec quoque mutantur superis et semina formis.
Terra tenet medium: pro qua quoque candida Luna
Dicitur aetheriis regionibus: unda sub ipso
Mercurio est: aër pro te, Cytherea, putatur. 315

Ignis habet Solem; Marti sed rursus et ignis
 Additur: aërio pro Jupiter orbe locatur:
 Saturnus gelidae pro frigore ponitur undae,
 Terraque pro magni summo stat corpore Caeli.
 Nec vero est Ignis siccae sine semine Terrae, 320
 Communesque manent unâ sub lege: sed Ignis
 Aëris in partem magno venit ipse calore.
 Humidus ast Aër gelidae se miscuit Undae;
 Miscet Aquae Tellus se frigore, participemque
 Naturam inter se tenuerunt semina Mundi 325
 Quatuor: unde hominum genus haec pecudumque volantumque
 Arboreumque simul, nec non simul omne natantum
 Temperies magno nutrit permixta vigore.
 Nunc simul hybernus quae tempora noctibus addit,
 Quae rapit aestivus Sol impiger ordine pandam, 330
 Et Cleomedas romanis versibus artes
 Exsequar, ingenti patriae perculsus amore,
 Dulcis Apollineas referens tibi, Parma, coronas.
 Nam duo Solstitia efficiunt Caper, et nova magni
 Effigies Cancri, cum Sol altissimus Orbem 335
 Ipse tenet summum, aut imos inverguit ad Austros.
 Verum aequant noctes Aries et Libra diebus.
 Sed cum Sol summum tenuit pulcherrimus Orbem,
 Magna die cum jam lux intempesta vocatur:
 Ultimus in Boream qui ducitur Orbis, is ille est 340

Aestivus Tropicus, qui vertit ab aethere Solem,
Inque Notum seris Phoebum sinit ire quadrigis,
Incipit a nobis tardum cùm texere gyrum:
Cùm fugit a nobis Phaëton, et lucida lampas,
Quem fecit hybernus Tropicus fuit ultimus Orbis.

345

Incipit in Boream volvens Sol inde reverti:
Impiger Aegoceron nam linquit, et aethera contra
Nititur adscendens peraratum denique Caelum;
Atque ubi jam medios victor percurrerit Orbes,
Aureaque Aeolii calcârit vellera Phryxi,
Aequabit noetes caeli mensura diebus,

350

Inde sub aestivum veniet Sol candidus Orbem.
Atque ubi discedens Libram jam contigit, aequas
Efficiet rursum noctes Pater ipse diebus.

Hanc, duodena secans Sol aureus astra, peregit
Ipse viam: Caper est, gelido quem mense decembri
Sol premit: hinc Solem jam coepit Aquarius ultro
Tollere: dehinc Pisces oriuntur in alta vehentes
Lampada Phoebeam, donec Titana recepit

355

Hinc Phryxea pecus, Taurumque ingressus, et ambos
Tyndaridas, Cancrumque tenens, non amplius altum
Aethera, nec superas audet se tollere ad oras:
Sed redit ad terras magnum dum forte Leonem
Arripit, ac pronâ de Virgine labitur: aequam
Inde tenens Libram, medios jam colligit Orbes.

360

365

Scorpion hinc labens paulatim linquit, et arcus
Jam premit Haemonios: Capricorno deinde retento
Ultima depresso deducitur orbita Circo.

Summa igitur Cancri via dicitur, infima Capri.

Esse quidem portas veteres dixere Pelasgi

370

Has hominum divumque duas; quod vita per illam

Defluit in terras, per et hanc ad sidera rursum

Fertur, et aethereo revolans se sistit Olympo.

Sol igitur quantum superas se tollit ad oras,

Tanto tarda magis nostro lux orbe moratur.

375

Nam Tropicos inter medium Sol aureus orbem

Circuit; et magnum volvens pater efficit Annum.

Atque haec causa quidem, quare sint frigida quaedam;

Haec calida, haec autem cur temperet aestus et altum

Frigus; ob hoc quoniam Sol non excedat iniquum

380

Signiferum, a Cancro Capricornum lapsus ad ipsum.

Sed neque quae Tropicos inter sunt tempora noctis

Atque die spatiis aequalibus ire feruntur.

Namque decem novies Sol cursibus ambiit annum,

Dimidioque die cum quatuor ante diebus,

385

Ariete de medio Cancrum quam surgat ad altum.

Atque decem novies Sol cursibus ambiit annum,

Dimidioque die geminis cum deinde diebus,

Ante cadens victor Libram quam vergat ad aequam.

Hincquoque dum fugiens Capricornum cedit ad imum,

390

Vu

Ipsè quater Phaëton viginti forte diebus
 Atque octo finem circo facit aureus imò;
 Atque decem novies Sol cursibus ambiit annum
 Hinc petit Aeolii dum vellera lucida Phryxi.

Maxima Tyndaridae spatia obtinuère Gemelli; 395

At minima Arcitenens currentis in aethere Phoebi.

Ergo ubi principium crescendi coepit anhelis

Lux nova solis equis, duodecima surgit inique

Pars incrementi primo jam mense: secundo

Pars sexta: at quartam mensis quoque tertius auget. 400

Tum quartus quartam, sextam sed quintus habebit:

At sexto pars est duodecima reddita mensi,

Sex horis minimam superat lux maxima namque.

His data temporibus Phoebæ via certa decoro,

Purpureas Caeli nobis quæ flectit habenas. 405

O decus aethereum, lux o clarissima caeli
 Sol hominum Divûmque parens; quo carmine laudes,

Quae mihi Musa tuas memoret? Tu causa creandi

Omnia: cum magnâ rerum tu semina Lunâ

Accipis, et valido nutriris cuncta vigore. 410

Aetherei princeps tu luminis almus, et auctor

Lucis, et immensi moderator magnus Olympi,

Salve hominum sator, ac miseris accommoda terris

Lux aeterna Deûm: tua vis, tua, Phoebe, potestas

Abducit morbos, caelumque salubre serenat. 415

Terrigenam Phrytona puer Latonius arcu.
 Horrisono innumeris maecasti, parve, sagittis.
 Ora novo aeternae vestiris flore juventae .
 Te pia Castalio lavit Latona fluento,
 Ambrosios dulci perfundens nectare crines. 420
 Instabilem Delon medio tu sistere ponto,
 Tu potes et Musâ contendere victor: iniquas
 Noscere tu Parcas: strepuit si argenteus arcus.
 Turpia lustratis pereunt animalia terris.
 Phoebe salutiferas aegris mortalibus herbas 425
 Addis, et ingratâ cingis pia tempora lauro.
 Tu Phryga pelle suâ spoliasti, Phoebe, superbum;
 Tu Niobem natosque premis; tu matris amore.
 Incensum Tityon stygiâ provolvis arenâ.
 Huc ades, o Superûm clarissime, pulcher Osyri, 430
 Seu te hiberna sinunt Lyciae dumeta Zeliae,
 Seu vocat Aegaei mediis tibi cognitus undis
 Cynthus, et Eurotae placidissima fluminis unda:
 Sive mihi Liber, seu sis mihi dictus Apollo,
 An Titana magis cupias te forte vocari, 435
 Laeta Sigismundi nuno tempora ducis, honorem
 Cui summum Omnipotens patriis concessit in armis;
 Qui nunc Italiam pacis sub legibus omnem
 Justiciâ, atque fide magnâ ditione tuerar:
 Ut qui caeca legit rapidis contrarius undis 440
 Vu 3

Marmora ventisoni revoluta per aequora ponti
Nauta mari in magno voces atque irrita surdis
Littoribus dat verba, sonosque effundit inanes;
Verum ubi ad optatos subduxit carbasa portus
Rupe ligat vastâ munitam forte carinam.

445

Ac, ne pace bonâ nullis terat ocia factis,
Templa Deo victor statuens ingentia summo;
Nunc exhausta novis decorat sua bella trophaeis,
Gallicaque antiquis reddit nova moenia terris
Amnis in hadriacas qua Sena labitur undas.

450

Nec minus insigni se se germanus honore
Extulit ante alios Malatesta Novellus; et armis
Hic quoque depositis, tua munera, pulcher Apollo,
Castaliis Musas primus deduxit ab antris.
Ille fide, ille animo constanti, ac denique sanctâ
Justiciâ invictum potis est superare Catonem.

455

Hos saltem Italiae custodes, maxime Divûm
Phoebe, fove, longosque piis da fratribus annos.
Ille intes Musas longûm se oblectet; avitum
Dum regit imperium bello fremit ille superbo,
Nuper et Ausoniam saevis ut vindicat armis
Alphonsi, Hetruscâ cogit quem cedere terrâ,
Ac libertatem populis dat habere Latinis;
Mox quoque in audaces vertat sua praelia Turcos,
Infidasque manus, inimicaque pectora Graiis

460

465

Heu miseris! quos clade novâ tot millia campis

Perdita Threiciis Byzantia moenia juxta

Abtulit una dies, saevit dum barbarus hostis

In Graios omnes, Trojam dum jactat avitam,

Dardanosque patres, Idâ quod natus aquosâ est.

470

Vrbs augusta potens regum domus alta potentum,

Romanis opibus, romanis civibus aucta,

Imperio quae sola suo Garamantas et Afros,

Auroram et Zephyrum, nec non Boreamque Notumque

Subdiderat pedibus, domitumque subegerat Orbem,

475

Capta dolis pueri; quin et Phryx semivir illâ

Nunc potitur victor, romanaque despicit arma,

Discordesque animos Italum sine fine furentum.

Nec satis indignum fuerat, quod templa, quod aedes

Diruit: antiquâ sub relligione, nefandum!

480

Stare vetat populos: at nos toleramus iniquas

Gentibus imponi leges? Ne, Christe, furorem,

Ne patiare, precor, per secula surgere talem.

Da, Pater, Ausoniis mentem da gentibus unam

Ire Asiam contra; cupiant illum omnibus unum,

485

Illum ipsum studiis, qui barbara saepe fugavit

Agmina, et Italiâ duros ejecit Iberos.

Quae simul ac cecini numeroso carmine bella

Vix mihi terdenos aetas data viderat annos.

Illa autem si bella canam, quis me altiùs alter?

904

Quamquam aderunt multi, memorent qui facta potentis
Pandulphi, moresque hominum, Lelegasque, Phrygasque,
Europaeque manus, Italos, fortesque Pelasgos,
Pannoniosque truces, Hispana, Britannicaque arma.
Haec meus ante alios memoret simul ore diserto. 495
Parleo; ut ipse libens optata Basinius arma:
Qui nunc Astrorum motus, subjectaque Divum
Templa cano, atque vias semper volventis Olympi.

BASINII PARMENSIS

ASTRONOMICON

LIBRI SECUNDI ET VLTIMI

FINIS.

**BASINI PARMENSIS
MELEAGRIDOS**

LIBRI TRES.

LEONI DECIMO³⁴¹

PONT. OPT. MAX.

CAIUS SYLVANVS GERMANICVS SAL.

*H*aud ita post multo, quam Veneti ad Abduam ingenti clade superati fuerant, iter per Veronensem cum facerem, maximamque in illis locis cum villarum tum agrorum vastitatem, non parvo animi et stupore et dolore, conspicerem; cumque (ut humanus est animus videndi cupidus) domum quandam a militibus direptam introivissem, inque eâ plurimas chartas undecumque disiectas revolvissem, fortuito BASINI PARMENSIS ireis Meleagridos libri meas ad manus devenere. Quibus bis atque iterum perlectis cum mihi summopere placuissent, ut aliorum iudicio me subjicerem, eos viris doctis quamplurimis ostendi. Quos cum haud discordes in opere probando sensissem, nihilque ab opinione meâ dissentirent, quibus temporibus is Poëta floruerit ab eisdem edoctus, (et sane Eugenii Quarti temporibus fuisse autumant) subierunt animum illae mortalium contentiones, variaeque opiniones, cur non tam docti viri, atque illi vetustissimi fuere, nostris temporibus reperiantur? Quod ipsum plurimi, non satis sane, nec disserunt, nec arbitrantur, Leo Decime Pont. Opt. Max. Nam quemadmodum caetera, quae naturâ procreantur, vicissitudini subiecta sunt, ita etiam in summis hominum ingeniis evenire existimant: totumque id astrorum rationi attribuunt, quae certum postquam cursum exegerint, multa tum et maxima procreari ingenia: et hinc, non omni tempore doctissimos viros reperiri contendunt; hocque duobus longe distantibus saeculis, Platonis ac divi Caesaris Augusti comprobare nituntur. Quorum alterius tempore Phi-

XX

*losophi, et Oratores optimi fuere, sub proximo tot ac tanti in
 omni genere disciplinarum consummatissimi exstiteri viri, ut nul-
 lum aevum, illo nec clarius, nec felicius existimandum sit. A
 quo ad nostra usque tempora neminem fuisse repertum, nec un-
 quam futurum, nisi illa eadem astrorum ratio attulerit, qui illis
 aut ingenio, aut doctrinâ comparari possit, pueriliter fabulantur.
 Quorum sententiam, si demens essem, continuo et sequer et
 confirmarem. Et nisi supervacaneum esset doctissimorum virorum
 tempora enumerare, eorum quidem, qui non iisdem saeculis, qui-
 bus Plato fuit, aut quibus Caesar Augustus imperavit, florueri,
 falso eos sentire, semperque aliqua praeclara ingenia extitisse osten-
 derem. Quod quia certum, et omnibus notum est, praetereo. Sed
 vana sane opinio nullum nec bonas artes, nec virtutes astris non
 faventibus adipisci, quae inclinant, non urgent: cum nulli mor-
 talium consequendae virtutis occasio eripiat, nisi hanc aut tem-
 poris malignitate, aut paupertatis incommoditate, aut Principum
 desidiâ omittant. Qua in re si qui indigent testimonio, quem
 potissimum citabunt, quàm Laurentium Medicen patrem tuum,
 quem ob magnanimitatem, liberalitatem, aliasque virtutes magni-
 ficum dixere? Utpote qui, nisi viris doctis, reique literariae jam
 fere solo aequatae, et situ obsitae suppetias tulisset, nemo am-
 bigit, quîn prope interiissent. Ille animadvertens jam tum lite-
 ras circa exitum laborare, Pisis scholas literarum Latinarum, Flo-
 rentiae Graecarum instituit: viros disertissimos aere suo, ac ma-
 gno, undecumque accersit, studiosos et fovit et juvit; nec prius
 in hoc elaborare destitit, quàm ita restitueret, ut non facile ite-
 rum ad id praecipitium pervenire possent. Verum postquam hu-
 maris functus est, ut ante ipsum per multa tempora, sic post
 nemo, praeter te, doctos fovit, aut aequis oculis adspexit, om-
 nes ad te unum confluebant. Unde quanto tuâ ad summum Pon-
 tificatum assumptione gaudio affecti sint, difficile dictu reputo.
 Quis non exsultaret, cum sciat sua tempora tali sub Principe flue-
 re, et se victurum, qualem Platonis divinus animus esse debere*

censebat? Etenim felicitas temporum in Principibus virtute praeditis consistit. Nihil tibi prorsus deest, quod et summo et optimo Principi convenit. Liberalis es, quae praecipua dos est Principis, innumeraeque aliae in te regnant virtutes; denique doctissimus, et doctorum amantissimus es, qui quantum gaudeant, quod rerum dominus factus sis, vel tute cogitare potes. Vidi alterum alteri, ac si e periculossissimo praelio, et tanquam postliminio rediissent, invicem congratulari: praeterea certatim eum diem, quo Pont. Max. renunciatus es, carminibus celebrare, tibiue gratari. Ego autem, qui ipsorum vestigia et sequor et veneror, id ipsum pro capitu ingenii mei etiam feci, et unà cum illis gaudeo, quod tandem sub Principe omni virtute excultissimo nobis vivendum sit. Et ut plenius meam in te observantiam ostenderem, ut denique viros doctissimos jam dudum demortuos participes laetitiae nostrae redderem, et ut sentiant nobis orbique toti talem Principem imperare, qualem ipsis eorumque temporibus inexorabilia fata negaverunt, hoc opus tibi dicare, et sub tuo sacratissimo nomine communicandum omnibus existimavi. Quod, ut meretur, laudibus extollerem, nisi seipsum opus commendaret. Et si minimum id est munusculum tanto Principi, tamen id audacter feci, cum etiam maximos Deos rebus quam paucillis, Lycurgi instituto, non minus, quam hecatombe placari, litarique certo sciam; atque hi non muneris magnitudinem, sed sacrificantis animum et scrutari et respicere consuescant. Vale delictum humani generis.

Romae decimo Kalen. Junias M, D, XIII.

CAI SYLVANI GERMANICI
IN TRES MELEAGRIDOS LIBROS ARGUMENTA.

IN LIBRVM PRIMVM.

Explicat in primo fuerit quae causa malorum
Aetoli regni, et quantâ Trivia arserit irâ.
Omnia mente movens Meleager scire laborat,
An Divûm imperiis diro premerentur ab Apro.
Tum vates Mantus tanti docet esse Dianam
Prodigii causam. Procere Meleager ad arma
Hortatur: placet Oenidae sententia multis.
In Monstrum properant magnorum pignora patrum:
Heroës clari, et pariter Tegeaea Virago.
Setigero occurrunt: niveis Leucolenus ulnis
Occumbit: fert auxilium Apro Delia fesso,
Et densis nubem sylvis inducit opacam.

IN LIBRVM SECVNDVM.

Sacra Pater superis fieri Diis imperat Oeneus,
Et vates Mantus ventura exquirat in extis..
Nube cadente feram sylvis rimantur in altis.
Virginis Arcadicae capitur Meleager amore.
Tela duces frustra dirum jaculantur in Aprum..
Prima Suem Virgo Nonacria arundine figit..
Adloquitur magnum furibunda Diana Tonantem.
Prosternit Meleager Aprum. Tirinthius heros.
Serus adest. Struitur sociis pyra moesta peremtis..
Venantur. Subeunt nemorosa palatia Regis.
Heroës, sumuntque dapés, et vina coronant.
Ad mensas Illicops cytharâ modulatur eburnâ.

IN LIBRVM TERTIVM.

Jupiter aethereas Superos invitat ad escas..
Mollis Amor requiem geminorum turbat amantûm:
Oeneus atque Atlanta pari carpuntur amore..
Legati properant Calydonia docere peremtum
Esse Suem horrendum. Plutonis regna Diana:
Intrat, et inde vocat prognatam Nocte Megaeram..
Cervice Oenides Apri Caeneida donat..
Infandum! geminos peremit Meleager avunclos.
Dum Superis, quod Aper cecidit, Calydonis in urbe
Sacra facit, nati facinus Pater accipit Oeneus.
Fatalem Mater dat flammis impia torrem.
Perpetuâ Oenidae clauduntur lumina nocte.

BASINI PARMENSIS MELEAGRIDOS

LIBER PRIMVS.

Facta Ducis canimus, dirae qui matris ob iram
Funeream pestem domitus, majoraque solvit
Supplicia, et letho fatalem mersus in ignem;
Multaque ob insanum juvenis male passus amorem,
Immeritas saevae poenas dedit ille Dianae. 5

Pandite, Pierides, (neque enim sine numine vestro
Fama venit) quae causa fuit consurgere in iras
Sollicitos pro laude Deos; quae causa Dianam
Aetolo impulerit meditari praelia regno..

Ira Patris summi longos perstabat in annos 10
Difficilis, saevumque minans Calydonae premebat
Rex hominum, Divumque parens, nataeque favebat,
Ex quo sacra senex sanctis Latoïdos aris.
Non dedit, et magnae vetuit pia thura Dianae.
Illa Jovis jam tum claro consedit Olympo 15

Caelicolas magnos, ipsumque affata parentem.

Caelicolae magni, tuque, o Pater optime Divum,
Nectaris, ambrosiaeque liquor caelestia vobis
Pocula sufficiant, quae candida misceat Hebe.

Diique, Deumque parens, quorum fortuna secundas 20
Aeternis res arbitriis regit, et mea curae

Cuncta quibus fuerant olim quae facta recordor,
Cum mea thuricremis fremerent altaria flammis.

Nam mihi sacra movet solitis Aetolus ab aris
Ipse Oeneus; meritum neque jam dignatur honorem 25
Reddere: da, Genitor, luat haec lamenta, mea sive
Ille tibi lacrymas. Non me Latona negavit
Esse Jovis prolem divino sanguine cretam;

Atque tuâ de stirpe. Pater, miserare Dianam,
Si qua Deum pietas animos tangitque movetque. 30
Pentheia si potuit scelerato avertere thyrsos

Mater, et infandos Bacchi instaurare furores,
Et noster celebretur honos, (tum tristis et orans,)
Ecquid, ait, Genitor, meruit Latonia virgo?
Non mihi sunt irae, non mens insana, nec ullas 35
Orgia nostra vocant jactatis Thyadas armis.

Dixit; et amplexum genibus miseranda paternis
Implicuit, mentemque Dei; nutusque coëgit.

Nam pater Omnipotens totas commisit in iras
Inde viros, urbemque Deae; multosque per annos 40

Terribilem Dictynna feram, quae causa malorum

Summa fuit, pascebat Aprum, quo ristior ullus

Luctus, et ira Deum stygio non venit averno;

Non Harpya vorax monstrum, non atra Celaeno

Proluvies tam dira fuit, non Cerberus Orci

45

Janitor: ille sonans spumantia faucibus ora

Protinus, arboreosque movens duo fulmina dentes

Ibat, et imperio Divae sata laeta petebat.

Venit et afflictae moestae Calydonis ad oras

Dirus Aper: si fama fidem secat ulla vetustam,

50

Nulla lucēs hominum generi tam saeva, nec unquam

Maxima Phoebeis Serpens revoluta sagittis,

Lerna nec Herculeo quamvis dejecta labore

Multiplici capitum numero defecerit olim,

Murmure tam subito populos tremefecit et urbes.

55

Prodigium crudele quidem! Neque causa malorum

Nota viris. Primus juvenis Meleager acerbam

Scitari exarsit generoso pectore sortem,

Omnia mente movens; sive id foret ira Deorum,

Seu fera perpetuo mortalia facta labore

60

Supplicia, infandos Divum meruisse furores

Ipsē putans, animos juvenis mutabat in omnes

Se volvens curas: veluti cum caeca retardant

Saxa, ruunt rapidi summi qui a montibus amnes

Luctante in scopulo, tum marmora rauca reclamant,

65

Extolluntque undas, et turbidus aestuat alveus;
 Sic juvenis dubiam versat per singula mentem
 Nescius, atque animos jam tum capit ille viriles.
 Multa inter procerum se se quoque millia tollit,
 Objectatque moras, Mavortiaque induit arma: 70
 Optat adire feram, tristesque revisere sylvas
 Confusus fremitu tanto, auxilioque virorum.
 Circumstant properi comites; juvat usque frementem
 Conspicere, et gratum domino praestare favorem.
 Tum genitor Mantus, vatem quem Phoebus Apollo 75
 Fecerat, et meritum citharâ donârat eburnâ,
 Augurique vias dederat, tum scire futura
 Edocuit, magnis sacrorum indicere festos
 Ipse dies templis, lectasque offerre bidentes,
 Perfectosque jubet centum mactare juvencos. 80
 Ac veluti postquam deduxit ad Ilion altum
 Chalcas Thestorides vatum doctissimus augur
 Agmina, crudeles detexit Apollinis iras:
 Sic vates Thebanus, ubi mortalia Phoebum
 Pectora senserunt, divino est ore locutus. 85
 O fera gens, vestri sola est Latonia proles
 Causa mali, quòd nulla suis cadit hostia templis.
 Vix ea: Phoebus enim fauces conclusit, et olli
 Concussit rapidum furiali numine pectus.
 Illicet ingenti fremuit Calydonia turba 90

Murmure, et ossa metus totis labefacta medullis

Occupat, et miseros hominum perlabitur artus.

Quid faciant, quo monstra dolo crudelia caris

Finibus avertant, toto discordia regno

Nascitur. Ast alij, quibus est injuria facti

95

Nota, jubent saevam votis placare Dianam.

Arma alij, dirasque acies, inimicaque tela,

In fandum! sine more parant. Heu nescia fati

Mens hominum! Quae tanta animis discordia regnat?

Tum vero in dubium curis Calydonius heros

100

Ducitur, huc illuc animum versatque trahitque

Cuncta futura putans; tum tristi corde dolorem

Miscet; et interdum spes est incerta salutis,

Interdum virtute fremit. Velut ille leonum

Maximus aethereis Poenorum in montibus olim

105

Mille animos subit impatiens, gaudetque timendo

Conscius, aut meminit capram stravisse fugacem,

Aut sperat sylvis candentem avertere taurum;

Haud secus Oenides curas mutatur in omnes

Ardens; nec tristi deponit mente dolorem:

110

Usque adeo dubiam versat sub pectore sortem!

Tantus amor laudum juvenem rapit! Inscius ardet,

Visceribusque boni dolor aestuat Oenidao.

Tum Danaum procures, nec non et Thesea primum,

Nestora, Pirithoumque, et similem cum Castore fratrem,

115

Y y

Aequalemque Deo Polyphemum affatur amicum,

Heroasque alios, misit quos Graecia tanto

Subsidio : O magni proceres, quibus inclyta curae

Facta sedent, virtusque virum haud ignota priorum,

Me primum audentem; vestra est si certa sequendi, 120

Magna videtis enim quid agat fortuna, voluntas:

Nunc animis opus esse reor, nunc facta parentum

Consimili virtute sequi; nunc prisca referre

Gesta Ducum, laudesque simul: nova cernere bella;

Bella, viri; meminisse suae nunc conjugis omnes 125

Tempus, et auxilium tanto praestare labori.

Quare, agite, infandum lato prosternere ferro

Magnanimi sperate viri vastare superbum

Prodigium; mortale jecur proscindere totis

Viribus. Unus Aper stygio demiserit Orco 130

Mille viros? Impune dabit tot fortia letho

Corpora lecta? Pudor! Quis enim tam certus ubique est,

Ut fera decernat procerum tot millibus una?

Dixerat Oenides heros; quem deinde secutus

Maximus Aegides Theseus, quo fortior alter 135

Non erat heroum, nisi tunc eversor Iberi

Amphitritoniades monstri, domitorque ferarum:

Magna quidem nobis (semper, Meleagre, fatebor)

Te meritum; et nunquam immemorem me longa videbit

Ulla dies; Lapithasque feras, stragemque recordor 140

Thessalicam, quot Centauros tua misit Averno
 Dexterâ ; nec tua me fallit, fortissime, virtus.
 Ne vero tibi ne dubiam, fortissime, mentem
 Ulla trahant diversa, minus quo perdere speres
 Auxilio dimissus Aprum, tutusque mihique 145
 Pirithous qualis, quantâ pietate colendos
 Esse meos duxi comites: per Numina testor,
 Per caput Hippolythi, quem nunc Cerealis Eleusis
 Dividit, et caro negat invidiosa parenti ;
 Te sequar, auxiliumque feram dum spiritus auras 150
 Ipse mihi dederit ; vel si sub tartara Manes
 Turbare, ac stygio libeat miscere profundo ;
 Est animus, mihi certa fides, mihi firma voluntas,
 Sunt vires, dubitasne, timesne ? Per horrida lustra
 Decretum est tua jussa sequi. Nemora avia, quaeso, 155
 Continuò populemur, ait. Sic maximus heros ;
 Monstrantique viros mediâ consedit arenâ .
 Et laeti proceres uno sermone favebant,
 Adsensusque pares pennatâ voce fremebant :
 Tum pater arma viris sacro depromere templo 160
 Jussit, et horrendos belli recludere postes.
 Ac velut ingenti si quando Roma tumultu
 Conjurat, panditque Dei stridentia Consul
 Limina; sive timent dirae Carthaginis arma ;
 Sive Ducem exposcunt Poenorum avertere earâ 165
 Y y 2

Ausoniâ; fremit in medio ferus agmine Mavors :
 Hic pater egregio carum Parthaone cretus
 Adloquitur gnatum longis rex obsitus annis,
 Multa timenda movens, vel quae fortuna tulisset
 Omnipotens, vel quae portenderet ira Dianae. 170

Si mea nunc redeat validis cum viribus aetas,
 Praeteriti si martis adhuc vis illa fuisset,
 Haud, Meleagre, tuas acies mea dextera tantas
 Linqueret: una salus natumque patremque maneret.
 Sed mihi frigescunt effoeto in pectore vires 175
 Jam gelidae, et tardus fugit in praecordia sanguis.
 Adforet illa mihi, quâ te genuisse, juventa:
 Credor! Ego ingenti tecum virtute Dianae
 Infandam pariter, nullisque juvantibus iram
 Vincamus, tristemque feram Calydonâ trahamus. 180
 Nec quemquam sperno; certa est sua cuique voluntas:
 Sed me praecipue virtus animosa juvabat.
 Nec temere contentus eram virtute vel armis:
 Fortunam, casusque suos mecum ipse, modumque
 Cunctanti versabam animo: stravi ipse furentem 185
 Aëtiona manu, Phrygiae quem litore Thebes
 Nymphae Orestiaes gelidis pavêre sub antris
 Neptuno genitum. Tuque, o mea sola voluptas
 Nate, precor fortunam oculis sortire cavendo
 Cuncta futura videns celeri sub corde voluta. 190

Nam quis, te incolumi, me fortunatus, et aeque
 Vivit adhuc hominum felix? Sin saeva nefando
 Invideat te Parca mihi, nate optime, casu,
 O peream, Manesque prius delabar ad imos!
 Invisamque animam jam nunc ego reddere in auras,, 195
 Hanc animam exhalare libens crudelibus opto
 Supplicis! Sic fatus erat: rapuere cadentem,
 Conlapsamque intra regalia tecta reportant
 Praecipites famuli, et curas solantur heriles.
 Circumstant juvenes, pueri, matresque, nurusque,, 200
 Foemineoque domant moestos plangore lacertos
 Ingenti fremitu; resonant loca cuncta ululatu.

At procul horrifico strepitu cava concha tremendum
 Rauca dedit sonitum, crepuitque per aethera clangor,
 Et laeti proceres per latos agmina campos 205
 Educere; ruunt equites, peditesque sequuntur.
 Pulverulentus ager glomerata per agmina nubem
 Aetheream quatit; aere micant, auroque phalanges
 Compositae insultant. Campo Meleagrus aperto
 Primus adest, strepituque pedum sonat atra Melippi 210
 Ungula, et aerato geminatur ab agmine pulvis.

Vos Helicon, Deae; neque enim sine numine vestro
 Fama venit, largo dudum mihi pandite cantu
 Quos bonus auxilio populos Meleagrus habebat.

Primus adit socium claris excitus Athenis 215

Aegides, quem mille viri comitantur, et omnes
Ostentant lato juvenes venabula ferro.

Hunc comes insequitur totidem stipantibus heros
Pirithous, cui laeta manus gratatur, et illum
Circumstant, mentemque Ducis per dulcia raptant 220
Gaudia: tantus amor juvenum clamore ruentum!

Protinus eloquio, sed non praestantior armis
Nestor, equo melior Pyliis excitus ab oris
Venerat: hunc sequitur Peleus, quem mille secuti
Myrmidones lecti Phthiae de gentibus urbis. 225

Vos etiam patriis gemini venistis ab oris
Castor, et alta Jovis prolesque simillima Pollux.
Vos quoque sexcentos patriâ de gente tulistis
Perpulchros juvenes: sed non Mavortia corda
Imbelles animos, tumefactaque pectora gentis 230
Agnoscas, pronaequae viris data copia linguae.

Venit ab Italiâ Faunus, Saturnia proles
Quem genuit quondam latebrosis Picus in oris.
Nam memorant famâ postquam Saturnus Olympum
Deseruit, Latias illum coluisse latebras; 235
Idque diu dum tempus agit, genuisse superbum
Picum, cui teneras orto lavit Albula plantas.

Filius ingenti Grajorum incensus amore
Viseret ut mores, illis ~~se forte~~ diebus
Contulerat clarum multis comitantibus Argos. 240

MELEAGRIDOS LIBER I. 255

Ergo aderat Latio circum stipata juvenua
 Milite, nec quisquam praestantius audeat agmen
 Dicere, quam Latiis Calydonæ quod appulit oris.
 Tanta virum virtus, tantis se laudibus effert.
 Itala Romanos gens elatura nepotes.

245

Protinus Arcadiâ venit de gente virago
 Arte, vel ingenio, vel pulchro corpore prima,
 Atlanta auratam limbo circumdata pallam.
 Emicat ore pudor, facies non una ruboris
 Purpureas perfusa genas: vel qualis eburno
 Docta manus speculo roseos junxisse cylindros
 Creditur, aut quales nitidi inter lilia campi
 Increvere rosae; niveâ cervice fluentes
 Circulus exiguo crines intercipit auro.

250

Aureus arcus adest, resonant post terga sagittae,
 Et duo lata manu rigido venabula ferro
 Crispat; eam matres solam mirantur, et ipsi
 Heroës: non ipsa manu sua vellera leni
 Visa sequi; sumtis imitatur Amazonas armis.
 Et si exserta latus dextrum foret, illa videri
 Penthesilea queat; quod si non altior esset,
 Hippolyten dicas: quis enim non spectet eburnam;
 Pendentemque humero, quam protulit ipse, pharetram?

255

260

Venerat et Telamon, cautique creator Ulyssi
 Laërtes, quem Dulichij comitantur, et olli

265

Grata animo placidis infundunt gaudia dictis,
 Nariciosque vocant; socios lapidosa Zacynthos
 Hos sequitur: credas averti montibus ornos.
 Usque adeo populantur agros: tremit irrita tellus
 Pulsa pedum strepitu, glomerataque pulvere gleba 270
 Frangitur: erumpunt caelum clamore phalanges.

Nec non et Ceneus, sed nondum femina, laetos
 Ostentabat equos: pictis quem protinus armis
 Arcades alipedum numero comitantur, equorum.

Tum duo Thestiadae, soror est quibus improba mater, 275
 Quae, Meleagre, tuos (at tu pietate tuorum
 Mollior aut esses, esset tua gratia major)
 Impia funestis populata est ignibus artus.

Venit et Aesonides animi praestantis Iäson
 Bellator, quem laeta manus mirantur, et illum 280
 Constipant. Rex ante alios laetissimus omnes
 Spumifero stat vectus equo: civilia scuto
 Terrigenum sunt bella virum, maculisque superbam
 Ostentat sonipes agitata per agmina frontem.

Venerat et Thebis animi infelicis, et acer 285
 Amphiaraus equum domitor, victorque ferarum.

Hos inter procures laetus Calydonius errat
 Parvus adhuc Tydeus, auroque insignis habenis
 Flectit equum, et caro praefert solatia fratri.
 Haud secus atque olim cum Lucifer Oceaneo 290

Purpurei nitidis sacrum jubar extulit undis,
 Cui Venus aethereo gaudens micat aurea nimbo;
 Sic puer egregiumque caput, crinemque decorum,
 Intonsasque comas, vultusque insignis eburnos
 Extulit ante alios, fraternaue pectora magnâ 295
 Laetitiâ explevit; nunc huc, nunc cursibus illuc
 Pulvereum populatus equo conamine campum.

Est procul amfractu gemino condensa viarum
 Vallis, et atra nemus, piceasque nigerrima sylvas
 Claudit, et obscuros intersonat horrida montes. 300
 Sic statuit natura locum, quo maximus usque
 Et crudelis Aper solitus sua lustra, suosque
 Semper adire locos, duplicique exire recessu
 Alternum per iter nunc hac nunc fulminat illac.

Hoc rapido procures pulsata per aequora cursu 305
 Convertère jubas, et quadrupedante tumultu
 Ardua corripunt: strepitu sonituque feruntur
 Praecipiti, vocemque ferunt pennata loquentum
 Verba virum, et murmur longis sonat usque sub antris.
 Nec mora: colla canum juvenes solvère, ruuntque 310
 In nemus, et subito sylvis mittuntur opacis.

Nec minus ante alios omnes Eumelus adunco
 Increpuit raucum redeunte per aethera cornu;
 Quo sonitu venère canes, rapidaeue Lyciscae,
 Umbrosi, saltuque leves, fortesque molossi. 315
 Z z

Quot strages dedit unus Aper, quot fortia letho
 Pectora magnanimū pressit Fera sola virorum,
 Ingentesque animos, mecum per carmina, Divae,
 Dicite. Magna canam: jam nunc sedet alta referre
 Facta Ducum, comitumque acies, sylvasque videre, 320
 Accinctamque juvat pharetrā spectare Dianam.

Ventum erat in sylvas: saltus ex ordine cincti:
 Lustrāntque cavas canibusque, et milite valles
 Vallāntque aditus, spissāque horrere coronā
 Ceperat omne nemus, clauduntque indagine fauces, 325
 Ingentique obstare manu, ac dare vulnera proni,
 Et strepitu nemora alta canum, ventosaque ramis
 Pulsatis arbusta jugis, collesque recurvi
 Murmura reddebant pariter, pariterque trahebant.
 Nec mora: fulminei sensit fera colla Melampus 330
 Primus Apri, celerique fugā, cursuque refugit;
 Nam sequitur furibundus Aper: juvat arva tenere
 Prona canem, gressuque animam servare volanti;
 Ingenium metus acer agit; crepuere cupressus,
 Fractaque praecipiti strepuerunt arbusta cursu. 335

Ac velut horrisono Boreā cū torvus Orion
 Impulit in pelagus fugientia nubila, cedis
 Auster, et omne fretum cumulo se rumpit opaco,
 Circumstant miseri ferventia litora nautae;
 Sic fugit, horrendamque Feram timet ipse Melampus 340

Arva reposta petens: sic fulminat ore superbo.
 Prodigium videre viri, fremitumque dedere.
 Torsit in adversum jaculum praesignis Echion
 Primus, et hasta volans truncum ferit irrita acernum:
 Ingemuere, suosque viri movere lacertos, 345
 Sicut eum carpsisse queant: fugit ille, canesque
 Sternit, amara fremens spumantia faucibus ora
 Executit, arboreosque acuit duo fulmina dentes.
 Spina rigens densos sylvam contorquet in armos,
 Undantes oculorum acies ardore corusco 350
 Instar habet clypei magni: ceu cum cava surgunt
 Nubila, rara tenent densi Phoebaea vapores
 Lumina, confertae geminant ubi lampada flammae;
 Ardentes sic ille oculos, sic ora, jubasque
 Terribili cum fronte gerit, saevitque videndo 355
 Turbidus, atque humeris horrentia tergora quassat.
 Pronus ut ante alios steterat se se extulit ingens
 Pirithous, cursuque pedum praevertitur hostem.
 Quo ruis, exclamat Theseus, comes optime? Quae te
 Praecipitat rabies? Oenides talia primus 360
 Tentamenta petat: superat vis ista furorem;
 Nec Pater Omnipotens similem partitur honorem:
 Dixerat. Ille manu rigidam vibraverat hastam,
 Tortaque ventisonam concussit pondere quercum,
 Et stetit in trunco, crepuitque in vulnere quercus. 365

Non secus ac caelo mediò quum magnus opacat
 Jupiter omne solum, sudo grave fulmen aperto
 Igne quatit, subitum crepuère tonitrua murmur :
 Dant strepitum montes, toto tonat aethere vastas.
 Involvens sonitus tremefacta per ardua voces : 370
 Sic quatit ingentem concusso pondere quercum
 Pirithous : fugit ille ferox, sequiturque Melampus :
 Castor adest, laxasque celer molitur habenas ;
 Nam fugit horrendum Monstrum qua prona recurvi
 Montis ad ima ferunt aditus : volat igneus arvis 375
 Cyllarus, atque pedum sonat ictibus incita gleba,
 Et Pollux, quo frater, equum contorsit, et ipse,
 Ipse sui deflexit equi nive candida colla
 Alba magis : tremit omne solum, sonituque resultat,
 Et gravis horribili circumdatur ungula nimbo 380
 Pulveris, inque datum spatium calcaribus urget
 Alter et alter equum : pariter fuga turbida campo
 Tollitur, ac sonitu populata reverberat arva,
 Alterutroque pedum tremit incita terra tumultu.
 Ambo videt, spectatque viros Tegeaea virago, 385
 Invidet, et caecis stimulis exardet; et illam
 Vincit amor praesens, laudumque cupidine fervet.
 At Fera non aditus ullos, nulla obvia cernit
 Arva, retroque pedem sylvis immisit opacis
 Dira, proterva fremens, horrendaque claustra petivit. 390

MELEAGRIDÒS LIBER I.

Hanc rapidae liquère canes, lustrisque repertis

Montivagas populèrè feras: in retia Cervus

Fallitur: erumpunt caelum clamore phalanges:

Nestor erat contra, sylvamque immensa per omnem

Aequora, terribilemque feram spectabat ab imo

395

Vergere stagna fimo, telumque aptavit habenâ;

Et plumbum rauco jaculatur ad aethera pulsu;

Et gravis infixâ est ventosa phalarica torto

Turbine, perque lacus, perque atrae stagna paludis;

Nec mora, dirus Aper fugit horridus, altaque pulsât

400

Litora, setigeroque fluunt de corpore lymphae;

Et lota de fluvio labat ungula lapsa per algas,

Et ruit in medios, juvenum quos duxit in arma

Castor et alta Jovis prolesque simillima Pollux

Corripuère fugam formâ spectanda juvenus.

405

Quo fugitis trepidi muliebris inertia luxus?

Nestor ait, pavidas quo vos fuga raptat Achivas?

Et vere: quid enim patriae virtutis habemus?

Unus Aper tot pulchra virûm dare terga subegit

Pectora? Quos animos tam culto in corpore praestat

410

Lingua loquax? Heu jam Lapithae laetentur, et ipsi

Centauro, quos nostra manus demisit averno.

Si fugimus timidi, tantusque in pectore languor

Regnat, et ante tubae sonitum diffidimus armis,

Invicti quondam juvenes, una ocus omnes

415

Z z 3

385 BASINII PARMENSIS

Imus in arma palam. Dixit Neleius heros.

At bonus Aesonides validis calcaribus acrem
 Pressit equum, cursu rapido campumque patentem
 Pronus adit, strepituque pedum sonat arida tellus,
 Insequiturque virum confusa per agmina nubes 420
 Telorumque solum seges horrida obumbrat, et armis
 Horret ager, dextrisque viri per inania jactant
 Arma: ruunt equites, reboat stridoribus aether;
 Ante canes, retro pedites, it clamor Olympo
 Maximus; usque cavis resonant nemora alta sub antris. 425

Haud secus horriferi glomerantur ad aequora fluctus
 Quum fugit Eurus, aquisque datas permittit habenas;
 Concurrunt Zephyri, sternuntque in litora vastum
 Aequor, et omne vadum liquidis confunditur undis;
 Humida saxa fremunt, et marmora rauca reclamant; 430
 Sic fugit atra lues, inimicaque tela superbus
 Vitat Aper, victorque viros procul arduus omnes
 Exit, et ignaros sylvis decepit opacis.

At Dea Latonae proles e montibus altis
 Agmina, magnanimosque Duces spectabat, et atrox 435
 Indoluit, pharetramque humeris aptavit eburnam,
 Quam circum auratis funduntur Oreades armis,
 Opis et ipsa prior decus auxiliumque Dianae:
 Quam sic adloquitur gelidi regina Lycei.

Opi, vides quantas acies, stragemque minetur 440

Oenides, quàm multa virûm sibi millia ductor
 Unus agat; pereo: neque enim metus ulla Dianae
 Debuit arma sequi: medios me inferre per hostes,
 Atque ipsum traxisse manu in crudelia Regem
 Praelia, cognatosque omnes, stirpemque superbam 441
 Fas erat, atque Jovem late exorare, Deosque
 Testari auxilio. Quid in hoc tam fessa quievi?
 Quamquam nostra patris subeunt solatîa mentem
 Scilicet et genitor natam miseratus Olympo
 Sperato melius dabit: accipe, Diva, pharetram,
 Vosque meis armate, Deae, immortalia telis 450
 Bella, manuque meos arcus tractate sonantes.

Dixit; et auratis sonuerunt terga sagittis:
 Namque Notum, Zephyrumque fugâ praevertitur acri,
 Et volat ante alias; crines quatit aura patentes, 455
 Ingentemque trahit nemorosa per avia passum;
 Dumetique jugis nubem condensat opacam,
 Ne quis eam videat, neû quis divina revelet
 Arma, feramque suam sylvâ speculatur ab altâ.

Haud secus ac liquidis olim Nereides undis 460
 Dotoque, Protoque, Pherusaque, Dynameneque,
 Glaucaque Cymothoë, seu candida Cymodocea
 Circumstant niveâ placidam Nereida formâ,
 Aut Thetim, aut densâ genitricem Dorida turbâ:
 Talis virginei decus, ingeniumque pudoris 465

Constitit in medio comitum Jove nata suarum.

Emicat Aesonides animi praestantis Iäson ,

Et jaculum dextrâ validum conatur ab aure

Pronus in oppositum vacuas jactare per auras.

Stabat Aper seu sponte suâ, seu sponte Dianae 470

Horridus , et juvenem noto spectare cubili,

Infremuitque ferox, et humum pede calcat, et ingens

Os aperit, dirumque caput, setosaeque colla,

Tergaque, rugosumque latus, frontemque superbam

Tollit, at ingentem summis Pegasus hastam 475

Viribus intorsit: quamvis Deus omne per auras

Dispersit vulnus jacul o fera Delia ferrum

Fregit agens nigram simulato turbine nubem;

Hasta tamen ceptum secuit tremebunda tenorem;

Perque feri tergum venit irrita: lapsaque retro 480

Dat sonitum, summaeque redit per bractea sylvae.

Dum velit hanc manibus vepres captare per atros

Infelix periit niveis Leucolenus ulnis:

Nam fera praecipitem deceptum sentibus ipsis

Verberat, arboreosque trahit per viscera dentes, 485

Labitur ille gemens letho, fluviumque per herbas

Purpureum adpersas juvenili sanguine vitâ

Effugiente vomit, caecamque in tartara noctem

Infelix animus stygias descendit ad umbras.

Ingemuere omnes, lacrymasque dedere secuti. 490

Namque erat egregiâ juvenis viridique juventâ

Integer, atque olli nondum vestibat eburnas

Barba secunda genas; visu dulcissimus omnes

Ante alios juvenum, caperet dum spiritus auras.

Sed non forma potest duram praevertere mortem. 495

Te tamen, o juvenum pulcherrime, multa manebit

Gloria, quod Patriae solvisti munera magni

Sanguinis, et nulli poterunt te urgere tumultus,

Et labor, atque cadens in deteriora senectus.

Tum prior Euribates sonitu ciet horridus amplo 500

Aera canora tubae, crepuitque per aethera clangor,

Languentesque animos studiis accendit ad arma,

Concurruntque viri; quos ut prospexit in unum

His prior Oenides dictis hortatur, et inquit.

Per decus egregium, Centaurorumque triumphos, 505

Quos dedimus letho, procures fortissima corda,

Perque virum laudes, saevoque simillima bello

Praelia, venatusque meos; per si qua secutos

Fama futura manet socios nomenque benignum;

Ne fugite, et jam nunc solitas expendite laudes, 510

Si mea magnanimi valuerunt plurima semper

Gesta viri, vestraeque manus; si mille laborum

Quisque suas tulimus partes, cunctasque per oras

Victores magnam pulchrae Calidonis ad urbem

Venimus, o socij: quid epim mortalia nobis 515

A a a

Arma nocent? Num bella, viri, gessisse pudebit

Effera Centauris, totidem sumsisse trophaea;

Totque triumphatos dejectis moenibus hostes

Gentibus innumeris nostram venisse sub hastam?

Dixerat. His juvenum crevit violentia dictis, §20

Dulcis honos primae spectataque gloria pugnae.

Tam prior horrentem contorsit robore pinum

Viribus in ventum fuis: volat ardua pinus,

Ingentemque trahit jactata fragore ruinam,

Et stetit in saxo, silicemque excepit, et atrae §25

Cuspidis hasta tulit scintillam in vulnere rauco.

Vix illam viginti humero ac cervice tulissent,

Quales terra viros longis alit obruta sulcis,

Nunc mortale genus, jam tum mortale, sed acri

Gens melior virtute fuit, totidemque per annos §30

Ingentes animus vires dabat: omnia porro

Magna sequebantur homines. Meleagrus euntem

Ut vidit sine caede feram, lachrymavit, et imis

Exarsere facies animis; quatit ira furentem

Jactantemque minas, et inania verba moventem. §35

Nam neque tela habuit: binis hastilibus ante

Tutus erat, gerrumque manu, ferrumque tenebat:

Gerrum, quod Perseus genitori in munera quondam

Oeni ferre dedit saevae monumenta Medusae.

At Fera diva viam ~~medios~~ ~~infensa~~ per hostes §40

Quaerere, nec celerem cursum dare posse per altum

Agmen, et oppositos nusquam sibi cernere saltus,

Undique tela viri, ac rigido venabula ferro

Protendant: fremit ore ferqx, oculosque corusco

Ardentes fulgore viros detorquet in omnes. 545

Sic fugit, et solum multis e millibus acrem

Nestora dirus adit, positoque sub arbore telo

Conscendit vastam duro conamine quercum,

Quamquam difficili; neque enim consuetus agrestum

More altas salices tergum post falce bipenni 550

Scandere, nec subus patulum quassare cacumen

Illicis, et glandes duros glomerare per agros.

Ingenium facit ipse timor: risere secuti

Castor et alta Jovis prolesque simillima Pollux;

Quo fugis, exclamans, muliebris inertia luxus 555

Castor ait: caelum ne tibi, sedesque Deorum

Ire placet? Pavidos quo vos fuga raptat Achivas?

Et fugis, o demens, tantoque in pectore langor

Regnat, et ante tubae sonitum diffidimus armis?

Vix ea: erudus Aper truncum quercumque superbis 560

Dentibus arripuit, spectatque in sidera torvo

Lumine, Nestoreosque pedes conatur, et alta

Crura sequi; terque ipse furens se attollit in altum

Robur. At ille tremens aditu fugiebat anhelos,

Prensabatque manu dados super arbore truncos. 565

A a a 2

Qualis avem pellax noto insidiata cubili
 Suspicit evolvens ardentia lumina vulpes,
 Donec abire canes cogunt, et credere nocti
 Invitam; saevit rabies vesana vorandi:
 Haud alia est quercum magnam spectantis imago 570
 Illius; elucent feralia dentibus ora:
 Illum infestat honos, hominumque canumque tumultus,
 Conseptusque procul nunc hos nunc prospicit illos:
 Emicat, et praeceps gyro dum vertitur arcto
 Vulnerat ingenti direptum pelle Podarcem, 575
 Et nudum lacero spoliavit tergore corpus.
 Te quoque multivagum fertur strinxisse, Melampū,
 Et nigrum laesisse pedem: tum victor in arva
 Evolat, et sylvam, qua venerat, instat anhelō
 Carpere deinde gradu; neque enim ad nemora obvia longum 580
 Est iter: hunc sylvā fessum miratur ab altā
 Delia: multa virūm funduntur millia totis
 Vallibus: has acies, atque haec trepidantia cernit
 Arma Jovis proles medio Latonia campo,
 Ingemuit, pharetramque humeris aptavit eburnam, 585
 Accessitque prior, nubemque induxit opacam,
 Et caligantes turbârunt nubila sylvas
 Humida: nec quisquam potuit vidisse volantem
 Amplius; annosamque redit fera bellua sylvam. 589

BASINI PARMENSIS MELEAGRIDOS

LIBER SECVNDVS.

At Pater infelix moesta Calidonis in urbe
Cogere concilium, lectasque offerre bidentes,
Perfectosque jubet centum mactare juvencos.
Tum genitor Mantus, vatem quem Phoebus Apollo
Fecerat, et meritum cytharâ donârat eburnâ,
Sacratîs jussus rimatur viscera cultris,
Consultusque boum fibras exorat et ingens
Complexus summum nidor penetrabat Olympum:
Oenea quin etiam dictis adfatur iniquis.

Rex, ego nî fallor, Phoebi penetralia vatis
Vera patent: ne quaere tamen, ne quaere quid ipsa
Mens agitet; quam dira lues, quae monstra parentur:
Heu mihi quid video! Quid enim dixisse necesse est
Prodigium, tantumque nefas. Heu! grande futurae
Cladis opus video: pretium te triste manebit,
A a a 3

Moeste senex: genitor natum ne crede furori,
 Neû tantum patiâre nefas. Si fata morari
 Posse putas, propera. Video Meleagron in ipso
 Spargere membra solo. Quis te furor impius urget,
 Infelix Althea? Mane: jam caedis abunde est.

20

Tolle manus coepto genitrix infanda: quid ipsa
 Viscera, tam pulchrique rapis praeccordia nati?
 Improba, tolle manus: cuperes tua viscera ferro
 Figere; nec natum crudelibus urere flammis.
 Tydea quin etiam patriis decedere cerno
 Sedibus: o nunquam patrias remeabis ad oras;
 Dure puer! Thebana tuum jam bella tremiscunt
 Nomen; et horrendam cladem traxere revulsi
 Montis onus scopuli; crepuitque per aethera murmur.

25

Vix ea: Phoebus enim fauces conclusit; et olli
 Concussit rabidum furiali numine pectus.
 Ingemuere duae, lachrymasque dedere sorores;
 Deïanira prior, Nymphisque simillima Gorge,
 Et pater exanimis fessos resoluta per artus
 Membra dedit gelido moribundâ fronte dolori.
 Quem subito adspiciens ramo viridante Sacerdos,
 Rore pio, et sacrâ circumtulit horrida lymphâ
 Tempora. Tum genitor paulatim adsumere mentem
 Coepit, et ipse oculos miro terrore natantes
 Terve qu aterve sinu maculis pallente revolvit,

30

35

40

Et tandem infelix vitam cum mente recepit.
 Ut primum furor altus agi permisit anhelos
 Ad caelum gemitus, furibundis questibus auras
 Implet, et immensum testatur vocem dolorem.
 Infelix Augur semper, vatesque malorum, 45
 Quando aliquid fausti cecinisti, pessime? quando
 Gratum aliquid? Semper ne tibi crudelia serpunt
 Somnia? Sed potius credam Thebana sequantur
 Ora nefas, quam vera canant: fuge ocus isthinc:
 Me penes et multi, qui te meliora ferentes 50
 Augurium fatale canant. Tibi Phoebus Apollo
 Scilicet hoc dederit. Sed quid tua dicta rependo
 Deceptus toties vani sub imagine somni,
 Verborum quae multa volant sine Numine, quodque
 Pertaesum saltem vellem Thebane, fuisses. 55
 Me decuit vatem causas perquirere tanti
 Prodigii, auspiciumque prius didicisse; sed olim
 Dulce decus cupidis fuerat juvenile sub armis;
 Si monitus quondam sortes ac fata Deorum,
 Non isto augurio, nec rimatoribus istis. 60
 Esset opus; nec me rabies Thebana timentem
 Falleret, et caeli tonitrus, ac prospera signa
 Solus ego acciperem; sed nec tibi numina Phoebi
 Adspirant; et me lateant caelestia signa
 Plura licet, felix olim tamen horrida gessi. 65

Bella; quibus potui magnas evertere gentes,
 Et me prudentem rerum experientia fecit.
 Sed timeo infelix, timeo tamen: ite, Ministri,
 Ite tamen, gnatoque Patris properata referte
 Iussa meo: cupiat vitam praeferre labori, 70
 Et mea sola salus, mea spes, mea sola senectae
 Gloria cautus eat; timeat simul arma Dianae,
 Pellacesque dolos, monumentaque sera Parentis
 Ne fugiat; neve ipse feram juvenilibus ausis
 Primus adire velit: metuo nam singula praeceps. 75
 Nescio quid mihi mens animi tenus augurat imis
 It crudele meis agitaturn pectore, et ipso
 Corde nefas oculis. Dixit Parthaone cretus.
 Excessere viri templo, resolutaque turba,
 Et Pater infelix regalia tecta petivit 80
 Anxia solliciti repetens discrimina casus,
 Fortunaque vices, et ineluctabile fatum.

Quisque suo indulget generi, dum terra sedebit
 In medio, rapidisque fretum circumsonet undis,
 Convexasque plagas caeli dum plurimus axis 85
 Vertet, et oppositum Titan leget obvius orbem,
 Nulla dies carâ securum prole Parentem
 Efficiet: tantum usque adeo sunt pignora cordi!

At manus interea Procerum radiantibus armis
 Nube cadente procul campos invadit apertos, 90

MELEAGRIDOS LIBER II. 973

Vestigatque feram: sed abest, nullamque sequuntur
 Interdum, retroque pedem pars vertit: ubique
 Exquirunt canibus presso ~~vestigia~~ campo,
 Insidiasque parant: totâ mavortius irâ
 Oenides, neque enim facilis dat cura dolorem; 95
 Aestuat, omne nemusque prior collustrat, et ardet;
 Aeacidaeque duo, pulchrisque Menoetius armis,
 Et Peleus heros, cautique creator Ulyssi,
 Aegidesque ferox, nec non et pulcher Iäson,
 Tyndaridaeque duo, latiisque excitus ab oris 100
 Faunus, et Arcadiâ veniens de gente virago
 Athlanta, et manibus pulchras molitur habenas,
 Et sudantis equi tergum calcaribus urget.
 Haud secus ac gelidi graditur per summa Lycei
 Delia mille trahens praesignis Oreadas altis 105
 Montibus: ipsa prior triplici perlucet amictu,
 Ternaue tela sonant, tria numinis ora, tribusque
 Vultibus: at sylvis certae stat forma Dianae:
 Talis erat virgo Caeneia, talis in ore
 Splendor, et hanc faciem juvenis suspirat, et olli 110
 Primus ait: Dii ne hanc speciem mortalibus ullis
 Esse sinunt? an forma tui caelestis imago
 Sola fuit? vultu similem Latona virago,
 Aut Venus hanc genuit? Puduit tamen ista locutum;
 Sed non cavit amor: tantus furor urget amantem! 115
 B b b

Illa nihil contra; neque enim pudor ipse sinebat:

Gaudet, et occultum secum luctatur amorem,

Egregiisque oculis juvenem libavit euntem,

Infauftumque dedit miserando foedus amori.

Illicet ante canes sylvis mittuntur opacis:

120

Obsedère cavas valles, a collibus unde

Reddita vox venit, quatiuntque volantia montes

Verba virum, sylvam, vacuasque reverberat umbras.

Murmur, et antra ferunt fractas super aethera voces.

Taptus amor juvenum crudelem avertere pestem!

125

Cunctantes socios, aciesque resistere tantas

Ut vidit, facinus! furibundis vocibus auras

Rupit, et ante alios hoc est sermone locutus.

Quid stamus? Properate, viri; quin ocus omnes

Ingredimur sylvas, sociosque relinquimus isthic,

130

Qui teneant aliqui saltus, atque ardua cingant

Omnia? Nonne feram nobis e valle putatis

Posse dari, nullo latebras lustrante per imas?

Non ita: nam memini nostris regionibus apros,

Infermesque diu venari in montibus ursos,

135

Speluncis latuisse feras, ac retia Cervos

Fugisse, et voces saevorum audire luporum,

Itala venatu quoniam indulgere juvenus,

Montivagas agitare feras consuevit, et omnem

Pernici studio nemonum perferre laborem.

140

Contenti parvo pueri memor a avia lustrant
Adsueta magnis acies inducere sylvis:
Telaque bina ferunt lato splendentia ferro;
Aut flexos humeris suspendunt acribus arcus;
Fulmineisque feruntur equis: cibus omnibus idem, 145
Flava Ceres, parvaeque simul data frusta ferinae,
Omnibus his liquidas metitur cantharus undas:
Sic etenim teneros rigidi monuere magistri.
Iustitiam didicere prius, puerique volentes,
Quod rectum novere, colunt: mox acrior aetas 150
Venit ubi, et firmos exegit fortior annos,
Venatus varios, saevoque simillima bello
Praelia robustis juvenes imitantur ab annis.
Hinc magni fera bella viri, clarosque triumphos
Nanciscuntur, et hinc meriti potiuntur honoris 155
Laudes senes Itali: neque enim Saturnia tellus
Deliciis hebetata jacet. Puer ipse per altos
Errabam montes; mediis e vallibus apros
Saepe puer solus latebris exire coegi,
Et patiens virtutis eram; frigusque, famemque 160
Saepe tuli in sylvis, rupes et tecta subibam,
Si quando Omnipotens vasto tonuisset olympos,
Et quateret rapidos australi turbine nimbos.
Tantus honos praedae; tanto venatus amor!
Dixit; et audaci sociorum voce momordit 165
B b b 2

376. BASINII PARMENSIS

Pectora, et ante alios sylvas ingressus opacas
Lustrat, et instantes tutatur voce molossos.
Caetera turba virum sequitur, clamorque per imos
Ingeminant valles, vacuasque reverberat auras.

Ac velut ille lacum saxo percussit, et undis 170
Pastor in aequoreis spatium secrevit aquarum,
Ingenti sonitu circum spatia unda recessit
Paulatim, fluctusque, et caerula magna refundit,
Donec in extremas veniunt media omnia ripas:
Haud aliter pennata virum juga summa petebant 175
Verba procul, passimque dato stridore volabant.

Hos inter plausus, nemorumque sonantia lustra
Pulcher equo Tydeus alacri defertur, et auro
Insignis puer egregiis jam laetus in armis
Optat adire feram; jam jam cupit omne periculum 180
Posse pati: tantum generosis aemula virtus
Usque adeo pro laude ferox! Cervumque repente
Ut vidit, tum quadrupedem puer illicet acrem
Pressit, et ante alios sylvis se se obvius altis
Credidit, obscurosque petit, loca devia, sentes, 185
Praecipitatque fugam rigidis calcaribus urgens,
Obvia sed celeri tropidus secat omnia cursu
Cervus; at ille solo quernâ ab radice retentus
Ore momordit humum, pedibusque per avia primis
Succidit in pronum; sedet imperterritus audax 290

Magnanimusque puer: gemit Meleagros ut illum
 Prospexit: Cur, inquit, equum, carissime Tydeû,
 Duxisti in sylvas? Non haec loca debita cursu,
 Frater, ait: desiste puer me carior istis.

Viribus incassum caecis erroribus uti; 196

Parce animo audaci. Dixit, pariterque cucurrit,
 Et pariter prono labentem tergore fratrem
 Suscepit, tergoque alacrem componit equino.
 Tum socios, nam propter erant, adspectat, et ollis
 Ostentat carum medio in certamine Tydea.

200

Obstupère animum pueri surgentis: at ille
 Egregiâ insignis formâ stetit aureus acri
 Vectus equo; niveumque labor suffudit honorem

Purpureo candore, genasque infecit eburnas.

Aurea quin etiam micuit coma: lactea cervix 205

Aurato innexa est filo, chlamydemque rigentem
 Indutus fulvo, genitrix quam texuit auro.

Hanc speciem expleri nunquam, Meleagre, tuendo

Posse putas: quâ lactitiâ, quo deinde dolore

Adfectus, miserande, cades? Mortalia rumpit 210

Vota Deus: moriendum homini; nec cognita Fati.

Certa dies. Desiste decus sperare futurum,

Fata vetant. Tum turbæ lacum, quem ripa sonoris

Ciinxit arundi-ibus, sylvâ vidère profundâ.

Fons erat e viridi decedens pulvis, juxta 215

B b b 3

Labitur in fluvium, glaucâque repullulat algâ
 Unda recens, riguasque sonans adspergine ripas
 Lambit, et alta lacu largum se laxat in arcum,
 Dulcis et ipse liquor miseris gratissimus aegris,
 Vana malis requies, siccisque doloribus haustus 220
 Optatus quondam multis, dum languida serpit
 Ossibus, et tenues febris depascitur artus.
 Plurimus amnis agit flavas in gurgite arenas
 Argento similis, fundoque educit ab imo.
 Mille rosae texere solum, floresque virebant 225
 Purpurei, et vario veniebant pabula foetu.
 Planicies utrinque jacet, sed pronus in ipso
 Margine collis erat, quo se jactare volucres
 Saepius, et pennas hiberno ostendere soli.
 Arbuteae circum sylvae fudere coruscas 230
 Umbrarum scenas, horrendaque saltibus arva
 Stant passim: hunc Nymphae miro venerantur honore;
 Namque colunt fluctusque vagos, ripasque virentes,
 Et Genium, Fontemque tremunt. Sacer iste Dianae
 Dictus erat, si fama fidem secat ulla vetustam. 235
 Cadmi progenies illis temerarius undis
 Te nudam niveâ vidit, Latomia, formâ:
 Haud impune tamen; cervus mentitus acerbo
 Vulnere corde feri tantum, non crinibus usus
 Infelix periit canibus laceratus amicis. 240

MELEAGRIDOS LIBER II 323

Actaeona die spatio noctisque vocabat

Turba sequens, noctu ingeminant, nullumque sequentes;

Nullus Agenorides sylvâ reperitur in illâ.

Quem dederant letho rapidae gemuere Lyciseae,

Poenituitque Deam facti, flevitque Diana, 145

Fleverunt sylvae, fleverunt Ogygiae arces,

Mater et infelix in montibus insanivit.

Haud procul hinc stagnum vastum, pigramque paludem

Monstrat iter, quo se solitus mersare profundo

Gurgite dirus Aper: fontemque et tarda requirunt 250

Flumina: et ecce feram glaucâ prospexit in ulvâ

Aeacides Peleus, fraterque Menoerius: ille

Mersus agit geminos, veluti duo fulmina, dentes:

Protinus amne cavo pars caetera labitur ingens

Subter aquas: liquidis spinae nemus eminet undis. 255

Tum sic Aeacides: Juvenes, densate coronam,

Cogite quisque suas, in grandia cogite partes.

Obsequia, et telis totas circumdate ripas:

Hoc natat in fluvio Sus horridus aequore summo

Ostentans geminos, veluti duo fulmina, dentes: 260

Esse volo tutos comites quam perdere: namque

Certa salus procerum clausis monstratur in undis:

Dixit. At ille virum strepitus audivit, et illum

Territat; horror habet, latrantiaque ora requirit

Auribus in caelum arrectis: tum turba sequentum. 265

Accelerat, certantque feram lustrare latentem,
 Tollentemque armos, et jam sicca arva tenentem.
 I licet in numerum cuneis se se omnia densis
 Corpora magnanimùm glomerant utrinque virorum.
 Ille ubi mille canesque citos, mille arduaue arma, 270
 Conclusosque lacus, fluviumque et stagna teneri
 Vidit, in iliceo fixum se stipite sistit,
 Expectatque canes, canibusque minantia monstrat
 Ora ferox, nullusque canum se jactat in hostem.
 Parte aliâ stat vasta palus; hinc terga sub alto 275
 Robore tecta tenet: jaculum Caeneia virgo
 Torsit, et iliceo discussit subere partem;
 Et nisi saevus Aper caput acclinasset, ab illo
 Vulnere fixus erat. Doluit Tegeaea virago,
 Et doluit secum lachrymis Meleagros obortis. 280
 Tum clamore canes urgent, animosque secundant
 Illorum: at Sagaris, formâque Celaenus opacâ,
 Et latrator Hylas sequitur, claudusque Melampus,
 Quatuor audaces solâ de matre molossi,
 Quos consanguineo juveni mandârat adultos, 285
 Amphiaræ tibi, victis revocatus Iberis
 Amphitriomades decus auxiliumque rapinae,
 Armentique simul requiem pecorisque salutem.
 Venerat Italiam Danaum fortissimus heros
 Amphitritoniadès, et regni eversor Iberi 290

MELEAGRIDOS LIBER II. 384

Geryonem aeternae dederat per vulnera famae,
 Evandrique domum, et Saturnia liquerat arva;
 Semibovemque virum stygias damnârat ad umbras;
 Victor et Aoniae laetusque ad moenia Thebes
 Retulerat partum pariter cum laude laborem, 295
 Et monumenta sui tanti certaminis heros
 Quatuor ille canes claro dedit Amphiarao.

Ergo animis violenta canum moribundaque turba
 Laudibus accensas renovant in praelia vires,
 Perturbantque feram latratu, atque acribus instant 300
 Insuper: sonat omne nemus clamore virorum
 Ingenti; canibusque favent: amor omnis in illum
 Urget, agitque suâ cupidos pro laude molossos.
 At fera fixa manet, dentesque ostentat eburnos,
 Nec via certa viris ulla est: cinxere paludes 305
 Omnia; tum celeres omni virtute sagittas
 Expediunt, arcusque manu, pharetrasque crepantes
 Exercent, clangorque cava diverberat auras.

Ac veluti aëriis castellum in montibus olim
 Mille duces saevis certant evertere telis; 310
 Tantâ mole manet, tantisque reposcitur armis
 Dirus Aper: fremuere canes, et laudis amore
 Decrevêre animas pulchro diffundere letho;
 Non impune tamen: duos nam secatur ore cruento
 Ille canes, Sagarimque citum, nigrumque Celaenum. 315

C c c

At duo magnanimi fratres, rapidusque Melampus,

Et latrator Hylas fraternos maxima manes

Obsequia ulcisci toto conarier astu,

Et laniare ferum caris pro fratribus audent.

Emicat ille ferox, et Hylam rapit arduus; illum

320

Nox tegit, et tenebris oculi fuscantur abortis.

Alter abit, nec claudus eum pes laedit, et olli

Fit fuga, et ante Notum Zephyrumque per avia fertur,

Luctanturque viri pigram transire paludem.

Fessus erat vario juvenumque canumque tumultu

325

Dirus Aper: Proceres tantum clamore laborem

Sustulerant; neque enim fas est transire paludem;

Tela modo, et lycio jactabant spicula nervo.

Venerat auxilio lyciâ de gente Lycaon

Insignis pharetrâ juvenis, celerique sagittâ;

330

Montivagas agitare feras, cervosque fugaces,

Nec non et fulvos solitus turbare leones,

Horridus, et rapidi perfultus pellibus ursi,

Cui caput hirsutum malae texere lupinae.

Mille viros olim jaculis tremefecit acutis

335

Solus arundinibus solitus contendere Parthis,

Hyrcanisque puer Persas superare sagittâ,

Et certare Dacis arcu; quem Phoebus Apollo

Mittere tela feris, capreisque fugacibus unum

Edocuit, spoliisque suarum horrere ferarum.

340

Hunc postquam videt Oenides, talibus heros
Adloquitur praestantem animo, et virtute frementem.

O Lyciae virtutis honos, ubi certa, Lycaon,
Tela tibi quondam? pulsa est quo gloria famae,
Quâ nulli Lyciâ solitus concedere? ubi arcus 345
Insignes olim venatibus? Ergo age Phoebo
Tela favente jace, et pulchrum pete primus honorem,
Aut arcus mihi trade tuos. Sic fatus: at ille
Suspiciens: Cur, inquit, ego crudelia contra
Numina tela feram? Prohibet Latonia; namque 350
Ipse ego et his oculis dudum vigilantibus hausi
Quum Deus eripuit ferrum, quod Iäsonis hasta
Pertulerat: vidi, et stupui cadere illud ab hastâ.

Dixit; et adducto telum tamen ille lacerto
Viribus incurvo direxerat omnibus arcu, 355
Arcu, quem manibus fabricavit Daedalus Idmon,
Deque viri digitis crepuere micantia tela.
Non tamen ipse feram potuit fixisse, pacisci
Quamprimum cupiens crudeli vulnere vitam.
Haec pennata refert miserando pectore dicta. 360

Quid stamus? Properemus, ait: non jam ulla recuso
Vulnera: prius ego mortemque decusque subire
Constitui, faxo: sociis exempla vocatis
Digna putent, longosque mei memoretur in annos
Nomen, et innumeros moveat mea fama minores. 365

C c c 2

Quin agite in pontem sylvas et robora summis
 Adcumulemus aquis: faveat fortuna priori,
 Audentique aliquid: neque enim vos parva manebit
 Gloria. Sic fatur; primusque erumpit in hostem,
 Horrendumque tonans spoliis gaudebat opimis 370
 Ire prior, tantoque ferox horrere trophaeo.
 Quo fremitu caluere viri, mentesque latenti
 Lactitiâ extollunt; resonant sylvaeque paludesque
 Et nemora et montes: tantis it clamor Olympo
 Plausibus: erumpunt, caelumque fragoribus implent 375
 Magnanimi Proceres: patrios servare penates
 Arvaeque, et hoc monstro justos prohibere colonos
 Instaurant acies, rursumque et grandia cingunt
 Ora plaudis: eunt voces super aethera vastae,
 Telaque densa cavas manibus mittuntur in auras. 380
 Ille videt, spectatque viros, atque horridus adstat.
 Olli armis fecere viam, trabibusque recisis
 Ponte dedere graves sylvarum in gurgite trunco;
 Insonuitque palus, atrae genuere lacunae,
 Et lita limosâ maduerunt arbuta lymphâ. 385
 Quô sonitu nemus omne strepit reboante ruinâ,
 Et stagno retrahente sinum, redeunte lacunâ,
 Murmura dant ripae, summisque reverberat undis
 Lympha trabes; virgulta super, cratesque, sadesque
 Coniiciunt, quod cuique viro datur urget in artem 390

Ingenit pars quaeque sui; tum frondea lento
 Virine texta ferunt, avibus nam plurima texta
 Agricolae posuere, quibus captare volucres
 Possent, Strymoniasque acies, raucasque phalanges;
 Quaeque aliae cultis segetem rimantur in arvis. 395
 Haec Proceres, tantae queis non sunt praelia curae,
 Tegmina diripiunt campis, cratesque cavatas
 In pontem cumulant, clausaque obtexitur unda
 Ipse lacus, tenuemque juvat transire paludem.
 Ille ubi mille virosque ferox, mille arduaue arma 400
 Se penes adspexit, liquidis se se improbus undis
 Credidit, atque lacus, qua parte minora sequuntur
 Flumina, pronus adit: telum Tegeaea virago,
 Dum natat, intorsit nervo, collumque superbi
 Fixit Apri jaculo, ferrumque sub aure reliquit. 405
 Olli laetus amor primum dedit acer honorem.
 Laetitia fremuere duo, Meleager et illa:
 Invidere alii tantam muliebri secutum
 Esse decus laudem: tum sic Calydonius heros
 Primus ait: Quas, dia, feram tua praemia grates 410
 Ingentes, o fama virum haud ignara priorum?
 Namque alio quo nam, Virgo, te nomine digner?
 Non tamen incassum pro me patiêre laborem
 Quem tu cumque feres. Nam si victoria nobis
 Cesserit, obtestor, primo potiêre trophaeo. 415

Haec ait: ille ferox ferrumque auremque cruentam
 Concutit, arboreosque acuit duo fulmina dentes,
 Et vasto sonitu natat hispidus, altaque pulsat
 Litora, setigeroque fluunt de corpore lymphae;
 Concurruntque viri, telisque urgentibus instant.
 Undique circuitum densâ fulsere catervâ,

420

Nec potis ille viros medios perrumpere, nec fas.

Tum Pater omnipotens claro sublimis Olympo
 Pendentes terras, pelagique sonantia circum
 Litora despexit, nec non Calydonia regna.

425

At Trivia, ut videt genitorem in culmine mundi
 Stelliferi spectare Duces, mortaliaque arma,

En, ait, in quanto rerum spes cardine nobis
 Sit posita, et quo nam Superis fortuna recedat!
 Nec minus audaci magnum cum voce Parentem
 Adloquitur, dictisque suas erumpit in iras:

430

O Pater, o Superum genitor, tutorque Deorum:
 Nam quid enim restat me me implorare? subegit
 Femina semiviro jam nunc facilis Meleagro:
 Et merito: quid enim potui mortalia demens
 Arma pati? Lapitum ne genus miserabile Mavors
 Perdidit? Et valui Nioben cum prole superbam,
 Diis quamvis genitam, strygias demittere ad umbras.
 Jam satis atque super genitricem impune vagantem
 Per fœta, per terras vetuisse a fontibus ipsis,

435

440

Nec natam toties crudelibus urere flammis,
 Quam peperit Latona, tuam, quae causa malorum,
 Summe Pater, quo dira virûm de sanguine proles
 Diis inimica tuis, detestatorque tuorum
 Ille senex? Saevâ ne iterum de stirpe Lycaon 445
 Alter agat magnis incognita crimina Divis,
 Stat ne genus periisse semel mortale sub undis,
 Omnipotens? Delos ne mihi firmanda per aequor
 Altera restat adhuc? Nam quo me litore ponam
 Amplius? Ipsa Jovis magni Latonia virgo 450
 Pellor ab Oenidâ: quis enim certaret amanti?
 Da, genitor, si justa peto; si curâ tuorum
 Ulla manet, fera nostra viros posternat, et illum,
 Qui caput est, patriisque Duces excivit ab oris.
 Talia jactabat furibundo pectore dicta. 455
 Olli prima refert mundi sors ore venusto
 Iupiter, et fronti divinum inspirat honorem,
 Ambrosiosque Deae componit vertice crines
 Permulcens niveam flavâ cervice Dianam,
 Surgentemque levat dextrâ, firmatque rogantem. 460
 Mox ait: O Virgo gelidi regina Lycei,
 Sit satis hoc animo Superûm placuisse Tonanti
 Hactenus, et Fatis; nam sic voluêre Sorores,
 Saecula quae ferri deducunt vellere, et atro
 Stamine versatis rimantur tempora fuis. 465

Namque tibi referam cunctas ab origine causas
Urgentes, Parcasque, et ineluctabile Fatum.

Thestias, (ut nosti) quum te, Lucina, vocaret
Enitens partu primis Meleagron in horis
Vidit adesse Deas Erebi de sede profectas 475
Fatali gemitu, moestisque horrere querelis,
Infantemque truces magno spectare tumultu;
Atque unam rauisse manu flagrantis ab igni
Stipitis exiguam partem, verbisque, recepto
Torre, dedisse graves tali clamore furores: 475
Stipes, et iste Puer proprios servetur ad annos,
Et totidem subeat miserandae tempora vitae.
Audiit has voces genitrix miseranda cubili
Aure suo posita: celeres abiêre Sorores.
Illa tremens partu, magnoque labore resurgens 480
Corripuisse manu, torremque recentibus undis
Exstinxisse igni stridente miserrima fertur.
Custodit, servatque suo pro pignore torrem.
Sed nunc magna paro pro te, mea Nata, tibiue
Subsidia ingenti auxilio: namque impia mater 485
Uret utrumque simul, torrem, gnatamque; nefandâ
Clade dabis saevo nimium miseranda furori.
Ne dubita: promissa dies, ac debitus ordo
Quemque manet, sequiturque suum fortuna periculum.
Jam misero Meleagros erit laceratus in agro 490

Crastina quum medium lux alma accenderit orbem.

Dixerat. Illa Deum tremuit, Patremque potentem

Est confessa libens: vastum concussit Olympum

Numine terrifico Pater aegide pectora cinctus,

Terrigenas terrere solet quâ mille gigantes. 495

Terribilis visu centum serpentibus Aegis

Fulta riget: populi arma viris, populi arma minantur,

Et caelata fremunt effuso sanguine bella.

Hinc furor, inde metus, animique insania caeci,

Et dolor, et rabies, et durum in vulnera lethum. 500

At Proceres, metuenda phalanx, rapidique molossi

Circumstant, piceisque sonat nemus omne sub antris;

Tardaturque fugâ multâ, tantoque labore

Dirus Aper, nec ferre gradum valet ipse per hostes.

Olli armis animisque vigent, fremit inclyta ferrum 505

Turba; ruunt juvenes, sylvasque lacusque lacesunt,

Tortaque tela volant, glomerataque saxa per auras.

Ille ubi mille viros, et mille sonantia circum

Arma videt, totas demum collectus in iras

Infremuitque ferox, Alcatique arduus altum 510

It femur, arboreosque vehit per viscera dentes.

Tres quoque Thaltibio genitos praecone furentes,

Ingentemque Boram: cadit et temerarius Antheus

Dum velit auxilio miseris fore: tollitur ingens

Scilicet in scopulis concussa per ardua clamor. 515

D d d

Est locus, occurrit caelo quo plurimus alto
 Collis, et ingenti despectat vertice valles,
 Longus inaccessos convexa per avia calles.
 Vix ea concessa est suibus via, vix ea capris
 Est adeunda feris: adeo latera utraque pendent §20
 Interrupta situ: cupit hunc adscendere montem
 Dirus Aper, mediosque viros erumpere, et arces
 Umbriferas intrare, jugisque horrere repertis.
 Tum demum enitens mediis se se hostibus infert
 Speque metuque ferox, Pelagonaque sanguine largo §25
 Et Latagum domuit, ceciditque in vulnere magnus
 Hippolamon: periit positis Enisimus armis
 Hippocoontiades, docuit quem Cynthia quondam
 Venatus varios: sed non ars illa cadentem
 Sustinuit, mediâque miser raptatur arenâ. §30
 Pars jacit in tergum durum tela irrita vasto
 Verbere, nec pulso sequitur de corpore sanguis;
 Et tamen infixam collo vidêre sagittam
 Virginis, et totas juvenes accendit in iras
 Dulcis honos, tantae venturaque gloria famae. §35
 Emicat ante alios, et vasto robore pinum
 Viribus Oenides summis emittit: at instar
 Fulminis hasta gravi sonitu volat incita rauco
 Turbine per rigidos humeris languentibus armos,
 Ossaque fracta feri spinâ crepuêre bisulcâ, §40

Ingeminatque potens lato duo vulnera ferro
 Guttore, perque cavas fauces venabula largo
 Sanguine commaculat, volvitque in pectore telum
 Arboreum. Ille gemens oculorum horrentior orbes
 Auget, humi versans ingentia terga; cadenti § 45
 Fit strepitus, quantum fluvii sonat unda Lygusti
 Quum Padeo ingenti casu de littore quercus
 Concidit, haud alio sonuerunt omnia pulsu.
 Victor ibi ante alios, tantoque labore superbus
 Constitit in geminas alacris duo fulmina plantas § 50
 Arrecto capite, et socios adspectat ovantes,
 Ense manumque onerat violento, ac vulnerat hostem,
 Concurruntque viri, jactataque tela cruentant.

Ac velut invisum si quando Hetruria regem
 Infandas caedes molitum civibus olim § 55
 Saeva premit telis, justasque ab sanguine poenas
 Accipit, et lacerum fodiunt thoraca, feraeque
 Circumstant miseri morientia lumina gentes:
 Sic ruit horrendum in monstrum gens omnis, et arma
 Expediunt cuncti setosa in terga, virosque § 60
 Ferre juvat meritum postremo in fine laborem.

Nondum Phoebus equis medium calcabat Olympum;
 Ense cruentato fatur Calydonius heros.

Magnanimi o, audite, Viri quicumque secuti
 Subsidia, et laudum experti majoribus armis § 65
 D d d 2

Olim; etsi mea facta, tamen sint splendida vestro
 Auxilio, et nusquam virtus mea major haberi
 Visa fuit; gaudete, viri, juvenilibus ausis.
 Stravimus iratae monstrum exitiale Dianae,
 Prodigiumque novum; manibus jacet horrida nostris 570
 Bellua, demeritasque dedit mihi Delia poenas,
 Quam propter damnum quarto jam gessimus anno.
 Quare agite, et certos juvenes qui laeta reportent
 Nuncia legatos patriam mittamus ad urbem,
 Sacra Jovique Pater, cunctisque ex ordine Divis 575
 Instaurata ferat templis, et mactet honorem.
 Interea nos magna virum, quae plurima campo
 Strata jacent, solitae mandemus corpora terrae,
 Quo tuto stygias possint Acherontis ad undas
 Ferre pedem, et vano meriti decorentur honore. 580
 Hoc agite, o Socii, primum, mox deinde paterna
 Tecta petamus, equosque simul, juvenesque levemus,
 Et comites curemus, ait; neque corpora vestra
 Debilitate, Viri: neque enim mihi caetera curae
 Cara minus commissa, Duces, quam nostra videntur: 585
 Ductorem neque ingratum frigere necesse est,
 Cui populi et procerum tanta est conversa juvenus.
 Dixit, et auratae vaginae in viscera retro
 Crure tenus medio pendentem compulit ensem.
 At puer aëreis Tydeus sub collibus errans 590

Quaerit Aprum ignarus, solusque per avia fertur,
 Ut qui se se animo speret majore tueri,
 Jam magis atque super veterum securus avorum,
 Magna movens animo primis monimenta sub annis
 Ibat, equumque alacrem laxis agitabat habenis. 595
 Hunc ubi magnanimus Nestor conspexit in armis,
 Unde emergis, ait, puerum pulcherrime Tydeu?
 Jam dudum crudelis Aper jacet; adspice fratrem
 Magnanimum, praestantem animo ac virtute frementem.
 Obstupuit, doluitque Puer quod solus abesset, 600
 Germanumque superbus adit, velut altus Apollo
 Linqvit ubi Lyciam et magnum Jovis intrat Olympum,
 Mavortemque petit perfusum sanguine fratrem.
 Haud aliter, si humana Deum componere summis
 Laudibus acta licet, nemorum per devia Tydeus 605
 Fertur, et ingentes animo metitur honores.

Ecce autem auxilio patriis veniebat ab oris
 Amphitryoniades, cui jam comes arma ferebat
 Dira Philoctetes: humero tenus hirta leonis
 Tegmina, suffultumque latus mirandus et ingens 610
 Eminus ingreditur: tanto terrore movebat
 Ille pedem, et socios ter io quater ore vocabat.
 Audiit hunc primus longo Meleagrus ab agro;
 Obstupuit, magnoque virum rumore recepit,
 Obvius atque illum regali fronte salutat. 615

D d d 3

Salve, o vera Jovis proles fortissime rerum

Alcide: quae causa morae te tanta repostum

His tenuit sociis decus auxiliumque tuorum

Monstorum domitor? qui si virtute fuisses

Ipse tuâ poteras solum gestare trophaeum.

610

Nam neque parva geris: cuncti te uno ore fatentur

Ingens obsidium monstros, hominumque salutem

Esse piam generi fama est: jam clarior armis

Gloria tanta tuae laudis, te, maxime rerum,

Omnis amor, pietasque tui jam tollit ad astra.

615

Verum, ut magna canam, tantis te laudibus offers

Magnanimo per bella Jovi, jam tantus in armis

Victor ubique pates; tantum tibi splendida famae

Adscivit fortuna gradum, quam nulla tacebit

Posteritas: atque usque adeo tua gloria crevit,

620

Ne nostris memorare quidem, Pater optime, verbis

Audeat hic animus. Quid enim numerare necesse est

Magnanimi tot bella viri, tot tela, tot arma?

Dixit, et amplexu juveni dedit oscula longo

Amphytrionides: cunctos simul ille salutat

625

Thesea, Perithoumque comes: tum Castora dextrâ

Accipit: incedunt regali maxima passu

Corpora priscorum solitâ virtute virorum,

Informemque feram tali sermone requirit

Alcides: ubi prodigium, comes optime Theseû,

630

MELEAGRIDOS LIBER II. 399.

Illud, age, et vestrum, Proceres, monstrate laborem.

Dixerat: Aegides contra quem deinde securus:

Propter aquas jacet ictus Aper: conspexit et illum

Ducentem calidos lacero pulmone cruores

Vidit arenosae Tyrinthus aggere ripae, 645

Accessitque prior, teloque retexit acerbum

Lumen. At ille etiam atque etiam sentire videtur;

Suspiratque tremens. Multi timuere jacentem;

At non Alcides: namque ultro informe per herbas

Protrahit horrendum turpi tellure cadaver, 650

Miraturque animo tantam juvenile secutum

Esse decus laudem, dictisque accendit amicis

Oenidem: Non parva quidem tibi praemia tanti;

Inclite, sunt meriti: debent tibi multa refecti

Agricolae, et primos laudum sortiris honores. 655

Protinus aërios colles adscendere tendunt

Abietibus similes socii, montemque per altum

Funduntur: resoluta phalanx stetit omnis in altis

Se sortita jugis; nec non Calydonius heros

Nunc hos, nunc illos duris hortatur in armis; 660

Aere gravemque ciet luctans in dura bipennem

Robora, et avulsâ vertit radice cupressos.

Nec mora: praecipitant operas, ac jussa sequuntur

Magnanimi proceres: sonat ictu sylva securis,

Ingentesque ruunt summis de montibus ornos; 665

Contextas statuere pyras, atque aggere summo
 Convectant gelidis conlapsa cadavera membris:
 Nec non more Patrum circum quater arma tulere,
 Terramque, stratumque solum super usta dedere
 Corpora, praecipitesque rotas, currusque gementes, 670
 Quadrijugesque citos, et equum spumantia frenis
 Ora secutorum famuli flexere virorum.
 It gemitus juvenum caelo, lamentaque late
 Incursant plausa geminata per ardua sylvâ,
 Languescitque nemus; singultibus insonat aether; 675
 It vapor ad Superos: solem cava nubila condunt
 Obstrusum, totoque latet caligine caelo
 Jupiter, atque faces piceam super aethera nubem
 Paulatim evolvunt: credas tullure resolvi
 Tartara: tantus apex flammaram in sidera fertur: 680
 Ardentesque viros, ambustaque membra sepulchris
 Ferre parant: unctos artus cadere alta pyrarum
 Flamma sinit subita, et cineres volvuntur inanes;
 Vinaque pura cadis stridentibus insuper addunt
 Ossibus, atque sues jugulant in sacra, feruntque 685
 Inferiis miseris; moestis plangoribus omne
 Flet nemus: ignis edax sylvas populatur acernas:
 Adduntur tumuli, et tumulis insignia figunt
 Armaque, fortuitos et acerbae mortis honores,
 Ingentemque trahunt ululatum a pectore moesto: 690

Innocuae salвете Animae, salвете supremum
Aeternumque piae: Stygiam transite paludem,
Elysios sperate locos, sperate reverti
Rursus in humanos, fati melioribus, artus.

Talia pro sociis procures dum forte laborant, 695
Nuncius admonuit, jussitque accedere ad alta
Atria, quae quondam nemorosis montibus ipse
Rex hominum, et populi pastor Parthaone cretus
Fecerat, et gratam requiem sperare solebat,
Sive per aestivas media intra moenia pestes 700
Pulsus ab urbe suis ageret convivium fagis,
Venatus seu forte novos agitare liberet.

Nam perhibent, Calydon quamvis sit montibus altis
Imposita, innumeras in se traxisse paludes,
Stagnantesque lacus, et averna voragine vastâ 705
Flumina, et infectas utero exspirasse mephites.
Ergo marmoreum solium, sedesque superbas,
Auratasque fores, auro argentoque columnas,
Et solidas elephante trabes Rex maximus illis
Fecerat, et Steropes illic caelestia divum 710
Tecta bonus merâ signis simulaverat arte.

Centum aditus, centum aere sonant stridentia verso
Ostia, centenis stridebat postibus aula,
Versaque cardinibus centum turbabat ahenis
Porta domum, et placidum rumpebat rauca soporem. 715
E e e

Roboris aeterni muros de marmore binis
Turribus in caelum summisque minantibus astris,
Mirum opus et visu spectabile, mille columnis
Porticus in vacuum mediâque reducitur aula.
Interiore loco virides pulcherrima pinus 720
Ostentat ramos; cujus de vertice largus
Fons fluit, et lapides dejectis insuper undis
Elicit, et placidos aestivo sidere somnos
Suadet, et optatos diffundit mente sopores.
Nam labat in fluvium, glaucâque repullulat algâ 725
Lympha recens, guttisque ciet cava saxa caducis.
Hoc ubi decrevit, procures Calydonius heros
Ire jubet subito, ne quis praecepta recuset,
Advertant gressus, pariterque in tecta recedant.
Tum duo magnanimi juvenes, quorum alter Amyclis, 730
Alter ab Italiâ, Polluxque et Faunus ovantes
Inter se tali tandem sermone loquuntur,
Et prior haec Pollux: Italûm vir maxime gentis;
Et Pico generate, decusque et gloria magnae
Hesperiae, quanto mihi mens exardet amore 735
Venari, atque recens aliquid de montibus istis
Ferre domum, et mecum socium te adscire per arces
Aërias, summoque plagas intendere monti!
Si placet hoc, animoque sedet sententia caro,
Linquamus socios omnes: nos nostra sequantur 740

Auxilia, et jam nunc sylvis instemus opacis.

Cui contra Faunus: Jovis o clarissima proles,
Venimus auxilio pulchram Calydonis ad urbem
Ambo armis animisque simul in cuncta parati
Obsequia, et magnum Oeniden per saeva secuti 745

Praelia, terribilemque ferae praeferre laborem,
Ma gnaque sollicito perfecimus omne petenti
Auxilium, merita et tanti nos fama laboris
Adjuvat, ingratosque putet per secula nemo.
Nos, ventura manet nostros si tanta nepotes 750

Fama, jubet fessos omnes Meleagrus ad alta
Atria nos pariter gressus convertere, et isthic
Lassa levare viros noctem, ne temae, futuram
Corpora: praeterea juvenes parere roganti
Usque decet. Sic fatus erat: quem deinde secutus 755

Tyndarides: quin, Faune, tuae sententia menti
Certa sedet; si quippe adeo? et parere velimus,
Oenidem adloquimur, sociosque hortamur ovantes
Nobiscum ut veniant. Tum sic Saturnius heros:
Ique, redique celer, juvene nque adfare vagantem, 760

Dum tempus sinit: Oenidae ut jussa sequamur
Huc responsa refer; sed opus non plura referre
Tum fuit: Oenides in coetus agmina totis
Jussit adire locis, medio quorum ordine summo
Sic fatur tumulto. Socii fortissima rerum 765

Pectora, magnanimique Duces, quando omnia magna
 Et debere reor vobis, et tanta recordor
 Subsidia, et vestrum tantâ virtute laborem;
 Venari si forte aliquos juvat, ire per altos
 Decrevi montes, sin, et cito tecta paterna
 Accelerare libet, vestris ego nempe paratus
 Obsequiis, in utrumque libens ego jussa capesso:
 Consulite, et mandate, viri: nec plura profudit.

770

Tum pater Alcides: Agedum, Meleagre, sequentes
 Duc per aperta viros, et corpora fessa labori
 Deme; patrisque domos, et tecta superba petamus.

775

Haec ait. Ecce autem per summa cacumina cervus
 Ante Notum, Zephyrumque fugit; prior ipse Melampus
 Vidit, et instanti similis fuit ore secutus

Terga, fugamque feri latranti fauce fatigat.

780

Nam pedibus nigris, variatâ fronte Melampus
 Primus erat, morsuque prior delusus iniquo est.

At fera terrifico rapidos glomeratur in arcus
 Mota pedum sonitu, pulsataque verberat arva.

Venerat auxilio placidâ nutritus in undâ

785

Battalides pharetrâ exultans, faciliq; sagittâ:
 Non tamen ipse feram potuit fixisse volantem,
 Quamvis prona cavâ convellit tela pharetrâ.
 Illum tota phalanx primum risere minantem,
 Tollentemque iras, et inania verba moventem.

790

Amphiaraus ubi media intra septa receptam
Vidit adesse feram, Phoebum cum voce precatur.

Phoebe tui custos semper bone vatis Apollo,
Da, Pater, emeritus mactâ virtute Sacerdos
Hoc habeat; si fama tamen sit sternere cervum.

795

Dixit, et acta manu stetit ilibus acris arundo,
Et cervum effuso pennata cruore volentem
Infecit, largasque dedit fera sanguinis undas.

Non tulit Oenides imbellem errare per agros
Amplius ipse feram totos, durumque tetendit
Arcum, et lethificâ defixit arundine cervum.
Labitur ille gemens letho, longamque reliquit
Infelix animam, vitamque resolvit in auras.

800

Tum damas trepidas summis de montibus addunt
In praedam, leporesque malos, capreasque fugaces,
In ludumque viri timidos venantur onagros,
Et septem tauros, non ulli armenta virorum
Commissa, et solis in montibus orta, luposque,
Ut voluit fortuna, duos: quin ursa per imas
Errabat valles; lustris informis opacis.

805

810

Hanc Polyphemus agit, solusque per avia magnos
Immittit passus, indignantemqueprehendit,
Evellitque solo: tum rauco in murmure fauces
Corrigit obnixâ perstringens guttura dextrâ.

Ut sacer acetherio captum Jovis ales Olympo

815

E e e 3

Suspendit leporem, pedibusque innexuit uncis
 Et caput et fauces, pendet pars maxima motis
 Curibus; haud aliter praedam Polyphemus ad ipsos
 Portabat socios, perluctantemque premebat.

Obscupuere viri; sed non Tyrinthius heros: 820

Quid si magna, duces, me vidissetis agentem
 Lernaëis modo monstra jugis, ferroque sequentem,
 Serpentique caput non enumerabile magnis
 Crescere vulneribus; vel me sylvis Erymanthi
 Tegaeam domitare feram? non Herculis ursos 825

Dextra premit solùm, verùm rabida ora leonum;
 Prodigium quodcumque novum est nostra subegit.
 Oenide, excipio partas post horrida laudes
 Praelia, et accensae portenta perempta Dianae.

Haec ait Alcides. Proceres risere ferentem, 830
 Prensantemque cavas fauces, et colla tenentem.

Haec ubi rapta, petunt Regis mirabile tectum
 Oeneos: ante canes, pedites post terga sequuntur:
 In medio Proceres sylvis referuntur ab altis,
 Oenidesque alios, juvenum pulcherrimus, ante 835
 Fulmineo gaudebat equo: quem mille secuti
 Auratis heroës equis, et tecta petebant,
 Et paeana duces, et te, Meleagre, canebant.

Ac veluti Lyciâ rediit cum pulcher Apollo
 Delon adire parat, maternaque regna revisit, 840

Circumstant pictis Agathyrsa coloribus illum
 Agmina : sic juvenis campo Meleagrus aperto
 Fertur , equumque alacrem , et spumantia substinet ora .

Ergo ubi marmoreos adventavêre penates ,
 Curat equos famulûm manus , et jubet ordine stratis 845
 Cuncta parare thoris : pendent aulaea theatri
 Intenti , quae plura ferunt duo maxima capti
 Corpora Centauri , quos quondam Ixïone natus
 Oenidae dederat belli monumenta vetusti .

Et jam devexo sol inclinabat olympos , 850
 Quadrijugesque citos pelago tingeat Ibero :
 Dant strepitum cava tecta , vias alterna rectant
 Agmina confusas ; largis mantilia mensis
 Expediunt ; nec non trepidi venêre ministri ,
 Et liquidas manibus puro de gurgite lymphas 855
 Defundunt , summisque trahunt funalia tectis ,
 Dissimulantque diem positis laquearia lychnis .

Tum cereris calathos , et viscera tosta frequentes ,
 Et flammis in aperta ferunt ; volat altus in auras
 Nidor : edunt Proceres , et cymbia spumea vertunt 860
 Felicis Bacchi donum , quo sanguis , et ipsae
 Sufficiunt vires , mentemque animumque resolvunt :
 Altera tum famuli plenâ statuêre coronâ
 Pocula , tresque dapes : neque enim patiuntur iniquum
 Esse aliquid : totidem primis , totidemque secundis , 865

Et mediis totidem mensas posuere secundas,
 Impositisque adimunt alacres cerealia pomis
 Munera: tum fidibus, cytharâque insignis eburnâ
 Incipiens Helicops geminis orditur ab ursis.
 Ille virum magnos Divumque canebat honores: 870
 Ut Pater omnipotens vinclis evinctus ahenis,
 Subsidio Thetidis Superos effugit inermis,
 Junonemque ferox, Neptunum, et Pallada sprevit,
 Centimanumque pater claro prope vidit Olympo.
 Caelicolae Briarea vocant, hominesque vetustum 875
 Aegeona: canit Martem sub monte ligatum,
 Vincit ubi Haloidas, Otum, forremque Phialtem
 Carcere passus erat; quamvis fera bella minatur.
 Forte datus letho jam tum Mars ipse fuisset,
 Ni pia Mercurio, quod non solet esse, noverca 880
 Nunciet: is fratrem vinclis furatus ahenis
 Solvit: ut infernum Regem Tyrinthus heros
 Mortua praedantem Pyliâque cadavera terrâ
 Defossa aggressum percussit, et expulit acri
 Vulnere: ut in Caelum stygiis se sustulit alis 885
 Poconis in gremium pulsura venena dolorem
 Accipiens Pluton. Risit Jove natus ab illo
 Carmine; quin subitis vibrata tonitrua flammis
 Omnipotentis opus cytharâ monstrabat eburnâ;
 Quive sit aetherei Divum fabricator Olympi, 890

MELEAGRIDOS LIBER II. 409

Causaque cunctarum vigeat sine origine rerum.

Lactantur proceres arrectis auribus; ille

Ingeminat solitum digito redeunte tenorem,

Atque eadem repetit numero modulatus eodem.

Musae Olympiades carae Jovis ista puellae 89,

Perdocuere virum: placidas junxere choreas

Certatim juvenes; nec non Tegeaea virago

Oenidae ante oculos frontem deiecta modestam

Stabat, et ardenti miserum carpebat amorem.

Ille quidem fixos; quis enim seducat amantes?

Semper amans oculos adversâ in virgine habebat. 907

F f f

BASINI PARMENSIS MELEAGRIDOS

LIBER TERTIVS.

Tum Pater omnipotens pictis discumbere mensis
Invitat Superos, et nectaris addit honorem,
Ambrosiamque novat, quae candida misceat Hebe;
Trojanusque puer, pedibus sacer abstulit uncis
Quem quondam Phrygiâ raptum Jovis ales ab Idâ,
Caelicolasque Pater cunctos ex ordine dulces
Jussit adire dapes. Cibus immortalis ubique
Nectaris, ambrosiaeque liquor fluit, aequa voluptas;
Aequa quies animis, nec non aeterna juvenus
Stat sacris renovata epulis; amor unus, et una
Cura Deûm manet hic, illic sedere vocati
Dique, Deaque simul, divinaque pocula dextris
Accipiunt, libantque dapes, animosque relaxant.
Ast ubi pulsa fames epulis, Rex magnus ab alto
Sic fatur solio: domus alta loquente Tyranno

Nutat, et omne fretum placidis consedit in undis;
 Nubiferi posuere Noti, et tranquilla quiêrunt
 Flumina: paulatim sylvae tacuere profundae,
 Et nemora, et montes, nec non caelestia regna.
 Junonem ille prior: namque haec intenta manebat
 Luminibus miranda novis, laterique sedebat.

20

Audite, o Superique omnes, tuque optima conjux
 Et soror, et magni Saturni prima propago,
 Et regina Deum, nostrae sententia menti
 Quae sedeat, vestroque placet quid, discite, regi.
 Est mihi Latonae proles mea cura Diana,
 Quam mortale genus sacrâ Calydonis ab urbe
 Insequitur: neque enim meritum dignatur honorem
 Reddere: Rex Oeneus solvat tibi, Delia, poenas
 Actutum: per fratris aquas, stygiamque paludem
 Obtestor, ripasque Erebi, lucumque severum,
 Et caligantes tetrâ fuligine sylvas.
 Solvet enim, caraeque dabit crudele Dianae
 Supplicium; nec plura loquor: vos scire potestis
 Quisquis is est. Dixit. Contra quem talibus orsa
 Subsequitur Conjux, dictisque irritat amaris.

25

30

35

Heu, Conjux, heu, summe Deum, quae gloria tandem
 Semper erit celare Deos, caramque sororem
 Consilia? et nunquam communibus omnia verbis
 Certa loqui? Quae causa Deo secreta tueri?

40

F f f .2

Nec fugit hoc mentem nostram tamen , ut neor : at tu
Mente tuâ obteq̃tum serves ; nec plura requiro.

Hanc Pater omnipotens dictis affatur iniquis .

Parce , precor , Juno , tandem tibi nostra referri
Consilia , et quaecumque latent scitarier , oro. 45

Quae tu cumque potes , hominumque Deûmque videre
Aut praescire aliquis , prior haec , Germana , videbis .

Hunc adversa tuens fatur pulcherrima Juno .

Quale tibi verbum , Divûm pater , excidit ore !
Nam neque vestigo mentem , neque cuncta requiro ; 50
Nec fas : sed certe timui ne Delia dicto

Praetereat tua corda , Pater . Sic fatur , at ille :

Sollicita , et nunquam vanûm saturata dolore ,
Non lateo te quippe , Soror ; tentare sed ultra
Desine : do veniam , neque enim indulgere licebit 55
Ulterius , submitte animos , expunge furorem .

Me sine , quae placeant , peragam , pulcherrima Juno ,
Ne tibi Caelicolae cuncti , si effundere contra
Auxilium libeat , valeant consistere et ipsi ,

Quum mea semianimem manus intractabilis angat . 60
Haec ait Omnipotens , timuit pulcherrima Juno .

Tum vero adsurgit coram Vulcanus , et inquit
Magna quidem , Divi , Superis discordia caepta est ,
Et crudele manet fatum , divina profecto
Consilia , exitium non evitabile cunctis . 65

Si jubet humani generis discordia Divos
 Certare, atque epulis nostris exempta voluptas
 Pulsa cadet, si plura bonum pejora sequantur.
 Matrem ego jam moneo, quamvis ea cuncta videntem,
 Et patri meliora Jovi concedere testor 79

Grata patri quaecumque velit, ne rursus, ut olim,
 Contendat genitor, dapibusque exarceat istis,
 Caelicolasque suos superis ab sedibus omnes
 Evertat; neque enim quisquam praestantior illo
 Viribus. Hunc, Genitrix, placidis affare loquelis, 75
 Et tenta mulcere: pater meliora Deorum
 Semper amat, magnique pius regnator Olympi.

Sic fatus, duplicem pateram ab cratere levavit,
 Inque manus statuit genitricis, et ore locutus:
 Mater, age, et patiens, quamvis irata, quiesce, 80
 Ne caram videam pulsari lumine matrem,
 Neû possim auxilium meritae praestare roganti.
 Nam memini quondam, dum te juvisse laboro,
 Me pede praecipitem summo deturbat Olympo,
 Perque diem longum summis labebar ab astris 85
 Usque cadens, parvusque mihi fuit halitus illic
 Quippe mihi et vires et non spirabile pectus,
 Quum cecidi in Lemnum. Risit pulcherrima Juno,
 Accepitque manu pateram, et libata coronâ
 Pocula vix tetigit summâ: simul omnibus ille 90
 F f f 3

Miscebat Superis, quamvis et claudus et asper,

Fundeatque libens, et crure lababat utroque.

Tum vero et dulcis risus per pectora Divis

Contigit: artificem postquam vidêre labore

Confectum, et satius ferro, massâque decorum: 95

Et Superi soluêre choros, tectumque Tonantis

Deseruêre, domumque suam se quisque recepit.

At Deus imbripotens lectum conscendit, ubi almus

Somnus adiret eum, propter quem candida Juno.

Nox erat, umbra polo terrae subjecta, silebant 100

Aequora, quum medio rapiuntur sidera caelo,

Et genus omne hominum pariter, pecudumque volantumque

Ingeminat toto conflatum corde soporem.

Omnis in egregiis juvenum manus omnia tectis

Corpora fundebant somnos per membra quietos, 105

Praecipueque thori stratis torpore levabat

Oenides curas omnes, placidusque jacebat.

Illum mollis Amor claro demissus Olympo

Turbat, et implacidum fundit per membra soporem;

Datque levem juveni mentem, caecosque sub alto 110

Pectore dat stimulos, et inania somnia figit.

Illicet insomnis animus raptatur ubique,

Ante oculos Atlanta suos, Atlanta per omnes

Visa vias, Atlantam absens exardet, et illam

Spectat, et insanum nutrit sub corde furorem, 115

Pascitur et venis, caecâque cupidine vulnus.

Tum vero gelidum ruperunt saeva soporem
Somnia, et ingemuit, sensitque in pectore telum,
Et riguos sudore artus, madefactaque membra,
Terve quaterve furens isthuc jactavit et illuc. 120

Heu mihi quid facio! Quo me fera raptat imago
Virginis! Unde sitis venit mihi tanta videndi!
Sed vidisse parùm est; juvat heu! nec farier ausim;
Exarsêre faces animo mihi protinus imo,
Nec spes ulla meos potis est arcere furores. 125
Ergo ego, quandoquidem thalami concessa facultas,
Ingrediar, tantumque nefas patrare licebit.

O, quae digna satis, potius mihi terra dehiscat;
Quàm te tristis amor, quam te scelera ista secutum
Arguat ulla dies: variant mihi singula mentem: 130
Hospitium violare nefas; data copia furto,
Sola jacet: dubiusne trahor? quid cetera dicet
Turba ducum, comitumque manus? vim perfidus hospes
Adtulit; o demens, quo te furor impius urget?
Illa tibi dabitur; pone hos de pectore questûs. 135

Hanc quoque vincit amor. Vidi fera lumina, vidi
Signa, miser: sed ubi illa tamen? quo proripis, inquam:
Dura nimis, Tegeaea, mane: Dî pellite sensus
Insanos. Somnusne mihi crudelia portat
Vota, magique novas finxêre in corde figuras? 140

Talibus ardebat furiis agitatus, et atro

Felle tumebat amor: neque erat rationis in illo
Amplius illa viro quae vis usque optima quondam
Fortis erat, fortemque animum, mentemque ferebat.

Ter luctatus erat thalamum infestare puellae, 145

Ter pudor et virtus juvenem tenuère furem,
Surgentemque thoris, aditusque intrare volentem:
Ter stetit in dubio quid agat, meneatne, petatne.
Hac se raptat amor, pudor hac impugnat amorem.

Nec minus interea totis Atlanta medullis 150

Uritur, et caecos servat sub corde furores
Infelix; summus stetit imis ossibus ardor,
Paulatimque animis cunctas effudit habenas.

Nec minus Oenidae virtus sub mente recursat,
Magnaque facta viri: subit ira minantis, et Apro 155
Instantis fesso, et juvenis ferientis imago,

Velocesque pedes meminit, repetitque, probatque;

Ut stupet egregiam faciem, crinesque decoros,

Ut subeunt oculi, venas est saeva morando

Flamma suas: nequit expleri modo saucia mentem; 160

Usque gemens fremit insano correpta furore,

Nec se labentem, nec se cognoscit amantem,

Incertumque furit. Veluti cum candida viso

Femina se tauro sylvis abduxit ab altis,

Procubuitque solo virides adstrata per herbas; 165

Sub noctem repetit victrici fronte juvencam ;
 Tum furor insanae miscet praecordia vaccae:
 Haud secus exustis, miserum ! Tegeaea medullis
 Carpitur infelix, totoque furentis ab ore
 Ardescunt flammae: tantus dolor aestuat intus. 170

Quem simul ac nullâ potuit virtute morari,
 Luctarique, furens secum tali ore locuta est.

Infelix animi Virgo, quae insania captam
 Vertit, ait, mentem? Quae vis stetit ossibus imis
 Ignea? Quos animos mihi das, scelerate Cupido? 175
 Et pereo, et fateor; teque, o pulcherrime rerum,
 Ante oculos, Meleagre, meos tua ducit imago.

Cogis enim miseram, vel me Deus urit amando,
 Aut mihi nescio quid mali habent mea pectora: quid ni
 Solus amet; sed amemus, ait. Sic inscia Virgo: 180

Sic lubet. Incipies igitur, supplexque rogando
 Tentabis? Juvat ire: utinam prior ille petisset,
 Aut me, aut nunquam sospes vidisset amantem.
 Forsan adorta nefas tantum committere nunquam
 Venisset, Meleagre, tibi. Mentem impulit error 185

Quis novus iste mihi? Fortuna celerrima vertit
 Spes hominum. O nunquam saevae Calydonis ad urbem
 Venisset fatalis Aper! mihi si qua Deorum
 Numina justa forent, ego te, Meleagre, secuta
 Ter felix, quater heu felix! thalamoque viroque 190

G g g

Ferrer, et ante Deas omnes, praeque omnibus una
 Fortunata forem. Juvat et meminisse profecto
 Quos habuit socios, tandem, quae maxima secum
 Vis comitum, quàm saeva phalanx, cunctique secuti
 Unum unà venêre viri, quos inter iniquum 195
 Solus Aprum domuit. Quantum virtutis in ipso
 Instar erat! Sed enim pereat scelerata libido,
 Quàm te, sancte Pudor, solvam, et muliebris in auras
 Ardor eat, quàm te violem, veneranda modestae
 Fama Pudicitiae: quid enim brevis ista voluptas, 200
 Insanusve furor juvat? Et juvet usque; quid illud
 Dulce adeo tandem? Satis est potuisse juvari.
 Talia virgineo referebat pectore dicta.

Postera puniceo fundebat lumine montes,
 Fregerat atque polum stellis Aurora repulsis. 205
 Surrexêre viri Theseus, Polyphemus, et ingens
 Alcides, Faunusque ferox, et pulcher Iâson,
 Tyndaridaeque duo, nec non Calydonius heros:
 Cetera turba. Ducum, et cuncti venêre manipuli
 Fôntis apud ripas, et summo margine palmis 210
 Hausta cavis placido procures lavit unda liquore,
 Et laetam circum lustrârunt fomite Vestam,
 Vulcanumque patrem. Post hos Tegeaea virago
 Multa morata venit, juxta Machareia virgo,
 Cyreneque soror, et candida Lyriopoea. 215

Qualis apud Cynthum linquit Diana cubile
 Purpureis Jove nata genis, mirandaque claro
 Diva choro, laetis gestit Latona videndo
 Pectoribus; sic magna tuam pulcherrima mentem
 Praetentat, Ceneû, patriis Atlanta medullis 220
 Usque sedens. Stupuit faciem Calydonius heros.
 Egregios ardens oculos dulcissima visu
 Ibat, et incessu miro, Dea ceu nova, frontem
 Sideream ostentans, crines per colla fluentes
 Pendebant nodo; tum sic Calydonius heros. 225
 Nuncia legati patriae Calydonis ad urbem
 Tempus adest adeant, certum nunc Oenea reddant:
 Nec plura effatur. Contra quem deinde secutus
 Maximus Aegides Theseus: Vir maxime, gentis
 Aetolae veterum haud unquam ignare virorum, 230
 Me sine ferre tui curam hanc, tantumque videto
 Cetera, et Alcidem socium comitemque capesso;
 Tydea quin etiam patriam ducamus ad urbem.
 Haec ait; Alcides contra cui dicta remittit:
 Conscendamus equos: ego sum parere paratus. 235
 Vis, Tydeû, vis ne ire domum? Cui talibus infit
 Oenides Tydeus: Esto tua maxima cura
 Explorare, libens ego jam tua jussa capesso.
 Imperio parere tuo mihi certa potestas,
 Frater hic ipse velit tantum, qui major et annis 240
 G g g 2

Et virtute viget. Contra quem talibus Heros:

Vive, puer memorande diu; tua magna futura est
Vis animi: nosco mentem, venturaque bella,
Egregiasque viri laudes; si forte juventam
Adtigeris (quod Dî jubeant), non corpore tanto, 245
Quo frater, sublimis eris; sed magna profecto
Te tua, nî fallor, tollet super aethera virtus.

Tum vero pueri totis stetit igneus ardor
Ossibus, et quae sit talis fortuna requirit,
Quisve labor tantum cupido concedat honorem: 250
Tum fratris stetit ante pedes, et talibus orsus:

Germane, Alcidem ne sequar vis, care, tuumque
Thesea? Venatu neque enim indulgere juvabit.
Crastinus aethereum quum sol conscenderit axem.

Infelix germanus ait: pulcherrime Tydeû, 255
Vade meique tuique memor, caroque parenti
Obsequere, optatamque animis infunde quietem,
Et matrem solare piam, placidasque sorores
Adloquere; et memora primùm ut Nonactia virgo
Fixit aprum, caput et digno mereatur honore. 260

Vix ea. Quadrupedes frenatis oribus aurum
Mandentes ducunt famuli; micat ignis apertis
Naribus et flammās emittunt ore, coloremque,
Et madidas sudore jubas, et lata sonanti
Pectora plausa manu, tergoque sedile bisulco 265

Adjiciunt curru : veniunt sublimis in altos
 Alcides Thebanus equos , et Pittheius heros ,
 Et puer Oenides , sequitur quos paucus anhelis
 Miles equis , laetique citis vectantur habenis ,
 Et multa inter se juvenes sermone ferebant . 270

At puer Oenides famam , summosque labores
 Magnanimi Alcidae quaerit , gaudetque loquendo ;
 Et stupet auditis . Narrat Tyriathius olli
 Lernaeas fauces , et ut innumerabilis ordo
 Defecit capitum ; quantâ virtute leonem 275
 Elysium domuit ; ceryam quo denique eursu
 Defessam rigidâ defixit arundine ; qualem
 Geryonem aeternae dederit per vulnera famae ;
 Ut Trojam paucis nuper dejecerit urbem
 Navibus , et meritas scelerato a sanguine poenas 280
 Sumserit , infernumque canem , mirabile fatu !
 Traxerit aethereas Superorum victor ad auras .

Interea comites magnus Meleagrus aperto
 Adloquitur campo , coeunt quo plurima totis
 Laeta manus telis , tumulto sic orsus ab alto . 285

O fidi comites , quoniam virtutis honorem
 Quaerimus , et quae sit recti mihi conscia virtus ,
 Nunc vestris versate animis si praemia digna
 Constituam , et merito reddam sua munera tanto .
 Itur ad horrendum monstrum , ferroque jacentem , 290

Ut vidistis, Aprum: procul, hinc procul omnis abesto

Invidia, o Socii; certa est sententia magnae

Atlantæ præbere caput; nam prima cruento

Fixit Aprum jaculo, ferrumque sub aure reliquit;

Nunc habeat partesque meas, habeatque laborem 295

Prima suum: vos digna manent majoraque dona.

Namque ego perpetuo referam celata metallo

Pocula, et argento solida, ex auroque rigentes

Vestes, et galeas, enses, thoracas, et arma,

Ne dubitate, dabo; liceat modo magna referre 300

Munera, fas etiam pro virgine justa fovere.

Haec ait Oenides: alii invidere, decusque

Immortale animis stimulo dolumque maligno:

Sola ferat tantam media inter millia laudem

Femina, tristitiae cunctis heroibus omni est. 305

Hic vero adtonitis surrexit avunculus ultro

Infelix animis mediâ Plexippus arenâ,

Atque ita, Dî magni! quae te, Meleagre, procella

Insanis agitat ventis, ait? Unde futurae

Indolis effigies caro sperata parenti 310

Te fallit, genitorem etiam, sociosque fideles,

Et matrem, miserande, tuam, meque omnibus, unum

Quem colere, et magnis ausus super aethera dictis

Te mage, da veniam vero, precor, addere, quum me

Spe tantâ tollebat humo tua dextra feroci 315

Freta animo quum Thessalicis exire latebris
 Centauros cogebat, erat tua gloria major,
 Quàm puero natura daret: quin ocius istam
 Exue, si vana est animis sententia, mentem.
 Quòd si nulla manet tantae te gloria famae, 320
 Perithoo, aut cuipiam magno concede virorum
 Praemia tanta, decusque tuo ne deme labori.

Vix ea Thestiades: surgit Calydonius heros
 Indignantem animum excutiens; quatit ira frementem;
 Luctanti tum mente dolor stetit, atra sub alto 325
 Ira voluta animo, caecaeque insania mentis,
 Prae cunctis furibundus amor; tum vertice crinis
 Horruit, et quamquam ferro irrupisse juvabat,
 Abstinuit tamen incoepto, longeque refugit,
 Atque movens cervice comas, oculosque minantes, 330
 Ardentesque sinu lacrymis paulisper abortis
 Evolvens acies, saevâ sic voce profatur.

Plexippe, ingentes animos, an verba loquaci
 Digna viro usque feram? Non me pietatis imago
 Ulla movet: desiste, precor, sperare futuris 335
 Laudibus egregium decus, et virtutis honorem,
 Difficilemque aditu laudem, quam solus habere,
 Solus adire paras: famae te fidere nostrae
 Parce, precor, patremque meum permitte juvari
 Laude meâ, et matrem; nec te dementia praeceptis 340

Ambiat incautum: magno concede virorum

Oenidae, cuiquam dicis, Plexippe, tibine

Maxime vir comitum? neque enim maiore tumultu

Vesanave fuit lingua praestantior ullus:

Quem neque venantem, neque Aprum clamore sequentem 345

Vidimus: indignum usque adeo si femina laudem

Hanc habet, et primam meruit quae plura sagittarum?

I procul in tenebras, hominum ne vise cohortes,

Neum pete conspectus magnorum, ignave, virorum.

Perithoum invidia neque enim praeponere nobis, 350

Nec merita obiectare mihi, sociumque fidelem

Audeat hic quisquam: demum, me nulla videbit

Immemorem, Plexippe, dies meritique, locique,

Perithoique mei; quo turbine maximus hastam

Torserit, invitis quamvis tamen omnia Divis. 355

Sed meminisse nefas Tegeaeae Virginis; illa

Scilicet extimuit? teque o Plexippe, secuta est

Per latebras, densumque nemus? date praemia, quaeso,

Magnanimi procures: fateor meruisse, nec ullus

Arguat; illum ipsum vidi, stupuique videndo 360

Dum sequeretur Aprum, plantis pernicipibus ultro

Praeteriit, vicitque feram: verba ulla referre,

Verba referre aliqua est animus tibi pulse? fugaces

Hoc meruere pedes, ventosaeque lingua nefandi

Adjutrix sceleris, ingrataque cura nocendi, 365

MELEAGRIDOS LIBER III. 425

Reddendi nec justa bonis. Sic saevus, et atrox
 Increpat adtonitum dictis Meleagros acerbis
 Armipotens Calydonis honos, juvenisque superbus.

Hic vero ante alios surgit Neleius heros
 Hortator Pyliae gentis, monitorque suorum 370
 Nestor; ab ore viri divino nectare verba

Dulcia melle magis, nivis instar ab ordine lapsae;
 Quam nullo ad terras demittunt nubila vento,
 In seriem veniunt; tollens tum brachia caelo
 Heros, nam placidum versabat in omnia vultum: 375

Hei mihi, quippe novus Parthaonis occupat urbem
 Luctus, et extremum miseram Calydonia fatigat!
 Hoc velit, et vestris laetetur Delia verbis:

Gaudeat o nimium tandem certamina vestra
 Audierit si forte viri Latonia virgo: 380

Estis enim insignes ambo, et virtute decori.

Sed tamen et vobis olim mage fortibus armis
 Esse virum comitem memini me: namque videbo

Quando aliquos tales? qualem vidisse recordor
 Caeneaque, Exadionque, aequumque Deo Polyphemum; 385

Aegeaque, Sthenelumque, Dryantaque, maxima quondam

Corpora, qui fortes fuerant, durumque solebant

Montivagis certare feris, saevosque premebant

Nubigenas, quos terribili cum caede sacrarant

Fata suis telis; comes his ego bella gerebam, 390
 H h h

Atque meâ pugnare libens pro laude volebam.

A patriâ quin sede Pylo procul urbe profectus

Longinquâ tellure volens, sociumque vocabant

Magnanimi proceres, ultro et parere volebant.

Vos quoque, si fas est, mihi jam parete; nec ipse 395

Contendas juveni praedurus avunculus: at tu

Parce tuae menti, et materni sanguinis altum

Commaculare genus: quod sis praestantior armis,

Et major virtute suâ, pater hoc tibi Divum

Concessit, junctumque parens tua sanguine, et olli 400

Conjunxit, generisque sui pietate subegit.

Tuque prior, quem longa movet melioribus aetate

Consiliis, et multa dies, desiste superbo

Cuncta negare viro: juvenes pejora sequuntur

Quos animus juvat impatiens: tu durior annis 405

Indulge juveni, nec praemia tanta volenti

Tradere, deme illi; sive haec meruisse feretur

Per gentes, sive hoc illi tribuisse: quid oro

Usque adeo egregium tandem? sed parce tumultu,

Parce, decet: sit fas juveni sua dona referre 410

Quae meruit, liceatque suo medeatur amori.

Dicam equidem, veniamque dabis, Meleagre, nec illud

Me fecisse nego: memini, et meminisse juvat me

Indulsisse animo. Dixit Neleus heros

Nestor. Et hunc contra fatur Plexippus, et imis 415

MELEAGRIDOS LIBER III. 427

Dat gemitus animis, atque haec super ore profudit.

Vera mones, fateor; cunctos superare sed iste
Vult socios, parere nihil, nec jussa paterna
Ulla sequi, dubius mihi quem commiserat Oeneus,
Et genitrix miseranda simul: supereminet omnes 420
Is comites. Nec plura sinit Calydonius heros.

Infelix essem certe, nullusque vocarer,
Dixit, et adsurgit (neque enim surrexerat ante),
Parerem si forte tibi, Plexippe; nec ultra
Verba cano: experiere manu, si forte juvabit. 425
Talibus adversi jactabant singula dictis.

Ecce autem aethereo celeris remeabat Olympo
Delia lapsa Noto, nymbisque accinta serenis:
Olli operans longe Zephyrum adspirabat Apollo.
Illa volans venit, et terrae defertur ad ima, 430
Infernasque movet tenebras, ciet ostia magni
Ditis, et impulso crepuerunt cardine postes,
Cerberus et rauco strepitu sua protulit ora
Implicitos quatiens furibunda sub ora colubros,
Sibila colla movens latranti terruit omnem 435
Murmure circuitum; tum faucibus anxia ternis
Guttura terna ferox summo tenus extulit antro.

Caeruleus veluti pressus quum limite serpens
Laesus humi jacuit jactu lacer, inde repente
Tollit humo capita, et vanum dat in aëre gyrum, 440
H h h 2

Sic Canis infernus crudelia voce trifauci.
 Ora Deam versus flexit, victusque resedit.
 Tum grandes lacrymarum amnes qui flumine largo
 Perpetuùm fundunt; animae, vitaeque volucres
 Desivère graves poenas, et pendere longum. 445
 Supplicium, tantumque mali; cunctaeque fuere.
 Immunes scelerum: tantum Dea profuit ollis!
 Constitit Ixion, et ventos pressit inanes;
 Tantalus hausit aquas; Tityi posuere volucres;
 Vultur et immanis rostro cessavit aduncus; 450
 Sisyphus obstupuit, saxumque immane reliquit:
 Nescius, et tenues umbrae per inania Ditis.
 Atria devolitant. Iudex Rhadamanthus euntes.
 Obstupuit populos; Minos non invenit urnam;
 Aeacus ignorat causas, animasque ruentes. 455
 Cogit, et aeterno concludit carcere sontes.
 Nulla ibi vox hominum sonat, et stant omnia densae
 Caeca super tenebrae: tacet hic aeterna cadens nox.
 Exitus hinc nullus, aditus per mille recentes.
 Fertque, trahitque vias tristes sub Tartara Manes; 460
 Hic Reges, saevique luunt commissa Tyranni.
 Impia, et infelix polluta veste Sacerdos,
 Miles et injustas caedes et funera solvit.
 Egregias patitur poenas qui funditus urbes
 Evertit, seu Tempia Deum crudeliter ussit. 465

Supplicia iniusti nimium patiuntur avari,
 Quique fidem, et vanâ violârunt foedera linguâ.
 Dî tales auferte piis per saecula poenas.
 Omnia quae postquam vidit Latonia monstra,
 Talibus adloquitur diram Dea saeva Megaeram, 470
 Quam Noctem generâsse ferunt, cui tristitia semper
 Facta, minae, variique doli, curaeque profanae
 Sunt animis, fraudesque malae, causaeque nocendi,
 Adsiduâque Deae miscentur pectora poenâ,
 Haud potuit latuisse furor; Divamque nitentem 475
 Ut vidit, cecidère animi, tum mente superbâ
 Invidiam infelix venas dispersit in omnes,
 Ore vomens nigrum fellis cum tabe venenum,
 Vipereosque gerens scelerato in vertice crines.
 I, decus inferni, si qua est ea certa barathri 480
 Gloria, vade mali inventrix, seclerumque magistra,
 Praecipiti te tolle Noto; juvenemque superbum
 Oeneo egregio natum perfunde furore,
 Inspiresque tuis unum de sontibus anguem.
 Maternos accende animos, te adcinge nefandis 485
 Althaeam versare dolis, fratresque Parentis
 Interimat, si justa peto te: triste nocendi
 Tempus adest: iraeoccoeptae, et discordia demens
 Aegrescit, superatque modum. Nec plura locuta
 Deserit infernos Manes, Noctemque reliquit, 490

H h h 3

Oceanoque lavit flavos Dictynna capillos,
Verticibusque vagis clarum conscendit Olympum.

Nec mora: praecipiti tristis Dea lapsa volatu
Deserit Infernosque lacus, Stygiamque paludem,
Coccytonque luto mixtum, Phlegetontis et undam 495
Sulphuream; tum tartareas Acherontis arenas,

Fumiferam linquens tetrâ caligine Noctem,
Evolat: horridi sonuerunt crinibus angues.

Eque aditu comites secum Luctumque, Dolumque,
Languentemque Famem, Lethum, Rabiemque, Metumque 500

Evocat: ipse Furor sequitur, dominamque volentem
Aequat: eunt pariter Dolor et Timor, et mala mentis
Gaudia, et aethereas victrix emersit in auras.

Conspicit armatos proceres, campumque frequenti
Concursu obsessum, nullique videnda per auras 505
Diva furens, sic magnanimum, qui primus anhelò
Stabat equo, Oenidem adspectans est ore locuta.

En quem fatiferae potuissent perdere Parcae
Infantem, nî saeva parens vetuisset; at ipsa
Anguibus impexis non fuso dira Megaera 510

Perfecit. Sic fata, premit vocemque, pedemque,
Et jacet infelix unum de crinibus anguem
Pectus in attonitum juvenis, quem fixit; at ille
Itque reditque cavas labefacta per ossa medullas.

Hinc Dea lapsa cito moestae Calydonis ad urbem 515

Sistitur, unde foret tempus nactura nocendi,
 Delituitque locis, et opaco obscura recessu
 Certa suum natum cupiat Althaea nefandis
 Circumventa dolis stygias demittere ad umbras:

Interea proceres, nec non Acheloïus heros 520
 Adventare locum, quo maximus occubat hostis,
 Incipiunt, longâque solum densare catervâ,
 Et clamore vias implent: velut aethere in alto
 Constrepuere grues, pontum si forte feruntur
 Trans gelidum, et longae glomerantur in agmine turbae 525,
 Pigmaeis mala fata viris, mortemque ferentes;
 Cygnorumve solet compelli ad littora nubes;
 Sicut apes labor unus agit concurrere, et almis
 Tecta replere favis; aut cum formica repertum
 Trudit onus, segnesque moras abjectat, et urget, 530
 Fervet ager, nigrasque acies dux una laboris
 Cogit, eunt comites; sic longo exercitus arvo
 Fertur, et ingenti strepitu sonat arida tellus.
 Nec mora: triste caput secat ense, et habere cruentum
 Imperat infelix magnae Caeneida famae 535
 Praemia. Thestiades hominem ut gestare superbum
 Vidit onus solum, furibundo est ore locutus.

Dic age, dic mulier, quae te fiducia vertit,
 Femina et una viris tu ne his de mille triumphes?
 Non patiar, non si ipse manu, non si ipse cadendum 540

Esse rear : tantum mulier malesana tropheum
 Pone caput , nostrumque Decus : te pensa canistris ;
 Bella manu gississe virus decet : adspice vultus
 Victa meos ; concède viris , Caenei , furori
 Parce tuo ; experiere manu si forte juvabit ; 545
 Usque adeo crudele mori ? quo se ira , furorque
 Conferet , o socii ? quid aget ferroque , manuque
 Tandem , ait , Oenides ? nec dum tamen ista locutus
 Arripit egregium munus , terraeque volatum
 Adplicat , et pedibus foedum , multoque reliquit 550
 Pulvere turpatum : nec amor sceleratus habebit
 Praemia , nec Proceres , nec tu Meleagre : quid autem
 Me spectas crudelis , ait ? quem more dolosae
 Felis agit rabies : armis dum territat altos
 Scilicet ignoscam scopulos ; sed terreat , oro , 555
 Qui metuent : me nulla dies dare terga furenti
 Arguet ; illud Aprum quem me fugisse fatetur
 Faxe jam taceat scelus , et mea facta fugaei
 Digna viro accipiat ; virtus tua scilicet unquam
 Nos timidos faciet . Lacrymas Tegeaea virago 560
 Tersit , et Oenidae flexit spectantis ad ora
 Lumina , sidereosque oculos affecit honore ,
 Et niveae maduere genae , largusque per ora
 Imber iit ; Tyrio veluti violarit in ostro
 Femina ebur niveis perfundit Punica lignis 565

Unda figurarum solidum varians elephantum.
 Hanc faciem ut vidit violarier Oenius heros
 Protinus indomitas juvenis malesanus in iras
 Arsit, et atra viro rabies sub pectore jacta
 Volvitur: exsuperant furiali crine dolores, 570
 Et tremulis scintillae oculis ardere repente
 Sunt visae, simul arma simul capit, atque ita summum
 Aethera testatur: Scelus hoc, pater optime Divûm,
 Efficio, agnoscoque nefas: Plexippe, decorum
 Munus habè: cedo arma viro: tibi praemia digna 575
 Do; cape: et hasta sonans saevo librata lacerto
 Ingeminatque virum, madidâque infixit arenâ
 Trajectum, et misero discussit pectora ferro.
 Olli indignantes oculos, et lumina sepsit
 Somnus, et ignavâ damnavit membra quiete, 580
 Vitaque tartareas fugiens accessit ad umbras.
 Toxea tum memorant perfusum sanguine fratris
 Arma nefanda manu, et diras hausisse sagittas,
 Nec non et varios, humero quos gesserat, arcus
 Adposuisse genu, et nervo flexisse sonoro. 585
 Aurea compositâ fertur capita aequa sagitta;
 Arcum laeva manus, laevam cita dextra papillam
 Hastaque prima manumque simul, nervumque sonantem
 Contigit, at laevamque volans, arcumque sagittae
 Cuspis, et horriferas it stridula missa per auras. 590

Non tamen illa virum tetigit, prolapsaque nigri
 Pectora fixit equi: sanguis per crura Melippi
 Funditur, arrecto quadrupes se pectore tollit,
 Excussitque juba: saltum Calydonius heros
 Dat terrae ingentem: sonuit sub pondere tellus; 595
 Arma ferebat enim, gravidum thoraca, cavamque
 Cum cono galeam, quam vix Leucolenus ante
 Portârat juvenis, saevi quem dentibus Apri.
 Parca dati stygias lethi demisit ad umbras.
 Quem contra infelix Toxeus miserandus et amens 600
 Dum ruit incautus ferro dat pectus acuto,
 Et resupinus humi vitam cum sanguine in auras
 Solvit, et aeternam germano ad tartara noctem
 It comes, et culpa socius, generisque, necisque.
 Legati interea muris, urbique propinquant 605
 Maximus Alcides, Theseus, et pulcher in armis
 Oenides Tydeus, et equis portantur anhelis.
 Jamque adventabant portai ad limina Scae,
 Quum citus aëriam conscendit nuncius arcem
 Advenisse monens sylvis heroas ab altis. 610
 Laetitiâ incensus, patrio et percussus amore
 Rex ait: aeterni patriae salvete Penates
 Et natum purgate meum, si forte Dianae
 Numina non coluit, piget incoeptique malique.
 Quicquid inexhaustum superest, concedite tanti 615

Criminis, obstetor: tuque o Latonia virgo,
Sis melior, felixque, precor: tibi thura, focosque
Ignibus exstructos positis adolebimus aris.

Dixerat; Alcidesque manu, Theseusque sinistrâ
Tydea deducunt earo ad sublimia patri 620

Tecta simul medium: vidit Parthaone cretus
Egregiam pueri faciem, vultusque serenos,
Et tacito gaudens pro nato corde recepto
Accepit trepidus solio rex altus acerno.

Haec prior Alcides: Salve, o justissime regum; 625
Salve iterum: ipse tuus primis Meleagrus ab annis
Stravit Aprum, et tandem meruit cum laude tropheum:
Quare age, namque decet, saevae dare thura Dianae
Prima jube, longosque Deae ne temne furores.

Opperire tamen natum, qui talibus ausis 630
Straverit iratae monstrum exitiale Dianae.

Dixit. At ille lubens: Animo carissima nostro
Sunt tua dicta, refert: sed tu, pulcherrime Tydeû,
Venato indulgens tanto, nullosne fugasti
Fortis apros? damasne plagis? Sine cetera aperte 635
Percuncter: leporesne malos? cervosque fugaces,
An capreas saltem? Sed enim, carissime Tydeû,
Te capio, amplectorque libens. At filius olli
Talia dicta refert, placitâque ita voce profatur.

Indomitos mihi tradis equos, pater optime, quos non 640

Flectere, nec validis possum convertere frenis,
Nec damas, nec apros, saevos nec monte leones
Arbitrio turbare meo licet: ergo ego nullum
Praedae munus ago. Risit Tyrinthius heros,
Aegidesque simul, nec non Parthaone cretus. 645
Tum regem Alcides dictis ita tollit amicis.

Militiaeque, domique potens puer iste profecto
Semper erit: nosco mentem, venturaque bella,
Digna viro jam facta capit: mille ipse labores
Scire meos voluit: virtus movet aemula mentem, 650
Accenditque animos. Gaude Parthaone nate,
Clarus et alter enim, sed non hic corpore tanto,
Major erit virtute tamen: felicia speres
Regna, Pater; nam nec te quisquam impune lacesset
Hostis, et arma feret nemo in tua regna, supersint 655
Incolumes modo magnanimi duo pignora nati.

Annuat his Oeneus; et sic: Dî talia faxint
Eveniant, ut rere, precor; nec plura. Deorum
Indicit genitor sacros imponere honores,
Sacratisque jubet epulas superaddere mensis: 660
Et totis delubra aditis adolere vapore
Divino: et primùm largos jam thuris acervos
Latonae, atque Jovis meritis dare filiae aris
Imperat, et saevam votis placare Dianam.
Principiò dant thura focis, taedasque ministrant 665

Ignibus, atque aras tibi tres, Dictynna, Patrique
Ingentem taurum; taurum tibi, sancta Minerva,
Mercurio vitulum; tibi tres, Victoria, tauros.

Ante solum, atque aras fusi cecidère juvenci,
Aethiopum quos mactat Eryx, qui maximus illo

670

Tempore doctus erat sacris adhibere Deorum
Numina: namque ferunt hos religiosa dedisse
Vota prius templis; hos et docuisse colendos
Esse Deos gentes alias. Ergo ille juvencum

Viscera tergoribus spoliare jubebat, et inter
Cornua fundebat salsae duo cymbia frugis,
Primitias sacri; mora nec tenet ulla ministros,

675

Adcelerant, mactantque boves, cultrisque cruorem
Rimantur, fibrasque notant, et terga resectis
Diripiunt costis: tum frusta cruenta secabant;

680

Inque duas partes celeres divisa trahebant.
Pars secat a femore in geminas per pingua partes
Viscera, quinque manu juvenes, sacrique ministri
Exta rotant, dulcique aras nidore vaporant.

Libabat genitor pateris spumantibus almo

685

Dulcia dona mero, puroque ardebat in auro
Nectare dulce magis Sileni munus alumni.

Tum super imperio multum rimatus anhelas
Poscebat fibras: nihil illi fibra, nec arae,

Nec prosunt vates: adeo Fortuna recusat

690

Adspirare malis, postquam concessit in auras
 Adversas, et terga datis dedit aspera Fatis.
 Forsan et ingratum Numen cum voce precatur
 Inscius, et geminas tollebat ad aethera palmas,
 Quum citus aëriam conscendit nuncius arcem 695
 Sollicitans moestum Divûm ante altaria regem,
 Qui facinus denudat atrox, clade mque peractam
 Thestiadum. Ille autem stupuit, miseramque trahendo
 Deformat barbam, defoedat pectora pugnis,
 Et canos lacerat crines, moestosque repressit 700
 Infelix animos, quid agat Fortuna, Deusque
 Mente movens tacitâ, subitas accensus in iras
 Infandum effatur tremulâ cum voce, gemitque.

Usque adeo ne ingrata mihi sunt Numina curae,
 Qui Superos, hominumque voco, regemque Deorum, 705
 Quos nunquam rear esse Deos: nam talia nunquam
 Adspicerent, traherentque meum in crudelia natum
 Supplicia; et mortes miseras, clademque nefandam
 Solveret infelix! En quem Tyrinthus heros
 Aequabat caelo, quem Dî fecêre potentem! 710
 O quae digna satis misero mihi terra dehiscat!
 Quin pereo? manesque volens delabor ad imos;
 Invisamque animam jam nunc ego reddere in auras,
 Hanc animam exhalare libens crudelibus opto
 Suppliciis. Sic fatus erat: rapuêre cadentem, 715

Conlapsumque intra regalia tecta reportant
 Praecipites famuli, et curas solantur heriles.
 Accepit gemitum regis moestissima conjux,
 Et lamenta viri: cecidit misera ante penates,
 Infelix, et saeva malum cui triste Megaera 720
 Infixit lapsae, crinemque infudit Echidnae.
 Quo monstro furibunda comas abscidit, et ultro
 Lugubres induta habitus stetit ante mariti.
 Ora; nec ille nefas audet narrare, nec illa
 Quaerere: tantus habet miserorum pectora luctus! 725
 At postquam edocta est, fraternaue vulnera moestos
 Ante oculos data sunt, lacrymae posuere profusae,
 Sed dolor ignescit, magnosque in mente furores.
 Concipit, in dubiumque rapi se sentit, et horret;
 Horret enim, stimulatque furor, sequiturque dolorem, 730
 In pejora cadens semper, torremque malignum.
 Servatum in facinus latebris abducit ab imis,
 Certa suum natum letho dare, certa furorem
 Explere, et miseram renovare in funera cladem.
 Tum sic in tenebris secum regina locuta est. 735
 Audite, Eumenides dirae, tuque atra Megaera,
 Et vultus adverte tuos; tuque ira Deorum
 Tisiphone, et Rabies, et amor scelerate nocendi,
 Ulciscor fratresque meos, natumque nefandâ
 Caede repente sequar: pereat domus impia mecum, 740

Inferias sentite meas, miserabile fratres
 Officium , vo bis poenas dabit ille: quis ille?
 Natus , an hostis erit? Natus: tamen exue tales
 Infelix animos: mentem quin deicis istam,
 Cur male quem peperit volui te tollere mater? 745
 Si tu supplicium quondam fatale dedisses,
 Crudelis, quem cara parens servârat acerbis
 Funeribus rapiens, ego te, scelerate, dedissem
 Montanis canibus laniandum corpus , in altas
 Mittere te sylvas potuissem, et demere luci 750
 Immeritum: quocumque animum mea fata vocâssent
 Prosequeretur; neque enim fas est damnare, quòd olim
 Eripui letho pignus crudele parenti?
 Ergo Oeneus felix, genitrix erit orba, suosque
 Adspiciet natos, fratres Althaea videbit 755
 Nunquam etiam caros? poteris pro filio ingens
 Ferre nefas demum? sanguis tuus ille; quid autem
 Idcirco, germane tibi, Plexippe , pepercit,
 Indulsitque meo generi? ferrumque removit?
 At pereat, miseroque mihi det funere poenas, 760
 Et pretium crudele luat; quin ocius ipsas
 Persolvat clades: ego te fatalibus olim
 Eripui flammis, queis te reddemus, et igni,
 Peccato moriêre tuo: flammis male raptum
 Restituam, reddamque. Quid o moestissima nati 765

Ultrices in fata manus scelerare necesse est?
 Inveniet (desiste) aliquem, qui talibus ausis
 Arguat, idque ipsum melius: quid femina lethum
 Sollicitet? damus arma viris, quibus arma ferenda:
 Non armis, ferrove mihi; flammâ istud agendum est. 770
 In manibus mors ipsa mihi; nec conscius ullus,
 Nec medius prohibere potest; mihi commoda cuncta
 Ad scelus hoc, praeter pietatis nomen; et illud
 Me movet in fratres; ulciscor funera fratrum;
 Obsequium sed inane putant praestare sepultis. 775
 Heu quid ages demum? variant mihi singula mentem,
 Alternantque animos; dubio sum pectore: quid tum
 Atlantam propter, propter sceleratum amorem
 In facinus tam grande venis: me scilicet unam
 Non tangant fratres, quos hic sibi sanguine junctos 780
 Interimat, miseranda feram? materna resistit
 Mi pietas, pietas autem quae nulla reperta est,
 In scelerata vetat prorumpere crimina matrem.
 Haud equidem patiar: non impunitus abibis,
 Nec te movit amor materni sanguinis in me, 785
 Nec te clam fuerat quantum facinusque, nefasque
 Mentis adorsus inops, violares pectora Toxei,
 Plexippique mei: nunc te pietatis egentem
 Poeniteat dixisse pios matremque, patremque.
 Talibus ardebat furiis insana per aedes. 790
 K k k

Interea Pallas genitorem hominumque Deûmque
Adloquitur, moestasque dedit Dea flava loquelas
Suspirans, lacrymisque genas labefecit obortis.

Scis, Genitor, scis, inquit, ego quae munera poscam
Justa meis; non arma queo, non cernere saevam 795

Aegida, non magnos belli spectare tumultus
Amplius, aut laudes unquam sperare futuras,
Si pereat Calydonis honos, mea gloria, magnus
Oenides, quem dira parens permittere flammis
Apparat. O peream si jam Meleagrus obibit 800

Tale miser lethum; decet hunc majora sub armis
Fata pati; Parcis neque enim praevertere fas est
Quod velit Omnipotens: vel tu, pater optime Divûm,
Funde solo meritum, caelique infringe ruinâ
Tu saltem, tu Rex hominumque paterque Deorum. 805

Dixerat; atque manu lacrymas abstersit obortas.
Olli pauca refert hominumque Deûmque repertor.

Pone tuo tales curas de pectore, Pallas,
Nata, decusque mihi; non haec, Tritonia, nostro
Arbitrio veniunt: meruit pejora, satisque 810

Supplicii, atque super; cunctam furialibus armis
Impulit adtonitam scelerata in vulnera mentem.

Nec Parcas prohibere mihi, neque foedera retro
Fas cuiquam vertisse Deo fuit: accipe laetis
Dicta animis: superest Tydeus, quem protinus ardens 815

Corpore non magno tollet super aethera virtus,
 Cui tu, nata, decus magnum, tu mille triumphos;
 Mille trophaea dabis, quum tu Thebana videbis
 Praelia: solve merum, superest tua gloria Tydeus;
 Ille vir, ille pater magni Diomedis, olympo 820
 Filius aequabit famam, nomenque paternum
 Tendet ad occasum, et rursus transmittet ad Indos,
 Auroram et Gangem, nec non Boreamque, Notumque.
 Jam Superos trepidare vides, Veneremque fugatam
 Materno in gremio jam nunc, genibusque Dionae 825
 Procubuisse Deam video, Martemque timentem
 Terribilem cum voce virum, quum littore Trojae
 Magnanimum Anchisâ genitum de curribus altis
 Sternet, et exanimem linquet, quem Phoebus Apollo
 Restituet, reddetque suis, temploque locabit; 830
 Deinde suo victum, clarumque Lycaone natum
 Tydides letho dabit; illic Pandarus ingens
 Amittet summas lyciâ de gente sagittas.
 Haec ait, et carae genitor dedit oscula natae.
 Tum Diva illacrymans: tua nam mihi certa voluntas, 835
 Annuo, et invitae licet hoc placuisse quod optas,
 Omnipotens; nec plura loquor. Tum moesta resedit,
 Et lacrymis maduere genae, largisque rigavit
 Imbribus ora Dea, et mentem suspensa quievit.
 At miserae matri certa est sententia natum 840
 K k k 2

Perdere: jamque manu flammis admovit, et igni,
 Avertitque, nefas, torremque infensa malignum
 Sustulit, in dubios quae tum labefacta tumultus
 Carpitur, horrendumque furit, bacchataque totis
 Aedibus adtonito recipit se in cuncta furore 845
 Consilia. At postquam taedas, virgultaque poni
 Jussit, in hunc morem, nimium crudele ! locuta est:
 Perge, ait, ira moras) sāt enim versata nefandis
 Dira senecta malis) jamdudum tolle, feratque
 Quo furor, huc vertamus iter; trepida omnia nostro 850
 Sint sceleri, acceleremque nefas, quando omnia nondum
 Perdidimus: neque enim vires in funera desunt.
 Festinare moram decet: o satis omnia moestis
 Sunt versata animis: stat mecum evertere cuncta.
 Impius ante diem, et letho immaturus acerbo 855
 Ardeat, et summus tantum scelus audiat aether.
 Tuque triplex, tu diva Herebi Proserpina caeci
 Manibus hoc meritum mixtis Acheronte profundo
 Do genetrix munus; cape: Diva, silentibus umbris
 Adde nefas tantum: fateor scelus esse peringens, 860
 Infandumque, et quod maternā mente dolendum est;
 Sed doleam dignum est germanis prima peremtis.
 Omnia confundunt animum, mentemque timentis.
 Quem peritura times? jam jam comes ire per umbras
 Debueram vobis germani in funera poenas. 865

MELEAGRIDOS LIBER IIL 445

Sic effata, manu torrem luctata malignum
 Vibrat, et invitos devorum mersit in ignes.
 Ingemuit stipes, dictu mirabile! moestis.
 Admotus flammis, voluitque miserrima retro
 Verrere mater, aquis restinguere deinde profusis. 870
 Saeva Megaera vetat, miseram et cervice prehensam
 Abstrahit in tenebras, curisque affecit amaris.
 At Juvenis frustra sacram Calydonis ad urbem
 Ire parabat, et hic alto sub monte sedebat,
 Volvebatque gravem tristi sub pectore curam. 875
 At non flamma moras patitur, miserosque per artus
 Labitur, et toto se corpore miscet, et aestus
 Ingentes dabat, horror anhelus, et omnia circum
 Atra videbantur; gemitus tamen ille repressit
 Ingentes animo: potuit Mavortius heros 880
 Magna pati, quàm flere palam: vis ignea captum
 Corripit, ardores, tantum dabat optima virtus!
 Continuit magnos; sed non tolerabile flammae
 Supplicium cuiquam, tantoque obstare labori
 Haud visum Superis: quid enim mortalibus unquam 885
 Durius, aut hominum generi mage triste paratum est?
 Ut primùm furor altus agi permisit anhelos
 Ad caelum gemitus, furibundis questibus auras
 Implet, et immensum testatur voce dolorem.
 O Pater omnipotens mihi quum miserabilis aevi 890
 K k k 3

Tempora pauca dares, meliorem impendere honorem
Debueras, fortisque aliâ virtute fuissem.

Vos fortunati nimium, quos bellua letho

Tradidit: o felix ter io quater ille beatus

Qui cecidit primo niveis Leucolenus ulnis.

895

Ergo ego Centauros domui, fratresque superbos,

At rapidas nequeo Fatorum vincere flammās?

Dī prohibent, et Fata vetant: quae causa malorum

Tanta subit? Jam jam lassas mittamus habenas;

Omnia sunt concussa; labant gēua aegra, caputque

900

Deficit in dubium, et tetram crebescere noctem

Horresco tenebris, et opacum horroribus orbem.

Obducta est acies in me, mihi brachia nusquam

Conspicio, fortesque manus: stant omnia caecae

Noctis: at o quisquis tali me munere donas,

905

Seu fortuna meum caput hoc damnare superbum

Esse putas, miserere, citoque immerge sepulchro.

O pater infelix, qui me, miserande, monebas!

Haec tua jussa, Pater? talin' te, care, trophaeo

Infelix decoro? morior qui laudis egenus.

910

Heu Tydeū miserande puer, cui cuncta dedisti

Gaudia nuper, eum nunquam germane videbis!

Dī precor hanc animam dudum mihi demite, quando

Vestra fuit, dederatis enim: vos sumite poenas

Actutum, vos, Caecicolae, quibus omnia debent

915

MELEAGRIDOS LIBER III.

447.

Mortales: Atlanta meos pulcherrima conjux
 Ne vide funestos artus, laniataque membra.
 Infelix, ne foeda loquar, neû turpe relatu
 Dicam aliquid, solvo poenas tibi, Delia, tandem.
 Hei mihi quo raptor? jam jam sonat ossibus ustis
 Nervus, et extinctae moriuntur sanguine venae;
 Et rear esse Deos? O quam periisse juvaret!
 Sed pereo. Cadit, ecce cadit tua fama, decusque
 Infelix Calydon: linquo vitamque, diemque
 Extremum: feror obscurâ circumdatus umbrâ.

920

925.

Talia fundentem, et singultibus usque gementem
 Obruit atra dies, tenebrisque immersit opacis.

Haec super Oenida cecini, quum prima juventae
 Tempora tollebat studiis Ferraria nostris.
 Illo nam juvenis, primoque Basinius aevo
 Tempore, dum dederat magni mihi carmen Homeri
 Ocia, purpureo referebam digna cothurno.
 Mox laudes, venerande, tuas, tua splendida, quando
 Major in Italiâ, neque te prestantior ullus
 Justitiâ, Leonelle, canam: quo carmine Vati
 Cuncta mihi plaudat, canetque poëma juvenus.

930

936

BASINI PARMENSIS
 MELEAGRIDOS
 LIBRI III. ET VLTIMI
 FINIS,

BASIN^I PARMENSIS
ARGONAVTICON

LIBRI TRES.

COMMEMORATIS duobus, quae pridem conscripserat, Poëmatibus, Hesperide nimirum et Astronomico, Basinius Poët a majori oestro percitus Argonautarum in Colchum expeditionem, eorumque aureo vellere potitorum reditum in patriam; tum etiam vix consolabilem Aesonis patris dolorem, ex eo quod Jason diutius abesset Hypsipyles reginae amore captus, cantare aggreditur. *v. 1. ad v. 26.* Jupiter itaque Jasonis misertus, dum Phoebus apud Aethiopes suos convivatur, Diis omnibus in concilium coactis, ac Phryxi, quem ipse dudum ad Colchos miserat, ab Oete Phoebi filio interfecti, mentione factà, crudelem ab Oetà poenam, eamque memorabilem, sumere decernit. *v. 28.* Tum Pallas Graecis favens Jovem obsecrat, ne, punito jam satis superque Ulysse Aeoli nepote, universis quoque Graecis irascatur: Jasonem quidem nihil in eum commisisse, qui Hypsipyles amore detentus in Lemno insula totum jam biennium desideat: et quem susceptae navigationis gratià et aurei velleris potiturum, et in Deorum coetum ascensurum sperabat, se nunc malle, ut eà in insulà vitam inglorius traducat, quam pereat: socios vero ejus, ac praecipue Herculem, nihil tale commeruisse. *v. 104.* Jupiter sententiam suam sinu condens, Palladem bono animo esse jubet, nihilque eorum, quae pertimescit, eventurum spondet: Quam ob rem Pallas laetanti alacrique animo e caelo delabitur, ac Lycasti senis personam induta, festine ad Aesonem contendit, eumque de filii absentia sollicitum atque anxium solatur. *v. 149.* At Aeson faustum nihil de filio ominari: nullum de eo per biennium habuisse nuntium: uxorem luctu tabescere ob amissum filium omni virtutum genere cumulatam: se autem moerori et lacrymis perpetuo indulturum. Sed Lycastus nihil quidquam commotus Jasonem et aurei velleris potiturum et Palladis auxilio domum e Colchis reversurum asseverat. *v. 209.* Audito Colchorum nomine, Aeson eorum crudelitatem execratur; tum maris pericula, quae a Calii pridem edoctus fuerat, recenset atque amplificat: nihilo tamen minus Palladis favori confusus moerorem deponit, ab eaque, ut filii navigationi propitia sit, deprecatur. *v. 229.* Sedato Aesonis dolore Pallas Lemnum petit, ibique Herculem secus mare ambulanti, et longae nimis morae pertaesum ac discessum meditantem videt; qui statim ac eam agnovit (suam enim resumserat speciem Dea) valde admiratus, primus occupat, Aesonisque ignominiam, suumque abundi consilium aperit. *v. 255.* Pallas Jasonis socordiam et mores a patris virtute discrepare fatetur quidem; sed admoneri jubet, nullatenus vero, modo dictis pareat, relinqui, ab eo praesertim, cui a Patre commissus sit, et in quo uno omnis Graecorum spes sit collocata: atque his proliis evanescit. *v. 275.* Deae alloquio excitatus Hercules ad ur-

bem, noctis tenebris se intendentibus, properat, in quâ mane Hypsipyle Bacchi avi sui festos dies ac ludos indixerat (qui describuntur), et Jason cum eâ saltationibus et amoribus indulgebat: Orpheus vero Deorum Heroumque res gestas, caelestia ac terrestria phaenomena ad cytharae sonum canebat. v. 364. Inter haec Hercules Palladis praecepta Jasoni seorsim renuntiat, qui iis auditis expallescit, mox Hypsipylae cum lacrymis patefacit. v. 386. Illa insperato nuntio perculsa illico animo deficit, mox in lacrymas soluta factorum legi acquiescere simulat, eâque illi conditione abeundi potestatem facit, ut redire promittat, vel si vetent fata, ut nunquam amoris obliviscatur sui, ac praesertim filii, quem ex eo paritura est quamprimum; aliaque omnia amantum lenocinia adhibet versute, quae eum a proposito valeant revocare. v. 434. Jason, ut eam leniat, omnia in se imprudenter recipit: atque ita amantibus inter amoris blanditias ad multam noctem consopitis, diversis uterque somniis agitantur: de quorum natura et speciebus plura, eaque eleganter, ut solet, Poëta edisserit, et libro primo finem imponit.

o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o=o.

IN LIBRVM SECVNDVM ARGONAVTICON BASINI P.

ARGVMENTVM.

JASON primo dilaculo regibus in aulâ reginae convocatis caeptum abeundi consilium, simulque visa in somnis pandit, ab eisque sciscitatur, num longâ navigatione defatigati domum redire malint inglorii, an cursum semel incaeptum persequi? Priorem quidem sententiam probari Jovis monitu, seque eam sequi malle artificiosâ admodum concione fingit: dum enim reditum suadere simulat, nihil non movet, ut eos ad aurei velleris acquisitionem acrius extimulet. a v. 1. ad v. 33. At nihilominus reges redeundi sententiam amplectuntur ac praeferunt, atque etiam fortasse discessum maturavissent, nisi Pallas Junonis admonitu, sumptâ Herculis personâ, summâ cum auctoritate eos objurgavisset, et a proposito deiecisset, atque acriori perficiendae expeditionis amore incendisset. v. 64. Regibus itaque ad navim adeuntibus, Hypsipyle Jasonem comitata, etsi Jovis voluntati parere praetendit, omnes tamen vias, quibus eum a consilio suo abducatur, artificiose persequitur: execratur navigia; amorem, fidem, graviditatem, calamitates sibi impendentes desperabunda comminiscitur, atque exaggerat. v. 111. Jason vero et fidem spondet, et discessus sui causas in Deos regerit: tum se a Colchis poenas de fratrum ejus caede sumpturum; denique subactis Colchis et aureo vellere ditatum Lemnon reversurum, ut vitae reliquum cum eâ transigat, Lemno, Colchide et Thessalia in regnum unum coalitis, largissime promittit. Quod si Dii id sibi contra votum denegaverint, ut filium, quem est paritura, ad Aesonem patrem in Thessaliam mittat, obtestatur:

v. 241. Facta dein Argonautarum recensione v. 205., et navi solutà, Hypsipyle iterum Jasonem et socios lugens prosequitur. v. 242. Ubi Lemnos oculos navigantium effugit, Neptunus ob vetus odium Jasoni infensus, ventos omnes dimittit ut Jasonis navim possundent. v. 284. Ingenti ergo maris tempestate excitatà, quae fuscè describitur, nautae amissis antennis profecto periissent, nisi Juno Palladem de extremo Argonautarum periculo commonefecisset, simulque et impotentem Neptuni iram in Jasonem, et Jasonis ipsius merita et benefacta erga seipsam commemorasset. v. 360. Pallas Junoni gratias agit, et caelo delapsa Neptunum adit, illumque de injustà omnino in Graecos Deorum prolem irà objurgat, quos Deorum omnium voluntate navigare, et navim ipsam locum aliquando inter sidera habituram sciat; atque haec inter Neptunum ad se appropinquantem hastà adversà repellit. v. 378. Indignatus Neptunus reponit, se valde mirari, quod Dea mortales Diis maris praeponat, vel saltem aequales reputet: maris imperium sibi uni contigisse, atque se in eo ne Jovi quidem cedere. v. 382. Cui Pallas respondens graviter indicit, ne, si caelicolis quamcumque in maria potestatem adimat, in Deorum aliorum regna pedem impostum audeat inferre, multoque minus bellicis in rebus se immiscere: tandem Trojae excidium, Danaïs a se in bellum concitatis, minatur v. 406. Quibus minis Neptunus nihil commotus, maris tempestatem urget validius graviore cum Graecorum damno ac metu. v. 426. At Pallas discussis dissipatisque nubibus Nereidum sedes, quae fuscè describuntur, ingreditur, iisque Deae adventu exterritis jubet ut mare insternant, et Argonautas tueantur. Illae relictis pensis, navim circumdant, et fluctus illico componunt. v. 434. Sedato maris tumultu Argonautae ad Trojam appellant, ibique Hercules Hesionem Laomedontis filiam monstrum expositam liberat; sed a Rege Laomedonte, cujus regia describitur, promissis fallacibus illusus, vindictà in aliud tempus dilatà, navim iterum conscendit, Euxinum pertransit, indeque Phasin attingit. v. 523. *Licet hic plura in autographo deficiant, probe tamen intelligitur, Basinium induxisse Palladem sub caelestis alicujus nuntii specie Aetam dormientem adivisse, ac monere se a Jove missum, ut ejus mandata significet, simulque nuntiet Graecos advenisse, non quidem ut eum regno pellant, sed ut aureum Phryxi vellus inani sane conatu in patriam reportent v. 592.* Hinc Jovis nomine eos sibi commendatos velle, ac praecipue Jasonem, quem si bene habuerit ac laetum dimiserit, optime de Aesone ejus patre ob filij absentiam luctu pene absumpto meritum spondet, et evanescit. v. 605. Aetæ acerbo nuntio consternatur, silet, ingentique formidine repletur. Sed Venus animo turbata, atque Oeten Solis filium odio prosequens, id unum molitur ne Jason pereat: quinimmo, si domum reverti nequeat, saltem Medeam Oetes filiam amore valeat incendere. Quare Jasoni sub venustae virginis specie apparet, ostenditque Medeam maximis ornatam virtutibus ejus amore uri, cujus solius ope, modo in uxorem ducat, aureo vellere potiri possit. Monet igitur ut summo mane illi obviam cum paucis eat ad ripas Phasidis, cum eaque colloquendi occasionem arripiat: se interim sumtâ Pholoës nutricis specie ad eam advolare, ut ejus animo imaginem sui, pa-

.0=0=0=0=0=0=0=0=0=0=0=0=0=0=0=0.

ARGUMENTVM.

Digitized by Google

etâ Tiseâ , Magnetem , Sciathon , Pyresias , aliaque complura , quae breviter indigitantur , legisse loca , demum Lemnon insulam virorum caede infamem tenuisse . v. 167. Lemniades , conspecto navis impulsu incursionem a Thracibus metuentes , sumtis armis ad littus catervatim , ut se repellerent , descendisse ; sed misso per nos praecone , qui et Graecos et amicos renuntiaret , se in urbe iterum recepisse , et quo nobiscum modo agi oporteat consuluisse : Hypspylem reginam ut muneribus aucti dimitteremur ; anum vero Polyxum ad solis jam deficientis procreationem et Insulae defensionem admittendos , alliciendosque suasisse . v. 225. Gijus deliberationis gratiâ , Hercule cum paucis ad navis custodiam relicto , urbem intravisse , et a reginâ ut ejus Insulae imperium sumeremus , et connubia jungeremus rogatos respondisse , Deorum voluntate aliò advocari : qua de re a Venere , quae gratam Baccho rem facere studebat , amoris stimulis incitatos nimium diu earum voluptatibus turpiter inserviisse , nunquam fortasse discessuros , nisi Hercules Palladis admonitu iter proseguiri acri prorsus sermone praecepisset . v. 262. Lemniades ab elationibus locis nos profectionem adornatos speculatas , ad littus turmatim omnes cum lacrymis et muneribus , ut nostrum quisque amantis fideque animi pignus secum perpetuo haberet , descendisse , mox muneribus itidem atque promissis ut inter amantes fieri vicissim assolet , lenitas , recessisse . v. 291. Instaurato itaque cursu Insulam Samothraciam postea appellatam , Imbrum , aliaque , quae indicantur , legisse loca , Hellespontum , et ex aliis pluribus , Insulam Arctorum Montem ab immanissimis , qui eam incolunt , gigantibus dictam , praeteriisse , atque in propinqui Dolionum Isthmi portum nos recepisse . v. 324. Ibi a Cyzico Dolionum rege perhuminitur exceptos , Dyndimon montem , ut mare speculareremur , conscendisse : sed a Gigantibus ex improvise adortos acrem cum iis pugnam conseruisse , cunctos interneconi dedisse , ac finitimos ab iis perpetuo exagitatos metu omni liberavisse . v. 361. Illinc porro digressos , noctu ingenti suborta maris tempestate , illuc iterum fuisse revectos ; atque pro Macriensibus habitos pugnam non minus ancipitem sustinere coactos fuisse : seque Regem ipsum Cyzicum strenuissime dimicantem , contra votum , neque ullo modo agnitum , interfecisse ; quo errore suborta die patefacto , simul cum Dolionibus luctui per triduum indulsisse , Clitem vero Cyzici sponsam dolore et lacrymis absumptam in fontem fuisse mutatam . v. 411. Post haec , Mopsi consilio , qui ex Halcyonum stridore et volatu finem tempestatis prae novit , sacris Jove , Cybele , et Neptuno placatis , cursum redintegrasse : hinc Asiae , Europaeque finibus superatis , exorto inter nautas certamine , Herculem omnium fortissimum tantâ in remum incubuisse vi , ut eo diffracto in transtrum resupinatus non modo aliis , sed et sibi ipsi occasionem ridendi fecerit : indeque Bosphoro , Macronibus , Aesepe , Napaeis relictis post terga , ad Mysiam appulisse ; ibique de oblatis muneribus coenavisse : intereaque Herculem in proximam sylvam , ut aptum sibi remum seligeret , divertisse . v. 477. *Etsi hic multa desint , Poëta Apollonium presso pede secutus , Herculem profecto descripserat abietem eradicantem , atque ob Hylae raptum furore correptum , totâque errantem nocte , dum interim ,*

.....
mari ad navigationem opportuno, Argonautae Typhis nuntio anchoras solvunt, et summo mane Posideium promontorium praetervecti vident se Herculem et Hylam in Mysia per imprudentiam reliquisse. Hinc exorta inter eos altercatione, quod Herculem amisissent, Telamonem in Jasonem pro dolore silentem petulanter declamasse, quasi invidia ductus, initaque cum sociis conspiratione eum consilio reliquisset. Quapropter eos in Mysiam remeanturos fuisse, nisi Zetus et Calais restitissent. Hinc parum defuisse, quin ad arma venirent, nisi Mopsus eos sedasset, idque Deorum voluntate factum asseverasset, quo Hercules praestitutos sibi labores exantlaret ut caelum peteret. v. 540. Telamone veniam petente et in Jasonis gratiam restituto, noctu in Bebryciam, cujus gentis mores ex Cyzici praemonitu cognoscebant, fuisse delatos, ibique ab Amyco rege ad pugillatum de more provocatos, Pollacem cum eo strenue adeo pugnasse, ut eum humi straverit exanimem: quod certamen fuse eleganterque describitur. Desunt cetera.

BASINI PARMENSIS ARGONAVTICON

LIBER PRIMVS.

Non aliàs tanto rapuit labefacta calore
 Pieridum mihi corda furor; non ante, nec illo
 Tempore, Pandulphi cecini cùm bella potentis,
 Hesperiasque acies, et barbara mixta latinis
 Agmina, et insigni partum virtute triumphum:
 Nec cùm sidereos obitus, ortusque canebar,
 Astrorumque vias, Solis, Lunaeque meatus. 5
 Nunc quoque et Aesoniden referam, fortesque Pelasgos,
 Finibus Haemoniis Colchas quos puppis ad oras
 Prima Lycaoniam vexit delata sub Arcton 10
 Dorsa super rapidi maris horrida. Musa, dolores
 Aesonis ingentes longaevi evolve parentis,
 Informemque domum luctu, dum vecta per alta
 Aequora Peneas tetigerunt vellera terras
 Aurea, et Aeolii redierunt munera Phryxi. 15
 Haec ego prima canam. Neque enim nos barbara tantum
 Monstra referre iuvat, quantum lacrymasque tepentes,
 Affectusque pios, totoque in pignore patrem
 Assiduum, et multâ pulsanter corda querelâ.
 Nam neque sollicitis verterunt aequora tonsis 20
 Magnanimi procures Argivae robora pubis,
 Nec celeravit iter, quod jam affectarat, Iäson;
 Sed procul a patriâ cupidum regina fovebat
 Hypsipyle, et captum dulci sermone tenebat,
 Esse virum precibus conata, Thöontis et urbem 25
 Accipere, atque viris viduam non linquere Lemnon.
 Cùm pater ex alto juvenem miseratus Olympo
 Jupiter unanimes cogebat in aethera Divos
 Caelicolas omnes, praeter quem nomine Solem
 Appellant alii: dapibus nam pronus edendis 30
 M m m

Aethiopum ad fines primos venit usque piorum;
 Aethiopum, queis Solis equos occasus et ortus
 Admovet, extremas hominum gens ultima terras
 Quae colit, assiduis gaudent ubi Numina sacris,
 Ad quae quadrijuges Phaëton declinat anhelos. 35
 Hunc ut abesse videt (nato nam faverat Oetes
 Saepius) assurgit cunctis mirantibus ultro
 Jupiter : in mentem lethum miserabile Phryxi
 Venit enim ; quem forte animâ fraudaverat Oetes
 Impius, et stygio violentus adegerat orco ; 40
 Ipse memor scelerum magnorum, et caedis iniquae
 Incipit haec : Duris quae mens mortalibus una est,
 Ut semper causas dicant nos esse malorum
 Cunctorum, quae multa pati dementia cogit
 Se sua; ceu vitâ Phryxum spoliavit inermem 45
 Sole satus magno generum crudelis Oëtes,
 Aurea terga super, lati trans aequora ponti
 Quem nisi ad Colchos, non ut connubia adiret
 Chalciope, non ut soceros optaret avaros.
 Namque reperta mihi poena est crudelis in Oetam ; 50
 Quam poenam, scelerumve genus ne orate doceri.
 Ipse sciet pontus, terrae, caelumque repostum
 Cum laceros artus, avulsaque membra videbit
 Pignoris, infandos nataeque horrebit amores,
 Optabitque mori frustra, longumque dolebit 55
 Saucius et curis et vulnere mentis acerbo.
 Talibus ante Deos genitor dabat orsa silentes.
 Tum Dea praecipue, Grajos quae prima fovebat,
 Surgit, et ausa loqui dictis ita Pallas apertis.
 Quale tibi verbum, Divum pater, excidit ore? 60
 Crimina qui ne hominum tantum canis? anne recessit
 Funditus omnis amor procerum tibi mente Pelasgum?
 Jure quidem poenas, si quid peccaverat, ipse
 Jam delit Aeolides: tua si precepta reliquit
 Ipse tulit pretium: sed quid commisit Iäson 65
 In te, summe pater. tantum, quem foemina captum
 Mollibus alloquiis, formaeque moratur honesta?
 Hunc ego tot procerum rectorem, et pubis Achivae;
 Rebit adire Deos, et tangere sidera famâ.
 Hunc ego adire Scythas potius, pontumque nivalem, 70
 Fortunatus opum Colchos ubi legibus Oetes
 Temperat, et populos frenat ditione rebelles.
 At tenet imbellem gemino jam Lemnias anno;
 Nec tantum Regina virum, sed dira Polyxo,
 Respersaeque manus crudeli caede virorum, 75

Delectos Danaum juvenes, atque incluta regum
 Pignora complexu foedant (immane) nefando.
 Nam simul ac dulci satiarunt corda furore,
 Et suspecta sacri violarunt foedera lecti,
 Quae modo legitimos damnarunt caedibus ignes
 Forte thori, et castae veneris, rapiuntur amore
 Grajugenum in furias omnes: muliebres quod odit
 Vulgus amat rursum, cunctisque in pectora rursum
 Fervet amor, mentesque urgente cupidine vertit.
 Indigenes viduâ mox urbe Thoantias illos
 Accipit, atque moras inopino adiungit amor
 Rursus iniqua Venus. Quid adhuc fortuna furari
 Foemineo Argolicum decus obicit? una fuissent
 Exitia illa satis; furias satiasset virorum
 Caedibus ante semel; scelera permittere causam
 Insanis toties ne nefas? Pagasaeus Iäson
 Ipse quidem sane parvâ tellure moretur,
 Si tibi dulce virum scelerato occumbere letho:
 At tuus Aeacides Peleus, Telamonque superbus,
 Sanguine ducta tuo series, sine laude jacebunt
 Se libus obscuris, nec non Admetus, et ambo
 Tyndaridae? oblitusne tui, pater, Herculis, omnes
 Egregii virtute tuum genus, unius ergo
 Aesonidae vitam degent sine laude, nec ullis
 Inlectere patrum precibus, qui sacra per omnem
 Thessaliam miseris celebrant tibi maxima votis?
 Non tamen in melius mentem, pater optime, flectis?
 Odisti egregiam tantum quid denique gentem?
 Sic ait illachrymans, gemitusque in singula rupit:
 Cui contra placido fatur Saturnius ore.
 Desine flere super charis, mea nata, Pelasgis,
 Incassumque queri; nec te sententia talis
 Accipiat, mentemque bonam in contraria ducat.
 Herculis oblitumne mei tu rere parentem,
 Nota, igitur? cecidisse animo Telamona superbum?
 Peleae? Tyndaridisque duos? praeque omnibus unum
 Aesoniden? non usque adeo me cura meorum
 Vana subit, qui virgineas egere volucres
 Ad Strophidas virides foedis ex usque rapinis,
 Et mea sacra gravi solitas turbare volatu,
 Et volitare senem curvo pede Phinea circum,
 Phinea, quem assidue textit nox atra querentem,
 Viventem frustra, jucundae et lucis exentem.
 Nec mihi dulce virum scelerato occumbere letho,
 Hic modo seu Colchos, quando haec te cura fatigat,
 M m m 2

401.

80

85

90

95

100

105

110

115

120

Seu mavis patriam repetat, do, nata, quod optas:
 Munus utrumque tibi genitor dabit; accipe, quaeso,
 Quae tibi grata magis: meruisti cuncta: nec orsus
 Plura, pater blandum charae dedit oscula natae.

Illa autem ingenti mentem dulcedine tacta 125
 Laeta Jovis nutu caelo se misit ab alto,
 Nunc undas supra, medias nunc ardua terras
 Devolat, et celeri dispellit turbine caelum,
 Involvitque vias, et texit in aethere gyros.
 Jamque adspectabat montes, camposque jacentes, 130
 Aequoraque, et placidis labentia flumina ripis,
 Nataque sub Pindo vaga flumina, nata sub Haemo,
 Bisque cruentandos romano sanguine campos.
 Nec minus Haemonii vultus mentita Lycasti
 Aesonis ipsa domos, et tecta superba petivit. 135
 Tum Dea Chrithiaden dictis mulcebat amicis
 Dejectum, et longo concussum corda dolore.
 Quò magis inter nos aetas aequalis, et ampla
 Libertas fandi miserae concessa senectae,
 Hòc magis audaci tecum sermone revolvam 140
 Quae jubet hic animus dulces efferre per auras.
 Quae te in dura trahit curam hanc depone, nec acer
 Hic dolor assiduà rumpat tua corda querelà.
 Absentem moesto volvis dum pectore natum
 Tristia perpetuis absumens pectora curis. 145
 An genuisti illum, ut pro eo pater ipse perires
 Impius? hoc illi, si non tibi parcis, ut optat,
 Obsequii, da, moeste senex; non occidet ille,
 Verùm aderit sospes patriis spes reddita terris,
 Dulce decus patri, dolor hostibus, alta Pelasgis 150
 Gloria, inexpertas primus tentaverit undas
 Qui rate, et immensum sulcarit nave profundum.
 Haec Dea pauca seni, contra cui talibus Aeson.
 Vera, Lycaste, mones; sed enim, quando omnia longà
 Spe frustrata patrem fluxerunt gaudia nati 155
 Auditi, olim equidem, tenui dum verberat aurà
 Fama vagans aures avidas, et rumor oberrat,
 Credideram monitis: sed ubi per signa volutus
 Bis duodena cadens in se sol aureus orbes
 Explevit geminos, peraratumque ambit olympum, 160
 Nullaque ab erranti migravit fabula nato,
 Defessi cecidere animi, totosque per artus
 Horror iit, tum vocis iter gravis asperat ira,
 Nec faciles in verbi soni: suspiria tantum,
 Suspensoque graves gemitus in corde resultant. 165

Hei mihi quis dolor est inimicum cernere lethum!

463

Ac veluti vanà cum pressit imagine rerum
Sera quies oculos, animis languentibus horror
Nascitur, ac tristi conturbat pectora somno,
Aut casum, aut magnae praeceps immane ruinae
Visa minantur ubi, aut odio quem fecimus hostem
Terga sequi, et pavidis medio se se addere campo
Visus, ubi inceptos relinquunt vestigia cursus,
Fanda, nefanda, Deos, homines nihil ille veretur.
Laetitià Pelian unum insultare dolenti
Cernis ut ipse mihi, tu lumina flecte parumper,
Flecte age, et Alcimeden confectam aetate supremà
Amissi assidue lugentem pignora nati
Aspice, qui fletus, miserae ut lamenta parenti
Crebra fluant, cui saepe novos lecto agmine ludos
Filius ingenti plausu, dulcique favore
Obtulerit juvenum cunctorum victor, equestri
Castora seu cursu, tristi aut contendere caestu
Pollucem contra, validis aut viribus Idam,
Cum juvat in nubes et in aethera condere discum,
Thesea vel patrià medium duplicare palestrà.
Tali vi superans cunctis certabat Achivis
Victor ubique. Videt nitidi si lampada solis
Vivus adhuc mea spes, si navigat aequore in alto,
Seu tellure pedem figit, tutusque moratur
Orbe latens quocumque, cupit Peneia Tempe
Visere, et Aesonios semel adspectare penates.
Si quando patrias cum laude reviserit urbes
Optatus matri, genitori optatus Iäson,
Jam mihi jam posita videar sumpsisse senectà
Tempora, qualis eram, victor cum dura fugavi
Agmina nubigenum, et tumidum Chirona subegi
Viribus indomitum patrio concedere ab antro,
Luctantemque pedum cornu, raucumque frementem,
Atque indignantem sublato vincula collo.
Talis ego ipse mihi videar, si cernere natum
Fas erit: interea poenas, dignumque rependam
Supplicium: nox nulla modum, lux nulla dolori
Imponet, curasque adimet mors una molestas.
Nam patrio ire procul genitor si jure negassem,
Mundassemque moram, et juveni praecepta dedissem,
E foribus non ipse pedem, non ipse tulisset
Urbe gradum. Dixit; contra tui talia Pallas.

170

175

180

185

190

195

200

205

Ne, pater, incusa, quaeso, te moeste; videbis
Jam reducem, et victis portantem vellera Colchis

210

M m m 3

Aurea: Pallas enim magnos comitatur Achivos.

Vix ea, cum rapto genitor sermone profatur.

Heu timeo quoties subeunt gens barbara Colchi,

Infandaeque manus, et avari facta tyranni;

Turbat et accessus longarum errore viarum.

215

Inter enim montesque cavas dant vallibus umbras,

Undisonique jacent fugientia littora ponti,

Fluminaque, et gelidis veniens a fontibus Hyster,

Partheniusque fugax, et vortice tortus iniquo

Thermodoon; rapidusque Tyras, mollisque Melanthus,

220

Et Lycus, et vasto refluunt quae plurima ponto.

Talia nam Calais raptae genus Orithyiae,

Dum volat a patriis vidisse celerrimus oris

Narrabat, Colchosque mala regione canebat.

Sed si Pallas amat Graios, si robora pubis

225

Argivae servat, si sunt mortalia curae

Caelicolis, cedo; tu vince, Lycaste; querelas

Pono equidem tristes, et Pallade fisus amica

Imploro Superos ut sint mihi credita vera.

230

Sic senior duros vario sermone dolores

Leniit, et lacrymis, spe vix suadente, profusis

Ad se se tandem rediit, paulumque quievit,

Expuit et moestum tristi de mente dolorem.

Ergo ubi visa Dea est longas sedasse querelas

Aesonis, et moestum verbis tenuasse dolorem,

235

Laeta super vastum tendit mare Lemnon ad altam,

Alcidenque procul solà tellure vagantem,

Difficilesque abitus animo indignante parantem

Ut procul adspexit, faciem Dea magna senilem

Deponit, telumque manu, clypeumque resumit.

240

Qualis adit pugnas, et fortia bella virorum

Terribilis, sumptaque, patris decus, horruit hasta.

Advenisse Deam diras miratur ad oras

Ille quidem, verum illa pedum vestigia sistit

Ut primum, et charo patuit Tritonia fratri,

245

Talia sollicito Tirynthius incipit ore.

Quid venisti ad nos caelo, Dea magna, relictor

Dedecus an nostrum Superis ut forte referres?

Nam neque dissimulo tecum, neque nota refello.

Heu pudet indecores tam longi temporis annos

250

Sedibus his terere, et nullum virtutis honorem

Laude sequi: quod si tua nec praecepta movebunt,

Nec mea magna fides animum, linquamus amantem

Urbe Thoantaea solum: connubia laeta

Hypsiphyles, dulcesque faces miretur Iason:

255

Nos freta spumigeris verremus caerula remis;
Hinc simul aut Patriam saltem, Colchosve petemus.
Vix ea; cui contra dedit haec responsa Minerva.

O quam dissimilem natum sibi maximus Aeson
Progeniuit, formâ praestantem, at Marte minorem.
Foemineis non ille choris assuetus, at armis
Omnibus, et longo famae succensus amore:
At tuus iste moras quidnam terit inscius artis
Foemineae, quonam usque dotis rapietur iniquis
Laudibus a propriis aversus? an omnia nondum
Certa movent animum, tali securus in aula,
Urbe viris inimicâ, agitet qui tempora tanta?
Et non praestiterint Lemno vel Thessala rura;
Quandoquidem ne fama movet. Peneâ fluentia.
Indecorem laudum teneant; inglorius illic
Ignotae satius quaerat sibi gaudia vitae
Aut si dulcis honos, ulla est si gloria cordi,
Audeat, et tandem Lemnum, latebrasque relinquat;
Nec tu linque Virum, tibi quem commiserit Aeson
Infelix genitor, qui nunc procul urbe paternâ
Aeternum dolet, atque illum sub corde remiscet.
In te spe dubiâ pendent, in te omnia ponunt,
In te omnes vertère oculos atque ora Pelasgi.
Dixit, et aethereo Dei magna refertur Olympo.

260

265

270

275

280

Interea nox densa cavâ caelum induit umbrâ:
Cum primum incipiunt liquido se ostendere caelo
Sidera rara prius, cum tecta Thoantis ad alta
Praetaliit Alcides rapido vestigia gressu.

285

Illo forte die coetus et sacra Lyaeo
Hypsipyle celebrant avo, laetamque per urbem:
Sancta corymbiferis ornat limina sertis.
At vero ingenti sublimis regia gazâ
Dives inexploto famularum munere centum
Pestrepit, et vulgi late fremit atria circum
Murmur, et infractis complentur vocibus aedes
Marinoreae, ac vario resonant cava tecta tumultu.
Pars solita fenum dapibus, pars pocula mensis
Laeta ferunt; alij coetus, et carmina jungunt.
Hic Regina choros (quid enim non suadet amanti
Foemina,) cum charo jungebat Jäsone: at illum
Incendebat amor magis in flammamque trahebat.
Plurimus ignis enim niveo flagrabat in ore,
Flavaque propureum duplicabant ora calorem,
Inde fides micuere oculis, et luminis ardor
Sideream laeto faciem vestibat honore.

290

295

300

466
 Qualis ad Aethiops Venus insatiata labore
 Lascivo cum laeta venit, pro littore magni
 Plauditur oceani, Phoebum nunc ora decorum;
 Gradivum nunc mente bibit, nunc illa ministrà
 Pasithea in tenues habilem se legit amictus, 305
 Ambrosios diffusa noto per colla capillos.
 Nec minus Aesonides specie immortalibus unus
 Aequalis, magnos sub corde resuscitat ignes.
 Dulcis uterque sono verborum; vultibusambo
 Insignes, toto praestantes corpore, tecti 310
 Veste pari textu, variis errante figuris,
 Incessuque agiles stabili, gressuque decori.
 Candida flore novo primae tegit ora juventae
 Huic aetas; illi vultu signante pudorem
 Virgineum thalamo dignos fax excitat annos. 315
 Quam simul ac vidit formà Tiryntius heros
 Egregiam, atque gradu pariter, vultuque superbam,
 Haec secum tristi suspirans edidit ore.
 Indignum nihil est, talem si tempore tanto
 Ob speciem Lemni socios tardavit Iason. 320
 Natarum non ulla Jovis se praeferat olli,
 Non oculis, non ore suis lasciva sagittis
 Delia, non toto certet Cytherea decore.
 Quae tamen, ut nostri non sit jactura laboris,
 Quamvis illa Deas superet, linquatur avità 325
 Urbe magis, quam nos tanto defraudet honore.
 Infelix tanto quae se non speret amore
 Destitui! Rumpit mortalia vota Deum rex.
 Illa graves longo gemitus aequare dolori
 Forte parata, viro cupiens haerere vaganti, 330
 Spe cadet e tantà subitorum ignara malorum.
 Sic ait humanos miseratus corde labores.
 Hic vero ingentem dant regia tecta tumultum,
 Confluxere genus postquam Lemno, atque Pelasgi,
 Lemniadum et coetu Minyae junxere choreas: 335
 Nam prius antiqui divino a sanguine Reges
 Ingentes animos succensi laude perenni
 Atria complerant Minyis stipantibus alta.
 Quos inter cytharà, fidibusque canorus acutis
 Calliope, Oeagerque, tuum genus, incipit Orpheus. 340
 Ut pater ipse Deum vinclis evinctus ahenis
 Subsidio Thetidis Superos effugit inermis,
 Junonemque pater Neptunum et Pallada tempsit,
 Centimanumque diu capto prope vidit olympos,
 Caelicolae Briarea vocant, hominesque vetustum 345

Aegeona : canit Martem simul aere ligatum , Victus Haloidas Otum , durumque Ephialten Passus ubi , ut letho jam tum datus ipse fuisset , Mercurius fratrem vinculis ni solvat iniquis :	467
Quis ventos magnum per caelum , saxa , fretumque Laxet , et oceano quo vergat Phoebus Ibero Limite ; quid noctes hyberno sidere tardae : Hinc canit unde ruunt amnes , fontesque , lacusque ; Ut maria alternis tumeant agitata procellis , Intremat ut tellus , toto sua fulmina caelo	359 355
Jupiter , inque sinum fundat telluris aquosam Saepe hyemem , et celsos pertundat grandine montes ; Qui dedit ut tellus campo penderet aperto Aëris , ut vasto jaceat circumdata ponto , Ut super aetherae circumstent aëra flammæ .	360
Inde orbes alios mundi , et convexa Deorum Atria , caelestes Musarum et carmina cantus Adjicit , utque Deum mediâ pulcherrimus aulâ Cynthus aeterno delectet carmine mensas . Hic fides septem , septem movet ordine cantus : Circumstant Proceres arrectis auribus ; ille Ingeminat solitum digito redeunte tenorem , Atque eadem tepetit numero modulatus eodem .	365
Tum bonus Alcides magnæ praecepta Minervæ Aesonio portat juveni : stupet ille , diuque Saxeus adspectu perstabat lumina longum Fixus humi , atque genas mutato flore nitentes , Candida liventi pallore infectus et ora , Ora gelu subito , et maculis variantia densis ; Demisitque oculos : veluti cum candida nubes Solis in adversi radios se extendit , et almam Lampada caeruleo veniens infuscat amictu . Ipse Deum postquam monitus accepit , et aequi Jussa Jovis , tempusque , et non superabile fatum , Talibus ignarum verbis compellat amantem .	370 375 380
Optima Lemniadum , miserum cui fata parentem Concessere uni scelerato evellere letho , Nunc eadem , quondam quae me tibi fata dederunt , Invitum charâ cogunt decedere terrâ . Hoc jubet Omnipotens , jubet hoc Tritonia Pallas , Numen utrumque tibi : tibi connubialia testor Foedera , vita super , dum sit mihi sole fruendi Copia , tam justis non obliviscar amoris : Quem mihi cumque ferant cupido pia fata recursum : Vix ea , cum lacrymis perfuderat ora decoris .	385 390
N n n	

Nec minus illa novo mentem concussa dolore ;
 Vulnere mentis enim turbata , incertaque rerum,
 Deficit ; incepto sermone ter aetheris auras
 Perculit , et toties animo languente resedit .
 Ut tandem optatas potuit propellere voces ,
 Illum dulcè tuens lacrymis inflectit abortis :
 Invidère mihi Superi te , dulcis Iason ;
 I tamen , et famà compulsus ad aethera laudes
 Tolle tuas , neque te ire veto , neque fata retardo :
 Tu meus hinc Colchos properas , meus inde redibis ,
 Si modo laetitià mentem non pascor inani .
 Quod si forte malum cumulo jacet usque malorum ,
 Nec melior fortuna sequens quàm prima futura est ,
 Quae Deus et quae fata ferant tolerare necesse est .
 Haud infracta malis certè Regina videbor
 Lemniadùm , excedunt solae quae facta virorum ,
 Nec graviora pati potero , quàm longa parentis
 Exilia usque gemens tanto sum passa dolore
 Unum oro , quando ire paras , et jussa Deorum
 Exequeris , magnaeque rapit te gloria famae ,
 Ne te longa dies nostro subducat amori ,
 Angit enim trepidam timor hic super omnia mentem :
 Neve oculis quàm sis procul hinc tam mente recedas
 Impius , aut capiant nostrae te obliviae terrae .
 Aegaeo paucis quae si jacet aemula magno ,
 Cum tamen egregias laetus penetraveris urbes ,
 Per tibi si quid amor meus in te dulce relinquet ,
 Perque faces primas , hymenaeaeque sacra , Deosque
 Connubiis aequos , et amicum Numen amoris
 Legitimo quodcumque favet , tum denique amantis ,
 Hypsipyles meminisse velis ; aut si tibi toto
 Exciderim ex animo , communem respice prolem
 Quam pariam , gravido quae corpore dulcis ad auras
 Nititur aethereas : hujus ne oblitus Jason
 Sis , precor , et quantis fuerim dimissa periculis .
 Finge age Lemniadas (quid enim tam mobile vulgus
 Firmi habeat ?) contra bellare Thoantida , quodnam
 Auxilium implorem ? patrià quò pulsa revertar ?
 Quì cum sola querar ? quì cum deserta dolebo ?
 An patris auxilium expectem ? qui ne exulat oras
 Pulsus ad usque Chias , graviterque infanda rependit
 Supplicia infelix , quod avità rexerat aulà
 Imperium : anne procos , queis te semel omnibus unum
 Ante habui , supplex , aut jam captiva rogabo ?
 Tum nihil est nisi morte manum foedare cruentà ;

395

400

405

410

420

425

430

435

440

Una salus haec est, haec fortibus una voluptas,
Hic modus, haec una est variorum meta laborum.

Frangitur his dictis animum Crithaeus Iason,
Nec tulit ulterius lacrymas cum voce cadentes,
Motus et ipse animo, et medio in sermone loquelas
Abstulit, et dulci sic inter fatus amore est.

445

Excute corde metum, Conjux dilectu, tepentes
Siste, precor, lacrymas, et inanes exue curas,
Omine ne tali linquam tua regna, querelas
Pone graves, mea lux; per ego hunc tibi testor amorem,
Per duplices cursus, redituraque vela, virosque
Semideos, comitesque ratis, sociosque laborum:
Nulla dies animo poterit te avertere nostro,
Seu me terra, vagum seu me maris alta tenebunt
Aequora, sive domos patrias, et Thessala regna;
Sive Indos, seu nos miseri veniemus Iberos,
Non adeo ingratus, meriti nec vanus Iason;
Verum ubi laeta vias dederint et fata recursus
Optatos, et lata cavà sinet ire per alta
Puppe Deus, tum vela tuis sinuantia terris
Adventare tuo Lemni de littore cernes.

450

455

460

Talibus ille animum dictis solatur amantis,
Omnia pollicitans, voto quae adversus iniquo
Jupiter aeris mandabat cuncta procellis,
Verbaque nubiferi rapiebant irrita venti.

465

Post ubi Luna vago curru conscenderat axem
Jam medium, et junctis superarat cornibus astra
Aurea, ad oceanum placido vertentia caelo,
Multa diu inter se questi, variùmque locuti
More suo, nunc ora sonus frustratur amantum,
Nunc lacrymis vultus humectat Iäsonis illa,
Hujus et ille genas largo rigat imb're madentes.
Postquam multa novo permixta dolore voluptas
Incertum ambobus sparsit per membra soporem,
Hic procul a miserà visus sibi vertere amante
Lumina: majus agit decus ad majora pericla,
Terrigenas nunc ille viros, nunc ora draconis
Sibila, tergeminos graviter spirantis hiatus;
Nunc videt insignem nemorum per devia cervam
Ire simul canibus, patriasque invisere sylvas.
Illa autem durum regnis expulsa paternis
Visa per Aegaeum medio sibi currere ponto,
Exul et aeternum moesto gestare dolorem
Pectore, et altrici geminos mandasse Lycastae
Euneon Aesonios juvenes, parvumque Thoanta:

470

475

480

485

N n n

470

Euneon, infelix, ob amorem nomen amatum
 Linquere, et ingentem verbis orare tyrannum.
 Omnia quae veterum non immemor ordine rerum
 Rettulit, atque animo fixit fortuna recenti,
 Post multos expertae annos quid praescia veri
 Omina certa ferant; adeo sunt somnia vera
 Cornea quae summo demittit ab aethere porta:
 Namqua leves alii superas tolluntur ad auras,
 Fumus uti, tecto portant ubi nubila vultu,
 Et ferrugineos manes imitantur amictus,
 Cum candore serae morsu spoliantur eburnae:
 Sensibus hi serpunt primo torpore sepultis,
 Et terrena novâ ludunt formidine membra,
 Unde metus, dolor, et spes est, et gaudia laeta:
 Contra autem puro genitor quae mittit olympos,
 Mentibus atque animis hominum ventura reportant.
 Namque ubi longa quies animum in sua jura remisit,
 Absolvitque gravi membrorum mole, recurrit
 Astrorum, caelique vigor, tum vera tuentur,
 Atque futura vident animi, qui morte carentes.
 Cernunt innumeras magnum per inane figuras.
 Talibus amborum turbantur pectora visis
 Nocte sub extremâ, donec cava tecta Cyclopum
 Vulcanique exstructa manu, resonare querentes
 Voce videntur aves, flammâ cum Solis anhelâ
 Languida lucifero pallebant sidera curru.

490

495

500

505

511

BASINI PARMENSIS ARGONAVTICON
 LIBER PRIMVS FINEM CAPIT:

BASINI PARMENSIS

ARGONAVTICON

LIBER SECVNDVS.

Jam dictura diem Superis Aurora rubebat,
 Et roseo curru primum lustrabat olympum,
 Cùm jubet argutis Minyas praeconibus Heros
 Ad se accire viros: illis tuba rauca repente
 Sumitur, atque vias subito clangore per omnes
 Horrida terrifico fuderunt murmura cantu. 5
 Tum vero tremefacta virum quatit inscia corda
 Horror, et ancipites trahit alta ad tecta Pelasgos,
 Reginae et celsas subito glomerantur ad aedes.
 Regibus ille prius mediâ de plebe vocatis 10
 Consilium pandit, rerumque arcana revelat,
 Quid statuât; fallitque animos ignaraque vulgi
 Pectora, et Argivis quaenam sententia demum
 Staret; an ire domos vellent, et Thessala regna
 Indecores famae nullis sine laude trophaeis. 15
 Nam simul ac fessos sensit maris, atque viarum
 Pectora longarum duris exercita curis
 Vulgus in ambiguum variatis serpere verbis,
 Ignaras tali compellat voce cohortes.
 Audite, o Proceres Argivae robora pubis: 20
 Jupiter ille Deum genitor ferus omnia quondam
 Pollicitus, Fati quae dat fortuna secundi,
 Abnegat incepti curam protendere nostri,
 Et nunc ad patriam jubet celeremus Iolcon.
 Heu pudor! heu! patrias repetam ne inglorius oras; 25
 Amissos neque agam socios, quos longa terendo
 Tempora consumpsi? Magni sic rector olympi,
 Sic fortuna Deum statuit. Proh dura meorum
 Funera; quot nudis jacuerunt piscibus esca,
 Quot terrae, quot Lemnos habet, quot littora ponti! 30

N n n 3

Quare agite o patriam cuncti, charosque parentes,
 Et dulces terras, et Thessala regna petamus,
 Nullaque tam magni referamus praemia cepti.
 Indecores Pelias videat remeare, nec unquam
 Post Athamantaei rapiamus vellera Phryxi.

35

Vix ea; cum vastum clamore per aethera misso
 Unanimes dextrà in patriam dant signa reverti
 Velle, nec aeternum pelagi tolerare furorem.

Ac veluti aëriae linquunt ubi littora parvis
 Pygmaeis habitata grues, sonat agmen acutis
 Vocibus, et longis clangoribus aethera pulsat;
 Aut ubi laeta fremunt cycnorum millia supra
 Asia colorisoni viridantia prata Caystri
 Laetantes tolluntur aves clamore per auras:
 Fors et liquissent portus, patriamque petissent,
 Ni Juno fidam monuisset diva Minervam.
 Illa autem Alcide vultum assimilata potenti
 Per medios Minyas incedit, et ora resolvit,
 Affaturque viros medià sublimis arenà.

40

45

Sic vos in patriam, Proceres, remeare paratis
 Dorsa super rapidi maris horrida laude sine ullà?
 O genus egregii patres mentita juvenus
 Hanc laudem ne Aete, saevisque relinquere Colchis
 Degeneres animi non vos taedetque pudetque?
 O jam Lemniades: neque enim genus illud Achivum
 Amplius estis: ubi vires et fervida virtus?
 Verbaque magna, quibus Phryxum statuistis inultum
 Ulcisci? Dixit, cunctisque iniecit amorem
 Mentibus ingentem justas exposcere poenas
 Sanguine ab invisio Colchorum, et Rege nocenti.
 Nec minus extemplo mens est mutata Pelasgis
 Omnibus: illi ipsi modo qui charosque parentes,
 Et dulces natos animo, thalamoque jugatas
 Versarant adeo totà pietate maritas
 Ire parant, latumque cavà trabe findere pontum.
 Ergo ubi Divorum monitu revocata juvenus
 Omnibus ardor inest Colchas invadere terras,
 Fortunamque sequi et Fatum inviolabile Divum.

50

55

60

65

Tum Regina virum moesto comitatur euntem
 Agmine, et ante ratem miserandà voce locuta est:
 Heu classem infandam, et votis adversa modestis
 Vota virum, et nunquam saturatos laude Pelasgos!
 Cur video te, invisà ratis, cur carbasa cerno
 Jam nostrum avectura virum? quae prima fuisset
 Hora mihi vitae, haec utinam suprema fuisset,

70

75

Dum potui sine labe mori: me pontus et undae
 Obruerent, me saxa procul, me coeca rotarent.
 Aequora, et aëriae reperent per inane procellae;
 Huc, ubi nullus amor, scirem nec tale quid esset:
 Quale malum Divi nostris fixere medullis;
 Aut si fata dabant tristi succumbere amorì,
 Tam certum nobis quàm sum quoque certa dedissent.
 Haec cuperem: at quoniam non sunt Jovis omnia nobis
 Vota secunda, nihil superest, nisi longa dolere
 Obsequia, Argolicoque (nefas) statuisset marito
 Nubere, qui nec opes partas, nec tecta, nec urbem,
 Nec regnum magni curat dotale Thoantis;
 Nec timeret innumero surgentem vortice pontum.
 Auferet heu miserae mihi te tua denique virtus,
 Nec te quod gravidæ nostra celatur in alvo,
 Nec te longa patris pietas, mitisve movebit
 Alcimides genitricis amor, nec gratia charae
 Conjugis ulla movet, quae te orba, et cassa marito
 Linq̃uor Iäsonio jam forte videnda nec unquam
 Lumine, nec posthac regnis mansura paternis.
 Hiscere tellurem miseranda precabor opacam
 Tum mihi, Colchorum si te gens barbara bello
 Vicerit, aut victum letho demiserit atro.
 Nam mihi nec genitor, nec adest sanctissima mater:
 Exulat ille, Chiosque tenet cum fratre penates,
 At matrem stygiis adigit Proserpina regnis:
 Quin septem nobis fuerant qui maxima fratres
 Spes, mihi Lemniades letho oppressere nefando.
 Hei mihi quanta subit mentem terroris imago,
 Cum memini casus, et fata nefanda meorum!
 Sed mihi tu genitor, mihi tu gratissime conjux
 Mater eris; mihi mater eris, modo noster ubique
 Sis idem, et nostri sis non oblitus amoris.
 Omnia cogit amor miserandos credere amantes.
 Barbara ne captum remoretur amore nefando,
 Promittasque fidem Colchis insane venenis,
 Neve fidem, et pactae violaris foedera taedae,
 Neve animum stimulet fallendi conscius horror
 Interea, et tristes deducas perfidus annos.
 Talibus incerto confusam turbine mentis
 Maximus Aesonides heros solatur et inquit:
 Me ne alium, Conjux, unquam fore chara putasti
 Atque fui, dum fata dabant meliora quietem?
 Dum non ire Deus Colchaea jubebat ad arva.
 Nec cupies primis infans cecidisse sub annis,

Incertumque virum nec tu regina dolebis,
 Nec mea me eripiet miserae tibi denique virtus.
 Laude super nihil est: non hoc mihi gloria facta
 Quaeritur; haud certe talis me cura fatigat.
 Tristia sollicitant caesi me funera Phryxi.
 Nec tam regna movent, quàm me tua longa movebit.
 Gratia, nec fratres post moesta quereris ademptos,
 Meque tuis quondam damnis, Regina, rependes
 Omnibus, et magno fortunam optaveris emptam
 Adversam, in melius quae sit conversa repente,
 Cùm vel ego ad Lemnum, vel tu ad Peneia Tempe
 Veneris, atque duas faciam communia terras
 Lemnon Colchaeique simul mea moenia regni.
 Nec me externus amor, nec Colcha venena tenebunt;
 Omnia jam pridem mecum, Regina, putavi,
 Atque meo convolvi animo, nec barbara conjux
 Ulla placet Grajo; sed quae mea pectora primum
 Abstulit, aeternoque sibi me vinxit amore.
 O quam laeta, decus Lemni Regina, futura es
 Cùm veniam, raptosque feram ad tua moenia Colchos!
 Sin adversa meo steterit fortuna labori,
 Quod Pater Omnipotens vacuas avertat in auras,
 Mitte tuos ex me partus quoscunque creâris
 Cùm juvenis tenero primum pubescet ab aevo
 Thessaliam ad patriam, charoque relinque parenti.
 Sic ait, et socios ad littora cogit Iäson.
 Nunc age, Musa, viros memora, quos protinus illa
 Jussit adire sacram, fatis ducentibus, Argo.
 Primus adit navim Meleagros honore parentum
 Et patrio jam Marte fremens, quem maximus Oeneus
 Progenit, fratrumque pio de nomine dixit.
 Agrius atque Melas sine stirpe et prole virili
 Occiderant fratres, quos terra tegebat opaca,
 Quos Portheus genuit patriâ Calydonis in aulâ:
 Ergo Aetola manus circum ducis ora fremebant,
 Quos Pleuron pascit, quos Olenus, atque Pylene,
 Quique undas, Achelöe, tuas liquere colentes
 Chalcida littoream, Calydonaque vertice duram;
 Taenariisque celer venit Polyphemus ab oris,
 Filia quem Tityi Neptuno mixta creavit
 Europe ante alias verâ pulcherrima formâ
 Praestantem cursu cunctis, pedibusque volantem;
 Ille super ponti fluctus vestigia summa
 Vix tingens siccis superabat cursibus undas.
 Post hos Admeti graditur delecta juvenus,

125

130

135

140

145

150

155

160

165

Qui Boeben, Glaphyrasque tenent, et Iölcön iniquam
 Moenibus, atque Pheras, Baebëida quique paludem
 Propter arant stagnis undosa fluentibus arva,
 Triginta numero : in patrià nam cetera pubes
 Rura domant ferro, rastrisque sonantibus aequant :
 Sola domum Admeti servat pulcherrima formà
 Natarum Peliae, conjux Alcestis, et aegro
 Corde sedens odio servat magis ipsa parentem.
 Huc Magnetas agit secum Pagasaeus Iäson,
 Flumina Penei potant qui clara Colonos,
 Pelion ingenti protectum qui tenet umbrà,
 Undantesque videt ventorum flamine sylvas,
 Impulsumque nemus pronò descendere luco
 Matris, et aërio concussas vertice pinus.
 Omnibus una sitis Colchas invisere terras,
 Unus amor laudum, cunctisque in pectore magni
 Vis animi, et dulcis sub corde resurgit Iäson.
 Nec non et Peleus post hos, Telamonque secuti,
 Aeacidae, quos dura manus comitatur ab altà
 Progrediens Phthià, quos et Larissa superbo
 Vertice despectat, quos et sua forma decebat
 Myrmidones : post hos graditur Tirynthius heros,
 Quem passu non aequat Hylas, remoque gravanti
 Tardatur, nimioque gemit sub pondere tonsae :
 Ante sagittiferas humero gestare pharetras
 Sveverat, argutumque sono bis senserat arcum
 Castor Amyclaeis non jam contentus habenis
 Amplius hunc sequitur, Polluxque affixus eunti
 It lateri : Spartana cohors quoque parva secuta est :
 Post hos Aegides claris excitus Athenis
 Praegreditur lectà procerum comitante catervà,
 Cui similem nec terra tulit virtutibus ullum
 Martis ad arma viros, et equos in bella parare;
 Insignis citharà sequitur quos Thracius Orpheus.
 Hi fuerant sacra Procerae quos jussit in Argo
 Scandere ductorum princeps Critheus Iäson;
 Nam genus Aethraeum Calais, Zethesque furenti
 Corpora nata Deo, raptae decus Orythiae,
 Aethera saepe fretis tenerum petière relictis
 Exploraturi ventos, ac signa daturi.
 Hos texere leves pennis fulgentibus alae
 In squamam positae, dictu mirabile, ab alto
 Vertice pendentes talos, stupor altus, ad imos :
 Cetera remigio tali non apta juvenus
 Aequora jam norat sinuosos scandere velis.
 O o o

475

170

175

180

185

190

195

200

205

210

Ergo omnes laeti magno amore per alta
 Transtra locant se se, et jusso tum tempore cuncti
 Prona parant remis certatim pectora nautae,
 Aequoraque undiruis evertunt caerula palmis.

Quo fugis, Hypsipyle clamat, crudelis Iäson 215
 Me sine? cur sine me spumosas dividis undas?

Quod si terra mihi detur, te terra moretur,
 Quo tu cumque pedem tuleris, vestigia tendam.
 Sed neque navis adest nobis; audite Pelasgi,
 Nunc inhibete fugam: liceat mihi pauca volenti 220
 Aesonidae mandata loqui, nec plura morabor.

Candida pontivago surgunt quid carbasa malo?
 O utinam nunquam spoliassent Pelion altis
 Abietibus Minyae, nudato a vertice nunquam
 Accisumque nemus, nodosaeque robora nautae, 225
 Cornigeras pinus, et odoriferas cyparissos

Traxissent liquidas pelagi ferventis ad undas!
 Certe ego nunc nullum scirem quid posset amorem!
 Foemineos coetus tantum, et muliebria nossem
 Concilia, ac dulces Lemni Regina catervas. 230
 Te sine dulce nihil, sine te mihi gaudia nulla!

Imperio subiecta tuo felicior essem.
 En qui Lemniadas formâ caepêre! quid? illas

Non capere igne putes quae non odêre maritos?
 Heu demens animi! nescis quid Grajus ubique 235
 Fraudis alat: Grajûm lacrymis ne crede coactis.

Quid? non ante suam liquit Minoïda Theseus?
 Quod si forte negat reditus, et gaudia nobis
 Promissa, et nostro non sit contentus amore,
 Orabo, et placidis jungam crudelia verbis. 240
 At nihil efficies: neque enim promoveris illum;

Verum aegro curis animo indulsisse juvabit.
 Quid loquor infelix? quo mens devicta recessit?
 Ille quidem procul hinc mediis versatur in undis.
 Nonne vides ut vela citâ Notus adjuvet aurâ? 245
 At procul in bibulâ tu sola moraris arenâ.

O genus et Bacchi non nullis inclyta factis
 Gloria Lemniadum, cui te fortuna malorum
 Servavit cumulo? viduâ quid linquor in aulâ?
 Sic ait; in terras cûm poplite prona soluto 250
 Concidit, atque oculi tenebris velantur opacis.

At contra Aesonides oculis ad littora fixis
 Moeret, et occultum servat sub corde dolorem.

Littore discedit toto Vulcania Lemnos
 Jam dudum, atque abeunt dilectae moenia terrae. 255

At postquam medium Minyae tenuère profundum
 Nulla videbatur terrarum: pontus ubique,
 Undique devexi clausum mare margine caeli.
 Hos videt adspiciens summà Neptunus ab undà,
 Caeruleis dum salsa super volat alta quadrigis.

260

Ut vero Aesoniden agnovit, inhorruit irà
 Turbidus, atque minas concusso vertice fudit:

Hei mihi! quale Jovis summo pro limine cuncti
 Me sine caelicolae pelago posuère quieto
 Imperium! id sat erat num jam quod olympia tecta

265

Non ego possideam, communia jura, sed alti
 Caerula dorsa maris, quae sorte tenemus iniquà:

Atque utinam teneamus adhuc, si Jupiter altum

Mittit ad Euxinum nostras humana per undas

Corpora, et invisum nobis caput illius ecce,

270

Qui fato Peliam, mihi quem Salmonea Tyro

Progenuit, dulci spoliabit lumine raptae

Pellicis auxilio: neque enim nescimus iniquos

Arte subesse dolos, quamquam sit frater et Aeson

Illius, atque uno veniant de ventre: creavit

275

Aesona namque eadem formâ pulcherima Tyro,

Sed non patre Deo: Crytheus sed callidus illum

Procreat Aeolides nec non Amythaona et altum

Deinde Phereta viros, heroas, et inclyta regum

Nomina; sed nostrum genus tamen altius illo est.

280

Quin ad regna ferox facilis mortalibus Oetae

Advolat, ut Phryxi vellus fatale reportet,

Nec timet Iöniis regnantem fluctibus Ino:

Usque adeo pelagi Divos putat esse quietos.

Quare agite, o Venti, mecum Zephyris que, Notique,

285

Et Boreae atque Euri concurrите viribus omnes

Omnibus adversi, fractâque urgete cadentem

Puppe virum, et pelago nantem spectate tumentis.

Dixit, et undivomos spumantia frena jugales

Permisit quætere, et laxis discurrere habenis.

290

Illi autem prono populata per aequora cursu

Spumigeros alto verrebant pectore fluctus,

Dorsaque nubiferâ signabant caerula caudâ,

Clamantemque Deum diversa per alta trahentes

Ibant, atque viros inimicâ fronte petebant.

295

Extemplo totum fervet mare, et ocus omnis

Magna tumet ponti facies; tum cana repulso

Marinore spuma salit, cunctae se in saxa sequuntur

Innumeris undae cumulis: ipse imbribus atris

Tunditur, in nubemque volans se condit Orion;

300

O o o 2

Pleiada nec potuit spumosa Typhis ab unda
 Susplicere, aut cursu semper tardante Booten,
 Arcturum, ac septem gelida sub parte Tryonas.
 Ergo ubi caeruleis caelum jam stare procellis
 Vidit, et innumero surgentem vertice pontum,
 Talia verba jactat surdas miseranda per auras.

305

Hei mihi! quid tanto turbantur fervida motu
 Aequora? quid subitae caelum texere tenebrae.
 Nulla videntur enim spatiosi littora ponti,
 Nullaque frugiferae monstrantur jugera terrae.
 Omnia nostra, Viri, cumulis clauduntur aquosis,
 Spesque, salusque labant: O fortunata parentum
 Gens antiqua, quibus pelagi nec cognitus usus,
 Salsarumque minax vortex horrendus aquarum!

310

Talia cum dixit, cumulis per inane volutis
 Extulerat gravis unda ratem: videt ille frementis
 Dorsa sonora maris, cumuloque relapsus ab alto,
 Tartareos ratus esse Deos, cava saxa profundi
 Horret adire freti: ter ubi et quater altius atque
 Inferius vaga puppis aquis agitur iniquis,
 Evolvit montes magnarum victor aquarum
 Eurus; eunt Zephyri per aperta frementia ponti
 Terga fuga, nudantque citi, longeque repulsi
 Nunc redeunt, laxisque palam referuntur habenis;
 Nunc Boreas, nunc Auster adest, nunc turbine magno
 Ter tonat ante oculos, pelagoque remugit opaco,
 Jupiter et fractos jaculatur ab ignibus imbres,
 Exultantque undae, et gemitum freta rauca remittunt
 Tum vero Neptunus equos clamore fatigat
 Terribili, sceptrumque manu, magnumque tridentem
 Attollens toto volat aequore, caerulea pulsu
 Lata domans rapido, nimbosque, et inania densat
 Nubila, turbatumque secut Deus horridus aequor,
 Occultans terramque simul, pontumque profundum
 Nubibus: ut caelo jacuit nox atra fugato,
 Ponite, Rector ait, revolutis pinea velis
 Cornua, et antennis miserae demittite puppi:
 Talia perdiderat; neque enim fragor aequoris ingens
 Verba volare sinit socias geminatus ad aures.
 Tum magno clamore viri, stridore rudentes,
 Ventorumque undae vi magna, aetherque procellis,
 Et strepitu magni crudescunt omnia caeli.
 Tum densae salsa incumbunt aspergine nubes
 Caeruleae, vastoque sedent cava nubila ponto.
 Tum rapidi toto concurrunt aequore venti,

315

320

325

330

335

340

345

Impulsamque trahunt spumosa per alta carinam;
Demersaque tenus prorà latera utraque tinxit.
Unda refusa gravi stridore volubile surgens.

Atque ibi summa dies ollis sine laude fuisset,
Ni Juno placidis monuisset Pallada dictis.

Tu ne tuos linquis tanto in discrimine Graios;
Diva decus magni genitoris, ad aequora jussu
Qui venêre tuo? quid prosunt vota, precesque
Aesonis, atque aras donis onerasse superbis?
Lemniadum furias metuisti, Diva, nocentes;
Restabant graviora tibi, Neptunus, et undae:
Numquid in Aesoniden tantum furit aequore in alto
Neptunus? quidnam tantà Deus aestuat irâ?

Cur pereat, rapidoque mari sociâ agmina perdat
Maximus Aesonides animis insignis et armis,
Quo neque consilio melior, neque mente vir alter,
Qui me forte cavi transvexit flumen Anauri,
Nec contempsit anum, cujus me forma tegebat?
Haec Juno: haec placidâ Tritonia voce remittit.

Sic, Regina Deum, Saturni et maxima proles,
Ingentes Grajùm semper miserere labores,
Et tranquilla juves quos non virtute carentes
Aspicias, dulcique tuo sub corde reponas;
Nec genus aspicias, sed quem virtute probatum
Noveris, huic magnum megnae des laudis honorem.

Dixit, et ingenti se turbine misit ab alto,
Neptunumque prior dictis irritat amaris.

Quid, Neptune, furis tandem? quae gloria victo:
Tanta viro, ut tali turbaveris omnia morte
Aequora? merge manu, si te juvat ista potestas,
Nec tibi fas omnes contra contendere Divos.
Hunc tibi nec frater pepigit, nec Fata favorem.
Nam quae praecipitat tam laeva insania mentem?
Dis genitos ne putas mediis Heroas in undis
Perdere, et aetheream pelago submergere prolem?
Quin etiam pinus, reges quae vectat Achivos,
Immortale decus caeli stellantis habebit.

Dixit, et adversâ venientem repulit hastâ:
Ecquid ab incoepto me me, Tritonia, vertis?
Fratre sata, et nosto de sanguine nata, quid ausa es
Mortales pelagi magnis praeponere Divis?
An simile esse Deum genus ipsa et rere virorum,
Queis data terra, quibus fas est tellure vagari?
At mihi jus pelagi concessum est omne, nec ipso
Sum, nisi sorte, Jove inferior; mihi maximus annis

O o o 3

479

350

355

360

365

370

375

380

385

390

480
 Consiliis dubius genitor Saturnus, iniqua
 Sorte minor tantum, regna haec quaecumque tenebo?
 Sic ait, atque olli contra Tritonia fata.
 Concussor telluris, ait, Neptune, potestas
 Una superba maris, quando tua regna negasti
 Caelicolis, aliosque Deos contra ire parasti,
 Divorum venias aliorum in regna caveto,
 Aut caelum, terramve petas, aut bella ministres;
 Bella quibus cingent perjurae moenia Trojae
 Herôes Danaï, Martis densissima saepes;
 Sigaeo cernant populi te in praelia campo.
 Tum tibi tempus erit Xanthum spectare cruentum
 Caedibus; adspicies totam cum fervere bellis
 Europam, atque Asiae Rhoetaeo in littore gentem.
 Laomedontaeas infido a sanguine poenas
 Sumere tum liceat, tum gorgone tecta severa
 Bella gerens, miserosque trahens in funera Teucros
 Evertam turres, et moenia longa revellam.
 Nec jam sorte tuâ memora te fratre minorem.
 Quisque suis trahimur fati, fortunaque dispar
 Omnibus, et nulli fas omnia tendere contra.
 Sic Dea: quadriuges pressis Neptunus habenis
 Continuit, retroque feros pater ipse retorsit
 Laetus, et ingenti mentem dulcedine tactus.
 Non tamen idcirco venti posuere tumultu
 Horrifico; namque Euris adest, Zephyrusque, tonansque
 Aethraeus Boreas rapido contrarius Austro.
 Tum Danaïs resoluta cadunt genua aegra timore
 Ingenti, tum corda labant, tum lingua precantum
 Deficit: in medio languescunt verba dolore
 Omnia; namque timent medio ne se aequore turbo
 Mergeret, aut pelagi diversa bellua formâ
 Dentibus, atque avidam morsu conferret in alvum
 Delphini, aut magno versantia corpore Cete,
 Qualia monstrifero nascuntur multa profundo.
 Talia volventes, fluctu gravis aestus amaro
 Pertulit ad cautes, invisaque saxa, nec ante
 Agnita, quam fracta descendit in aequora prora
 Navis, et alta super cumulo volat acta sonoro;
 Nam Boreas magnis incumbens viribus undas
 Torsit, et ingenti protexit littora ponto.
 At bona Pallas adest, nebulasque removit, et omnem
 Aetheris aspectum largâ regione serenat.
 Quae simul ac tumidum subdaxit nubibus aequor,
 Nereidum sedes intravit, et humida tecta.

395

o o

405

410

415

420

425

430

435

Est locus angusto clausi maris Hellesponto
 Vastus, in abruptum subter freta caerula, quantum
 Celsus Athos superas caeli caput urget ad auras;
 Hic domus e viridi Nympharum pumice facta
 Speluncae in morem tacitis circumflua lymphis
 Tuta metu tristi ventorum, immotaque vasto
 Cincta lacu, et longi cava sub spelaea recessus,
 Longaevi simul alta Patris penetralia, et almae
 Doridis; ingressa est quo posquam Diva, proculque
 Lumine quo solita est lustravit singula glauco:
 Nam versae ut fuerant opera ad studiosa puellae,
 Adspicit intentas vario Dea magna labori.
 Ante pedes Nymphae tyrio fucata rubore
 Mollia virgatis servabant pensa canistris:
 Pars aptare colo lanam, revolutaque dextrâ
 Vellera, pars facilem digitis tenuare Minervam,
 Turbine fuis pars deducere fila volutis,
 Lucidaque innumeris involvere stamina gyris;
 Pars hilarare foco pendentia rupibus antra,
 Pars epulas, laetaeque parant convivium mensae.
 Tum Dea voce suâ pulchras Nereidas omnes
 Excitat, atque animum subitis terroribus implet.
 Non minuisse colos, vobis non mollia pensa
 Carpere tempus, ait; studia ad majora volandum est.
 Nunc magnos servate Duces, qui saepe solutis
 Servati votis vobis pia signa reponent,
 Cum pelagi ex undis fuerint tellure potiti.
 Sic ait: illae autem patriis a sedibus omnes
 Prosilière, vagasque super cita turba per undas
 Virginea e liquidis monstrarunt fluctibus ora
 Dotoque, Protoque, Pherusaque, Dynameneque;
 Urget et argento simili pulcherrima plantâ
 Frenatum Delphina Thetis, quae pectore pulchro,
 Quae capite, atque humeris super eminent una sorores,
 Et niveis alte superat freta summa papillis.
 Hic Ephyre, atque Halie, tum candida Cymodocaea,
 Et Panope, et felix it Agave, flavaque Doris;
 Post has it Glaucæque, Thaliaque, Cymothoëque,
 Quaeque cavis antris aliae Nereides omnes
 Humida tecta tenent, atque atria caerula servant:
 Quae simul ac vastis possessum fluctibus aequor
 Conspexere, gravique viros sub sorte laborum
 Tantorum, fluctus pelagi stravere profundi.
 Tum vero nautas subitus stupor occupat omnes
 Ut videre Deas exstantes pectore toto

481

440

445

450

455

460

465

470

475

480

482
 Fluctibus, et pulchrà cingentes castra coronà.
 Tum primum tacito percussus vulnere Peleus
 Virginis adspectos artus arsisse marinae
 Fertur et ante Thetin thalamis posuisse sororum.
 At tremuli placido requierunt gurgite fluctus, 485
 Et viridi dorso radiis per inane refusis
 Nubila rara sinunt croceis Thaumantida nymbis
 Reddere conceptos pennis humentibus imbres.
 Tum venti tandem cesserunt aequore toto.
 Hic vero laetam ducunt per singula mentem 490
 Magnanimi proceres Argivae robora pubis.
 Aeolus an dulci dejectum luce nepotem
 Vindicet, an fratri sternat sua regna Palaemon;
 An genitrix, Hellen lacrymis dum luget abortis,
 Ante piis multum roratas fletibus undas 495
 Deserat, et claram permittat in aequore lucem.
 Talia quae secum versantes pectore laeto
 Laomedontae tetigerunt littora Trojae.
 Expositam monstro cum Laomedonte creatam
 Reginam Alcides correptis vindicat armis, 500
 Magnanimos cui pactus equos Rhoeteius heros
 Reddere, qui rapidos superarent cursibus Euros.
 Tum subit Alcides ingentis tecta Tyranni:
 Hic lapides vivos signis, Ephyraeaeque cernit
 Aera, virum effigies, antiquaque nomina Regum, 505
 Ab Jove demissum gentis genus: ordine primus
 Dardanus adstabat sceptris insignis et armis:
 Alter Erichthonius, natum qui Troa superbum
 Progenit Regem: pulchri Ganymedis, et acris
 Assaraci, atque Ili genitorem: ast illos avarum 510
 Laomedonta creat, pacto cui Cynthius auro
 Cum patruo infidae fabricavit moenia Trojae.
 Extemplo tristi turbatus imagine fraudis
 Abstinit gressu procul, admonitusque recessit
 Tutus equos celeres, promissaque praemia poscens 515
 Incassum, atque morà producens tempora multa.
 Bina Deum atque hominum Phrygii perjuria regui
 Mente ferens tacitè longo crescente dolore
 Mox abit Alcides, aliudque in tempus amarus
 Irarum servat stimulos, nec verba, nec ullas 520
 Perdere voce minas, nec equos petere ante negatos.
 Amplius, aut vultus potuit perferre pudendos
 Regis: at ingenti servans sub pectore justam
 Nocte dieque suis dignam quoque viribus iram,
 Distulit, atque secans coeptarum dulce viarum 525

Fortis iter, magnas Euxini fertur ad undas
Cum sociis, magno sub Iäone, donec arenas
Phasidos, aeratäque solum tetigere carinà.

483

528

Desunt versus plus minus sexaginta.

Me pater ille Deum supero tibi mittit olympo
Qui freta, qui terras, atque aurea sidera torquet.
Haec tibi ferre jubet non irrita jussa; sequaris
Quae velit: adventant Divum genus inclyta Grajum
Pignora, ab Haemoniis Colchas quos puppis ad oras
Prima Lycaoniam vexit delata sub Arcton.
Hos tibi commendat Divum pater atque virorum;
Nam neque te regno cupiunt spoliare Pelasgi
Antiquo, neque omnes trahit hac ea cura, nec ille
Tangit honos animum: verum quae vellera Phryxi
Illa fuisse ferunt venere ut forte reportent;
Quod vigil ille tamen nunquam permiserit anguis.
Quamquam alius labor est tauros domuisse feroces
Ante jugo, et terrae longos inducere sulcos.
Et melius fuerat quantum genitoris Iäson
Si parere sui jussis voluisset, abire
Dum vetat, ingenti qui nunc pia corda dolore
Concussus, multo gemitu suspiria tristi
Pectore fundit, enim nec adest spes ulla medendi,
Placandique mali: similem tibi cuncta renarro.
Nam tibi succurrat nati surgentis imago;
Qui tibi puppe novà Grajas si pergat ad oras,
Qua sibi desertum moveat pietate parentem?
Sic ait, in tenuesque volans incognitus auras,
Fumus uti revolat, magnumque petivit olympum.
Olli autem subito torpore soluta rigescunt
Membra, metuque novo, superumque oracula Divum
Accipit, et monitus tristi sub corde recondit.
Tum Venus aeterno mentem turbata dolore,
Omne genus claro Dea Sole perosa creatum,
Usque catenati repetens exordia lecti
Irarum magnos agitabat pectore fluctus.
Car odium incoeptum nondum exercere potestas
Progeniem in diram Solis, prolemque nocentem?
Quid non Fata sinant alios? cur gaudeat Oeres
P p p

581

585

590

595

600

605

610

615

484
 Sole satus magno? mea stet cū filia serpens
 Harmonie, Illyricis erret quae tristis in oris.
 Et mihi fas aliquā Divorum in parte locari.
 Non potis Aesonides Fatis obstantibus: esto:
 Auspicihus Divis patriae se reddere charae: 620
 At potis insano Medeam incendere amore,
 Aut avidis coecos immittere mentibus ignes.
 Nam neque Pasiphaë turpes expavit amores
 Taurorum, et Circe, et quidquid de Sole profectum
 Est genere, incassum Venerem non sensit iniquam. 625
 At posuere meae vires, et tela quiescunt
 Jam gnati, matrisque faces; nulla arma movemus
 Progeniem infandam contra: Critheus Iäson
 Ne pereat certe magnā ratione cavendum est.
 Hei mihi quā timeo ne te crudelibus Oetes 630
 Objiciat monstris, ne stent tibi vellera magno
 Aurea! at o potius poenas luat ocus ille
 Qui meruit: poenas, violat qui jura Deosque,
 Ille luat, Graiisque decus, laudemque remittat.
 Dixit, et ingenti correpta furore per umbras 635
 Noctis iter celerans ad Iäsona venit amatum:
 Quem simul ac placido demissum lumina somno
 Nacta Dea est, vultumque et virginis ora venusta
 Induit, et mediam sic interfata quietem:
 O decus Haemoniae, et procerum spes alta Pelasgūm, 640
 Haud equidem invisus Superis ad littora, credo,
 Capta venis, magni quem filia diligit Oetae;
 Quam tibi si genitor Divis conjunxerit aequis,
 Felix illa viro, felix tu conjuge tali,
 Flumina quae sistit, nubes quae frenat aquosas, 645
 Quae, quot alit tellus, eadem tot novit et herbas,
 Pervigilemque potest verbis sopire Draconem:
 Quā sine nequicquam possunt Phryxea revelli
 Vellera; puniceis primū cū surget Eois
 Aurora, et latum flammis lustraverit orbem, 650
 Phasidos ad ripas, adsuetaque littora ludo
 Deveniet: sed tu, paucis comitantibus, olli
 Obvius ire para, verbisque affare volentem,
 Et faciles aditus, et tempora quare loquendi.
 Nunc ego Medae referam me dulcis ad ora: 655
 Quos ego, quos animos illi, quae corda movebo
 Nutricem simulans, charae quae suadet alumnae
 Omnia! te ignarae fixum sub corde relinquam.
 Atque adeo, ne forte putes haec vana futura,
 Pono habitum, in vultus et jam transformor aniles. 660

sum Venus imperio Jovis huc ab sede profecta
Aethereâ : Superi facies mutantur in omnes.

Sic exorsa leves incognita pervolat umbras,
Intravitque domos faciles mortalibus Oetae,
Et Pholoën simulavit anum, formâque, sonoque
Atque gradu, ac thalamum Medeae ingressa profatur.

Surge age chara mihi, thalamoque egressa parentem
Alloquere, ut liceat placidas ad Phasidos undas
Ludere luce novâ, Phoeboque vehente recentem
Lampada, posce patrem veniam, tempusque morandi.
Sic tibi dent Superi quodcumque optasse licebit
Conjugium, atque virum, qualem per somnia vidi.

Sic ait: illa autem tenero confusa rubore
Oraque, virgineumque notis turbata colorem
Incipit insidiis Divae decepta moveri,
Auditumque virum tacitâ bibit inscia curâ.

Proh! Venus, infandum quid mentibus injicis ignem?
Foemina adhuc virgo, primâque ignara juventâ,
Ducitur in magnos furiarum perdita fluctus,
Auditoque semel capitur Medea marito,
Affaturque patrem, veniamque exorat eundi.

Ergo ubi prima diem claris effudit Eois
Lampas, et aetherei micuerunt lumina solis,
Cincta puellarique choro, matrumque coronâ
Egreditur visu cunctis gratissima Colchis,
Ante alias, comitum densâ in flagrante catervâ
Quadriugo in curru pilento invecta superbo,
Devenitque libens gelidas ad Phasidos undas,
Ut Superis, patriaeque daret pia thura Dianae;
Cui Venus occultâ carpebat pectora flammâ
Inspirans toto magnum sub corde venenum.

Nec minus Aesonides sociis et puppe relictâ,
Admonitu Veneris reginae occurrit, et olli
Improvisus adhuc, medio venit obvius arvo;
Quem Dea divinâ totum complectitur aurâ,
Ambrosiaque novo corpus contingit odore,
Laetitiam inducens membris, solidumque vigorem
Omnibus, et gemino vestivit sidere frontem.
Viribus ille super, formâ super ille Pelasgos
Ibat, et egregium multâ se laude gerebat.
Aequalis magnos Dîs immortalibus artus
Fulsit in adversâ lucis clarissimus aurâ,
Ante illam: obstupuit vultu Medea refixo.
Pendentesque manu paulum compréssit habenas,
Aesoniden magnum, magnos miratur et artus,

P p p 2

485

665

670

675

680

685

690

695

700

705

Quantus erat, qualisque simul, simul ora decora;
Atque Deo vultum similem, gressumque, comamque
Miratur: stetit ille virum pulcherrimus ante
Mirantem, coramque loqui sic orsus, et inquit:

O mihi ad optatas, Virgo gratissima, terras
Obvia facta prior, seu tu Dea magna Tonantis
Filia, seu Nympha es, castaeque ministra Dianae,
Aut mortale genus si sis sortita, beati

710

Felicesque super, qui te genuere, parentes:
Si mortale genus, dic quâ, precor, urbe profecta,
Quive parens tibi sit, nec tu, pulcherrima, quaeso,
Dissimula, sed vera refer: si conjuge Grajo

715

Te dignare, vides illum quem maximus Aeson,
Alcimedeeque parens genuerunt urbe superbâ
Thessaliae, mediam cingunt quam florida Tempe.
Sum genus Aeolides, superumque ab origine Divum
Aeolidae certo deducimus ordine nomen.

720

Infractus longo per secula nostra labore
Advento, ignotis dum me committere ventis
Haud dubito, ac socios ventosa per aequora vecto,
Ac veluti celsas sublimi vertice quercus,

725

Noctes atque dies ventique imbresque lacessunt.
Te supplex, Regina, precor, quascumque sub oras
Venimus, edoceas: jactati a gurgite vasto
Ignari ferimur rerum simul atque viarum.

730

Praemia digna manent: nostras tua fama per urbes
Haemonidumque domos cunctis vulgabitur annis.

Sic ait, atque oculos lacrymae fecere decoros,
Nusquam etiam cum non fuerit despectus Iäson.

735

Hic Medea vago vultum perfusa pudore
Fixa solo dudum despectâ lumina terrâ:

O decus Haemoniae, tu nam mihi notus Iäson
Jam pridem, sortesque Deum, promissaque nosco
Foedera; nec fallunt Superi; sum filia magni
Aetae, qui Sole satus Colchaea ministrat

740

Imperia, et populos frenat ditione potentes.
Hæc sunt regna patris, Scythiâ tenus usque nivosa
Quae tenet: haud procul hinc urbs est augusta, verendi

Sunt ubi tecta patris; quo si concesseris aequis,
Credo e quidem, Superis haud te venisse pigebit:
Hospitibus nam jura piis praesentius illo

745

Qui servet Regum nemo est, nec laetior alter
Externos coluisse viros; nec foedera Divum
Abnuimus quae laeta dabunt, modo maxima Juno,
Et pater Omnipotens, et tu, Cytherea, secundis

750

Auspiciis haec esse velis; nam Thessala Tempe
Quis fugiat? Divumque genus, nomenque virorum?
Teque adeo praestans animis, quem tollet olympos
Gloria, inexpertas primus tentaveris undas
Qui rate, et immensum sulcaris nave profundum?
Virtutis ne prius tantae? num laeter honorum?
Vade age, et ingentes socios ad moenia nostrae
Urbis agens, te f. m. longaevo ostende parenti.

Dixerat: ille autem; tanto haud indigna parente es.
Virgineum, Regina, decus; quae verba, quis oris
Iste sonus? quae grata satis, quae praemia reddam?
Quae meritis referenda tuis, quae munera contra
Debita? dum caelum stellas, dum terra vagantes
Ima viros, aër volucres dum plausus habebit,
Nomen honosque tuum cunctis memorabitur horis.

Dixit, et ad socios per littora pergit Jäson
Multa vovens Phoebo pia munera, multa Lyaeo;
Multaque Junoni patriam venturus Iölecon.

Illa autem nunc arva choris, nunc littora ludo
Curva legit, rapiturque ingenti concita monstro.
Ac veluti incautam jaculis cum forte Leaeenam
Maurus agit; fertur nemorosa per avia magno
Cum fremitu, stant fixa cavo cui pectore tela;
Phasidis haud aliter subito de vulnere cura
Nascitur, et tanto sub pectore pascitur ardor.

Hic vero ut Minyae viderunt tecta superba
Regis, et undantem populum, puerosque, patresque,
Extemplo dulci perculsi pectus amore
Versantes animo quae quisque reliquit avitæ
In patriâ, natos dulces, carosque parentes,
Et tecta, atque urbes, et limina cara suorum.
Jamque ibat toto circumdatus agmine Iäson
Stipatus densâ juvenum fulgente catervâ
Ante urbem magni Colchorum regis Oëtae.
Quem simul ac sensit Grajâ tellure profectum,
Acciri jubet, et tectis invitat amicis.

Jamque adventabant procures, urbemque tenebant
Mirantes Colchos habitus, et barbara gentis
Tegmina; Colchorum gens et mirata Pelasgos.
Cornipedes exercet equos pars illa juventae
Fisa bonae; pars nuda humeros ad dona palestra;
Canus honos, ac certa fides, longaeva senum vis,
Iura ministrabat populis, legesque ferebat.

Ut primum magni tetigerunt limina regis,
Aesonides lætâ pacem testatur olivâ.

P p p 3

482

755

760

765

770

775

780

785

790

795

Miratur pater Octa viros, miratur et atq[ue]
 Perfusasque auro vestes, habitusque, genusque;
 Miraturque Duces tantos, praeque omnibus unum
 Aesonidem: quibus ortus avis, quae membra, quis ora
 Flos tegit, unde decus tantum mortalibus ullis
 Esse queat: tum sacra Jovi, Phoeboque parenti
 Ante alios, Superisque novos indicit honores,
 Atque dies simul ipse novem dare sacra, dapesque
 Esse jubet populis taurorum viscera centum.

800

Tum natam (neque enim genitor securus in illa est)
 Longaeum arcessat Periphanta ad littora mittit,
 Suspensus tristi tacitam formidine mentem,
 Ne quis eam Grajorum adeat, qui puppe propinquâ
 Castra locant: ignarus adhuc quod Iäsona virgo
 Viderit, et subito jam funditus hauserit ignes,

805

810

Ergo accita gravi veniebat concita curâ,
 Obductum tacito volvens sub corde furorem
 Indigna indigna movens animo per cuncta voluto.

Ac velut indomitum vidit cum forte juvenum
 Illa boum formâ pulcherrima, moesta per agros
 (Urget enim crudelis amor) mugitibus auras
 Impulit, et placitos captavit naribus Euros;

815

Ipsa incerta diu repetat ne cubilia sylvae
 Assuetæ, an ne furens aliena ad pascua tendat:
 Tali mente domum repetebat filia magni

820

Regis, et ambiguo curam sub corde premebat.
 Post, ubi longævi perventum ad tecta parentis,
 Solvit equos curru famulûm manus; ocus illa
 Matris adest sedem fidam, notosque recessus
 Tectorum, thalamoque, illi quem fecerat Oetes,
 Multa morata, venit tandem ad convivia patris
 Incedens longe gressu Regina superbo.

825

Tum pictis sedere thoris Argiva juvenus
 Colchorumque Duces, manibusque liquentia fundunt
 Flumina, purpureisque ferunt mantilia mensis.
 Hos, dapibus sacris ubi amor tenuatus edendi est,
 Threïcicus vates fidibus permulcet acutis.

830

Namque canit rerum causas, et semina mundi,
 Astrorum, Solisque vias, cur Pontus, et Aër
 Ordine conveniant uno, cur frigida Tellus
 Jungat Aquae se se sub frigore: siccus et ignis
 Telluri numero jungat se fervidus uno:

835

Utque super Lunam rerum quaecumque moventur
 Esse ferant semper Divûm immortalia tecta
 Intemerata situ spatiosis aetheris oris:

840

Hinc canit Heroum laudes, ac bella virorum,
Fortunaeque vices, et inevitabile Fatum.

Hic magnum Aesonides oculis scrutatur Oëten,
Atque caput canum, canamque in pectore barban
Adspiciens, magno genuit genitoris amore
Aesonis, et mentem multà pietate reflexit.

Postquam vina Duces plenà sumpserunt coronà
Quantum animo sat erat, Colcheius incipit Oetes:
Quae te causa, virum fortissime, adegit, Iäson,
Ignotum tentare fretum? tu numine Divum,
Imperio ne Jovis venisti? an laude superbà
Incensus? regnis an te fortuna paternis
Expulit? aut quae vis te linquere Thessala Tempe
Movit? an ut regni sedes pejoris adires?
Principio ex ipso, primàque ab origine cuncta
Dic age, neve animo cela, noscamus ut ambo.
Diversos hominum mores audisse juvabit.

BASINI PARMENSIS ARGONAVTICON.

LIBER TERTIVS FINEM CAPIT.

BASINI PARMENSIS ARGONAVTICON

LIBER TERTIVS.

Postquam laeta manus procerum Colchaea relictis
Surrexere thoris, densam et fecere coronam,
Ac jussi coepto sederunt ordine Graii,
Incipit Aesonides, solioque ita fatur ab alto.

Rex sate Sole, Deum proles, si tanta cupido est
Errores audire vagos, et Iasonis ingens
Exilium, primaque juvat sub classe profundum
Sulcatum, et liquidos intrata per aequora cursus
Discere, jam referam, Peliae quae jussa secutus,
Quaevae via extremos superarim denique casus.

Fama fuit nostris regionibus aurea Phryxi
Vellera perpetuum vigili servata Draconi:
Quae si rapta manu Grajas ego victor ad oras
Afferrem, patrio possem succedere regno;
Sin talem fortuna mihi invidisset honorem,
Regna pererrato quaerens aliena profundo,
Pellerer, Haemonias nunquam rediturus ad urbes.
Hinc incensa mihi primis spes arsit ab annis
Quaerere inexhaustum venturae laudis honorem.
Nec mihi mens placido requievit corde, sed ingens
Ardor edebat enim totas sine fine medullas,
Tum demum dubiae sedit sententia menti
Pelion umbriferum spoliare fluentibus ornīs,
Abjete tum caesa celsum nudare cacumen
Montis, et aërias deducere vertice pinus,
Et fabricare novam Minyis mirantibus Argo.
Inde rati juvenes curvam junxere carinam,
Transtra, forosque super malum, rostrataque longe
Adjiciunt capita, et virides ex arbore remos.
Frondosâ quondam, et fumo explorata sequaci

5

10

15

20

25

30

Robora deinde ferunt, velumque rudentibus aptant
Cornua tollentes longo surgentia malo.

Carpere tum primas pelagi tentavimus undas,
Ac vicina cavis evertimus aequora palmis,
Tentamusque vias, ignotaque scandimus arva.
Nec semel hoc nautae faciunt; nam Typhis agebat,
Atque gubernator navim, sociosque regebat.

35

Postquam visa ratis pelagi vaga dorsa profundi
Scandere posse saxis, tuto et se credere ponto,
Alloquimur moestos supremâ aetate parentes
Quisque suum, et lacrymis humectavimus ora profusus;
Nec pater abstinuit lacrymis longaevus in altis
Membra fovens stratis Aeson, nec verba sequuntur:
Deficit in gemitus, singultuque ilia tristi
Crebra ferit; sed mater adest, multoque ululatu
Tecta paterna replet, curisque agitata molestis
Alcimedede natum complexa profatur, et infit.

40

45

O utinam ille dies, Peliae quo jussa tyranni
Audiit Alcimedede infelix, foret ultimus illi,
Ultimus ille dies miseræ, quo, nate, sepulcro
Ipse tuis manibus posses me condere gratis
Exequiis, manesque pios mandare sub umbras;
Unus honos restat cunctis qui morte sepultis:
Sed letho graviora manent, si serva Pelasgis
Matribus Aesonidae genitrix deducar, et optem
Ipsa tuum frustra reditum noctesque diesque,
Infelix, cui dulce decus, cui gloria quondam
Natus eras, uni potui cui solvere zonam;
Nam multum Lucina mihi Dea maxima partum
Invidit, quem jussa tamen crudelia Regis
Abducunt Peliae, caraque a matre revellunt.
Quin aliena petit pelago loca, pulsus Iôlco
Ignotos interque viros ignotus ut erret.

50

55

Talibus illa animos dictis frangebatur acerbis.
Hanc ego, sic contra solabar voce querentem.

65

Ne mihi, cara parens, tristes in mente dolores
Inice, neû lachrymis curas injunge molestas.
Detrimenda viris Superi tribuere nefanda;
Quorum fata animo quamvis tamen aegra ferenda
Duc genitrix, monitisque Deae tu Palladis aequis
Freta, vel auguriis, quando mihi prospera Phoebus
Signa viae, sortesque dedit, ne forte sinistrum
Omen eis nato, tectis tranquilla paternis
Usque mane, dum fata dabunt meliora recursus.
Nam neque solus ego externas deducor ad oras;

70

75

Q q q

Sed mihi fida manus procerum tot lecta Pelasgum
Pectora dant animos, socii qui sponte secuti.
Nec crudele virum petimus genus; arva sed ultro
Magnanimi regis facilis mortalibus Aetae.

Jamque vias populo plenas, et moenia liqui, 80
Littoraque attigeram multà Pagasea catervà.
Hic vero natiq̃ue patres, natosque parentes
Complexi inter se lacrymas, gemitusque ciebant.
Hic aram primùm Phoebo, geminosque sacravi
Vota ferens tuiros; hinc et, Neptune, nitentem 85
Mactabam tibi, magne, bovem; cunctique repente
Conscendèrè cavam, Superis hortantibus, Argo
Unanimes, raptosque manu in certamina remos
Ordine quisque suo primis misère sub undis.
Stant sua cuique viro simul arma; sed altior ipse 90
Alcides medio stat navis, et arduus Idas.
Illi clava jacet prope telum, illique bipennis,
Indefessa manu Martis dum bella geruntur.
Jam vero a patrio solvunt retinacula portu,
Terribilique sonat fremitu Pagaseus, et alta 95
Littora, terque gemit, ter Pelias adstrepit Argo.
Illà autem primas linquenti littoris oras
Spumiferis credas elitam fluctibus omnem
Ire Paron, niveumque freto se attollere montem;
Nec minus et terrae totà cum mole revulsam 100
Delon, in errores ceû sit revoluta vetustos.
Tum lacrymans patrià deflexi lumina terrà.
Ut juvenum tibi, Phoebe, chorum Pythoia circum
Moenia, sive Claron, Ismeni sive fluenta,
Ortygiamve penes, laetà cinxere coronà, 105
Usque civà exciti cytharà dum sacra frequentant
Circa aras, et templa; solum stravère reductis
Ordinibus: sic usque tuis sub cantibus, Orpheû,
Magnanimi proceres Argivae robora pubis.
Caerula spumiferis verrebant aequora tonsis. 110
Murmura rauca procul tractae insonuère carinae,
Heroumque tremunt impulsae viribus alta
Robora navis, iter liquidum dum puppe facessunt.
Armaque purpuream fuderunt undique lucem
Ignibus aequa vagis, longarum et signa viarum 115
Silcatis misère vadis, tunc aethere ab alto
Dìspectare ratem (vates sic ipse ferebat
Mòpsus) et e caelo flexerunt lumina terris,
Semideûmque virum vires mirantur, et ipsae
Carbasa Peliades viderunt vertice Nymphae 120

Montis, opusque novum stupuerunt Palladis omnes.

Nec minus ante alios se vertice montis ab alto

Phillyrides tulerat Chiron Centaurus, et ultro

Orabat reditum Minyis, et vela secunda.

Illi autem velum tendentes cornibus altis

Candida pōtivago posuerunt lintea malo;

Arrisitque fretum circum, ventique secundo

Flamine jam zephyris portabant castra vocatis:

Tiphys agebat enim clavumque a puppe tenebat.

Tisaeam super extremam primo agmine vecti

Liquimus adstantes primis Magnetis arenis

Magna pharetriſerae cernentes templa Dianae.

Jam Sciathos nemorosa patet, spectantur et altae

Pyresiae, ac tumulus Dolopeius, inde profecti

Sulcatis Meliboean aquis, Homolenque nivolum

Cernimus obliquo semper decrescere visu

Cedentem retro, dubiâque in nube cadentem:

Inde Ossam, ac celsi spectare cacumen Olympi

Fas erat; hinc Lemnon Sinteida cernimus altis

Subnixam late muris, Athonque nivalem

Excelsum capite, et pelago sine fine minantem.

Huc ubi provecti, turres atque alta Myrines

Moenia conspiciamus, nec dum Sol aureus altum

Scandebat medius caelum, cum littora gentis

Lemniadum, optatasque diu captavimus oras.

Hic suspecta Venus matres viduavit, et arma

His dedit in thalamos: neque enim vetus ira sinebat

Cypridis esse viris gratas, cui sacra negassent,

Nec dare thura Deae, Venerique placere studerent.

Ergo Diva virum stimulos avertit ab illis,

Captivisque simul vires infudit amoris

Omnibus, in praedam dederat Fortuna maritis

Threiciâ quas ire plagâ, quos nocte soporâ

Dum vino somnoque graves Deus imbuit artus,

Aggressae ferro, facinusque immane secutae

Lemniades captiva simul connubia rumpunt

Caede novâ, ac pariter Thressasque, virosque trucidant.

Illa autem multâ pietate Thoanta recepit

Cladibus e tantis animo ingenioque parentem

Lemniadum Hypsipyle decus, et regina, paternum

Imperium cui turba sinit, dehinc caetera gentis

Foemineae muliebre nihil, nec virginis annis

Conveniens: sed regna gravi ditione, metuque,

Iustitiâque, diu cui sunt et praelia cordi,

Paxque bona, ac patriis inimicos pellere terris

Q q q 2

125

130

135

140

145

150

155

160

165

- Thracas, et ad subitos primæ capere arma tumultus;
 Sollicitant nam regna animum; quæ prima volentem
 Vidit ut e pronis descendere fluctibus Argo,
 Extemplo tristi mentem turbata timore
 (emniadesque ciet, curvoque in littore sistit 170
 Innumeras: quales latebroso e pumice densæ
 Effunduntur apes, tardi cùm ad limina fuci
 Admovère acies, aliena irrumpere castra
 Cùm tentant, si forte ferat fortuna regressum;
 Illæ autem contra magnis clangoribus iras 175
 Effusæ exacuunt, densæque in bella feruntur:
 Omnibus haud aliter portis se Lemnia fundunt
 Agmina: Thracas enim metuit Regina profectos.
 Extemplo Aethaliden praeconem ad littora misi,
 Nunciet Aemonios cursus, et amica Pelasgum 180
 Vela ferat, nec bella geri: tum littore coetus
 Foeminei excedunt, patriamque feruntur ad urbem
 Unà omnes, quibus in mediis Regina profatur.
 Munera ferre viris, fuerint quæ visa decora,
 Nunc melius, quam forte ruant in tecta, vel urbem 185
 Diripiant: nam fama viros odisse vagatur
 Lemniadas: quod si qua animo meliora paravit,
 Consilium pandat, mentisque arcana revelet
 In medium, propter quod vos Regiua vocavi.
 Vix ea: cùm canis surgit longaeva Polyxo 190
 Crinibus ora tegens, tremulæque ita voce locuta est.
 Munera digna viris, visum est tibi ut, Hypsipylea,
 Ferre quidem melius; neque enim mora longa fruendâ
 Sole super, neque enim vitam tuemur inermem
 Quæque diu, nisi quis caelo Deus æquus ab alto 195
 Respiciat: si finitimi gens efferâ Thraces
 Improvisi adsint, ceu nunc incognita classis
 Haec venit; quæ multa cadunt mortalibus acta;
 Nam quæ fida satis fuerit fortuna? senescunt
 Lemniadum pars multa, perit pars multa juventâ 200
 In mediâ infelix, primisque absumitur annis,
 Nec partu pars apta creat, nec sanguinis ultra
 Protrihitur series, quod dat natura vel ipsis
 Altibus, mutisque simul: quaecumque vagantur
 In terris, pontoque creant: vos fortia corda, 205
 Ac plusquam muliebre genus, charissima turba,
 Non dulces saltem natas, spes una futuræ
 Quæ datur imperii, medio exoptetis in ævo?
 Quippe ita Amazonides (vera est si fama) feruntur
 Connubia et dulces optare in pignora natas, 210

Ut genus immortale habeant, aeternaque surgas
 Progenies; nec bella timent, aut hospitis arma
 Ullius, aeratasque ferunt in bella secures,
 In manibus vestris quarum spectatur imago.
 Quare agite hospitibus, ducunt quos fata Pelasgis,
 Pandite tecta viris, urbemque volentibus omnem.
 Nunc decus aeternum vobis, nunc tuta futura
 Resque salusque simul; veniat si fama per aures
 Hostibus haec, si semideos in foedera reges
 Accipiant venisse, paret quis praelia contra?
 Queis obstare Deos possum vix credere, quales
 Fama refert. Sic fata gradu titubabat anili
 Versa retro, ac mediâ sedit defessa coronâ
 Lemniadûm, nec spreta tamen; cunctisque repente
 Dicta placent, Regina inter quas deinde locuta est.
 Si mora Grajorum cunctis est grata, vocemus
 Illum ipsum, quem fata ferunt, quem tanta sequuntur
 Agmina, quisquis is est lectorum ductor Achivûm;
 Atque adeo, Iphinoë, celerans i nuncia, et illi
 Haec refer: urbe velint Graii et forte morari,
 Tecta domosque damus, veniant in foedera laeti.
 Nec mora, et Iphinoë celerans mandata Pelasgis
 Attulit Hypsipylës: placuitque ex ordine cunctis
 Tecta subire; ratem, paucis cessantibus, ipsam
 Miximus Alcides servabat littore nudo.
 Tunc epulis genioque vacent Regina jubebat.
 Tempia Deûm multâ visit simul omnia pompâ.
 Hospitii tum multa dabant monumenta vocatis.
 Lemniades, laetoque simul convivio coetu
 Multa parans Regina, die labente volebat
 Scire viae quae causa viris, cur Thëssala linquant
 Littora, cur profugi terris cedamus avitis.
 Talibus illa animum dictis tentabat amicis.
 Esse virum precibus conata, Thoantis et urbem
 Accipere, atque viris viduam non linquere Lemnon.
 Temnere neve solum vellem, quo nulla refuso
 Laetior Aegæo foecundis insula terris.
 Contra ego longaevi ludabam regna Thoantis,
 Caetera nec spernens terram mirabar opimam;
 Sed tamen imperiis Peliae certamina duris
 Me retrahant, caraque vetent consistere terrâ.
 Hic tamen alma Venus, niveo quae gratia Baccho
 Magna fuit, spoliata foret ne stirpe virili
 Lemnos, et incultae squalerent sentibus arae,
 Omnibus in furis animum dedit ire Pelasgis,
 Q q q 3

495

215

220

225

230

235

240

245

250

255

Lemniadumque novo succendit pectus amore :
 Atque hic longa dies Graïs consumpta, morantem
 Me quoque cum sociis (veniam da) deinde teneret,
 Ni bonus Alcides monitu (sic ipse ferebat)
 Palladis, oblitos magnæ virtutis adiret, 260
 Amotisque choro muliebri dura dedisset
 Jurgia. tale genus prohibet vos talis, Achivi,
 Sanguis, ait, turpi trivisse cupidine tempus
 Laudibus aversos patriis. an conjugis iste
 Indigus usque adeo Graiis se miles ab oris 265
 Huc tulit? infimi cuperent servire catervæ
 Lemniadum ut procures delectæ robora pubis?
 Sponte Deus ne aliquis dabit aurea terga Pelasgis
 O Minyæ? quin dulce decus nomenque futurum
 Quaerite, et in thalamis, si quos ea forte voluptas 270
 Detinet, unum illum, atque duos linquamus inertes,
 Oblitosque sui: non deerunt dulcia nobis
 Conjugia, advectos cum Thessala terra videbit.
 Nec genere inferior, nec formâ, aut moribus illic
 Cuique aderit Conjux; animos sic ille momordit 275
 Cunctorum: at subito glomerantur littore Graii
 Unanimes; sensere simul de vertice summo
 Lemniades, effusa ruunt simul agmina portis,
 Amplexæque viros gemitu lacrymisque morantur :
 Usque adeo promissa fides dum pectora firmat 280
 Foeminea, ut reduces expectent denique cursus.
 Hospitiū monumenta sui tum plurima densæ
 Dona ferunt, abeuntque viris donata Pelasgis
 Munere Lemniadum pars multa, morataque multa. 285
 Dum supremum abeunt proVecti a littore Graii,
 Sicut apes circum flores funduntur, et alba
 Lilia, purpureosque fremunt vaga turba per agros
 Murmure cum tenui crebros levis ala susurros
 Increpat, et fragili transverberat aethera pulsu.
 Hic Regina mihi, memori quæ mente tenerem, 290
 Dicta dabat lacrymans: navim conscendimus omnes,
 Vastæque spumiferis evertimus aequora palmis.
 Nec procul Electres Atlantidos arva videmus,
 Insula pontivagis dicta est Samothracia nautis.
 Exultavit humus procures ut vidit Achivos; 295
 Indigenis nam sacra damus pia munera Divis.
 Hinc Thracum trans arva levi dedit aura susurro
 Currere, et extremam velis superavimus Imbrum,
 Cherresum, atque Helles Athamantidos alta fluenta,
 Idaeamque super tellurem dextra videmus 300

Littora : Dardaniam linquentes ventus Abydon
Impulit ; hinc liquidas spectamus Abarnydos undas ;
Percotenque retro totis decrescere terris ,
Porrectumque vadis divisimus Hellespontum .

Nec procul a Phrygiâ se vasta Propontidos ora
Ostendunt , Arcetonque ferox vocat incola montem ,
Insula quem parvis attollit in aethera terris .

Hunc agreste genus contemptoresque Deorum
Terrigenae , visu monstrum mirabile cunctis
Finitimis , habitant : stant sex conexa lacertis
Brachia , sexque manus , humeri sex cuique gigantum .

Ex armis duo nam duris stant brachia nervis ,
Quatuor haec infra lateri confinia utrique .
Isthmon enim campum colere Doliones armis
Insignes , quos imperiis Aeneius heros

Temperat , et duris defendit Cyzicus armis ,
Cyzicus Eusori genuit quem filia quondam
Aenete : hos autem non oppressere gigantes ,
Terribiles quamvis , et prodigiosa latronum
Agmina : at auxilio Neptuni turba virorum
Tuta fuit : nam ab stirpe tuâ , Neptune , feruntur
Deduxisse genus gentemque Doliones acrem .

Huc delata manus Graiorum , et fluctibus Argo
A pronis pelagi portus suscepit cuntem ,
Obviaque ad parvum dejecta est anchora saxum
Consilio Hagniadæ , mediisque relicta sub undis .

Fonte sub Artacio : Grajos tum Cyzicus ipse
Ut genus audivit , pubemque agnovit Achivam
Hospitioque viros , tectisque invitat amicis .
Hic taurum sacris mactamus Apollinis aris .

Dona jubet Rex ferre viris , tum vina ceresque
Tosta foris posita est , Graiae spes magna carinae ;
Nam neque belli parat fatis praelectus iniquis ,
Nam Lyciae dederint sortes responsa petenti ,
Ne tentare velit bello quos ire per undas .

Viderit Heroas , neu classem invadere ferro ,
Neve armare manum flammisque immittere castris ,
Ergo inter se se magno amplexantur amore

Inligentiae nostrique viri ; tum Graia juvenus
Gente super quâcumque habitent ea littora circa
Multa rogant , urbesque virum moresque genusque .

Illi ausem Peliae quae sint praecepta , quis Argo
Straxerit , atque undis ignota invexerit arva .
Dindymon interea sumptis conscendimus armis
Ut mare caeruleum specula spectemus ab altâ .

Terrigenae sed enim jam verticē montis ab alto
 Fanduntur, valleque tenent, portoque propinquant
 Unanimes: sensere viri quicumque relictī,
 Alcides, paucique alii; contraque ruentes
 Ut vidēre, manu rapuit Tirynthius arcum,
 Incurvansque simul densos in littore acervos
 Terrigenū sternit populorum: clamor ad aures
 Inde meas mixto gemitu pervenit, et omnes
 Implevit Minyas: rapido tum Dindyma cursu
 Linquimus, et medios telis incurrimus hostes,
 Pugnamusque manu, totamque in funera pubem
 Verrimus; atque metu populos vi martis amicos
 Solvimus: arva simul cuncti planxere cadentes.
 Ac velut e celsis cū montibus icta dedere
 Ligna gravem gemitum, cū caesa securibus omnis
 Sylva comas posuit, viridesque in littore truncos.

350

355

360

Hinc avecta volat subitis ut fluctibus Argo,
 Multam hyemem ac vastos passa est ut forte labores
 Nocte superjecta nimbis ut caeruleus imber
 Fluctibus incumbens nigris increbuit undis,
 Huc unde avecti versus impellimur auris,
 Ignarosque loci rerum sors inscia portat
 Curva Dolioniae reduces ad littora terrae.
 Nec populo ex illo quisquam cognovit Achivos,
 Mæcricasque putant hostes, subitoque tumultu
 Densantur passim raptis ad littora telis.

365

370

Stat clypeus clypeo, galeae galea alta recumbit,
 Assimilesque ignis flammae virgulta sequenti
 Sicca ruunt, hastisque sonant, densique feruntur
 Ad portum: ac primas fortes invadit Achivos
 Cyzicus; hunc contra, liceat mihi vera fateri,
 Excipio ignotum, bibulāque secutus arenā
 Dejicio: inde alios per lata Dolionas arva
 Sternimus: Alcides Teleclea, Megabrontenque,
 Sphodrin, Anaste, pranis, Peleus ProMEA atque Gephyrum,
 At Castor Phlogium, Pollux Zelynque Thoumque,
 Irymunēa ferox Oenides, quemque secuti
 Quisque suum Minyae letho misere superbos.
 Caetera per noctem sylvis erravit in altis
 Turba metu, donec nitidum jubar extulit alto
 Lucifer Oceano, cū clarior expulit aether
 Nubila: fusa dies primā cum lampade terras,
 Et cava caeruleis despexit littora ab undis,
 Agnovere viri clades, manifestaue Regis
 Funera: continuo magnus dolor occupat ambos,

375

380

385

390

Indigenas Graiosque viros ut corpus ibi atro
 Sanguine foedatum fusi videre Tyranni,
 Tresque adeo totosque dies, noctesque per illas
 Erravere plagas simul omnis turba Pelasgum,
 Cyzicique duces, mixtique impune gemebant,
 Turpantesque genas, fletus lacrymasque ciebant,
 Donec humo exustos texere, micantibus armis
 Accincti proceres, clypeis atque aere decori.

395

Nec jam Rege diu extincto Meropeia regis
 Filia erat Cleite, sterilisque, exsorsque laborum,
 Lucinae: nuper patriis Percosius oris
 Quam dedit ire Merops thalamis ut nuberet aequis:
 Quae simul atque Virum foedatum sanguine, et atro
 Pulvere, et ingenti trajectum vulnere pectus
 Conspexit, lacrymis oculos turbata micantes
 Deficit in gemitus, totoque dolentis ab ore
 Descendunt lacrymae, fletusque extrema secutus
 Ossa repente lavit, totoque a corpore sudor
 Liquitur: esse loci Nympham miserata dederunt
 Numina, fonsque fuit, Cleite qui nomine Nymphae
 Dictus adhuc: talem casum nox atra malignis
 Attulerat tenebris. Vt amicas linquere terras
 Ventus, et expulsae caeli sivere procellae,
 Provehimur portu, pelagoque volamus aperto;
 Rursus in obliquum flabris animosus eois

400

405

410

415

Eurus, et adversi feriunt cava carbasia venti:
 Luctantur proceres remis contraria frustra
 Rumpere dorsa maris; tanto magis aura fatigat
 Obnixa, ac fessis nequicquam vela lacertis
 Cornibus altorum deducimus antennarum.
 Ecce duae interea Hyleyones caput undique supra
 Stridentes volitare alis, et vocibus, ipse
 Quas notat Ampycides, vatesque probissimus ultro
 Littoreas agnovit aves, sociosque paventes
 Extemplo alloquitur: Socii, tuque inclyte regum
 Aesonide, sinite ire, vocant quo fata, carinam,
 Et captas dudum nunc puppe recurrite ad oras,
 Cunctorumque simul Matrem placate Deorum,
 Vertice Dindymio bifori quae carmine laeta
 Det facilesque vias, undamque insternat amicam;
 Tympana quin etiam corybantiaque aera per omnem
 Dent strepitum montem: sic desinet aura procellis
 Iphis versa, cadet pelagi sic ira sonori.

420

425

430

Sic ait; at Socii velis remoque volantes
 Imperio Ampycidae versi referuntur amicum
 R r r

435

Protinus ad portum, montisque cacumine tauros
 Mactamus geminos, Cybelenque in sacra vocamus
 Idaeumque Jovem: tibi enim, Neptune, nitentem
 Straverit Ampycides taurum, cum vincula primum
 Dura Dolionio laxarat littore vates. 440
 Tympana quin etiam, corybantiaque aera per omnem
 Dant strepitum montem; bifori tum carmine laeta
 Vertice Dindymio genitrix placata Pelasgis
 Dat facilesque vias, undamque insternit amicam.
 Hinc dapibus postquam sacris epulata juvenus, 445
 Cernimus et Thracum montes, et littora utrinque
 Europaeque Asiaeque simul, tenebrosus et alte
 Bosphorus apparet. segetum tum Mysia mater,
 Macriadesque super speculae, post terga fluentum,
 Aesepe hinc campos, Nepeiaque arva videmus. 450
 Postquam laeta quies pelago caeloque sereno
 Reddita, tum procures vocat in certamina virtus,
 Quis validis melior fluctus superare lacertis,
 Quisve ratem scopulis deducere fortior altis.
 Quam simul ac celeri rapuerunt remige portu, 455
 Non ipsi venti, non illam anteire jugales
 Neptuni, aut lapsu possint superare volucres:
 Utrius adeo prona remis, et fortibus armis
 Incubare viri fluctus evertere, et altum
 Aequor, ut incurvae flectantur pondere tonsae. 460
 Tum clamore ruunt omnes, atque aethera rumpunt
 Vocibus. Alcides dum fortior omnibus unus
 Aequora spumifera verberat caerula palma
 Decidit in transtrum; Socii risere cadentem
 Surgentemque simul, frustra in bella ruentem; 465
 Non fracto juvenis defecerat aequore remo.
 Risit et ipse simul, navem per summa laborum
 Praelia, perque virum certamina magna volentem
 Mysorum tellus gremio suscepit amico;
 Rhyndacidaeque simul ripas, Aegaeonis altum 470
 Venimus ad tumulum, terramque Cynida ad alti
 Usque fluenta Cii. Mysi cerealia dona,
 Vinaque, ovesque simul centum misere Pelasgis.
 Hic dapibus procures, ut amor cogebat edendi,
 Expleri Alcides postquam praecepit, ad altam 475
 Tendebat gressum sylvam, ut remum ipse virentem,
 Si qua abies pinusve manus impleret acuto

Desunt versus plus minus 60.

Ni bonus Ampycides clamasset ab agmine Mopsus
 Increpitans: quae causa metus? quid in arma, Pelasgi,
 Itis, ait, sine mente Jovis, sine mente Novercae
 Illius: imperiis non huc Perseus iniquis

Miserat Eurystheus, cui parens ipse per omnes
 Bissenos repetet Tyrinthius astra labores.
 Nec quisquam Aesonidae noxam hanc objectet ut illum
 Liquerit, ille sui laudem ne forte laboris
 Demeret, aut tanto spoliaret victor honore.
 Non ea causa; vetat sed enim Fortuna, Deūque
 Fata, Jovisque retro revocat saevissima conjux.

Talibus Ampycides animos sedabat Achivū,
 Accidenque simul Telamona: nec ille monentem
 Reppulit, atque mihi dictis haec reddit amicis.
 (Primus enim tales dictis cumulaverat iras.)

Ne mihi succense, Graiū fortissime, si quid
 Hercule pro magno subitas accensus in iras
 Triste tuli ante alios; neque enim de vilibus agris,
 Aut grege caprigeno, taurisve agitur abactis;
 Quella sollicitant murtales damna minores:
 Sed super ammisso contendimus Hercule, qualem
 Terrā tulit nullum cunctos immensa per annos.

Hunc ego complexus laevā dextrāque volentem
 Accipio, atque animum placido cum foedere firmo.

Non equidem, Aeacide, dictis irascor amicis,
 Hercule pro magno vacuas quae fundis in auras:
 Haud secus et pro me faceres, si fata dedissent.

Interea nox atra cavā caelum induit umbrā.
 Littore Bebrycio noctem non amplius illam
 Duximus insomnes; neque enim gentemque nefandam,
 Infātasque manus Amyci nescimus, et atra
 Imperia, et leges, scelerati et pacta Tyranni;
 Hospitibus quae jura ferat, quā mente Pelasgos
 Accipiat: nam cuncta mihi memoraverat heros
 Cyzicus. At postquam pelago prospexit ab alto
 Phoebus, et aërii rubuerunt lampade montes,
 Arrisitque fretum, et tremulas vibrata per undas
 Lux nova, purpureumque super nitor enatat aequor,
 Cernimus arma, viros, fusamque in praelia gentem.
 Quos ubi conspiciunt cuncti fremuere Pelasgi,
 Armamusque manum, clypeosque ex aere sonantes
 Aptamus laevae, dextramque in bella paramus,
 Umbriferasque manu stantes attollimus hastas.
 Hic Amycus rex ante alios procurrit, et altā
 Voce tonans Minyis leges aperibat iniquas.

R r r 2

535

540

545

550

555

560

565

570

575

Audite errantes pelago quicumque profecti,
 Gens aliena, ad nos, quae lex est reddita cunctis
 Externis: ne quisquam abeat de littore nostro,
 Ni prius ille mihi duris sub caestibus artes
 Ostendet patrias; neque enim certaminis expers
 Ullus abit, centumque mihi dant laudis honorem
 Illisi ferro, subitoque in marte sepulti.
 Quare agite eximium virtute et viribus unum
 Praestantem electum modicae dimittite pugnae,
 Huc caput objectet, solique in praelia solus
 Certet, et egregiis Amycum miretur in armis:
 Sin nostras leges, ac iura resolvere nostra
 Venistis, quam mox armis pugnate coactis,
 Et pacem bellumque, placet quod utrumque, volentes
 Quam primum accipite, atque animis adsumite laetis.
 Dixerat, atque fremens animis elatus et irâ
 Adverso totam spectabat lumine pubem,
 Expectans si quisquam adeat: tum denique Pollux
 Tyndarides animo praestans et viribus, ultro,
 Indignatus enim, contra ruit, atque ita fatur:
 Advenio quem, saeve, vocas justissimus ultor
 Umbrarum centum, memoras si vera, nec altis
 Viribus inferior, nec sanguine degener ipso
 Te magis. Omnipotens genitor si Jupiter ambos
 Castora, Pollucenque creat, Bithynide Nymphâ
 Neptunoque satus; contra genus arma Tonantis
 Saeva para, et vero mecum te accinge labori:
 Jam nosces cui bella viro, cui praelia poscas.
 Dixit, et ex humeris totos dejecit amictus,
 Purpuream chlamydem, quam neverat una micanti
 Stamine Lemniadum formâ pulcherrima Nesse,
 Caestibus et crudis dextram devictus, onusto
 Pendentem ferro, tauri quae terga sacrati
 Arma dabant, Amycum justas accensus in iras
 Alloquitur: quo verba tibi fugere paventes
 Quacis terrere prius sperasti, perfide, Grajos?
 Dixit, et in digitos arrectus in aethera dextram
 Tollit, et ante volans Amycum petit altior ipso
 Enchelado, montique pares extentus in artus
 Insequitur geminans per tempora cruda genasque
 Vulnura dura cavas, crepitantque in verbere dentes
 Assiduo: ille autem spirans immaniter, altis
 Ictibus et dirâ minitatur vulnura pugnâ.
 Sed vigil Oebalides oculis ardentibus heros
 Praevidet ingentes ictus, inimicaque vitat

580

585

590

595

600

605

610

615

620

Arma celer, fessumque gravi sub Marte Tyrannum
 Eludit gyro, volitatque in proxima circa
 Sponte loca: utque lupus, nivibus cum terra sepulta est,
 Nocte canem opperiens, tectis excivit et astu,
 Nunc sequitur, nunc terga refert, ille acrius instat
 Donec in avulsum tectis incurrit, et illum
 Dissipat, atque albos lacerum dispergit in agros:
 Sic Pollux Amycum circum se ducit, et errans
 Littore sponte cavo multaque involvit arenam
 Figentem gressum, et vestigia tarda moventem.
 Ille indigna ferens ludibria certa, sua stans
 Mole, gravem attollens dextram sublimis ad auras
 In digitos arrectus abit, juvenemque morantem
 Dum ferit, ipse celer venientem defugit ictum
 Lapsus humi, ac toto revolutus corpore cessit.
 Ille autem multa jacuit perfusus arenam:
 Pondere quo graviter Graeae sonuere carinae
 Rostra, gravique novum strepitu gemuere rudentes,
 Vicinumque fretis subitus tremor impulit aequor.
 Conclamant Minyae, laetumque ad sidera tollunt
 Murmur: Bebrycibus solvit genua inscia torpor.
 Ille genu genibus, manibusque manum usque repellens...

625

630

635

642

Desunt multa.

Sequuntur aliquot fragmenta.

Non sic Europen gestabat pondus amoris
 Taurus, Agenorei dum navigat aequora ponti,
 Ut mihi durus amor diversa per omnia mentem
 Raptat, et incertis agitat mea pectora curis.

Non sic cera igni calido vicina liquescit,
 Ut labefacta novo languent mea pectora amore.

Nunc sciat hoc tellus, caelumque hoc desuper amplum,
 Et maria, et fontes, fluviique, amnesque, lacusque,
 Et cava sub terras Ditis testata fluentia.

Nec minus in somnis Medeam visus Iäson
 Affari, ac ruptam medio in sermone quietem
 Obstupuit, non falsa putans quae viderat ora,
 Aut sibi quos gemitus, aut quae suspiria virgo
 Cum somno fugiens e pectore duxerat imo.

Inde fluentia citi magnūque frementis Araxae
 Ex quo Thermodoon, Phasis, Tanaisque creati.

R r r 3

De profugis Colchis

Pars in Arimineo consedit littore fessa,
Unde etiam Collis flavâ vestitus olivâ
Plurimus insurgit, caeloque occurrit aperto;
Cui Colcho nomen, cui fama et gloria monti.

Anne sinam juvenem mediâ in florente juventâ,
Aequalemque meo capiti, nostraeque saluti,
Atque magis carum longae quam gaudia vitae,
Extingui, ac duris lacerari viscera tauris?
Totque etiam armatis obstare gigantibus unum,
Candidaque adversis laniari pectora telis?
Hoc ego si patiar credam me marmore natam,
Aut silice, aut ferro, aut tauris quos mittere tentat
Sub jugi, praeque istis adamantina vincula cordi
Objecta, ut nunquam possit mitescere pectus
Ullius, ut Superos videam praedura gigantum
Vincula pati, atque Jovem caelo delibier alto.

Istria namque manus rapidum subvecta per Istrum,
Legissent quod aquas Aquilegia dicta colonis,
Phasiacis lecto de flumine nomen adeptis.

Sic effata, metu mentem turbata per umbras

Nondum Deucalide, Divûm genus, arva tenebant
Graja, novumque vagis subductum fluctibus orbem,
Oceanique sacris jam tum se a fontibus Ister
Solverat, atque caput Rhyphiaeâ abruperat aulâ,
Nullaque vivebant illis animalia terris,
Ipse cavas cum jam gremio susceperat alnos
Nilus arenosas foecundans flumine glebas.
Felix sole suo, frugum generosa, virûmque,
Ignotis Aegyptus aquis, quas sacra reclusi
Unda dat Oceani, seu terra immensa recludit
Fontibus a variis, latebrosa que mittit in arva.
Terra antiqua viris, dictu mirabile, primis.

Nam quis honore magis, famâque augustior Aete est?

Utque animum Phryxi implevit viventis imago,
Labitur, ac dulci se lit libefacta tremore:
Vos ne, mei gnati, Graiis venistis ab oris
Orchomenon patriam linquentes, fera voluptas
Chalciope? inperata quidem sed debita matri
Gaudia: quis Deus huc, quae vos fortuna revexit?
Incolumes quis casus agit? certissima Phryxi
Progenies illo novi vos mente reducto:
Talis et ille pedes, talis caput, ora, manusque,
Talis erat patriis exul cum venit ab oris.
Jam tria lustra abeunt, et quo pater Aeta Pelasgis
Reddidit, heu! parvos, patriamque remisit ad urbem.
Interea invisae fluxerunt tempora vitae
Dura mihi: me nulla dies, nox ulla meorum
Oblitam potuit duris subducere curis.
Sic miseros acuit natorum cura parentes.

Sed vos interea , carae mea pignora matris ,
 Obliti ne ambo tectis mansistis avitis ?
 Sic effata humeros natorum mater habebat
 Amborum , et pariter lacrymas gemitusque ciebat .

.....
 Quid tantum , Virgo , solum me sola vereris ?
 Non ego talis enim , quales tibi forte videntur
 Esse viri , quos nullus amor , nec gratia tangit
 Conjugii , nec qualis eram cum littora primum
 Deserui patria : hoc tenerum deponere pudorem ,
 Neve rubesce loqui quae mens jubet , atque referre
 Singula , et Aesonidae gemitus audire precantis .
 Vera feram , tu vera refer : Perseïi juxta
 Limina sancta Deae : neque enim peccare sacrato
 Fas Regina loco : sed tu promissa sorori
 Chalciope auxilia , atque herbas exsolve petitas .
 Per te ego , perque tuos oro , miserere , parentes ,
 Per Superos , Hecatenque precor , perque alta Tonantis
 Numina magna Jovis , qui foedera ad aequa vocatis
 Hospitibus dat jura suis veneranda periculis .
 Hanc animam serva miserae solamina matri
 Alcimedae , quae restat adhuc spes una parenti .
 Non erimus meriti immemores , nec parva dabuntur
 Praemia , nec donis abolebit fama caducis :
 Verum aeternus honos , et longae gratia fumae ,
 Nomen , et auxilii decus immortale Pelasgis ,
 Cum servasse viros terris dicèris Achivis ,
 Conjugibusque virum caris et matribus actis
 Accipies jam vota sacris , quae littore flentes
 Thessalico expectant redituros semper Achivos .
 Nec tu sola virum magnos miserata labores
 Juveris auxilio Graios , Regina , precantes .
 Thesea si solvit duro certamine virgo
 Minois , dum semiviro crudelia tauro
 Fata parat , quam Pasiphaë sata Sole creavit ,
 Praemia cui superi posuerunt aethere in alto ,
 Signa Ariadneam dicunt quae clara coronam :
 Sic tibi magnus honos et gratia summa feretur ,
 Si tantam classem et primos servàris Achivos .
 Nec tibi forma minor , tibi nec prudentia , Virgo ,
 Inferior , si mente Deas , si vultibus aequas .
 Talia magnificans Medeam futur Iäson .
 Nectareum ridens oculos demissa decoros
 Ante quidem vultus laeto iam corde serenos
 Fixit in adversa visu pulcherrima terrâ .

.....
 Orphea Calliope genuit permixta superbo
 Osagto , quem Threïcio Pimpleidos altâ
 Pieriae speculâ , memorant quem montibus altis
 Inlonitis cuntes movisse ad cirmina doctae
 Vix audita lyrae , fluviorum et rauce fluentia
 Sopisse , et quereus fidibus traxisse canoris .

.....
 Tunc dicentem mors occupat ultima longo
 Frigore , viti gemens quem lefigit ad stygos undas ,
 Moesta virum linquens , et robora fida juventae .

.....
 Hei mihi! quale oculis monstrum spectare videbar?
 Terribiles vultus taurorum, et aenea ferorum
 Ora, cavis rapidos efflantes naribus ignes.
 Hos domitare tamen, curvoque injungere aratro,
 Donec humo tegerem dentes serpentis aduncos,
 Unde virum subito gens edita sumeret arma.

Ad Medeam

Sum genus Aeolides animi praestantis Iäson
 Insignis formä, patriae regnator avitae.
 Primis inexpertas ausus maria alta per undas
 Tentare, ac dubiis animam committere ventis.
 Quod si forte genus longinquä ab origine nostrum
 Scire vacat, paucis hoc te, Regina, docebo.

Medea ad Jasona

O decus Aemoniac, lux o clarissima Grajûr,
 Ignotas secuisse vias quem Numina cogunt,
 Et terris statuere bonis quem fata Deorum;
 Hiud equidem invisus Superis ad littora, credo,
 Nostra venis, magni quem filia diligit Oetae.

.....
 Quas urbes? quae regna virum, germana, videbis?
 Quod genus Argolicum? Superisque simillima regum
 Vultibus ora, sonis quibus, aut qua voce loquuntur?
 Aut quae bella gerunt quanta est audire voluptas?

.....
 Ut ventum innuptae templum ad nemorale Dianae,
 Haec procul e foribus trepidas jubet ire ministras;
 Obscurä in nebula namque ipse latebat Iäson:
 Quoque magis latuit, tanto magis illa furore
 Acta gravi expallens, calido sub pectore flammam
 Condidit, et stimulis ingentibus addidit iras
 Protinus, ac secum sic indignata profatur:
 Ardet amore novo mihi pectus, et aestuat intus
 Toto in corde calor longe, totisque vagatur
 Ossibus, atque imas carpit sera flamma medullas:
 Quoque magis peream latet heu! pulcherrimus ille,
 Nec venit ut nobis fidus promiserat Argus.
 Forsitan has metuit simulacra ne cernere se se
 Possint, et duro referant post visa parenti:
 Quo sit ut orba precor, dum non sit filia tali
 Orba viro: sed adest, video, metuoque, tremoque,
 Horrescoque videns...

P O E M A T V M

B A S I N I P A R M E N S I S

F I N I S.

filmed 1914
Preservation office

Ar

